

Kitap IX: CAŞ

Oku, bilgilen, fikir sahibi ol; zihninve gönül dünyan zenginleşsin! Ürettiğimiz bilgiler özgür, özgün ve karşılıksızdır.

Alıntı yap, indir, adımı silip sahiplenmeden kayıt altına al ve yakınlarınla dostlarınla paylaş!

Dr. İsmail Kaygusuz

CAŞ

IĞDIR'IN ÜÇ ALMASI

İsmail Kaygusuz

Nisan 2013, Bornova'da Iğdırlı İki Genç

Murat tam yeni kiraladığı evin bulunduğu sokağa girmişti. Nisan ayının ortalarıydı; birkaç gündür yağmakta olan yağmurlar kesilmiş, dünden beri bahar güneşi adeta havayı ısıtıyordu. Mahalleye iki ay önce taşınmışlardı. Fakülte binalarının bazılarına yürüyerek derslerine gidip gelebiliyordu, bu yüzden çok memnundu. Mahalle kasabının önünden geçerken vitrine baktığında, canlı gibi duran bir beyaz kuzu dikkatini çekti. Yaklaşıp içeriye doğru bir göz attı. Birkaç müşteriyle ilgilenmekte olan kasap kendisini görmemişti. Bu Eğinli (Kemaliye) yaşlı kasapla iki gün önce tanışmış, Elazığ'ın köylerinden olduğunu söyleyerek hemşehri ayağından dostluk kurmayı denemişti. Demek o zaman farkına varmadıydı bu içi saman doldurulmuş kuzu postundan modelin. Kasap dükkânının taze kuzu eti reklamını yapan doldurulmuş kuzuya baktıkça, sanki canlıymışçasına meleyerek üzerine geliyormuş gibi geldi bir an için. Tam bir yıl öncesini anımsadı: Iğdır'da, Fate ile onların büyük davar ağlında buluşmuşlardı. Ağıla girdiğinde Fate kapıya arkası dönüktü. Berivan'la Zelal'ı göndermiş; kaza geçirdikleri için birer bacağı sarılı iki beyaz kuzuya yem veriyordu. Kuzulardan biri yavaşça kapıyı açan Murat'ı görmüş meleyerek ona doğru koşmaktaydı. Bunun farkına varan Fate hemen döndüğü için, Murat'ın kendisine arkadan sarılmasına engel olmuştu.

Murat kendikendine gülerek yoluna devam etti. Onu dudaklarından öpmeye çalıştığında kendisini şiddetle iterek, “dudaktan öpmek nikâhtan sonra” diye nasıl da serzenişte bulunduydu yani! Düşünüyordu da; bu bir yıl içinde neler olmuştu, neler neler!

Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesinin sınavını kazanarak, şimdi okuduğu Bölüm'ün puvanını tutturmuş olan Murat, geçen yıl Temmuz'un ikinci haftasında Iğdır'dan İzmir'e gelip kayıt yaptırdı. Köydeki ekonomik durumları iyiydi. Çok geniş bir Kaysı bahçesi, sulu tahıl tarım yapılan tarlalarıyla birlikte büyük sebzelikleri vardı. Ayrıca pamuk ekimi yaptıkları otuz-kırk dönümlük düz bir araziye sahiptiler Aras ırmağı kıyısında. Babası ve iki ağabeyi de Murat'ın Ziraat Mühendisi olmasını çok istiyorlardı. Onun içindir ki, büyük çiftlik konağını yöneten Berfo Ana'yı ilk yıl Murat'ın yanına göndermeyi göze aldılar. Babası Samid Ağa anasıyla

birlikte gelerek, Murat'a Bornova'da bir ev kiraladılar Ağustos'un başlarında. Sonra oğluna bakması, yemeğini pişirmesi ve çamaşırını yıkaması için Berfo Ana'yı, istemeye istemeye burada bırakıp Iğdır'a, Diyarbakır ve Van'dan gelen mevsimlik işçilerinin-ırgatlarının başına geri dönmüştü.

Iğdır'da geçen olaylardan, olup bitenlerden hiç haberi olmayan Murat, babasını dönüşünden tam altı ay sonra akşama doğru okulundan döndüğünde evde büyük ağabeyi Cemal'i, İskender Dayı ve Fate'yi Berfo Ana ile sohbet ederlerken bulduğunda şaşırıp kalmış. Adeta eli ayağına dolaşmış, dili damağına yapışmış durumda; ne kıpıdayabilmiş ne de tek söz edebilmişti bir süre. Öbürlerinin gelişi İzmir'de bir iş bağlamak için olabilirdi, ama Fate'nin Üniversite'ye Hazırlık kurslarında, dershanede olması gerekiyordu; onun burada ne işi vardı ki? Konuşamıyor ama, zihni hızlı çalışıyor belleğinde kalanları sözsüz olarak dışa vuruyordu sanki. Geçen Ağustos başlarında yazdığı son mektubunda Fate, "Sonbaharda bütünlemeye kaldığım tek dersi verip kurslara başlayarak, önümüzdeki Üniversite Sınavlarını kesin güvenceye almalıyım" diye yazmıştı ya. Sonra da, bir daha ne Fate'nin kendisinden ne yakınlarından onun hakkında haber gelmedi. Enişte dediği ve çok sevdiği, onun da kendisini çok sevdiğini bildiği İskender Dayı ise bir ay önceki mektubunda, "telaşlanmanın gereği yok Murat; kurslarda ders çalışmaktan canı çıkıyor kızcağızın, zaman bulamadığı için sana yazamıyordur" demişti. Oysa şimdi, Kasım'ın ortalarında Fate ile birlikte birdenbire karşısına çıkmışlardı. Bu da neyin nesiydi? Habersiz gelen, bu hiç beklenmedik konuklardan İskender Dayı ile Cemal ağabeyisi, şaşkınlıktan kendilerine "hoş geldiniz" bile diyemiyen Murat'ın iki koluna girip, bir koltuğa oturarak, Iğdır'da olup bitenleri bir bir anlattılar. Berfo Ana'yla Fate de birbirlerine sarılmış ağlamaktaydı. Ve de Iğdırlı olduklarını gizlemeyi sıkı sıkı tenbih etmişlerdi...

Bütün bunları zihninden geçiren Murat bir katını yeni kiraladığı apartmanın önüne iyiden yaklaşmıştı. Artık nikahlı eşi olarak evde onu bekleyen Fate'nin adı Sevda'ydı, değiştirmeyi uygun görmüşlerdi. Bu da Murat'ın anasının fikriydi, giderayak Fate'yi Sevda yapmıştı. Ne yapıyordu evde acaba? Bugün erken geleceğini, bir arkadaşına uğrayıp ders notları değiş-tokuş yapacaklarını söylemişti. Söylediği saati epeyce geçirdiği için kendikendine "şimdi merak etmeye başlamıştır" diye söylenerek admlarını hızlandırdı Murat.

Ege Üniversitesi Fakülte yapılar yerleşkesinin hemen hemen tümü, İzmir'in merkez ilçesi Bornova'nın Erzene mahallesinde bulunuyordu. Bir iki sokak güneyinden Ergene Mahallesi başlıyor ve Murat'ın yeni kiraladığı, iki artı bir dedikleri küçük bir apartman dairesi de buradaydı.

Dairenin oturma odası bayağı geniş durumda. Üzerinde açık kitaplar ve defterler gelişigüzel duran altı kişilik bir yemek masası, üç kişinin oturabildiği çekyat bir kahverengi koltuk ve aynı renkte tekli iki koltuk ve köşede orta boy bir televizyon bulunuyor. Ama hâlâ alacakları yeni eşyalar için epeyce yer var. Sokağa bakan orta boy iki pencerenin de perdeleri yarı aralık bırakılmış ve içeriye akşam güneşinin soluk ışıkları sızıyor. İnce ve mütenasip vücudunu saran beyaz göğüs önlüğü ve altındaki kısa kollu siyah bluzuyla aynı renkteki pantolonu ve de Murat'ın aya benzettiği güzel yüzünü çevreleyen saçlarını yarı kapatan kırmızı kısa eşarpıyla lüks lokantaların güzel garson kızlarını andıran Sevda mutfakta akşam yemeği hazırlamakta. Kaynanası Berfo Ana mutfağı ona teslim edip ayrılmadan önce, buzdolabı

dahil, tüm mutfak eşyalarını alarak yerlerine yerleştirmiş ve onları kullanması yönünde de epeyce eğitmişti.

Odada sonuna kadar açılmış bir Cd çalarda bir hanım türkücü “İğdir’in al alması/Yemeğe bal alması” türküsünü söylerken Sevda da ona eşlik etmekteydi. Murat dışkapıyı kendi anahtarıyla açarak, bir hışımla içeri girip kapıyı arkadan kilitledi. Doğrudan gidip CD çaları kapattı. Hiç konuşmadan masanın üzerindeki *Üniversiteye Hazırlık Testleri* kitaplarını ve defteri sayfaları işaretleyip kapatarak masanın bir köşesine üstüste yerleştirdi. Kandisininkileri çantasından çıkarırken Sevda, bir elinde kepçe öbüründe tahta kaşıkla mutfaktan çıktı.

“Murat geldin mi hayatım?” Dedi. “A a a yüzü de asık; tam iki saat geç geldiği için benim somurtmam gerekirken! Surat asmak sana hiç yakışmıyor, güneşli yüzünü gölge kaplıyor; seni çirkinleştiriyor bilesin! Hem müziği niye kapattın ki, kıssaydın bari. Ben ‘İğdir’in Al Alması’ türküsünü dinliyordum.” Bunca sözün karşısında Murat’ın öfkesi geçti. Yumuşak bir sesle sordu:

“Peki niye böyle bağırtarak dinliyorsun Sevda? Koridorlarda gidip gelen, bu katta oturan komşular senin türkünü dinlemek zorundalar mı?”

“Mutfaktan duyabileyim diye biraz dokundum, demek fazla açmışım”

“Hem de nasıl! Tüm Apartman İğdir türkülerini dinliyordu. Şu daireye taşınalı bir hafta oldu, hemen İğdirli olduğunu herkese duyurmaya başladı. Fakülteye bundan daha yakın bir mahalleden ev bulmak kolay mı? Öteki evden İğdir’i iyi bilen bir Karşılı ile karşılaştığımız için, bir gecede toparlanıp ayrılmadık mı? Üstelik adam bizi tanımıyor, İğdirli olduğumuzu bile bilmiyordu” Murat’ın sözünün arkasını Sevda getirdi ve olayı iki cümleyle özetledi:

“Doğru ya! Bir komşuya giderken yanlarından geçtiğim iki hemşehri Kars’tan İğdir’den sözediyordu. Hafiften yavaşlayarak kulak kesilmiştim; biri bizim köyü, hatta aşiretimizi anlatıyordu.” Murat oturduğu yerden kafasını sallayarak söyledi:

“Ama şimdi sen; o yağmurdan kaçtık, burada doluya tutulmak istiyorsun?” Sevda dudaklarını büzerek ağlamaklı öykünmesiyle pişmanlığını belirtti:

“Ah, men ne poh yemişem! Herkes eşitti hem!”

“Bereket koridorda kimseler yoktu. Şimdi de Azeri ağzıyla konuşmaya başlama.” Sevda bu kez gülmeye başladı. Elindekileri kendi kitaplarının yanında bir kağıdın üzeri koyup Murat’ın arkadan omuzlarını kavrayıp tıraşlı ensesine bir öpücük kondurdu. Azeri ağzını sürdürdü:

“Neçe edem men de bilmirem Murat’ım. Kürtçe konuşmaya da bırahmirsen; barım bırah da heç degilse sennen, bizim oraların Türkçesini konuşayım. Öyle mi öksedim İğdir’in daşını torpağını! (*Murat da gülmeye başlamıştı*) Bögün markete gitmiş, birez ticeret yapmışem. Van otlı peyniri görüp almışam, İğdir kayısı bile bulmuşam.”

“Markette İğdir kayısı da mı vardı? Daha Nisan ayındayız ay yüzlüm!”

“Helbette tazesı değil, ama yumruk gibi; aha böyle! (*Yumruğunu sıkarak gösterdi*) Bak masanın altındaki meyva sepetine koydum, haydi al da bir tane ye, ben yedim şeker gibiydi! Fazla yeme, sonra yemek yiyemezsin. Bizim oraların ürünlerine kurban oluram ben. Bizim

meyva bahçasında tam üç yüz ağaçtan fazla kayısı var. Kayısı mevsiminde toplayıcılar eğer zamanında gelmedilerse; çoğu diplerine dökülüp çürümüş, istimlenme ve kurutma yapılamamıştır vallah.” Murat eğilip sepetten iki tane alıp yerken, yumuşak ve sevgi dolu konuştu:

“Gerçekten bu kaysılar Malatya kaysılarından tatlı ve çok güzelmiş. Sen de isteyince ne güzel şehir Türkçesi konuşuyorsun. Eğer ocakta yemeğin varsa, altını kapat oturalım biraz ciddi ciddi konuşalım.”

“Oturalım Murat’ım, ciddileşelim değil mi? Sana ben Iğdır mıhlaması yaptım hem biberli hem domatesli. Önce onu söyleleyim. Tamam tamam oturuyorum; mutfaktan çıkarken de ocağı kapatmıştım zaten.” Tam Murat’ın karşısına oturdu Sevda. Murat iki elini ellerinin içine alarak;

“Bak yine Iğdır dedin ay yüzlüm, dedi, ben sana hep demiyor muyum; Iğdır adını kafandan sil. Benimle konuşurken bile kullanma!” Sevda biraz mahzunlaşarak karşılık verdi:

“Kafamdan silecek bir silgi var mı Murat’ım? Kafamdan akıp dilime geliyor birden, hangi sözcüğü kullanayım yerine? Gerçek adımlı değiştirdik; Sevda’ya zaten yeni yeni alıştım. Iğdır’ı da mı değiştirek, yani? Bu mümkün mü?”

“Elbette mümkün değil. Iğdır adı dilinin ucuna geldiğinde; ‘bizim oralar’ ya da ‘bizim memleket’ dersin, olur biter. Arada bir yanlışlıkla ağzından çıkabilir, ama sık sık kullanma kentin adını. Kapıyı-bacayı dinleyen olur. Zaten konu-komşu çok meraklı...”

“Doğru ya, öyle çok meraklılar ki; kiminle karşılaşsam da gülümsemem, ‘bacım nerelesin?’ diye soruyorlar. Ne cevap vereceğimi şaşırıyorum vallah!” Murat sanki birileri kendilerini dinliyormuş gibi kısık sesle konuştu:

“Altı ay içinde değiştirdiğimiz üçüncü ev burası; bari bu evde uzun süre kalalım; Fakülte’ye de yakın. Derslerimin çoğuna yürüyerek gidiyorum. N’olur herkesle durup konuşma, karşılaştığın komşulara selam verip geç, kuşku uyandırıcı bir şey yapma! Seni İskender dayı ile Cemal ağabeyimden teslim aldığımda ve de nikâhtan sonra aramızda anlaştığımız kuralları, istersen bir daha hatırlatayım...” Sevda hafif gülümseyerek kuralları tekrarladı:

“Gerek yok, ben sana sayayım; ‘Bir:Yataktan başka yerde Kürtçe konuşmayacaksın. İki: Yapabildiğinçe Türkçe’yi şehirli ağzıyla, kitaplarda okuduğun gibi konuş! Üç: ‘Nerelisin?’ diye sorduklarında Malatya’dan öteye adını atmayacaksın.’ Tamam mı?” Murat’ın yanıtını beklemeden ayağa kalkıp gezinerek sürdürdü konuşmasını:

“Birden aklıma geldi; bugün markette ben yaşta bir kadınla bir kaç kez karşılaşınca yanıma yaklaşip nereli olduğumu sordu. Malatyalıyım deyince, ‘aa hemşehriyiz, ben Doğanşehir’in bir köyündenim. Sen içinden misin? Şehirliler gibi konuşuyorsun da onun için sordum.’ Bereket bazı ilçelerinin adlarını öğrenmiştim; hemen hayır dedim, içinden değil Akçadağ’ın Kürecik’denim. Kadın, “bizim köy Akçadağ sınırında, sen o köylüler gibi konuşmuyorsun demesinmi; onlar **de** ve **den** hallerini karıştırır; ‘köyden geliyim’ diyeceklerine, ‘köyde geliyim’ derler.’ Ailem köyden çıkalı çok olmuş, ben İstanbul’da büyüdüm, diyerek elinden zor kurtuldum. Hayatımda görmediğim İstanbul’da büyüttüm kendimi; kendi kimliğini gizlemek insana ne yalanlar söyletiyor ah, Murat’ım...” İçini çekerekten ayağa kalkmış olan Murat’a sarıldı. Murat onu teselli etmeye çalıştı:

“ Tamam canım, ay yüzlüm, Sevda’cığım. Yakında herşey düzelecek; zaten sorunlar hemen hemen bitti, töre dedikoduları da kesilip, zamanla herşey unutulacak. Bir süre daha yalanlarla yaşamak zorundayız. Haydi sen şimdi mutfağa git kaldığın yerden akşam yemeğini hazırlamaya devam et. Tereyağlı, bol soğanlı bir pilav canım istiyor. Bir arkadaştan *Genel Kimya* dersi notlarını aldım, onları kimya defterime geçeyim. Biliyorsun benim Botanik dersiyle karşılaşıyor. Arkadaşım *Genel Kimya*’ya, ben de *Botanik*’e girip, notlarımızı değiş-tokuş yapıyoruz. Bu arada sen de umarım son aldığım “*Denenmiş Çözümlü Üniversite Giriş Sınavı Soruları*” kitabını çalışıp yarılamışsındır. Zati Kurslara gidemiyorsun, dost-düşman biriyle karşılaşmamak için.” Sevda’nın bu sözler üzerine yüzü değişmiş, eski sevimli haline dönüşmüş durumda mutfağa yönelirken Murat’ı yanıtladı:

“ Yok, henüz yarılamadım ama, en az 50-60 sayfasını su gibi ezberlemişim; bu sayfaların istediğin yerinden sorabilirsin. Bu yılın Üniversite Giriş Sınavlarını mutlaka kazanacağım, Haziran’a daha çok var. Ama senin gibi Ziraat Fakültesinde *Tarla Bitkilerini* değil, ben Edebiyat Fakültesi *Sosyoloji* bölümünü okumak istiyorum. Haydi sen arkadaşından aldığın notları kendi defterine yazmaya başla. Ben pilavla birlikte bir de cacık yapayım mıhlamanın yanısıra.”

Murat defterleri açıp notları yazmaya başladığında, Sevda yavaşça geniş televizyon sehpasının üzerindeki Cd çaları alıp mutfağa geçti. Sesini kısarak kaldığı yerden *Iğdır’ın Al Alması* türküsünü dinlemeye başladı. Bir yandan da kendisi türkücü kıza eşlik ediyordu. Murat notları yazarken, bu kez kısarak türküyü dinlemekte olan Sevda’ya kıs kıs gülmeye başladı. Sanki onca konuşma ve tartışmayı hiç yapmamışlardı! Birden gülmeyi ve yazmayı bırakıp kulak kabartarak, Sevda’nın söylediklerini anlamaya çalıştı; türkücünün sözlerini tekrarlamıyor, başka şeyler söylüyordu aynı makamda. Sevda sanki Murat’ın kendisini dinlediğini hissetmişçesine birden kesti türkü söylemeyi ve;

“Muratt! diye seslendi kafasını mutfağın kapısından çıkarıp; bak sana ne diyeceğim...” Murat kafasını mutfağa doğru çevirip sordu:

“Yine ne var Sevda, ay yüzlüm? Aklına bir şey mi geldi?”

“İşini gör, sadece kulağın bende olsun. Az önce söylemeyi unuttum; bugün beni dayım telefonla aradı, Iğdır’dan,- ayy unuttum yine- memleketten haberler var: En yakın can arkadaşımın, boyu devrilesi katili dağda bir mağarada yakalanmış. Suçunu da itiraf etmiş.”

“ Tamam canım biliyorum, haberim var. Babasını serbest bırakmışlar. Bekir amcası suçla teşvikten yargılanıyor. Umarım Koca Bekir en az 20 yıl yer. Bir hafta önce Cemal abimle konuşmuştum, o anlattı son gelişmeleri.”

Sevda kafasını kapıdan içeri çekip, mutfaktan yüksek sesle sitemini yaptı:

“Demek bana öğrendiğin o gelişmeleri de söylemek istemedin. Zaten bir çok şeyi saklıyor, ben öğrendikten sonra söylüyorsun, değil mi?” Hafif hıçkırarak sözlerini sürdürdü:

“O zaman Reşo Ağa ile Velo Ağa’nın da tam anlaşmış ve iki aşiretin artık barış ilan ettiğini biliyorsun. ‘Sorunlar hemen hemen bitti’ derken; benim melek yüzlü küçüğüm kurban edilerek barış olduğunu da biliyordun.” Hıçkırıklarını iyiden bolarttı Sevda, bir yandan da konuşmayı sürdürüyordu:

“ İskender dayım, sen sabahleyin evden çıktığından az sonra aramıştı. Telefonda son olarak, ‘artık korkunuz kalmasın, serbestçe gezebilirsiniz; ikiniz de özgürlüğünüze kavuştunuz’ deyince ikimiz de ağlamaya başladık. O telefonu kapattı. Ben hıçkırıklara boğuldum; öğleye kadar gözlerim kan çanağına dönüştü. Alışverişe gidince açıldım biraz. Eve geldiğimde, ağlamanın hiçbirşeye çözüm olmayacağını düşünerek kendimi teselli etmeye çalıştım. Beni böyle perişan görmeyesin diye yüzümü gözümü yıkadım, sildim, boyadım. Mutfağa geçip, yemek hazırlarken bir yandan da İğdir türkülerini dinlemeye başladım.”

Sevda artık ağlamayı kesmiş, mutfaktan dışarı çıkarak hiç bir şey söylemeden şaşkınca kendisini dinleyen Murat’a yüklendikçe yüklendi:

“İnadına Cd çaların sesini yükselterek türküleri dinledim, hem söyledim hem de ağladım. O melek yüzlü küçüğümün hayatı pahasına bize bağışladığı özgürlüğü sonuna kadar kullanmak istedim. İğdirli olduğumu herkes bilsin istedim. Ben de bunları senden sakladım Murat’ım. Aah küçüğüm, melek yüzlü Berivan’ım! Bütün bu olaylara ben sebep oldum.” Sevda yeniden boşandı, yerinden kalkıp ona sarılmış olan Murat’ın omuzuna başını koyarak yüksek sesle hıçkırıklar içinde ağladı bir süre. Murat onu yavaşça bir sandalyeye oturttu. Başını yanaklarını okşuyor, bir yandan da çok üzgün bir durumda derinden iç çekerek mırıltıyla konuşuyordu:

“ Ağlama artık ay yüzlüm, Fate’m benim, Sevda’cığım! Doğru benden sakladığını, bu söylediklerinin hepsini biliyordum. Sen üzülmeysin, ağlayıp sızlamıyasın diye içimden kan ağlayarak sakladım hep. Bilemedim, oysa aynı duygular içinde öğrendiklerini sen de benden saklamışsın. Hatta gazeteler bile olayların bir kısmını aylar önce yazdı; -sözde onu saklamıştım- şimdi eminim ki, onu da bulup okumuşsundur.” Artık ağlamayı kesmiş olan Sevda ‘evet’ anlamında başını salladı. Murat sözlerini normal biçimde sürdürdü:

“ Herşeyin bittiğini, olayların tümüyle yatıştığını ve barışın sağlandığını biliyordum. Ama törelere göre sen bir Caş’sın; yine de bir süre daha kendimizi saklayalım diye düşündüğümünden dolayı, eve girince sana biraz kızmıştım. Unut artık olup bitenleri, ikimiz de unutalım. İskender dayımızın sayesinde bunun değerini bilelim canım.”

Sevda, artık ağlamıyordu uzun bir iç çekişten sonra karşılık verdi Murat’a. Sesi titriyordu:

“ Aah Murat’ım aah! Ömür boyu unutabilir miyim acaba? Sen unutursun; çünkü olayları sen değil, ben yaşadım. Sen daha olaylar başlamadan alıp başını gitmiştin. Son buluşmamızda ikimiz de sevinçliydik giriş sınavlarımızı kazandığın için. Ayrılışımızdan sekiz-on gün sonra benim hayatım zindana döndü. Ama canımı dişime taktım, dayandım kurtuldum. Ancak ne var ki, benim yüzümden iki kişinin canı yandı; canım arkadaşım, sırdaşım artık yaşamıyor. Ah Zelal’im ah! Benim körpecik kardeşimin hayatı zindan oldu, o da yaşıyor sayılmaz ki...” Sevda sustu; gözyaşlarına bulanık yüzünü saklarcasına masaya kapandı. Bir süre sessizlikten sonra Murat yeniden onu teselliye girişti:

“Yeter hayatım ağlama, ağlamakla hiçbir şey düzelmez biliyorsun. Ölen geri gelmez, olan olmuştur düzelmez. Senin hiçbir suçun yok; vicdanın rahat olsun. Sen cesur davrandın, şansın da yardım etti ve sen kurtulmayı başardın. Ama saçma ve zalim törelerin kurbanı onlar oldu. Haydi kaldır başını, sil gözlerinin yaşını. Düzgün otur arkana yaslan. Bak sana ne diyeceğim, iyi dinle: Kahrolası töreler yüzünden başımıza gelenleri; kendini, arkadaşını, kardeşini ve beni yaz. Yaşadıklarını ve yaşananları, dışarıdan gözleyen bir dördüncü kişi gibi anlat. Farzet ki, doktor amcamızın yazar arkadaşına anlatıyormuşsun gibi yaz. Ona veririz romanlaştırmış ya

da tiyatro oyunu yapar; yayınlar, insanlara ulaştırır. Ne dersin, dediklerimi yapmayı düşünür müsün ay yüzlüm?” Ağlaması durdu Sevda'nın. Bu sözleri duyunca gözleri parladı.

“Biliyor musun, dedi, çoktan yazmaya başladım; bir defteri doldurdum bile. Neredeyse sonuna geldim. Zela'in başına gelenleri de dayım bizi ziyarete geldiğinde –sen okuldaydın-bana uzunca anlatmıştı, onları yazmayı bitirdim. Küçük kardeşimle ilgili gelişmeleri de bu sabahki telefonda ayrıntılarıyla açıkladı. Bunları da yazmaya başladım; bir-iki güne kadar tamamlarım ‘Bunlarla uğraşacağına sınavlara çalış, edebiyatçı mı oldun?’ diye bana kızar, alay edersin diye sana söylemeye çekindim. Bitirince, herşeyi göze alıp söylecektim...” Murat bunları duyduğuna çok sevindi. Hemen masaya yaymış olduğu defterleri, kâğıtları toplayıp çantasına koyarken Sevda'nın konuşmasının arasına girdi;

“Olur mu öyle şey ay yüzlüm, niye sana kızayım ki? Şunları toplayayım, zaten bir sayfalık not kaldı. Sabahleyin erken kalkar, yarım saat çalıştımını bitiririm. Şimdi mutfağa geçelim, sen pilavı pişirirken ben de cacığı yaparım. Yemekten sonra yazdıklarını okursun bana olmaz mı?”

İkisi de ayağa kalkmış, mutfağa doğru yürürken Sevda birden durdu ve “mutfağa girmeden sana bir şey daha söyleyeceğim Murat”dedi. Murat merakla sordu ve aralarında ayakta kısa bir diyalog geçti:

“Ne diyeceksen de hadi, ne bekliyorsun?”

“Bak ama, alay etmeyeceksin değil mi?”

“Etmem elbette, şüpheni mi var?”

“Ben, az önce CD'den dinlediğim ‘İğdır’ın Al Alması’nın sözlerini de değiştirip, bizim yaşadığımız acıklı hikâyemize uyarladım. Birinci kıtayı okuyam da dinle:

İğdır’ın üç alması
Yemesi güç alması
Gelinlik kızlarının
Sevmesi suç olması

Ölürem ölürem yar
Yetimem yar yetimem yar
Ay balam sevirem yar
Sevirem yar sevirem yar yar”

Murat, sevgiyle sevgili karısına sarılarak, “zaten senin söylediğinle türkücünün sözlerini farklı olduğunu farketmişim. Çok güzel ay yüzlüm, canım benim; şiir yazma yeteneğin de varmış senin, dedi, bilmiyordum. Altı aydır nikahlı eşimsin, seni hâlâ tanıyamamışım, yazık bana!” İkisi de gülüşerek mutfağa geçtiler.

Bir Yıl Önce Okul Yolunda İki Liseli Kız

Ağrı Dağı teklerindeki İğdır'da baharla birlikte kayısı ve erik ağaçları çiçek açarken, dağın zirvesindeki kar görüntüsü baharın iki yüzünü ortaya çıkarır. Doğu Anadolu Bölgesi'nde bahar önce Çukurova olarak nitelendirilen İğdır'da kendini gösterir. İğdır Ovası'nda rengarenk açan çiçeklerin açışı, sabırsızlıkla baharı bekleyenlerin yüzünü güldürür. Kış ile

İlkbaharın birlikte yaşandığı kentlerden biri olan Iğdır'da çiftçiler, karakışın çetin ve uzun geçmesinden kayısı ağaçlarının geç çiçek açtığını söyler hep. Ancak dağlardaki karın erimesi ile birlikte bolluk ve bereket geleceğine inanırlar.

Kayısı ve erik gibi meyveler Iğdır'ın bir çeşit simgesidir. Iğdır'da herkesin bahçesinde en az bir tane kayısı ağacı mutlaka vardır. Kent merkezi meyve ağaçlarının çiçekleri ile beyaz gelinliği giymiş bir genç kıza benzer. Arkada ise yine beyazlar içinde tüm heybeti ile Türkiye'nin en yüksek dağı olan Ağrı Dağı durmaktadır. Iğdır'a hayat veren Iğdır Ovası, bir diğer adı Sürmeli Çukurudur. Ovanın devamı olan Sahat Çukuru Ermenistan'da doğal işlevini sürdürür. Aras Dağlarının Aras Irmağı'na inen eteklerinde ve Büyük Ağrı Dağı'nın güneyine uzanır. Kuzeyden Aras Irmağıyla sınırlanan ova, doğu batı doğrultusu ile bir kısmı İran topraklarına giren, yer yer engebeli düzlüklerden oluşmuştur.

Iğdır Ovasında, tarımı çok eski olan ve Ortaçağ'a kadar giden en önemli sanayi bitkisi pamuktur. Şeker pancarıyla ayçiçeği tarımının geliştirilmesiyle, pamuk eken çiftçi sayısı ne yazık ki şu an bir elin parmağını geçmiyor. Çevresi dağlarla çevrili geniş bir düzlük içinde bulunan Iğdır kenti; dağlarla düzlük alan arasındaki derin vadiler, akarsular, mevsimlik göletler, volkanik taşlaşmış lav akıntısı ve Kapadokya'yı anımsatan doğal oluşumlarla farklı bir görünüm sergiler. Doğusunda Azerbaycan'a bağlı Nahçevan Özerk Cumhuriyeti, güneydoğusunda İran, güneyinde Ağrı dağı, batı ve kuzeydoğusunda Ermenistan'la komşudur.

2012 yılı Nisan ayının üçüncü haftasının ilk günleriydi. Hava güneşli ve sıcaklığını bayağı hissettiriyordu öğle sonrası olmasına rağmen. Kısacası kent merkezi meyve ağaçlarının çiçekleri ile beyaz gelinliği giymiş bir genç kıza benzerliğini hâlâ sürdürüyordu. Söğütlü Mahallesi'ndeki Merkez Iğdır Lisesi öğrencisi iki kız arkadaş, saat 2.30'da Hanako Sokağı'nın başında buluştular. Farklı sınıftaydılar ama, ikisinin de son iki dersi boş geçiyordu. Çünkü öğretmenlerden biri sürgün cezasına çarptırılmıştı bazı sol gazetelere zaman zaman takma adla siyasi yazılar yazdığı öğrenildiği için. Diğerinin ise eş durumundan başka bir Liseye ataması yapılmıştı. Okul yönetimi öğretmeni olmadığı için dersleri boş geçen sınıflardaki öğrencilerin gürültü yaptıkları ve okul disiplinini bozdukları için evlerine gitmeleri kararını almış bulunuyordu. Bu durumdan yararlanan bu iki samimi arkadaş haftada iki gün denk gelen boş saatlerinde buluşuyorlardı. Biri narin bir vücut yapısına sahip yuvarlak ve ay gibi parlak yüzlü, kesilmiş koyu siyah saçları sürekli gülen gözleriyle çevresine güven veren Reşo Ağa'nın kızı Fate diye çağırıldıkları Fatma Şahin'di. Bervanlı Aşireti'nin zenginlerinden olduğu için ağa diyorlardı. Yoksa aşiretin büyük ağası filan değildi. Herne kadar bazı gelenek ve töreleri yaşamakta olsa da, sistem olarak bozulmuş; aşirete mensup üyeler birarada yaşamıyor, ülkenin farklı yörelerinde yaşamlarını sürdürüyor ve öyle yönetici bağlamında sözünden çıkılmayan, birçok köye sahip, her dediği yerine getirilen baskıcı bir 'Ağa' konumlaması sözkonusu değildi.

Fate'nin bulunduğu ve çok sevdiği arkadaşı, aynı aşiretin üyelerinden çoban Ahmet'in kızı Zelal Şahin'di. Aynı soyadını taşıyor ve uzaktan akraba da oluyorlardı. Zelal biraz daha topluca, ancak topluca oluşu fazla göze batmayan orta boylu kadımsı düzgünce bir vücut ve çok güzel bir yüze sahipti. Baygın bakışları ve kahve rengi gözleri çekici güzelliğine güzellik katıyordu. Ebeveyni aşiretin varlıksız ailelerinden olduğundan, annesi sıkça Fate'nin annesine ve yengesine yiyecek-giyecek karşılığında ev ve ağıl işlerinde yardımcı oluyordu.

Fate ile Zelal omuzlarında kitap çantaları, liseli kıyafetleri içinde, diğer dersi boş geçen arkadaşlarıyla Hanako sokağında 40-50 metre yürüdükten sonra köşeden İrfan Caddesine saptılar. Bu cadde üzerinde Fate'nin İskender dayısının 'AL ALMA KAFE RESTORAN'ı bulunuyordu. Pek geniş olmayan caddenin kalabalığından sıyrılıp, Al Alma'nın bitişiğindeki evin caddeye bakan çıkma pencerelerinin oluşturduğu sundurmaya doğru ilerlerken, arada bir arkaya bakan Fate konuştu:

“Zelal haydi şu sundurmanın altında bekleyelim Berivan'ı. Örtmenin altındaki kapı fazla kullanılmıyor. Burada oturan aileyi de tanıyorum. Biraz geç çıkacak galiba okuldan...”

“Niye? Berivan sabahçı değil mi? Saat 1.00 de öğlenciler başlıyor. Tansu Çiller Caddesi üzerindeki İlköğretim Okulu' da değil mi? Buraya çok da uzak değil, Merkez Camisinin arkasında..” Sundurmanın altına girmişlerdi. Çantalarını omuzlarından indirip içinden birer ince hırka çıkararak önlüğün üzerinden sırtlarına geçirirken Fate söylendi:

“Öyle de, biliyorsun, üç gün sonra 23 Nisan Çocuk Bayramı. Öğretmeni ona bir şiir vermiş bayramda okuması için. Herhalde onu okutuyor; birkaç öğrencisi arasından seçim yapacak. Kız dün evde, bütün akşam karşıma geçip defalarca okuyarak başımın etini yedi.”

Zelal uzun siyah saçlarını arkadan toplayıp yaptığı atkuyruğunu yukarı kaldırıp tepeden tokaladı ve sonra çantasından çıkardığı İran işi ipek karışımı desenli bir eşarpla saçlarını kapatıp çenesinin altından düğümledi. Kendisini seyrederken gülen Fate'ye.

“Ne yapayım bacım?, dedi, babam ve hele hiç sevmediğim boyu devrilesi Bekir amcam' kız köyün içinde sakın öyle kara saçlarını sallayarak sakın gezmeyesin' deyip durmuyorlar mı, vallah sinir oluyorum. Sen de öyle gülüp durma.” O hâlâ gülerken sürdürdü:

“Şu halde Berivan okuldan, en az yarım saat geç çıkacak demektir, bir on-onbeş dakika da yol sürer. Kız, ilkokuldayken ben de kaç defa şiir okumuştum. (Öykünerek) Şöyle kazık gibi dimdik durur, gözlerimi kapatır nefes almadan okurdum: 'Bugün yirmi Nisan/Nasıl sevinmez insan/Çocukların bayramı/Atatürk'ten bir ihsan...' Fate gülmeyi kesti ve Zelal'ın omuzuna bir şaplak vurup,

“Sus kız sus, dedi, Berivan'danı dün akşam dinlediğim yetti de arttı. Bir de sen kulaklarımı rahatsız etme. Zelal söylesene kız, bu yıl derslerin nasıl gidiyor, çok iyi değil mi?”

“Çift dikiş yaptım; iyi olacak elbette. Sekizden aşağı notum yoktur. İki puanım daha olsaydı, iftihara geçiyordum biliyor musun?”

“Hiç de bana söylemedin yani...”

“Gerçekleşmeyen başarı söylenilir mi? Biliyorsun; geçen yıl resimcinin yüzünden sınıfta kaldım, adam bana taktı ki, bereket bu yıl dersimize gelmiyor.”

“Aynı sınıftaydık, bilmez miyim? Yanında oturan kıza yedi, sana dört mü ne vermişti; tartışmıştınız. Ama ne tartışmadı yani...”

“Oysa onunkini de ben yapmıştım. Öğretmenin kendisi masanın başında gazete okuyordu, görmedi bile. Bir elden çıktığı açıkça belliydi, işte bunu anladı.”

“Ondan kopya çektin sanmıştı. Hatırlıyorum, tüm sınıf itiraz etmiştik, ama dinlemedi bizi.”

“ Hiç dinler mi? Sözde köylüm, arkadaşım olan yanımdaki kız ‘Zelal hep bana bakarak boyadı’ demesinmi! Ben yalan söylüyor dedimse de, öğretmen ona inandı; itirazım yüzünden notu da dörtten de üçe indirdi.”

“ Ama ne itirazdı doğrusu! Bağıra bağıra, ‘zengin kızı olduğu ve seni hediyelere boğduğu için ona inanıyorsun; Çoban Ahmet’in kızına kim inanır?’ dedin. Epeyce tartışmıştınız: Bütün sınıf senden yana olduğu halde, resimci taktı sana. Ne güzel olacaktı birlikte olsaydık; beraber dershaneye gider Üniversiteye hazırlanırdık.

“ Güldürme beni Fate; biz dersaneye verilecek parayı nasıl ve nereden bulacağız? Senin ailen varlıklı; yaylada otlayan sürüleriniz, dut ve kayısı bahçeleriniz var dönümlerce. Maşallah iki yıldır da Kıloğlu aşiretinden Velo ağanın oğullarıyla ortak ticaret yapıyor abilerin; hem celeplik yapıyor, hem de çevrenin kaysısıdır, elmasıdır toplayıp turlarla Ankara’ya İstanbul’a götürüyorlar.”

“ Doğru büyük ağabeyim Velo ağanın evli olan oğluyla meyva işini, küçük abim de öbür oğluyla sonbaharda yedi-sekiz yüz kuzuyu bir kış besleyerek, ikbahardan itibaren yaylada otlatıp iyice semizleyince satışa çıkarıyorlar. Erzurum’dan, Diyarbakır’dan başka batı şehirlerine götürüp satıyorlar. En büyük satış da Kurban bayramlarında oluyor.”

Zelal kendi durumlarından ötürü bu konular konuşulduğunda istem dışı da olsa rahatsızlık hissediyordu. Onu dinliyormuş gibi gözükse de gözleri daha çok caddeden gelip geçen ve kendilerine bakan insanlara takılıyordu. Sadece mırıldandı Fate’nin anlattıklarına karşı:

“Allah daha çok versin, gözümüz yok. Akrabamızın zenginliğinden sadece gurur duyarız.”

Fate’nin, bazan cebinde bir kurşun kalem alacak parası bile bulunmayan Zelal’ın bu duygularını anlaması olanak dışıydı, herhangi bir maddi sıkıntı yaşamadığından. Yine de varlıklı olmanın kendisinde hiçbir farklılık ve üstünlük yaratmadığını belirleyecek tek bir cümle ile karşık verdi bu mırıltıya:

“Sana bir şey söylüyeyim mi; gözümde paranın, zenginliğin zerre kadar değeri yoktur...”
Zelal yine eski haline, arkadaş kimliğine döndü ve durum belirlemesi yaparak Fate’nin sözüne karşı çıktı:

“ Öyle deme kız Fate. Bize baksana; sadece iki parçacık tarlamız, bir de evin önündeki bahçede dört kaysı ağacı var. Çobanlık yapmasak aç kalırız.(Birden rahatsız edici bir tahminle şaka yapmaya kalkıştı) Kız sana ne diyeceğim; Velo ağalar eski düşmanınızdı, şimdi bal balsınız maşallah! Seni, küçük abinle celeplik yapan üç yıl önce karısı ölmüş olan Ahmet’e isterlerse şaşmam.” Fate bu söze fena halde içerledi,

“ Kız ağzından yel alsın, emi!, dedi, Benden tam onbeş yaş büyük, Ahmet abi diyorum ben ona. Tu tu tuh! Allah göstermesin! Biliyorsun ki benim Murat’ım var, ortak ideallerimiz var; nasıl yakıştırıp söylersin bunu Zelal?”

“Söyleten söyletiyor anam! Bu batasıca İğdir’in al alması kadar, adeti-töresi de meşhur; kız evladına söz mü düşer, eğer büyükler böyle bir karar verirse? Sen bir an önce Üniversite sınavlarını kazanıp Murat’ınla buradan kaçmaya bak. Geçen yaz size çobanlık yaparken Murat’ınla buluşmana da az aracı olmamıştım.”

“ Doğru sağolasın, senin hakkını ödeyemem. Duydum ki senin baban bu yıl Kars’ın..” Zelal cümleyi tamamladı:

“ Hasançavuş köyüne çoban durdu. Ben de Mayıs’ın sonuna kalmaz giderim. Fırsat buldukça yaylada yanına gelirim, dertleşiriz.”

“ Ben de gelirim seni görmeye, zaten bizim yaylanın yolu o köyden geçiyor. Köyde tanıdıklarım da çok. (*Birden gülerek*) Bak sana ne diyeceğim kız; o köyün en zengini Hıdır ağanın oğlu Fırat çok yakışıklı. O da bizim Merkez Anadolu Lisesi’nde okudu; biz orta sondayken o Lise sondaydı. Bizim Hoşhaber köyündeki Liseli kızların hepsi ona aşıktı. Kimseyi beğenmiyor, benim Murat’la da iyi arkadaşlar. Vallah seni görürse peşini bırakmaz, sen çok güzelsin..”

“ Sus kız Fate, sus! Hıdır ağanın oğlu benim gibi bir çoban kızına mı kaldı?”

“ Neden hep fakirliği öne sürüyorsun? Fırat öyle biri değil; bir zengin kızı isteseydi, çevresinde sürüyle var, biriyle şimdiye kadar evlenirdi.” Bu sözler üzerine Zelal bir sır verircesine fısıltıyla konuştu:

“ Geçen yıl yaylada sizin sürüleri yayarken; çevremde at koşturup durdu. Bir kaç kere de fırsatını bulup, bir kaya veya bir duvar dibinde benimle konuşmak istediye de, her seferinde o Azeri oğluna kendi lisanıyla; ‘menden sene heç yar olmaz ay oğlan; gendi dengini bularsın’ dedim. Men ohumak istirem, buralardan gedip kurtulmah istirem’. Fate elbette ki, bunlar benim hayallerim, düşlerim.”

“ Kız Zelal, bunları bana hiç anlatmadıydın. Hani biz sırdaştık?”

“ Bir kaç kez niyetlendim; her seferinde araya başka konular girdi. Anlayacağın Fırat hâlâ peşimi bırakmıyor. ‘Mene bir kerem ‘he’ de; gerisine garışma’ deyip duruyor.

“ Kız niye ‘he’ demiyorsun? Biz Murat’la karar aldık, evlenip Üniversiteyi birlikte okuyacağız. Benim kafamda sosyoloji var: Toplum bilimi bu; insan ilişkilerini, bireyi ve toplulukları ilgilendiren herşeyi inceliyor. Sosyal ve siyasal olaylar beni çok ilgilendiriyor. Edebiyatı da çok seviyorum. Ama Türkçemi iyice geliştirmem için, çok fazla kitap okumam gerekiyor. Sen ne olmak istiyorsun?”

“ Ben de düşlerimde hep yargıç oluyor; mahkemelerde hep haklı olanların, fakır fukaranın haklarını savunuyor ve onların lehine kararlar alıyorum. İlköğretimdeyken de hep öğretmen olmak isterdim...”

Sundurmanın önünden geçen bazı gençler laf atıyordu, rahatsız olmaya başlamışlardı. Fate Zelal’ın sözünü kesti:

“ Kız Zelal, dedi, bu Berivan gecikecek.”

“ Dördüncü sınıftaydı değil mi?”

“ He ya, dört B sınıfında.”

“ Anladım, Arpaçaylı İrfan öğretmenin sınıfında. O benim de öğretmenimdi, iki yıl okuttu beni.”

“ Benim ilkokul öğretmenim Sebahat hanım çok yaşlıydı, geçen yıl öldü. Başka sınıftaydım, sonra ben de o sınıfa geldim ya! Zelal burada daha fazla beklemeyelim, gelen-geçen laf atmaya başladı. Haydi ‘Al Alma’ya girelim artık. Kahve تنها gözüküyor. Dayım dışarı filan çıkar da bizi burada görürse, çok kızar vallaha.”

“ Fate beni utandırıyorsun; okul kantinine gittiğimizde de hep sen ödüyorsun. Dayının kahvesinde de... Bak ben de sana bir iş göreceğim, ona göre; sana borcum çok birikti.”

“ Çok ayıp ediyorsun böyle konuşmakla kız. Biz kardeşiz, unuttun mu yaylada ot toplarken diken batan parmaklarımız kanamıştı; kanlarımızı birbirine karıştırıp kan kardeşi bile olmuşuk.” İki birden güldü bu kan kardeşi sözüne. Fate sürdürdü:

“Hem sonra dayıma çay simit parası mı ödeyeceğiz? Vermeye kalkışsam beni tokatlar.”

“Sağol canım, ama unuttum sanma dün söylediğini. Anama da dedim, köydeki işimizi ona göre ayarladık; bu Cumartesi- Pazar birlikte sizin yeni ağılı temizleyip kuruluk serpeceğiz.”

“ İyi ki hatırlattın, ay ben unutmuşum. Yarın erkenden gelirsin olmaz mı? Besiye çekilmiş celeplik kuzuları iki gün kırdı otlatacaklar, ağıl boş kalacak.”

“ Ona yeşile çıkarmak denir, bağırsakları temizlensin diye. Tamam da kız Fate bugün Murat’tan fazla konuşmadın, hep beni konuşturdun.”

“ Sen herşeyimizi biliyorsun ne konuşayım ki? O harıl harıl sınavlara hazırlanıyor. Bıldıır kazanamamıştı, bu yıl kesin kazanacağım diyor. Kafasında İzmir Ziraat fakültesi var; Tarla bahçe tarımı okuyup, gelip Iğdır’da modern tarımcılık yapmayı kafasına koymuş. Ama asıl ben senin, Fırat’ın yaptıklarını hiç anlatmamış olmana şaşırdım.”

“Ben ona güvenip karar veremediğim, tereddüt içinde olduğumdan sana açıklama yapmadım.” Fate, sundurmanın altından çıkmış Al Alma’ya doğru yürürlerken, bir şaşkınlığını daha belirtti:

“ Bir de Fırat’ın samimi olduğu Murat’a dahi söylememiş olmasına şaşıtm doğrusu.”

Zelal hafifçe güldü ve “ Çoban kızının kendisine hemen ‘he’ dememesi gururunu kırmış olmalı, dedi. Ondan dememiştir. Senin dayın biliyor sadece Murat’ı sevdiğini değil mi?”

“ Evet üç yıldan beri. Sağolsunlar dayımla yengem bize yardımcı oluyorlar. Zaten aileden onlardan başka kimse bilmiyor; bilseler keserler beni. Karar verdik; ben de Üniversiteye girdikten sonra evlenip birlikte okuyacağız”

“ Sana bir şey diyeyim mi? Hayal hep bizimkiler Fate!. Töreleri, aile kararlarını biliyorsun, hayatı seçme hakkımız mı var? Geleceğimiz törelerimizin esiri, babalarımızın iki dudağı arasında. Benim şimdilik Fırat’a verilmiş sözüm olmadığı için, böyle bir kararımız da olamaz. Ama yapabilirsem, başarabilirsem törelerden ve aile kararlarından kurtulma mücadelesi vereceğim. Bu da ancak Iğdır’ın dışında bir yerde okumakla olur. Tek yol bu, öyle değil mi?” Fate üzgün yanıtladı:

“ Haklısın canım kardeşim, haklısın ! Bizim Murat’la aldığımız kararlar da birer hayalden ibaret. Bizim buralarda gün doğmadan neler doğar neler!”

‘Al Alma Kahve-Restorant’ı kalabalık değildi, biriki müşteri dışında salondaki masalar neredeyse hepsi boştu . Saat 1.00 ile 3.00 ‘e doğru en kalabalık olduğu saatlardı. 12.30’da öğle yemeği verilmeye başlıyor ve 2 saat boyunca İskender dayı dahil, biri erkek diğeri kız iki garson, salon dolusu müşteriye yemek taşıyordu. Kafe-restoran’ın müşterisi cadde boyunca sıralanmış dükkan sahipleri, çalışanları ve bir de çok uzak olmayan Lise ve İlkokulda çalışan öğretmenlerdi.. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu yemek ücretlerini her ayınbaşında maaşlarını aldıklarında ödüyorlardı. Maaşlarının azlığı ve kalabalık aileye bakmak zorunda kalan öğretmen ve memurlardan borçlananlar da olmuyor değildi. İskender dayı onlara ödeme kolaylıkları gösteriyor, bazan ufak-tefek borçları bile siliyordu. Bu yüzden kendisi çok seviliyordu öğretmenler tarafından. Ayrıca onların Cumartesi-Pazar günlerinde oturup sohbet ettikleri ve dama, tavla vs. oyunlar oynadıkları yerdı burası. Bir de bu mahallede yaşayan durumu iyi olan ya da orta gelirli vatandaşların çay, kahve içip kağıt oyunu oynayarak zaman geçirmelerini çok uygundu arkada bahçesi olduğu için. Kışın bu alanın üstünü de kapattığından ikinci bir salon oluşturuyordu İskender dayının işyerine. Tam köşesinde, iki kişinin karşılıklı kulaçladığında ellerini birbirine zor değdirebildikleri kalın gövdeli bol ürün veren ulu bir elma ağacı vardı. İlkbaharda bembeyaz çiçekleri ve yemyeşil taze yapraklarıyla bu alana güzellik katıyor. Yazın ise neredeyse tüm bahçeyi kapatan gölgesiyle müşterileri güneşten koruyordu. Ama asıl yazın sonunda başlayıp, kışa kadar bitmeyen iri ve kıpkırmızı elmasından yemeyen müşteri yoktu. Hemen tüm mahalle sakinlerinin tatmış olduğu bu ağacın elması Kafe-Restoranta isim olmuştu. Hava sıcak olduğundan mahalleli müşteriler burayı doldurmuş, bembeyaz çiçeklenmiş koca elma ağacının altında neşeye kâğıtlarını karıyor ve damalarını şakırdatıyorlardı.

Uzun boylu pos bıyıklı ve kırk yaşlarında olan İskender dayı kahvenin kapısını açtığında kızlarla karşılaştı. Aslında üst yarısı buzlu cam olan kapıda gölgelerini görmüş onlar olduğunu tahmin kapıyı açmıştı. Gülerek karşıladı kızları:

“Vay yeğenlerim hoş geldiniz, yeni mi geldiniz?” diye sordu. Kapı aralığında ikisini de öptü. Sürdüdü konuşmasını içeri girerlerken: “ Geç kaldınız bugün; nerelerdeydiniz?”

Fate karşılık verdi:

“Aslında erken geldik de, şu yandaki örtmenin altında dineldik biraz dayı.” Zelal sözü alıp sürdürdü:

“Biraz da benden oldu, ben istedim. Orada ayak sürüttük ki zaman geçsin de, Berivan gelirmez eve gidelim.” Salonda birkaç adım attılar, yine ilk konuşan Zelal oldu:

“İskender dayı, sizi hep rahatsız ediyor, masrafa sokuyorum. Müsaade etseniz de ben gitsem.”

İskender dayı biraz öfkeli konuştu:

“Ne demek o, beni rahatsız etmek? Bir yeğenim de sensin Zelal; Fate’den seni asla ayırt etmem kızım! Onun bütün arkadaşları -zati kaç arkadaşı var ki?- benim yeğenlerim olur.

Haydi içeri geçin. Kahve zaten تنها; müşterilerin hemen hepsi arka bahçede oturuyor. Bakın şu köşede öğretmenlerinizden Mihrican hanım oturuyor.”

Fate ve Zelal ikisi aynı anda konuştu: “Aaaa! Bizim edebiyat öğretmenimiz.”

İskender Dayı, “ evet, dedi, ta kendisi. Sizi onun yanına götüreyim. (*Önünde bir şeyler yiyen Mihrican hanımın yanına gittiler.*) Mihrican hocahanım bakın size kimleri getirdim.”

Mihrican Hanım, başını yemeğinden kaldırp onlara baktı ve okul numaralarıyla onlara seslendi gülerek:

“Yüz yetmiş sekiz Fatma Şahin, yüz doksan Zelal Şahin!”

Fate’le Zelal istem dışı, yoklamadaymış gibi ikisi birden aynı anda karşılık verdiler:

“Burdaaa!”

Mihrican Hanım da İskender dayı da güldüler kızların bu tepkisine. “ Kızlar burası sınıf değil, buyurun oturun şöyle” dedi Mihrican öğretmen. Onlar, “Merhaba Hocam” deyince, Mihrican Hanım “ Oturun , oturun!, dedi, Hoca camide olur; yine unuttunuz ‘öğretmenim’ demeyi. İskender bey, bu kızlar benim çalışkan öğrencilerimdir, üç yıldır derslerine giriyorum. Zelal da bu yıl Lise sonda olacaktı, ama resim öğretmenin hışmına uğradı haksız yere. Biz öğretmenlerin hepsi karşı çıktık ya, müdürün akrabası olduğu için o dediğini yaptı.”

Zelal oturmadan, karşılık verme gereğini duydu öğretmenin bu kendisinden yana tavrına: “Sağolunuz öğretmenim, biliyorum. Teşekkür ederim.”

Hâlâ ayakta olan Fate de öfkeli bir fısıltıyla söylendi: “Sizin yanınızda söylemek ayıp oluyor, ama müdürün Batı’ya tayini çıktınca, burnu kırıldı Resimci’nin.”

Mihrican Hanım Fate’yi onayladı: “ Hem de nasıl; o müdürün zamanında kimseye selam vermiyordu. Şimdi kimse onun selamını almıyor. Kızlar hâlâ ayaktasınız, haydi oturununuz şöyle karşıma. Ne içersiniz, size ne ısmarlayayım?”

İskender Dayı araya girdi: “Ayıp ediyorsunuz Mihrican Hocahanım; hepiniz bendensiniz.”

Fate ve Zelal yine ikisi aynı anda “sizi rahatsız etmeyelim öğretmenim!” dediler.

Mihrican Hanım, “ yok canım niye rahatsız olacak mışım? Ben ikinizi de severim ve ayrıca sizinle konuşacaklarım da var” deyince, kızlar birer sandalye çekip edebiyat öğretmenin masasına oturdular.”

Bu kez İskender dayı sözü aldı:

“Hocam, tamam ben de bundan sonra öğretmenim diyeceğim. (*Diğerleri güldülerDayı’nın bu sözlerine*) Öğretmenim size bir sütlü kahve yaptırayım; yeğenlerime de birer çayla simit... Onlar bu saatlerde Berivan’ı beklerken, hep çay içer simit yerler. Ama bugün geç kaldı küçük yeğenim Berivan.”

Fate açıklama gereği duydu:

“ 23 Nisan Bayramı hazırlığı yapıyor Berivan’ın sınıfı; onun için gecikti. O da şiir okuyacak bayramda.”

İskender dayı da yanlarına oturup, en yakındaki garsona seslendi:

“ Oğlum, Mihrican öğretmenime bir sütlü kahve çek, yeğenlerime de herzamankinden...”
Sonra Sesini alçaltarak, “ Öğretmenim, dedi, ben de sizin Lise’nin –o zamanki adı Atatürk Lises,’ydi- eski mezunlarındım; yüksek öğretim yapma imkânı elime geçmedi. Ama okumayı ve yüksek tahsil yapan gençleri çok severim. Sizden bir ricam var.”

Mihrican öğretmen merak içinde karşılık verdi:

“Buyurunuz İskender bey, sizi dinliyorum; yapabileceğim birşeyse elbette yaparım sizin için.”

Kızlar daha çok meraklanmışlardı; dikkatle dinlemeye koyuldular. Bu arada sütlü kahve ve çayları getirdi garson ve masada önlerine koydu. İskender dayı ricasını ağır ağır ve alçak sesle anlamaya başladı:

“ Mihrican öğretmenim, eğer durumunuz uygunsa; bu iki yeğenime haftada iki gün ikişer saatten dört saatınızı ayırıp Türkçe-Edebiyat dersi verebilir misiniz? Biliyorsunuz, bizim ana dilimiz Kürtçe; Türkçeyi okullarda, okula gitmemiş olan erkekler de askerlikte öğreniyor. Onun için özellikle Türkçe-Edebiyat derslerinde zorluk çekiyoruz. Ücretinizi ben ödeyeceğim; bu çocukları şimdiden Üniversite sınavlarına hazırlamak lazım.” Fate ile Zelal birbirlerinin yüzüne gülümseyerek baktılar. Şimdi artık önlerine konmuş olan sütlü kahve ve çaylara kimse elini sürmeden dayıyı dinliyorlardı. İskender dayı sürdürdü konuşmasını:

“ Sayın öğretmenim dört yıldır burada çalışıyorsunuz ve buralardaki örf ve adetleri duymuş öğrenmiş olmalısınız; kızları daha çocuk yaşlarda evlendiriyorlar. Beni de Lise son sınıftayken ondört yaşında bir kızla kendi isteğimiz dışında evlendirdiler. İlk iki yıl boyunca hayatımız sancıya dönüşmüş, yakınlaşmak bir yana birbirimizin yüzünü bile görmek istemiyorduk. Anam okuma yazma bilmezdi ama, çok tecrübeli ve akıllı bir kadındı; küçük gelinine kaynanalık değil, annelik yaptı. Onu hoş tuttu, kadınısı deneyimleriyle onu da beni de eğitti. Tanrı ikimizi birbirimiz için yaratmış olacak ki, sonra sevdik birbirimizi mutlu olduk. Ama ben yine de bu tür evliliklere tamamıyla karşıyım. Şu iki fidan boylu civan kızımız ilk girişte sınavları kazanıp gitsin okusunlar, buradan kurtulsunlar. Geleceklerini kendi kararlarıyla kursunlar...”

Bu konuşmadan çok etkilenmiş, gözleri dolmuş olan Mihrican öğretmen, çantasından çıkardığı selpak kâğıt mendille gözyaşlarını silerken konuştu:

“Biliyorum İskender bey, biliyorum; Iğdır’da, daha doğrusu Türkiye’nin doğusu ve güneydoğusunda kız çocuğu olmak çok zor! Benim sanki içimden geçenleri okudunuz; ben de kızlarla bunları konuşacaktım. Ben para filan istemem; haftada iki gün, birkaç saatımı bu iki kızımız için ayırmaya hazırım. Benim evde olur veya Fatma Şahin’lerde olur; Zelal’ın köyü biraz uzakta oraya da giderdim ama. Biliyorum test sınavlarında buraların çocuklarının çoğu, soruları çok iyi anlamadıkları için doğru yanıtlayamıyorlar. Gün ve saatları ayarlayıp, yarından itibaren başlarız; parası hiç önemli değil.”

İskender Dayı itiraz etti:

“ Olur mu öğretmenim? Zamanınızı verecek ve emek harcayacaksınız. Geçerli özel ders saati ücreti neyse ben ödeyeceğim. Çok şükür kazanıyoruz, durumumuz iyi.”

Fate ile Zelal’in sevinci gözlerinden okunuyordu. İkisi aynı anda, “Sağolunuz öğretmenim. Teşekkür ederiz İskender dayı!” dediler. İskender dayı ayağa kalkarken son sözünü söyledi:

“Tamam şimdilik benden bu kadar. sizler gün ve saatınızın belirlenmesini yapınız. Ben gidip, öbür yandaki müşterilerle ilgileneyim.” Garsona masadakileri göstererek, “Oğlum soğumuşlar, bunları da kaldır yenilerini getir!” dedi ve bahçeye doğru yürüdü. Garson itirazlara aldırmadan masadaki sütlü kahve ve çayları toplayıp götürdü. Birkaç dakika içinde yenilerini getirdi. Mihrican Hanım Fate ve Zelal ile fısıltıyla konuşuyordu:

“Kızlar, unutmayın aramızda kalacak çalışmalarımız. Okula ve öğretmenlere asla yansımayacak. Perşembe ve Cuma akşamları saat altı ile sekiz arası size uygunsa, yarından başlayarak Mayıs sonuna kadar özel dersleri sürdürürüz. Tatilde de gerekirse yaylaya bile gelirim belirli günlerde.” Fate ile Zelal aynı anda aynı cümleyi yinelediler:

“ Bizce uygun öğretmenim ve dişimizin arasından çıkmayacak.”

Bu arada kahve ve çaylarını içip bitirmişlerdi. Garson fincan ve bardakları topladı, masayı sildi. Mihrican öğretmen ona “teşekkür” ettikten sonra kızlara konuştu:

“Şöyle yapalım kızlar: Bir akşam bana gelirsiniz; evimi biliyorsunuz, bu kahvenin iki sokak gerisinde. Ertesi akşam da Fatma’larda ders yaparız. Olmaz mı?” Fate karşı bir fikir ileri sürdü:

“ Öğretmenim bizim ev çok uygun ders yapmaya, boş odalarımız var; en uygununu seçeriz. Hiç kimse bizi rahatsız etmez. Ayrıca Zelal’in gelip gitmesi kolaylaşır. Çünkü onun köyü bizim eve buradan çok daha yakın. İsterseniz iki gün de dersi bizim evde yapalım. Hem ben size hergün taze sütlü kahve pişirir. Ayrıca siz gelmeden semaveri hazırlar çay da yaparım.”

Zelal araya girip açıkladı: “

“ Fate doğru söylüyor öğretmenim; benim için çok iyi olur. Bizim köy, merkeze bağlı olan Hoşhaber’e, yani Fate’nin köyüne yarım saat bile sürmüyor. Ama buradan bizim köy yaya bir saatten fazla sürüyor.”

Mihrican öğretmen, “Tamam çocuklar, dedi, benim için bir sakıncası olmaz; her iki gün sizde ders yapabiliriz. Belediye otobüsü uğruyor zaten, on dakika bile sürmez benim için. Fatma Şahin’in semaver çayından da içeriz, hele yanında bir de taze koyun peyniri olursa...”

Fate ve Zelal sevindiler. Fate öğretmenin bu isteğine içtenlikle yanıt verdi:

“ Canınıza kurban olsun öğretmenim! İçtiğiniz çay, yediğiniz peynir olsun. Taze tuzsuz tereyağını da gözardı etmeyiniz ha!”

Onlar gülerlerken, Berivan koşarak sevinçle Kahveye girdi. Onbir yaşın çocuk sevinciyle, taze kayısı dalının yeni açmış çiçeklerini andırıyordu gülen gözleri ve badem dudaklarıyla tomurcuk burnu. Küçük Berivan sevincini herkesle paylaşmak istercesine arzusuyla yüksek sesle haberi verdi. Salon boş olduğundan yankılandı:

“ İskender dayı, Fate abla, Zelal abla! Öğretmenim beni seçti; 23 Nisan’da ben şiir okuyacağım! “

Hem öğretmen hanım hem de bahçedekiler bu yankılanmaya gülerken, Fate ile Zelal yerlerinden kalkarak onu karşıladı. İskender dayı arka taraftan yanlarına geldi. Zelal’la birlikte sarılarak onu öpen Fate:

“Biliyordum, dedi, biliyordum seni seçeceğini Berivan’ım. Çünkü, çok güzel okuyordun.”

İskender dayı da kucaklayıp öptü yeğenini ve elindekileri göstererek, “Aferin güzel yeğenime benim, dedi, haydi oku bir de biz dinleyelim. Bak üç bisküvi arasına lokumların hazır elimde.” Oradaki herkes gülerken Berivan’nın sevincini paylaşıyor ve okuması için alkışlıyorlardı. Berivan o coşkulu çocuksu sevinciyle, okul çantası sırtında hazırola geçti ve iri kahve rengi gözlerini güzel gözlerini kapayarak şiirini okumaya başladı:

“Yirmi üç Nisan bugün
Sevinelim çocuklar
Meclis kuruldu bugün
Sevinelim çocuklar

Bu gün yirmi üç Nisan
Nasıl sevinmez insan
Atatürk’ten armağan
Sevinelim çocuklar

Ağıl Muhabbetleri ve Destansı Bir Barış Öyküsü

Elfo ana ocakta südü karıştırdığı kepçe elinde bir daha koştu Fate’nin odasının kapısına Bu kez yumruklamaya başladı. Önce Kürtçe söylendi biraz, sonra “Fate kalk artık kızım; güneş bir değil, birkaç mızrak boyu yükselmiştir, dedi, mutfaktan buraya koşturup durma beni. Ocağa koyduğum süt taşacak.” Fate, yatağında sağdan sola dönerken ses verdi: “Uyandım ana, kapıyı yumruklayıp durma. Sen mutfağa git, işine bak.” Yeniden yorganı kafasına çekti. Elfo ana bu kez beş-altı adım ötede mutfakta kaynayan kazandaki sütü karıştırırken yüksek sesle kendikendine konuşmaya başladı: “Bu Fate tutturmuş ben Üniversite okuyacam der durur. Gece yaralarına kadar ders çalışıyor, kitap okuyor; elbette sabahları erken kalkamaz. Üstelik ‘benimle hep Türkçe konuşun’ dediği için, öyle bağırıp çağırıyor, sövüp saymıyorum da. Bu gün Ağıl’ı temizlemeye başlayacaklardı arkadaşı Zelal’la.” Birden sesini yükseltti: “ Fate cadı kız, kalk artık. Şimdi Zelal ta köyden gelip ağılın kapısına çoktan dayanmıştır, arkadaşını bekletme!”

Zelal adını duyan Fate anında yataktan fırladı. “Tamam ana kalktım, üstümü değiştirip çıkıyorum” diye karşılık verdi. Hemen pazen pijamalarını çıkarıp katlayarak, yastığının altına koydu. Bacaklarına bir solgun çiçekli eski bir şalvarı, sırtına yine eski bir yün kazak geçirdi. Kısa saçlarını kapatan bir solgun renkli İran yazmasını başına bağlayarak odasından çıkacakken, yatağını toplamadığı aklına geldi ve döndü. Çocukluğundan beri alıştığı yer yatağını değiştirip karyola istememişti. Tahta tabanlı odasındaki yer yatağını üçe katladı, yorganı dürüp üzerine koydu. Sonra da en alttaki keçi kılından dokunmuş palazı da yorganın üstüne kapatıp odadan çıktı. Anasına seslendi: “Tamam kalktım mutfağa geliyorum. Ana

n’olursun, bize iki peynirli ekmek arasıyla, bir kavanoz sıcak süt hazırla, hemen alıp çıkayım. Vallahi unutmuştum, kız çoktan gelmiştir, fazla bekletmeyeyim.”

Fate Elfo ananın çabucak hazırladığı ekmek bohçasını aldı. Anasının yanağına bir öpücük kondurup. Paldır küldür tahta merdivenlerden aşağı inip duvarda asılı ağılın parmak kalınlığında demir anahtarını aldı ve bohçanın bir katı arasına sıkıŐtırdı. nce iki katlı konağın girişinin uzun yolağının sonundaki tuvalete uğrayıp, oradan çabucak bahçeye ıktı.

Köydeki konak, birkaç yüz kayısı ağacının bulunduğu geniş baenin kente bakan taraftaki köşesindeydi. Küçük Ağı dağı’nın eteklerine doğru uzanan alabildiğine geniş düzlüğün ortasına yakın yerde bulunan köyün biraz dıŐındaydı. Kayısı bahçesinin küçük bir parçasını oluşturduğu Reşo ağanın dönümlerce tarım arazisi, tam ortasından geçerek Aras ırmağına karıŐan bir çay tarafından sulanıyordu. Bol sulu çayın birbirine yakın olmayan üç ayrı yerde yapılmış bendlerden açılan harıklar bu sulama işini görüyordu. Iğdır’ın kent merkezinde giriş iŐyeri olan altı daireli bir apartman vardı. Kayısının bol ve pamuk rekoltesinin yüksek olduğu üç yıl önce de Belediye binasının arkasındaki cadde üzerinde geniş bir Apt.dairesi satın almıştı Fate’nin babası Reşo ağa.

Apartmanın giriŐindeki iŐyerini küçük kayını, yani Fate’nin İskender dayısı Kahve-Restoran olarak iŐletiyodu. stndeki dairede de, henüz çok küçük olan iki çocuğu ve hanımıyla kendisi oturuyodu. İskender dayının, ablası aracılığıyla yaptığı mahallede geçerli kira teklifini geri evirmıŐ; “elektrik su parasını desin, bir de beş dairede oturan kiracıların her ay paralarını toplayıp, bankadaki hesabımıza yatırsın. Başka bir Şey istemiyorum” demişti. Ama İskender dayı, Fate’nin ve Berivan’ın hemen tüm okul masraflarını, ‘yeğenlerine dayısından hediye’ gibi göstererek kendisi üstlenmiŐti. Bundan yalnız ablası Elfo ana haberliydi. Bütün bunları Fate ook sonraları öğrenecekti. Yeni almış olduğu dairede ise üç yıldır, aldıkları yeni bir kararla Reşo ailesi kış mevsimini geçiriyorlardı.

Aralık ayının başından Mart ayının ikinci haftasına kadar kent merkezinde otursalar da, köydeki konağı, çiftlik eviyle ahır ve ağılları en geç iki haftada bir ziyaret edip; oralarda kendileri için sürekli çalışan aileleri, büyükbaş ve küçükbaş hayvan bakıcılarının çalıŐmalarını denetliyor. Hayvanların beslenmeleri ve sağlığıyla ilgileniyorlardı. Her seferinde tekerlekleri zincirlenmiŐ kamyonetle Fate’nin ağabeyleri sırasıyla, bazan ikisi birden bu işler için köye gidiyorlardı. Küçük Berivan da Fate ablasıyla kış ayları boyunca eve yakın olan okullarına kolaylıkla gidip geliyorlardı...

Fate, bembeyaz çiçeklerinin dökülmeye ve ağlaya durmaya başlamış kayısı ağaçlarının arasındaki toprak yolda-patikada hızla ilerlemekteydi. Ağaçların altı da dökülen çiçeklerin ta yapraklarıyla üstü gibi bembeyazdı. evresine bakınan Fate’nin içinde bu beyazlık, karda yürüyormuŐ duygusu uyandırıyorodu. İki sıra dikenli telrgyle çevrilmiş kayısı bahçesinin tahta kapısından dosdoğru devam eden patika onu gideceği yere ulaŐtıracaktı. Bahçeye bakan ve yaklaşık 250-300 metre uzaklıktaki hafif meyilli bir yamaçta, dört kalın taş duvar üstüne kurulmuş, oluklu sa levhalarla kaplı çatısıyla büyük ağılın çift kanatlı kapısında yol sona erdi. Zelal, bu kapalı kalın meŐ tahtalarından yapılmış kanatlı kapının tam ortasında ayakta dikeliyordu. Fate’yi görünce zaten asık olan yüzünü öte yana çevirdi. Bu, ‘kstm sana’ demekti. Fate koşup ona sarıldı ve “Zelal, n’olursun ksme bana, dedi, seni beklettığım için özür dilerim.” Zelal gülümsedi. “Yok kız niye kseyim ki, dedi, ağılın kapısında ağaç olmuştum, ondan yüzüm asıktı. Eminim ki, gece yarısına kadar sen de benim gibi ders

çalıştın, onun için erken kalkamadın. Zaten beni de anam zorla uyandırdı. Haydi kapıyı aç da işimize bakalım.”

Fate bohçasından anahtarı çıkarıp kapıyı açarken bir yandan da konuşuyordu:

“ Önce çabuk tarafından kahvaltı yapalım. Elfo anam iki tane otlu taze peynirden dürüm yaptı. Dürümlere çok sevdiğim yeşil soğan yaprakları da katmış. Bir kavanoz da sıcak süt koydu bohçaya.”

Zelal gülerek, “ tamam tamam, dedi, haydi önce içeri girelim. Ben de üstümü değiştireyim, bohçamdan eskileri çıkartıp. Ben köyden köye yürüyerek geldim, senin gibi evdeyken şalvarı çekmedim eynime. Ben de yeşil soğanla peyniri çok severim doğrusu. Ha bu arada, otlu peynirin en iyisi Van’da, Van’ın köylük yerlerinde yapıyor. Benim anam denedi, ama iyi olmadı; galiba otları fazla haşlamış ya da soğutmadan katmış peynire. Bakalım Berfo ananın otlu peyniri nasıl?”

“ Vallaha bizimkiler de yeni yapmaya başladılar, dedi Fate, çok güzel parmaklarını da birlikte yiyeceksin. Aslında yengem yapıyor; onun Van’da akrabaları var, onlar bize misafirlğe gelmişlerdi. Onlardan öğrendiler otlu peynirin nasıl yapılacağını. Bize yapmak değil, afiyetle yemek düşüyor..” Gülerek gıcırtyla açılan kanatlı kapıdan içeri girdiler.

Fate ile Zelal bacaklarında eski şalvarlar , başlarında renkleri solmuş yazmalar ve ayaklarındaki kısa konçlu lastik çizmeler, ellerindeki çalı süpürgelerle ağılı süpürüyorlardı. Süpürdükleri alanın gübresini uygun bir yere yığıyor sonra da, ince söğüt çubuklarından örülmüş sepetlerle dışarı taşıyıp gübre çukuruna dolduruyorlardı. Onları mevsimi geldiğinde çiftlikte çalışanlar taşıyıp tarlalara dökceklerdi. Bir köşede duran dolu çuvaldan da arada bir avuçlarıyla aldıkları samanı süpürdükleri alana serpiyor, ıslak kısımları kurulamış oluyorlardı. Zaten serptikleri kuru toprak karıştırılmış samana da kuruluk deniliyor. Koyunları kuzuların yemlendiği sıra sıra yemlikler ve sulandığı sulukların bulunduğu kocaman ağılın sadece bir tavlasının/yemliğinin sonunda bağlı iki beyaz kuzu arada bir meliyordu. Bunlar kırdaki otlarken kaza geçirmiş kuzulardı. İki genç kız bir yandan arı gibi çalışıyor, bir yandan da, ağaçların en ince dallarına konup karşılıklı ötüşen iki serçe kuş gibi aralıksız konuşuyorlardı. Yemden, yiyecekten, gübreden samandan, yaşamın zorluğundan, şehirden köyden ortaklıktan derken Fate konuşmasını ağılın yapımıyla bağladı:

“Yaa, işte böyle Zelal; geçen yıl, küçük abimle Velo ağanın oğlu, bu yeni ağılı ortaklaşa yaptırıldılar.” Doğrusu Zelal de bu görkemli yeni ağılı ve ortaklığı merak ediyordu bir çoban kızı olarak. Sanki geniş açıklama bekliyormuşçasına sordu:

“ Demek öyle, ha? Arsa sizin olduğuna göre, paranın çoğunu Velo ağa gil vermiş olmalı, değil mi? Bayağı da büyük ağıl; tam dört sıra yemliği ve yalağı/sulağı bitişik tavlası var

“ Her sırada yaklaşık yüz kadar koyun- kuzu yemlikten yem yiyor, yalaktan su içiyor.”

“ Peki, kuzuları kaç aylıkken toplamaya başlıyorlar?”

“ Sanıyorum altı aylıkla, bir-bir buçuk yaş arası kuzuları topluyorlar.”

“ Demek o zaman, ortalama bir-buçuk, iki yaş arasında da satılmış oluyorlar.”

“Evet, yani toklu iken, zavallılar henüz erkek tanımamış bakireyken de kesiliyorlar.” İkisi birden kız ve bakire olduklarını düşünerek acı acı güldüler. Zelal bir karşılaştırma yaptı:

“Erkekler de henüz dişi yüzü görmeden kesime gidiyorlar, yazık! Bu zavallı kuzuların kaderi bizlerden de kötü Fate, ne diyelim?”

Konuşmaların seyri değişmeye başladı. Fate bu soru karşısında acı bir yorumla birlikte yeniden konuya döndü:

“Ne diyelim ki? Allah onları kesilip yenilmesi için yaratmış. Biz kadınları da çile çekmek için yaratmış; baba evinde babadan, kardeşten; koca evinde kocayla birlikte tüm kocanın yakınlarından çekeriz ömür boyu. Onlar gibi parayla alınıp satılırız. Töreler yüzünden bazan canımızı en yakınlarımız alır..Neyse, diyeceğim o ki; bizimkiler geçen yılki tüm celeplik kazançlarını bu ağıla yatırdılar. Bu yıl topladıkları beşyüze yakın kuzuyu satarak harcamalarını çıkarmaya çabalayacaklar.”

“İnşallah çıkarırlar! Belli ki, Velo ağaların oğullarıyla ortaklıklar uzun sürecek.”

“Aman sürsün de, dostluk olsun; düşmanlığa lanet! Yirmi yıl öncesine kadar, neredeyse her yıl iki aşiretten bir-iki kişi öldürülmüş. İki ailenin de mensup olduğu aşiretler birbirine düşmanmış kız.”

“Bu tür düşmanlıklar hâlâ sürüyor aşiretler içinde bazı aileler ve kabileler arasında. Düşmanlıkların, kin ve intikam almanın önüne, ancak evlatlarını yitirmiş, yürekleri yanmakta olan analar geçebilir.”

“Ama bilgilenmiş, bilinçlenmiş analar; çocuklarının kafasını intikam ateşiyle dolduranlar değil. Daha beşikteyken, öldürülen baba veya kardeşe yakılan ağıtları ninni yerine dinlemeye başlayan çocuklar büyüdükçe yüreğinde kin ve düşmanlık katmerleşiyor.”

“Doğru dersin Fate; öyle analar varki, delikanlı oğullarını karşısına alıp ‘ben seni, düşmanımız filan aileden babanın öcünü alası diye büyüttüm. Öcümüz alıncaya dek başımdaki bu siyah örtüyü indirmeyeceğim...”

Fate, Zelal’in konuşmasının arasına girip, onun kaldığı yerden sürdürdü:

“Hem daha neler: ‘...Öcümüzü almazsan sana emzirdiğim südümü helal etmem. Töremiz böyle buyuruyor; karşı taraftan bir tane indirmezsene, toplum içinde ölene dek başın önünde gezersin. Herkes seni kınar, seninle karşılaşan yüzünü öteye çeviririr. Böylece düşmanın seni de öldürmüş olur, bu yaşamak mıdır?’ diyorlar.”

“Batsın bunları buyuran töreler! Ben, intikam için silah kuşanan kocasının veya oğlunun karşısına kara saç çıkararak, alyazmasını ayaklarının dibine seren cesur analar istiyorum. ‘Bunu çiğneyip geçersen, südümü sana helal etmem, beni ölmüş bilin’ diyebilen örnek analar çoğalsın istiyorum, hayal bu ya!”

Fate, ağılı süpürmekte olduğu ince alıç dallarından oluşturulmuş çalı süpürgesini diklemesine tutup doğrularak yüksek sesle ve özlem duyarak karşılık verdi:

“Hayal niye olsun Zelal! Benim nenem, babamın anası; ben doğmadan iki yıl önce işte böyle bir olayı gerçekleştirmiş; aynen senin dediklerini yapmış.”

Zelal çok şaşırmişti bunu duyunca, sordu: “ Yirmi yıl önce bu dediklerimi aynen yapmış, öyle mi?”

“Evet aynen! Şimdiye kadar duymadığın için şaşırдын biliyorum, kınandığı için halkın arasında pek yayılmamış. Bu olağanüstü öyküyü anlatayım da, dinle! Nenem dindar kadımmış, beş vaktini hiç şaşırılmazmış. Bir sabah, namazını kıldıktan sonra babamı odasına çağırıp tüm horantayı, çoluk çocuk herkesi kaldırıp biraraya toplanmalarını istemiş. Büyük odada toplanıp, yere bağdaş kurup oturmuşlar. Sedirde oturan nenem, ‘erkekler ayağa kalksın’ diye bağırması; babam, amcam, onaltı yaşındaki büyük abimle üç yaşındaki küçük abim bile kalkıp karşısına dizilmişler.” Zelal merakını yenemedi, sordu:

“ Niye horantayı biraraya toplamış? Nenen de doğrusu çok sertmiş galiba? Hem sonra deden neredeymiş?”

“ Nenemin sözünün üstüne kimse söz edemez ve önüne asla geçilmezmiş. Sertmiş ama, saygın ve sevecenmiş. Dedemi beş yıl kadar önce Kılıçlı aşiretinden biri öldürmüş. Ama bu beş yıl içinde iki aşiretten de iki-üç kişi devirmişler karşılıklı. O yıl, iki aşiret herbirinin büyükleri kendi aralarında toplanıp aldıkları bir kararla, intikam alma yükünü bizim aile ile Velo ağa ailesine yüklemişler. Yani, ya onlardan ya da bizim aileden birinin devrilmesi gerekiyormuş.”

“ Velo ağayla baban Reşo ağa ‘eskiden düşman oldukları halde şimdi nasıl da bal ballar!’ diye zaten hâlâ dedikodusu yapıyor.”

“ Ben de nasıl bal bal oldukları, yani dostlukları yirmi öncesine dayanıyor; onu anlatıyorum ya! Ama izin vermiyorsun ki, araya bir fişek sıkıyorsun. Ben sana destansı bir öykü anlatıyorum.” Bu sözler üzerine Zelal hafif gülümsedi ve göstere göstere ‘tamam susuyorum, daha konuşmayacağım’ anlamında dudaklarını büzerek iki kez fermuar çekme işareti yaptı. Fate de gülererek kaldığı yerden anlatmasını sürdürdü:

“İki ailenin büyüğü olan erkeklere, kısacası iki taraf da intikam yemini ettirmişler. Bu karar üzerine üç ay boyunca bu iki aile, içlerinden kadın erkek ayırmadan birini öldürmek için fırsat kolluyormuş. Erkekler silahlarıyla yatıp kalkıyor. Biri bir iş için dışarı çıksa öbürü arkadan gizlice onu izlemiş arkadan vurulmasını diye. Anlayacağın iki ailenin bireyleri, özellikle kadınlar kızlar dışarı çıkamaz olmuş; bir cehennem hayatı yaşıyorlarmış. İşte böyle bir zamanda babaannem, o sabah ayağa kaldırıp karşısında sıraladığı evin erkeklerine önce herkesin silahlarını çıkarıp ayaklarını dibine koymalarını söylemiş. Sonra kalkıp onları tek tek toplayıp kendi önüne almış. Arkasından başındaki örtüyü çıkarıp silahların üzerini sermiş. Nenemizi karasaç gören herkes şaşırıp kalmış.”

Zelal yine duramadı, sağ eliyle fermuarı yarı açma işareti yaparak sordu:

“ Bağışla Fate’cik, o ne anlama geliyor?”

“ Bir daha bu silahlar kullanılırsa, başörtümün altındaki benim kafama sıkılmış olacak, yani bu silahlar bir daha kullanılmayacak anlamına geliyormuş. Ondan sonra, az önce senin hayal ettiğin cesur kadınların söyleyeceklerini aynısıyla tekrarlamış; ‘bu başımın örtüsünü çiğnerseniz, size sütümü de emeğimi de helal etmem!’ demiş. Sekiz-dokuz kişilik aile bireyleri şaşırmış kalmışlar. Babam, intikam yeminini hatırlatmış anasına. Nenem hemen örtünün altındaki tabancalardan birini çıkarıp kendi kafasına dayamış. ‘Senin o intikam yeminin mi yoksa seni doğurup büyüten anan mı daha değerli? demiş, yeminini bozacak ve

dediklerimi yapacaksınız. Yok yapmam veya yapmam diyorsan; işte böyle, hepinizin huzurunda sıkırım tabancayı kafama. Sen de alınıdaki bu kara lekeyle yaşarsın eğer yaşatırlarsa. Öte dünyaya bu kara lekeyle geldiğinde, elim kıyamete kadar yakanda olacaktır bilesin!’ Bunun üzerine evin bütün horantası ağlamaya başlar. Babam da ‘ana indir o silahı; ne yapmamızı istiyorsan onu söyle’ der ağlayarak.”

Zelal’in de gözleri dolu dolu oldu ve mırıldandı: “ Ay kız Fate, tüylerim diken diken oldu! Sonra ne demiş o güzel nenemiz?”

“Güzel ve cesur nenem, ‘şimdi demiş, sokaklar تنها iken hep birlikte Kılıoğlu Velo’nun evine gideceğiz ve barışmaya geldik diyeceğiz. Elbette ki, yine şaşkınlık, korku ve telaş başlamış. Nenem devam etmiş: ‘Öyle korkup telaşa kapılmayın; hepiniz arkamdan tek sıra olarak geleceksiniz. Ben üç adım önden yürüyeceğim. Atılacak ilk mermileri ben yiyeceğim. Velo ağa hepimizi öldüremez, çünkü bir kişiyi indirmeye yemin ettiniz. Silahını ateşleyecek olursa ilk kurşun beni bulacak. Ben vurulsam bile siz hep birlikte ‘biz barışmak için geldik, hiçbirimizde silah yok’ diye bağıracaksınız”

Zaten çalışarak konuşmaktadırlar. Bu arada tavlada bağlı iki kuzu da melemeyi bolartmıştır, Zelal onlara kızdı ve “Ak kuzular sussanıza biraz!,dedi. Fate gerçekten Nenen adeta bir destan yazıyor, bu sözleri ve davranışlarıyla. Peki gitmişler mi?”

“ Elbette. Gün doğmadan çoluk çocuk tüm aile sokağa çıkmış, yürümeye başlamışlar. Velo ağanın o zaman oturduğu ev, bizim sokağın yüz-yüzelli metre ilerisindeki evin arkasına düşüyormuş. O eve yaklaştıklarında nenemin uyarısı üzerine tek sıra olmuşlar. Tabii nenem de üç-dört adım önde gidiyor. Sokak çok sessiz, uzaklardan bir-iki köpek havlaması horoz sesi dışında köy uykudaymış hâlâ. Sadece sekiz-dokuz kişilik ailede anamın, bir gelin ve iki ablamın sessiz ağlayışları ve iççekişleri duyuluyormuş. Aradaki evin dış duvarının köşesine güneş ışıklarıyla birlikte varmışlar.”

Zelal, Fate’nin soluklanmasından yararlanıp söylendi:

“ Hiç kuşku yok ki, heyecan doruğa çıkmıştır. Sen anlatırken ben bile heyecanlandım.”

“ Asıl köşeyi dönünce heyecan doruğu aşıyor. Köşeyi döner dönmez karşılırlarına kim çıkmış dersin?”

Zelal, heyecanla “Nereden bileyim kız?” dedi. Kendilerine bakarak meleyen kuzuya bağırdı: “Sus be kuzu, sözümü kesme, şimdi sana bakacağız. Sakın silah elinde Velo ağa olmasın kız, evvah!”

“ Evet Velo ağa, ama silahsız. Anası en önde ve arkasında bizimkiler gibi tek sıra halinde tüm aile bireyleri çoluk-çocuk, kadın kız dizilmiş onlara doğru geliyorlar.”

Zelal durumu anında kavrayamamış, şaşkınlıkla sordu: “Bu kadar da rastlantı olamaz, eee sonra?”

“ Sonrası iki taraf da aynı anda ‘silahımız yok biz barışmaya geldik’ diye bağırılmışlar. Önce neneler kucaklaşmış kimseye çaktırmadan birbirine gözederek. Sonra da iki ailenin bütün bireyleri tam bir şaşkınlık içinde tek tek kucaklaşıp, öpüşerek barışmışlar. Velo ağanın anası ‘bak Elo bacı demiş –nenemin adı anamınki gibi Elif’miş ya, ona Elo derlermiş- burası iki ev arasındaki orta yer sayılır; ama bizim ev sizinkine göre buraya on-onbeş adım daha yakın.

Haydi gidip bizde barış kahvaltısına oturalım.’ Girmiş nenemin koluna, ‘bizimkilere çaktırmadan yemek odasında sofrayı bile hazırladım” demiş fısıltıyla. Yaşına başına uygun herkes birbiriyle eşleşerek kolkola girip Velo ağanın evine gitmişler. Rahmetli nenem küçükken bana bunları, bu destansı barış öyküsünü defalarca anlatmıştı masal gibi. Ben de dizinin dibine oturur koyun kaval dinler gibi dinlerdim.”

“Anlaşıldı; herşey bu eli öpülesi iki yaşlı kadının başının altından çıkmış rastlantı filan değil orta yerde karşılaşmaları.”

“ Elbette değil. Velo ağanın anası eve girdikten sonra yine nenemin kulağına; ‘kız Elo bacı, bizim oğlan intikam yeminini bahane edip, biraz direnir gibi oldu. Tam da kararlaştırdığımız gibi, tabancanın namlusunu kendi alınma dayayınca ağlayarak yalvarmaya başladı’ deyince nenem; ‘he anam he, benimki de öyle yaptı; ben de senin gibi aldım tabancayı, alınma değil ama yandan şakağıma dayadım’ diyerek bir daha birbirlerine sarılmışlar.”

“ İşte bizi ancak böyle eli öpülesi cesur kadınlar törelerin elinden kurtarabilir, değil mi Fate?”

“ Doğru da böyleleri zor bulunur Zelal’cığım; ama bizimkiler intikam yeminini bozup barıştıkları için, aşirete bağlı kabilelere olumsuz örnek olduklarından, yine töre gereği, iki aileyi de Caş ilan ederek, yedi yıl boyunca aşiretten uzaklaştırma cezası vermişler. Yedi yıl sonra iki ailenin ortaklaşa verdiği büyük bir şölenle yeniden katmışlar...” Hâlâ melemekte olan kuzuların yanına gelmişlerdi. Son bir cümleyle bu konuyu kapattı Fate:

“ Bizim durumumuza gelince; bizi gurbet paklar güzelim, bir şekilde buradan ayrılıp gitmekle kurtuluşa kavuşuruz. Biliyormusun, bu kuzular yayılmaya çıkarıldıklarında, aynı yerden sıçrayıp geçerken ikisinin de ayağı aynı taş yarığına girerek kırılmış. İki gün önce baytar gelip sardı.” Kuzuların önüne doğru dikkatlice bakınca hafiften bir çığlık attı:

“Ayy kız Zelal!, zavallıların tavlasında yem bitmiş, yalakta su yok! Acıkmış, susamışlar onun için meleşip duruyorlar.”

“ O zaman şu çuvaldaki samandan biraz koyalım yesinler.” Fate sinirlendi bu öneriye; “sen nasıl çoban kızısın Zelal? dedi, kız o kesmik samanı; içi toz toprak dolu, koyuna kuzuya verilir mi hiç? Bunu kuruluk olarak serperiz ağılda ve ahırda davarın sığırın altına. Versen bile yemezler. Sen şu köşeyi de süpür, kuruluğu serp; artık işimiz bitsin de gidelim. Zaten öğle oldu. Dünden beri iyice yorulduk, bugün de akşama kalmayalım. Ben bir koşu gidip, yandaki alaf dolu merekten bir çuval doğranmış kuru otları, dışarıdaki musluktan bir kova su getireyim şu kuzucuklara. Baksana karınları biribirine yapışmış açlıktan zavallıların.” ,

Zelal, Fate çıkarken arkasından sitemli bir tavırla dalgasını geçti: “Tamam hanım ağa tamam; sen gelinceye dek emrettiğin işleri bitiririm.”

Fate ağılın açık kapısından ivediyle dışarı çıktı. Hemen kapının sağında ağıla bitişik merak dedikleri kışlık kuru ot ve samanın (alafın) depolandığı yere girdi. Buranın ağıl gibi çok ve karşılıklı pencereleri yoktu; sadece güneye bakan iki küçük pencereden ışık sızıyordu. Ağılın üçte biri büyüklükte ve düz damlı ağıl gibi dikdörtgen bir binaydı. Duvarları taşla değil kerpiçe örülmüş olan mereğin arkasından, toprak merdiven dedikleri eyilimli bir alandan damına çıkılıyor. Eşeklerin veya atların getirdiği ot ve saman yükü damda açılmış geniş bir delikten içeri dökülüyordu. Fate içeri girince kapının ardında gözlerini yumarak biraz bekledi karanlığa alışsın diye. Sonra loş ışıkta mereğin bir köşesinde kıştan arta kalmış kuru ot yığınının yanına giderek, birlikte getirdiği çuvalı kuru otları doldurup çıktı ve mereğin kapısını

kapattı. Sonra çuvalı kapının yanında duvara yaslayıp, içeri girmeden önce oraya koyduğu plastik kovayı alarak, az ilerdeki musluğa koştu. Ahırdaki büyükbaş ve ağıldaki küçükbaş hayvanların su yalakları bu musluktan çekilen lastik borularla dolduruluyordu. Ahır, seksen-yüz metre kadar doğusundaki çiftlik damlarının yanındaydı. Oralarda yarıcılar, sürekli ve mevsimlik ırgat-işçiler oturuyorlardı. Bu ayda bu damlarda oturanların azlığı yüzünden işler yoğunlaşmıştı. Bu nedenle Fate'nin abileri, ondan bu hafta sonu kuzucukların ağılını arkadaşıyla temizlemelerini istemişti.

Fate musluğu açmış kovayı doldururken, bir elinde taşıdığı öğlelik bohçasıyla Berivan çıkageldi. Sessizce yaklaşıp, elindeki bohçayı yere koyarak arkadan ablasına sarıldı. Dalmış su doldurmakta olan Fate sıçrayarak geriye dönmesiyle elindeki kova yere düştü, suyu döküldü. Musluktan fişkırان suyla şalvarı ıslandı ayağındaki çizmelerine de biraz su doldu. Fate hırsıyla geriye döndüğünde vurmak için elini kaldırıncaya Berivan'ı gördü. Elini indirirken bağırdı:

“ Deli kız, ödümü-yüregimi yardım, yüreği yarılmalı! Nasıl da korkuttun beni. İnsan böyle ansızın arkadan sarılır mı? Yabancı biri sandım, neredeyse yumruğu yiyecektin. Üstelik üstüm başım su içinde kaldı.” Berivan da ne yapacağını şaşırarak, korkmuş; sevimli güzel yüzü allak-bullak olmuştu. Hemen devrilen kovayı yerden kaldırıp musluğun altına koydu. Utana sıkıla, adeta fısıltıyla söylendi:

“Abla n'olur kusurma kalma, dediğin gibi ben bir deli kızım. Bağışla beni!” Neredeyse ağlayacaktı. Fate kovayı doldurmuş olan musluğu kapatıp ona sarılırken; “Tamam canım bağışladım seni, dedi, şimdi ben de senin şu çok sevdiğin çiçekli pazen fistanını, ıslanmış şalvarımla iyice ıslatayım.” İkisi birden gülerken Fate bacağındaki şalvarın ıslanmış kısmıyla, Berivan'a sarılmış durumdayken bir iyice sürtündü.

Dışarıda olup bitenlerden haberi olmayan Zelal çalışırken, sırtında bir çuval kuru ot ve elinde su dolu kovasıyla Fate ve bir elinde taşıdığı bohça ile küçük Berivan ağıla girdiler.

Zelal onları görünce, “ çok çabuk geldin Fate, dedi işinden doğrulurken. Ooo! Küçük Berivan da gelmiş.”

“Alaf damı uzak değil ki, hemen bitişikte. Ağıla suyun musluğu da kapının önünde. Tam dalmışım, kovayı doldururken Berivan arkadan sıkıca sarıldı. Öyle bir korktum ki kız, dolu kova elimden düştü.”

Berivan, sözü ablasının elinden aldı ve abartarak sürdürdü: “ Fate ablam ‘kız yüregimi yardım, yüreği yarılmalı! Nasıl da beni korkuttun’ deyip, sırtıma öyle kuvvetli bir şaplak indirdi ki, neredeyse yere düşecektim Zelal abla kızı!”

Fate, kuru ot çuvalını kuzuların önüne dökerken söylendi:

“Deli kız bir de yalan söylüyor; şaplak falan atmadım sırtına kız! Ama sen dua et ki, kim olduğunu anlamadan döner dönmez yüzüne tokat ya da yumruk atmadım; şimdi ağzın burnun kan içinde kalmıştı. İnsan öyle ansızın arkadan sarılır mı?”

Zelal arkadaşını onayladı:

“Vallaha ben olsaydım, döner dönmez yüzüne bile bakmadan yumruğu yapıştırırdım. Allah göstermesin deli herifin biri saldırdı sanmıştır Fate'cik, bu تنها yerde. Öyle değil mi?”

“ He ya, öyle sandım. Neler olmuyor ki? Saldırmanın biri arkadan kapıldığı gibi sokar ağıla, silahı-milahı da varsa ne yapardık sonra Zelal?”

“ Hiç bir şey! Köyün dışında ıssız bir yerdeyiz; bağırsak kimse sesimizi bile duymazdı.” İki ablasının, bu yaptığının yanlışlığı üzerinde böyle konuşmaları Berivan’ı olumsuz etkiledi ve ağlamaya başladı. Bir yandan da hıçkırarak konuşuyordu:

“ Kollarım kırılrsa da sarılmasaydım. Ne yani ablama sarılmayıp da direğe mi sarılacaktım? İkiniz birden büyüttükçe büyüttünüz. Ben de size öğlelik getirmiştım. Beni böyle zırl zırl ağlatacağınızı bilseydim, getirmezdim. Aha ekmek bohçasını buraya atıp, geri eve gidiyorum.”

İçinde ekmek ve peynir dolusu plastik bir kap bulunan bohçayı yere bırakıp kapıya doğru yöneldiğinde onu yakalayıp öpen Fate yatıştırıcı sözlerle gönlünü almaya çalıştı:

“ Cici bacım benim, güzelim sana kızmadık. Seni suçlamadık ki, şaka yapıyorduk. Bazan biz de böyle birbirimize korkutucu şakalar yapıyoruz.”

Arkasından Zelal söze karıştı:

“ Berivan’cığım, biz sana söylerken, aslında kendimize kızıp eleştiriyorduk.”

Berivan’ın Yeniden çocuk neşesi yerine geldi ve anasının söylediklerini yineledi:

“ Elfo anam dedi ki, ‘kızlarım şimdi acıkmıştır, biraz da geciktim.’ Size taze pişirdiği, yağlı keteyle bir kap da peynir gönderdi, yiyebilirsiniz diye. Hem dedi ki...” Fate gülererek sordu:

“ Hele söyle, söyle; başka ne dedi anamız?”

“ Dedi ki; ‘bu bohçaya dört tane sıcak kete sardım; bu plastik kutuya da altı büyük dilim taze peynir koydum. Keteler kocaman, bir tanesi ikisini doyurur bir parça peynirle. Öbür ketelerle peynirleri Zelal ablan evlerine götürsün, kardeşleriyle yerler’ dedi.”

Zelal utanmış, biraz çekingen söylendi:

“Elfo anam, niye zahmet etmiş ki? Hem ben acıkmadım da, nasıl olsa birazdan eve gidecektim.” Fate hemen karşılık verdi:

“ Niye öyle konuşuyorsun Zelal? Hiç zahmeti olur mu? Anam seni bizden ayırmaz, evin horantasından sayar hep; ‘benim evimde iki değil, üç kızım var’ der.” Zelal’ın bir karşılık vermesine zaman bırakmadan devam etti: “ Doğrusu ben de acıkmadım. Berivan canım o bohçayı da hiç açma; Zelal öylece eve götürsün. Zaten işimiz de bitmiş sayılır.”

Birden, Berivan’ın yeni aklına gelmişçesine ablasına dönüp,

“Fate abla, dedi, sizden önce anam İskender dayıma da üç-dört tane kete göndermişti. Tam otobüsün geçme saatiydi; bir koşu gidip geldim. Kahve ağzına kadar doluydu. (*Anlamlı anlamlı gülererek*) Kimi gördüm orada biliyor musun?

Fate ve Zelal ikisi aynı anda sordu : “Kimi gördün kimi?”

“ Murat abiyi gördüm. (*Öbürleri hafiften gülümseyerek bakıştılar*) Beni zorla bir boş masaya oturtup, kola ısmarladı. ‘Fate ablan ne yapıyor? dedi, dersleri nasıl; zayıfı var mı?’ diye derin derin sorup durdu.” Sonra ablasına dönüp gülerek sordu:

“ Niye her zaman seni sorup ki? Niye Zelal ablayı değil de seni? Anlayalım yani!”

Fate, yapmacık bir kızgınlıkla duruyor yanıtladı:

“ Nereden bileyim ben? Hem ne var yani beni sorduysa?”

“ Ben birşey var demiyorum abla; başkası sorsa kızardım, ama Murat abi başka.”

“ İskender dayımın köyden komşusunun oğlu, yengemin de akrabası oluyor. O köye gittiğimde, birkaç defa cebir-geometri, bir kere de edebiyat çalıştık dayımlarda.”

“ Ben bilmem. Zelal abla, Murat abiyi her gördüğümde, ablamın sayesinde bir kolasını içiyorum.”

Bir şey anlamamış gibi Zelal, “ne var canım, dedi, abidir içerir. (*Yavaşça*) Kız Fate, galiba bu kızda aşağı mahalleden haber gelmeye başlamış.”

Fate de aynı yavaşlıkta konuştu: “Yok canım sen de, daha onbiri bile bitirmedi. Aşağı mahalleden henüz bir fısıltı bile yoktur, ne haberi?”

Onlara kulak kesilmiş olan Berivan merakla sordu: “ Ne fısıldaşıp duruyor sunuz? Ne aşağı mahallesi, ne haberi?”

Zelal ustaca lafı çevirerek onu denedi: “ Sizin köyden aşağı mahalleden bir oğlan benimle sana haber gönderdi; seni seviyormuş.”

Berivan öfkeyle bağırdı: “Kim o? O peşimi hiç bırakmayan bizim 4- B’den sarı çiyen mi? Ben o oğlanı sevmiyorum ki! Ben başka birini...”

Cümlesini tamamlamadan Zelal araya girdi:

“Gördün mü Fate? Bak, Berivan’ın bir sevgili varmış da bizim haberimiz yok!”

Onlar gülerken, Berivan kafasını öne eğerek somurttu Berivan. Zelal devam etti:

“Kız Berivan, doğrusu sen de hiç şakadan anlamıyorsun. Haydi söylesene Murat abine sen neler dedin?”

Sözün dolaşıp ablasına gelmesinden memnun olan Berivan, “ ben da Fate ablamı övdüm durdum, dedi. Derslerinin çok iyi, sınıfının da birincisi olduğunu söyledim.”

Fate, “abartmışsın sen de” diye mırıldandı.

Berivan kaldığı yerden anlatmayı sürdürüyordu:

“Haa şimdi aklıma geldi; ‘bu hafta sonu neler yaptın? Uzun zamandır bizim köye de gelmiyor; söyle gelsin ki, kendisine *Üniversite Test Soruları* kitabını vereyim’ dedi. Ben de dedim ki...”

Fate büyük bir merak içinde sordu: “ Ne dedin kız? Yine neler uydurup söyledin?”

“Ne diye uydurayım? Doğrusunu söyledim; bu hafta sonu iki gündür, Zelal ablayla bizim yeni ağılı temizleyip kuruluk serpiyorlar. O da dedi ki, ‘bizim köyün yolu üzerindeki ağılı öyle mi?’”

Berivan sustu. Ancak, o yeni bir konu açmadan Zelal, bu sorunun , Murat’ın buraya uğramayı aklına koyduğunu düşünüp, Fate’yi uyarmak anlamında gözederek;

“Fate,dedi, şu köşeye beş-on avuç kesmik samanı kuruluk attınmı, iş biter. Sonra musluğa boruyu takarak, sulukların dolmasını beklersin sen, bir onbeş yirmi dakika daha. Ben bohçamı sırtlayıp köyüme biraz erken gideyim; anamın işlerine yardım edeyim kız kardeşlerim küçük. Erkek kardeşim de zaten babamın yanında. Biliyorsun o, Orta’yı bitirirp ayrıldı, okumadı.” Berivan’ı da oradan uzaklaştırmak için de bir bahane buldu:

“ Berivan cici bacım benim, dedi, duydum ki yarın 23 Nisan’da yalnız şiir okumayacak, şarkı da söyleyecekmışsin. Doğru mu?”

İlgisi hemen değişmiş olan Berivan sevinçle, “ He ya, dedi, şarkı da söyleyeceğim. Hem de ‘Hoş gelişler ola Mustafa Kemal Paşa’yı. Öğretmenler sesimi çok beğendiler.”

Sözde üzgün bir tavır takınan Zelal, “ne yazık ki, dedi, ben bir gün önce izin alıp çoban babamın yanına gideceğimden, bayrama gelemiyorum. Seni dinleyemeyeceğim çok yazık!”

Berivan, hem Zelal’in hem de Fate’nin içlerinden arzu ettikleri çareyi buldu:

“ Üzülme Zelal abla, dedi, haydi ben seninle beraber, bizim evin yakınına kadar geleyim, orada ayrılırız. Yol boyunca sana şarkımı okurum Fate abla bizden sonra, işini bitirince eve yalnız gelir.”

Zelal evden getirdiği bohçanın içindeki yeni kazağıyla eteğini çıkarıp, üstündeki eskilerle değiştirdi çabucak. Elfo ananın gönderdiği keteleri ve peynir kabını da eskilerle birlikte bohçasına koyup sırtına attı. Berivan’la birlikte Fate’ye “ ooh! seni yalnız bırakıyoruz” anlamında nanik işareti yaparak ağılın kapısından çıktılar. Kapıdan çıkar çıkmaz Berivan çocuksu sevinç ve coşkuyla şarkısına başladı:

*“Hoş gelişler ola Mustafa Kemal Paşa
Askerinle milletin bayrağınla çok yaşa
Arş arş arş, arş ileri, marş ileri,
Dönmez geri Türk’ün askeri.... ”*

Zelal’la Berivan’ın kapıdan çıkışını gözleyen Murat, onlar biraz ilerleyince, gizlendiği ağılın köşesinden çıktı ve yarı açık kapıdan sessizce içeri süzüldü. Fate kapıya arkası dönük, önündeki çuvaldan faraşla aldığı kesmik samanını, Zelal’in gübresini süpürüp temizlediği yerlere serpiyordu. Kuzular da yine arkasında Fate’nin doldurduğu yemlikte kuru otları yiyorlardı. Murat yavaşça yaklaşıp da Fateyi arkadan kucaklamak için kolların açarak kaldırdığında, kuzulardan biri yemlikten kafasını kaldırıp ona doğru meledi. Kuzunun melemesiyle birden Fate geri döndü ve Murat’ı gördü. Murat’ın kolları havada kaldı Gülerek mırıldandı: “Tam seni arkadan kucaklayacakken erken kesilesi şu kuzu engel oldu.” Fate, bir şey söylemeden birkaç adım ötedeki kapıyı gıcirtılarla kapatıp geri geldi. Şaşkın durumda hâlâ kolları havada olan Murat’a sarıldı.

“ Murat’ım sen, sen çıldırdın mı canım, dedi, buraya niye geldin?Ya bir gören olduysa?”

“ He ya, iki aydır seni görememek beni çıldırttı. Kimseye görünmedim üzülme...”
“ Üstelik, ansızın arkadan beni kucklamaya çalışıyordun, emi? Şu ak kuzuya dua et ki meledi. Yoksa Zelal’ın dediği gibi, kim olduğuna bile bakmadan yüzüne yumruğu yapıştırırdım. Benim yüreğimi mi yaracaktın. Az önce bu yüzden Berivan’ı zırlı zırlı ağlattık, öyle yaptığı için.”

Hâlâ sarılmış yanak yanağa dururken konuşmasını sürdürdü:

“ Bir de diyorsun ki, ‘iki aydır görüşmedik.’ Olur mu Şubat’ortasından beri, kaç kere İskender dayımın kahvesinde karşılaşıp konuştuk ya, unuttun mu?” Ayrılmışlar yanaklarını okşarken Murat karşılık verdi:

“ Yook unutmadım. Ama sana yakın ve başbaşa olmayı, sana dokunmayı özledim.” Yeniden işine dönüp, çuvaldaki son kesmigi de yere serperken gülerek söyledi:

“ Berivan burada olsaydı, naah dokunurdun bana! İki metre öteden onuşmak zorunda olurdu benimle. Buraya nasıl geldin?”

“ Hani şu ilerdeki kayanın ardından geçen patika var ya, artık kullanılmayan bizim köyün eski yolu; sizin arazinin ortasından geçen çayın Kars tarafındaki vadisini dolaşiyor. Bir kez İskender dayıyı kandırıp buradan getirdim. Tam o kayanın ardından dönüp geri baktı, “ulan oğlum dedi, sen deli misin deng misin nesin? Bu bayır-bucağı, taşlı-kayalı yokuşu niye kullanıyorsun, yeni düz araba yolu dururken?”

“ Doğru demiş dayım. ‘Doğru yoldan giden yorulmazmış’ der büyüklerimiz. Ne diye yolunu yokuşa sürüyorsun? Hem o Geyik Atılan boğazından geçerken kaç yüklü eşek yuvarlanmış onu süren sahibisiyle birlikte, sen biliyor musun he?”

“ Yalnız yüklü eşekler mi? Sırtındaki odun şelegeyle kaç gelin bayırdan uçmuş.”

“ Sen de birgün uçarsan ben n’iderim?” Murat bu sorusunu kollarını kanat gibi çarparak yanıtladı:

“ Kanat çırparak senin yanına gelirim, aha böyle! Şaka bir yana bu yoldan kente inmek yarım saat bile sürmüyor. Araba yolu yaya olarak neredeyse iki saat sürüyor. Bazan canım Iğdır’a gelip gezmek istiyor, her zaman araba bulunmuyur ki! Bizim köy de sizinki gibi merkez köy değil, sizin Hoşhaber on-onbeş dakika, kentin mahallesi gibi. Arada bir senin küçük abinle Hamit’le ve Velo ağanın oğluyla –onu da hiç sevmiyorum- oturup sohbet ediyorduk birer sigara sarıp. Fırsat buldukça da kahvede kâğıt oynardık..”

“Tahmin ediyorum, zaten abimle sen bayağı samimiydin eskiden. Hep evde senden sözederdi, seni överdi; kız kardeşini satacakmış gibi.”

“ Geçen yıla kadar dışarıda bayağı samimiydik. Celepliğe başlayalı pek görüşemiyoruz, çok nadiren otlu vadide koyun kuzu otlatırken karşılaşmamız dışında. Evinize de gelemiyorum arada sen olduğundan, farkına varılır diye.” Kuzulara yakın yemliğin kenarına oturdular. Fate uyardı:

“ Aman ha, dikkatli davran; buraya gelmiş olman da büyük hata!”

“ Valla bugün Berivan, burada temizlik yaptığınızı söyleyince kafama koydum. Zelal nasıl olsa biliyor, ben gelince çıkar giderdi.”

“Zelal çok zeki kız, Berivan senden sözedince, hemen buraya uğrayacağını tahmin etti. Bana göz kırpıp, n’etti n’etmedi Berivan’ı kandırıp birlikte götürdü.”

“Demek öyle? Birlikte gittiklerini gördüm gizlendiğim yerden. Çok sevinmişim, aferin Zelal bacıya!”

“Berivan kahvede kendisine senin kola ısmarladığını, derin derin beni sorduğunu anlattı sinsi sinsi gülerек. Hatta beni sana övdüğünü bile...”

“Doğru ya, seni göklere çıkardı öve öve. En sonunda ne deyip kalktı biliyor musun?”

“Ne dedi benim güzel bacım?”

“Bin gün düşünsen bulamazsın: ‘Murat abi, dedi’ ne derin derin bana ablamı soruyorsun ki? Git kendisiyle konuş, ağzından öğren derslerini merslerini! Hem ablam çok güzel kız, elini çabuk tut; etrafı oğlan dolu, aparırlar vallah!’ Hem de yavaş sesle söyledi bunları.”

“Vay, büyümüş de küçülmüş cadı kız, vaay! Tevekkeli değil Zelal, ‘bu kızda aşağı mahalleden haber gelmeye başlamış’ dedi.”

Murat çok güldü bu son son cümleye. Arkasından “doğru demiş Zelal” dedi ve ekledi:

“Yine Zelal dedik de aklıma geldi; ben Hamit’in gözü Zelal’de sanırdım. İki hafta önceki son karşılaşmamızda, şu kayanın dibinde birer sigara tütürürken ağzımı aradım. ‘Yok yok; ben Zelal’i küçükten beri tanıyorum, hep Fate’yle birlikteler ve kardeşim gibi görüyorum onu. Ben Mahmudo’nun kızı Saniye’ye yangınım’ demişti”

“Biliyorum, biliyorum Murat’ım; hep de benimle haber gönderiyor. Erkek kardeşler böyle işte bizim buralarda, bacılarını kendi yavukluları için aracı kullanırlar; ama düşün bir, abimin benim seninle konuştuğundan haberi olsa, bize yapmadığını bırakmaz.”

“Öldürür bizi vallaha! Töremize göre; büyük erkek kardeşler babadan sayılır, kızlar üzerinde eşit hakkı vardır.”

“Yokolsun böyle töreler; biz hep erkeklerin sultası altında mı kalacağız? Kızların hiç konuşma ve eşimizi seçme hakkımız/özgürlüğümüz olmayacak mı? Sen böyle olmayacaksın değil mi Murat’ım?”

“Hayır asla, ama burada kalırsak törelere istemesek de uymak zorundayız. Ha bak, bugün öğleden önce Zelal’le ilgili bir şey öğrendim; bilmem senin haberin var mıydı?”

“Neymiş o öğrendiğin?”

“Kars’ın tam İğdır sınırındaki Hasançavuş köyünden Hıdır ağanın oğlu Fırat...” Fate sözünü kesip sordu:

“N’olmuş Fırat’a? Zelal’le mi ilgileniyor?”

“Dur be güzelim anlatıyoruz işte. Sabahleyin köyden çıktım, eski yol kavşağında Hıdır ağanın oğlu Fırat’la karşılaştım. Onunla da arkadaşlığımız vardır ya, uzun süredir görmüyordum. Atına atlamış bizim köye gidiyordu, Muhtar ile bir işi varmış. Attan indi, sarıldık filan; ‘yahu dedi, tam da kafamdan Murat’a da bir uğrayayım, neçedir görmirem diye geçirirdim ki, annacıma çıkmışsın.”

“ Eee sonra? Ama yine oturup birer sigara doladık diye başlayıp, sohbetinizin tamamını anlatmayasın, olmaz mı?”

“ Yok kız yok, kısa keseceğim. Sıkı dur, Azeri oğlu bir Kürt kızına sırlıslıklam aşık olmuş.” Fate, bildiğini sezdirmeden, yapmacık bir merakla Azeri ağzıyla sordu:

“ Kim olaki o Kürt kızı? Herhalde mene degil! Kimseyi hoş görmeyen Fırat beg kimin yegin eşğine düşmüştür?”

“ Tahmin etmiş olmalısın; en yakın arkadaşın Zelal’in eşğine düşmüştür...”

“ Öyle mi? Hani sen önceleri derdin ya; ‘Fırat kendine bir ağa kızı, şehirli bir tüccar kızı arıyormuş.’ Demek bir Kürt çobanının kızı gönlünü çeldi. O bilmezmi ki Kürtler kız alır, ama kız vermezler Azerilere?”

“ Kız vermez de alırlarmış! Bu da saçma bir töre...”

“ Törelerin hangisi akla ve mantığa uygun ki? Hepsi saçma Murat. Eee! Neler dedi Zelal hakkında?”

“ Zelal geçen yıl birkaç ay yaylada size çoban durmuştu ya, o zaman görmüş. ‘O zemenden beri benim göynüme düşmüştür, çılmıyır’ deyip durdu. Kaç defa önüne çıkıp konuşmak istemişse de, Zelal yüz vermemiş. Bizden yardım istiyor. Senin yakın arkadaşın olduğunu, kuşkulandığı Hamit abinin de başka bir yavuklusu olduğunu öğrenmiş. ‘Menim derdime encah Fate em olir’ diyor başkaca bir şey demiyor.” Fate bunu duyunca suratını astı ve sordu:

“ Yoksa bizim ilişkimizi Fırat’a söylemiş miydin?”

“ Yok güzelim, söyler miyim? Ha Fırat’a söylemişsin, ha Kars’ın, Iğdır’ın orta yerinde bir tellal tutup bağırtmışsın! İskender dayını tanıyor, benim onunla samimiyetimi de bildiği için bir üçlü sohbet istiyor bu konuda.”

“ Anlaşıldı. Dayımla konuşacaksınız, o bana söyleyecek ve ben de Zelal’e baskı yapacağım Azeri oğluna ‘he’ demesi için, öyle mi?”

“ Aynen öyle canım. Ben leb demeden sen leblebiyi anladın, ama sen leblebiyi boş ver. Bana leblerinden bir tattırsana!” Böyle söyleyip dudaklarından öpmek istediye de, Fate onu geri iterek tatlı bir şekilde itiraz etti:

“ Olmaz olmaz bu iş olamaz; sene yalnız Iğdır’ın al alması yanahlardan verirem; kayısı dudahlardan, Allahın adını anıp nişanlandıktan sonra...” Murat’ın yanaklarından öpmesine izin verdi ve uzun uzun yanaktan öpüştüler. Sonra Fate kaldığı yerden devam ederek açıklama yaptı:

“ Bak şimdi sana ne diyeceğim: Ben Fırat olayını iki-üç gün önce Zelal’den dinledim. Anladığım kadarıyla Zelal’in gönlü var, ama yükünü biraz yüceye yığıyor. Biraz da kız beğenmez namı yayılmış Fırat ağanın burnunu sürtmek niyetinde sanki.”

“ Madema herşeyi biliyordun, niye beni bunca konuşturdun ki?”

“ Adamın ciddi olup olmadığını senin ağzından duyayım diye. Bence dayımı bu işe karıştırma. Onun bizimle başı belada, bir de Zelal-Fırat girmesin araya. Fırat sana geldiğinde;

‘Fate dayısı gile geldiğinde bazan Cebir- Geometri çalışıyoruz birlikte. Ona kendim söyledim, konuşacak’ dersin. Hem zaten, Zelal’in babasını Hasançavuş köyü altı aylığına çoban tutmuşlar, köyün sürüsünü güdecekler. Mayıs’ın ortalarında ailecek o köye göçecekler. Kısacası kendi işlerini kendileri görür. Biz kendimize bakalım Murat’ım. Sınavlara iyi hazırlanıyor musun?’”

“ Hem de nasıl, fırtına gibi çalışıyorum. Bu yıl mutlaka Ege’yi kazanacağım.”

Fate hafif kızgınca sordu:

“ Bu nasıl çalışmak? Hergün İğdir’ dasın, hep seni dayımın kahvesinde görüyorum.”

“ Abartma sen de canım! Hep dediğin de onbeş-yirmi günde bir geldiğimde karşılaşıyoruz. Hem yürüyüş yapmış oluyor, hem de kafamı dinlendiriyorum. Belki Berivan söylemiştir; sana bir kitap vereceğim. Bu arada İskender dayı söyledi: Edebiyat öğretmeninden özel Türkçe-Edebiyat dersi almaya başlamışsınız; buna çok sevindim. Sınavları kazanmak için biz Kürt gençleri için çok önemli.”

“ Evet, sağolsun Mihrican öğretmen bize yardımcı oluyor. Ama asıl İskender dayımın girişkenliğinden gerçekleşti, yoksa biz dünyada söyleyemezdik. Keşke Berivan’a sözettiğin kitabı şimdi getirmiş olsaydın; sizin köye ne zaman geleceğim belli olmaz...”

“ Evet. 2005 yılı Üniversite Giriş Sınav Soruları; Testler, Yanıtlar ve Çözümler kitabını getirmez olur muyum? Getirdim elbette.” Sırtındaki montun altından kitabı çıkarıp eline aldı ve “ İki alma yanaktan ve ak gerdandan birer öpücük isterim yoksa kitabı alamazsın” dedi Murat.

Fate nazlanır gibi yaptı ve birden Murat’ın elindeki kitabı kaparak kaçtı. Kahkahalı bir kovalamaca başladı ağılda; tavladaki yemlerini yemekte olan iki kuzunun çevresinde biriki kere döndüler. Murat kovalarken bir yandan da konuşuyordu:

“ Fate, haydi kız! Ne yani kuzulardan mı utanıyorsun? Onlar ağzı var dili yok hayvanlar; gördüklerini kimseye söyleyemezler ki!” Kuzular da melemeye başlamışlardı. Fate durdu ve onlara doğru konuştu:

“ Bak ak kuzular bize bakıp konuşuyorlar; ‘ hadi ver bir yanak, bir öpücük de gerdandan ver de borcunu öde’ diyorlar. Tamam kuzularım, ben de onu öpeceğim.”

Şaşkın şaşkın durmuş kuzularla konuşan Fate’ye bakakaldı Murat. Fate koştu sarıldı Murat’ına uzun uzun öpüştüler ak gerdandan, alma yanaklardan. Birden Fate ayrıldı ve ufak bir çığlık attı:

“Ayy Murat’ım, dedi’ yalaklara su doldurmayı unutturdun bana. Haydi sen geldiğin gibi çık git kayanın ardında kaybol. Giderken de lastik boruyu musluğa tak, ben burada yalakları doldurayım. Göge-yeşile salınmış kuzular akşam geldiklerinde susuzluklarını gidersin..

Zelal Hakkında Aile İçi Tartışmaları

*İki alma allandı
Allandıkça ballandı
Dallarıyla kolları
Törelerle bağlandı*

*Ölürem ölürem yar
Yetimem yar yetimem yar
Ay balam sevirem yar
Sevirem yar sevirem yar yar*

Mayıs ayının ortaları. Hacıer köyünden çoban Ahmet'in evinde saat akşam 7.00'i geçiyordu, Oturma, mutfak ve yatak odası birarada tek odalı bir köy evi. Büyükçe bir dikdörtgen olan odanın bir köşesinde yatakların konulduğu bir yüklük, uzun kenarları oluşturan duvarlardan birinde iki küçük pencere ve aynı duvarın köşesinde giriş kapısı bulunmakta. Kapıya yakın kısa kenarda kapkacak konulan kalın tahtalardan oluşturulmuş birkaç birkaç raf yerleştirilmiş. Karşı kısa kenarın köşesindeki yüklükten itibaren odayı ikiye bölen yarı açık perde yüksekçe bir sedirde serili yatak görülmekte. Gaz lambasıyla aydınlanan yoksul bir çoban evi. Zayıf ve uzun boyundan ötürü dal Ahmet lakaplı Zela'nın babası çoban Ahmet çobanlık yaptığı Hasançavuş köyünden iki saat önce gelmişti. Akşamdan Zelal'ı da birlikte götürmek istiyordu. Ana Emoş kocasının tam tersi kısa boylu, hafif topluca bir kadındı. Bazı konularda ve aileyle ilgili işlerde kocasından daha akıllıca düşünceler ileri sürüyor ve daha bilinçli kararlar alıyorlardı. En küçük kızları tek odanın perde ile Zelal'a ayrılmış kısmında yer yatağında uyuyor ilkokul 3.sınıfta okuyan diğer kız da aynı yerde gaz lambası ışığında ders çalışıyordu. Zelal'ı bekliyorlardı.

Çoban Ahmet öfkeli bir biçimde odanın içinde geziniyor, bir yandan da yüksek sesle söylüyor:

“Nerede kaldı bu kız? Karanlık basmak üzere hâlâ gelmedi.”

Oturduğu yerde çamaşır katlamakta olan Emoş Ana sakince yanıtladı:

“Dedim ya Herif; Zelal Fate'le birlikte özel ders alıyor, Reşo ağalarda. Ders bitince gelir, bir yerde eğlenmez Zelal'im.” Karısının bu sakinliğine aha da köpürdü Çoban Ahmet:

“Ders üstüne ders, kurs üstüne kurs; benim gibi bir çoban bunlara para mı yetiştirir? Kız tutturmuş ben yüksek okul okuyacağım, sen de hep onu arkalıyorsun. Kız kısmı yüksek okumayı ne yapacak? Okuyup hakim mi yargıç mı ne olacakmış!”

Emoş ana savunmaya geçti ve karşılıklı konuşma bu minval üzere, bazan atışmaya dönüşerek sürdürüldü:

“Olacak elbette, niye olmasın? Erkekler oluyor da, kızlar niye hakim, doktor olmasınlar, ha? Sen her yeri geldikçe dersin ya; ‘İğdir hastanesinde bir kadın doktor var; erkek doktorları sol cebinden çıkarır, hastalar hep onun kapısının önüne sıralanmışlar? İstanbul'dan gelmiş, ama Malatyalı mıymış ne?’”

“O İstanbul'da okuyup doktor olmuş. Bizim kızı kim hakim yapar ki? Hem olsa bile bize ne faydası olacak? Bir el picini alıp gidecek, bizi mi düşünecek?”

“Dünyanın binasını kuran böyle kurmuş Ahmet'im; kız evlat el oğlu için büyütülür. Benim ana-babama ne faydam dokunuyor ki, bir kaşık su mu veriyorum? Gördükçe bir el kızı gibi sadece hal-hatır soruyorum. Elbette yoksul olmasam, her işlerine de koşarım. Benim Zelal'im çok çalışkan hakim de olur müddeyim de? Bizi de unutmaz...”

“Müddeyim de ne ki kız? Bir de bunu çıkardın şimdi.”

“ Şimdi ona savcı diyorlar, cahil herif sen de! Hakim de müddeyim de aynı yüksek okuldan çıkıyorlarmış Zelal söyledi. Aaah! O boyu devrilesi resimcinin yüzünden kızım bir yılından oldu. Şimdi Fate ile birlikte bitirmiş olacaktı Lise’yi, seneye kaldı. Hem sen ne parasından, okul masrafından sözediyorsun ki, he? Lise’ye başlayalı kız biz yük mü oldu? Eline kaç kere, al kızım bu da senin için deyip, para sıkıştırdın he?”

“ Ne yapayım, param olsa esirger miyim hiç? Hem sonra param oldumu sana veriyorum, sen veriyorsun.”

“ Kızım iki yıl tatillerde Reşo ağalara çoban durdu; dört-beş ay çalışıp okul masraflarını çıkardığı gibi, eve de katkıda bulundu. Fate’nin arkadaşı; ailecek kıza çok iyi davranıyor ve ondan ayırmıyorlar. Ne de olsa aynı aşiretteniz, bizim fakirimiz deyip sahip çıkıyorlar. Bu yıl boyu haftada bir-iki gün onlara evde, ahırda, ağılda iş gördü. Sağolsunlar onlar da elini boş göndermediler.”

“ Öyle de, bu özel ders neyin nesi? Ona para mı yetiştir; onu nasıl ödeyeceğiz. Kardeşim Bekir’den iki yüz lira borç almıştım, altı aydır veremedim. Bu akşama mutlaka gelir, evde olacağını biliyor.”

“ Sakın kıza kırıcı bir şey söyleme; o bizden daha iyi düşünüyor, ne yaptığını da biliyor. Senin dediğin gibi bize fazladan masraf filan çıkardığı da yok. Fate’nin İskender dayısı, ikisinin de ders ücretlerini peşin ödemiş öğretmene; o da gelip Fate’lerin evde haftada iki gün kurs yapıyor. Bu ayın sonuna kadar sürecek.”

“ Mayıs’ın sonuna kadar mı? Yani on beş gün sonra mı yanımıza gelecek? Ben Hasançavuş köyünün sürüsünü onbeşindeki İzzet’in üzerine bırakıp geldim. Koca sürüye ikimiz zor mukayyet oluyoruz, bereket Kurtçul köpek var yanında.”

Emoş ana, kocasının sözlerine pek aldırdığı yoktu. Sözü başka yana çevirip uzunca konuştu:

“ Ne yani, sen onbeşinde beni gelin getirdin bu eve; o yaşta tek başına köyün çobanıydın. Bekir senin küçüğün, ama sürüyü senin üzerine bırakıp bırakıp gider, ona buna iş görür para kazanırdı. Atardı cebine, sana zırnık koklatmazdı. Üstelik ikimizi de korkutarak babana söylememizi de engellerdi, hatırlasana. O senin omuzlarına basarak zenginleşti, mal-mülk sahibi oldu. Bak iki yüz lira borç için durmadan haber salıyor, ‘hazırlayın paramı almaya geleceğim’ diye. Bu akşam gelecekmiş, verecek paran var mı? Ben şuna buna ev işi yaparak yüz lira kadar biriktirmiştım, onu veririz bu akşam. Yüz lirasını da sen yarın bul bir yerden ver, ne yapalım? Onun ağzının kokusunu çekecek değiliz ya!”

“ Bana söz bırakmıyorsun ki, çenen yügürük taşı gibi! Ben o işi hallettim, gelirken tedarikli geldim. Bu akşam borcumu temizleyip, o yükten kurtulacağım. Kardeş olacak bu böyle; bir ay önceden başladı, altı ayı geçtimi faizini alırım deyip durdu. Kız geç kaldı akşamdan gidemeyiz. Neyse bu akşam borcumu, yarın da vücudumla çamaşırlarımı yıkar temizleriz; iyice koptum vallaha! Yarın erkenden kazanı kurup altını yakalım; geceden su taşıyıp teşti kazanı doldururum. Ertesi gün de Zelal’i eşeğe bindirir, alır giderim Hasançavuş köyüne. Sen ay sonuna kadar işlerini bitirmeye bak; orada yemek işinde perişan oluyoruz..”

Kocasının verdiği parayı alan Emoş Ana son cümleyi duymamışçasına karşılık verdi:

“ Kızı da eşeğe bindirecekmış! Bindir ki, onu da dedikodu yapsın, seni kınasın köylüler. (Ağzını yayıp birine öykünerek) ‘Çoban Ahmet’e bakın hele; abooov! gelinlik kızını eşeğe bindirmiş, kendisi de kuyruğundan tutmuş dağa doğru gidiyor!’ Hem söylesene nereden buldun iki yüzlüğü? Altı aylığına çoban durduğun köyün Muhtarından mı aldın, vereceklerinin önünden?”

“ Yok kız yok ondan almadım. Hani evi yerleştirmeye köye geldiğinde tanıydın ya, Hıdır ağanın oğlu Fırat’ı; işte o verdi.”

“ Nee? Ondan mı istedin yoksa? Sakın ola ki, Zelal’e demiyesin sakın sakın. Ama çok ayıp para istediysen; ‘çocuk bize ev bulup yerleştirdi, bir sürü kapkacak getirdi, neredeyse altı aylık unumuzu bulgurumuzu da verdi, demiştin.”

“ Vallah kız ben istemedim. Kırdı sürülerin peşindeyken, oturmuş bir taşın üstüne kara kara düşünüyordum. Çünkü yine kardeşim haber salmıştı. Senin tahmin ettiğin gibi, Muhtar’dan alacaklarımın önünden bir iki yüz lira almayı kuruyordum kafamda...”

“ Sen böyle düşünürken karşına mı çıktı?”

“ He ya, birden üstümü bir gölge kapladı. Kafamı kaldırdım ki karşımda at sırtında Fırat ağa; selam verdi ve ‘Ehmet baba, bir derdin mi var?’ diye sordu. Bana hep Ehmet baba der o. ‘Ben de bir oğlun sayılırım, eğer derdin var da söylemezsen darılırım’ dedi arkasından. Ben de boş bulunup derdimi, hemen peşinden de Muhtar’dan isteyeceğimi söyledim.”

Emoş Ana merakla sordu: “ Eee sonra?”

“ Sonrası ne ola ki? Hemen attan indi ve cebinden desteyle para çıkardı; ‘kimseye muhtaç olma, Muhtar’a da ağzını eğme Ehmet baba, dedi, al şuradan ihtiyacın kadar. İyi ki üzerimde para vardı; öte köyden biri borcunu ödemişti.’ Olmaz, sağolasın dedimse de ‘almazsan darılırım’ deyip iki yüzlüğü üzerime attı ve sürdü atını. Arkasından bağırdım; borç olarak alıyorum, güze öderim!”

“ Hıdır ağanın oğlunun bu yakın ilgisinin altında bir bit yeniği var gibi! Acaba Zelal’e mi gözkoydu desem; ama kız daha görmedi bile, Zelal’im Hasançavuş köyüne ayağını basmadı ki,” diyen kendikendine konuşan Emoş ana, parayı kuşağından çıkardığı renkli yün ipliğinden örülü keseye katlayarak koydu. Çoban Ahmet, Emoş’un söylediklerine kulak kesilmişti, alaycı bir gülümsmeyle düşüncesini dışı vurdu:

“ Hıdır ağanın oğlu Fırat Çoban Ahmet’in kızına mı kaldı, Emoş Allahımı seversen? Hem onlar Azeri, biz Kürt’üz!” Emoş Ana onun bu sözlerine karşılık akıllıca bir yanıt verdi. Genelde böyle düşünen Kürt kadınlarının bilinçli bir temsilcisi gibi konuştu:

“ Sen ne diyorsun Dal Ahmet? Azer’inin Kürt’ten; Kürt’ün Azer’iden, Türk’ten farkı ne? Hepimiz insanoğluyuz. Gönül bu ne Kürt, Türk der ; ne de çiftçi ve çoban...”

Kapı çalınınca sözleri yarıda kaldı Emoş’un. Kadın açmaya giderken, çat diye kapı açıldı ve bir hışımla Bekir içeri girdi. Selam bile vermeden, elleri arkasında bir kurum, bir çalımla geçip kapının karşısındaki sedire oturdu. Kendisinden üç yaş büyük olan kardeşi Ahmet’le yengesinin kendisini öpmesini bekledi. Onlar da istemiye istemiye ‘hoş geldin Bekir’ diyerek öptüler.

Zelal'ın amcası Bekir, alaycı ve küçümseyici bir sesle hal-hatır sormadan konuşmaya başladı:

“ Eee Ahmet baba, bu yılki köyünden memnun musun? Sen de hoş geldin, ama umarım elin boş gelmedin!”

Çoban Ahmet soğuk bir biçimde karşılık verdi:

“ Altı ay dolmadan iki ayağımı bir papuca soktun, sen ne biçim kardeşsin? Hiç meraklanma? Benim de bana göre dostlarım var; getirdim paranı. Altı ay önce bu günün tam öğle üzeri borç vermiştin, altı-yedi saat gecikmiş bulunuyor. Hesabını yap, faizini de vereyim.”

Bekir pişkince konuşmasını sürdürdü:

“ Onbeş yirmi gün kala söyledim ki tedarikini göresin kardeşim; senden faiz almak beni incitir. Sonra öyle anlaşmıştık, altı ay içinde verecektin, söz ağızdan çıkar. Ben de dedimki, o zaman senden faiz almam. Niye öyle öfkeli konuşuyorsun? Sana bir iyilik yaptık; bir sözünü iki etmeden çıkarıp verdim iki yüzü.”

Emoş ana kocasının çıkışlarından memnundu, ama tartışmaya girmelerini istemedi ve alttan aldı:

“ Tamam Bekir sağolasın, dedi, o zaman bir iyilik ettin bizi dardan kurtardın. Şimdi de başımıza kakma, buyur paranı. Teşekkür ederiz.” Kuşağından çıkardığı kesenin ağzını çözdü ve içindeki paraları göstere göstere iki yüzlüğü sayıp Bekir'in uzattığı avucuna koydu. Bekir parayı alırken densizce yarı ciddi bir şaka yapmaya kalkıştı:

“ Benim akıllı yengem, dedi, sen olmasan bu Ahmet abimin yüzüne bakmam. Zaten senin hatırın için bu parayı vermiştim. Bir türlü çobanlıktan kurtulamadı. *(Parayı cebine koyarken)* Para veren altın bulsun. Ama sizin evinizde ağır bir külçe altın var, onun kıymetini bilin. Zamanı da geldi geçiyor neredeyse, on yedi yaşına bastı. Okuldan alıp satın gitsin; size yoksulluktan ancak Zelal kurtarır.”

Emoş Ana, hâlâ tartışma taraftarı değildi. Sakince karşılık verdi onun bu sözlerine:

“Ama Bekir, Zelal bu yıl Lise 3.sınıfa geçti, dersleri de çok iyi. Üniversite'yi de bitirmek istiyor.”

“ Kız kısmı ne diye okusun ki, yenge? Okumak erkek işi; İzzet'i okutun. Zelal'i evlendirin evinin kadını olsun, size torunlar doğursun, kocasına hizmet etsin. Başlık piyasası da yükseldi, alırsınız paraları bırakırsınız çobanlığı.” Sinirlendiğini hissettiği yengesinin karşılık vermesine fırsat vermeden sürdürdü sözlerini:

“ Ahmet abi duydum ki, Hasançavuş köyünden Hıdır ağa ile aran iyiymiş, tek oğlu Fırat ağa hiç yanından ayrılmazmış; sana ev bulup yerleştirmiş, her işine de koşuyormuş.”

Emoş ana kızgınca sesini yükseltti:

“ Ne demek istiyorsun yani?”

“ Bir şey demek istemiyorum yenge hanım, kızma. Yakında Çoban Ahmet kızını, Hıdır ağanın oğluna yaslamaya çalışıyor dedikodusu çıkarsa şaşmam.”

Emoş Ana öfkeyle bağırdı:

“ Öyle bir dedikoduyu ancak sen çıkarırsın. Senin başka lafın yok mu?”

Çoban Ahmet sinirden evin içinde gezinmekteydi. Emoş sus işareti vererek onun konuşmasını istemedi. Ama Bekir konuyu başka yönden alarak konuşmada ısrar etti:

“ Niye kızılıyorsun yenge? Elin ağzı çanta değil ki çekip büzesün; konuşurlarsa konuşsunlar. Keşke öyle birşey olsa. Hıdır ağanın eli boldur, istediğiniz başlık parasını alırsınız. Kız amcası olarak kıyısından köşesinden biz de otlanırız yani, fena mı olur?”

Çoban Ahmet birden bağırdı:

“ Yahu senin işin-gücü, lafın-sözün hep para mı olacak? Mezara mı götüreceksin be adam? Paradan başka konuşacak bir şeyin yok mu?”

Amca Bekir istifini bile bozmadı. “ Parasız ne olur ki, dedi, paradan başka şey konuşayım?”

Çoban Ahmet bu kez sakın biçimde karşılık verdi bu soruya:

“ Ne bileyim? Yani insanlıktan, ahlaktan, iyilikten, dinden-imandan sözet biraz...”

Bekir bu söz üzerine bir kahkaha kopardı. Gülmesi durunca, “ Parası olmayanın dini-imanı mı olurmuş kardeş, dedi, parasız insanlık da olmaz; parası olmayanı insan yerine de koymazlar. Yok ahlakmış, iyilikmiş; onlar da ne ki, para olmayınca? (*Az soluklandı*) Sahi Zelal nerede bu saatte? Benim asıl yegenim İzzet, hiç sözümünden çıkmaz; onu herhalde sürünün başında bırakmışsındır. Zelal dik başlı, söz dinlemez, hiç laf altında da kalmaz...”

Emoş ana, “doğru dersin, dedi, iyi ki Zelal burada yoktur; bu konuşmalarını kendisi de dinlemez, bize de dinletmezdi. Seni kolundan tutup kapı dışarı ederdin vallah. Bereket Fate’yle birlikte kurstalar şimdi, gelme zamanı da yaklaştı.”

Amca Bekir anlamlı anlamlı sordu:

“ Demek özel ders de alıyor kızımız? Parayı nereden alıp da kurs ücretini ödüyorsunuz? İki yüz lira borcunuzu zor ödediniz!”

“ Öğretmen hanım parasız ders veriyor, dedi Emoş ana, hayırına; var mı bir diyeceğin? Hem sana ne, nasıl ödersek öderiz?”

“ Ne demek bana ne? O benim yeğenim. Biri istemeye gelse, baba vekili olarak onu ben verir veya vermezim; töre böyle bilmez misiniz? O aileden çıkmıyor; ama bir türlü Reşo’nun küçük oğlu Hamit’i ayarlayamadı salak kızımız, elinden kaçırıldı. Hamit, Mahmudo’nun kızına vurgunmuş...”

Tam bu sırada kapıyı tıklayıp Zelal içeri girdi. Sırtındaki kitap çantasını bir kenara bırakıp babasının elini ve annesinin yanaklarından öptü. Amcasına soğuk bir ‘hoşgeldin’ deyince, “Kız Zelal niye benim elimi öpmedin? Ben bugüne bugün büyük amcamım, öyle değil mi?” diye sordu Bekir

“ Büyük olan büyüklüğünü bilir. Sesin dışarıya taşıyordu; koskoca adamsın beni çekiştiriyor, dedikodumu yapıyorsun utanmadan. Fate benim kızkardeşim, Hamit de ağabeyim...”

Babası araya girdi. “ Tamam kızım, dedi, Bekir amcanın densizliğine bakma sen. Geç perdenin arkasına önlüğünü mönlüğünü çıkar da yarına hazırlan. Akşama doğru evden çıkar, eşeğe bindiririm birlikte gideriz Hasançavuş’ya. İki saatte köye varırız.”

Zelal, perdeyi kaldırıp kendisine ayrılmış kısma girdi. Küçük kardeşi yatağında öteki de ders kitabı elinde uyuya kalmıştı. Onu da küçüğün yanına yatırıp yorganını örttü. Bir yandan da anasıyla babasını dinliyor ve onlara cevap veriyordu.

Emoş ana kocasına, “ama kızın Mayıs’ın sonuna kadar kursu var; bitinceye kadar İzzet’le idare etseniz” diyordu. Zelal, perdenin arkasından seslendi:

“ Bir şey olmaz ana, gideriz babamla. Zaten iki kurs kaldı. Kurs günleri akşamdan İzzet’le geliriz. Ertesi gün ben kursumu yaparım, oğlan da dinlenmiş, gezmiş olur gündüz boyu. Akşam olunca birlikte döneriz. Tatil boyunca da Öğretmenle anlaştık; kendisi haftada bir gün Fatelerin Gevro yaylasına gelecek, orada kursumuza devam edeceğiz. Zaten Fate de bu ayın sonunda yaylaya gidecek.”

Amca Bekir Kendisiyle artık kimse ilgilenmeyince kalkıp dış kapıya doğru giderken yüksek sesle söyleniyordu:

“ Vay vay, vay ki vay! Kızımız neler neler yapıyormuş! Yaylada bile ders kurs görecekmış. Dur bakalım hele dur; gün doğmadan neler doğar, gün başlara ne çoraplar örer..” Sonra anlaşılmaz mırıldanarak kapıdan dışarı çıktı.

Gevro Yaylasında Olup Bitenler

Temmuz ayının son haftasıydı. Emoş Ana ile Zelal Gevro Yaylası’nda, sürüler için beton yalıklar bağlanarak yaptırılmış bir hayrat çeşmenin arka duvarının gölgesindediler. Emoş Ana ayakta bir elinde kirman ve koluna dolalı yün yumağında çorap ipi eğirmekte. Zelal bir taşın üzerine oturmuş kitap okumaktaydı. Duvarın ön tarafında yalıklara akmakta olan suyun sesi ve öğle üzeri, çoban söylemiyle ‘yatağa vurulmuş’ yattıkları yerde geniş getirmekte olan koyunların melemeleri duyuluyordu. Yüzlerce koyun öğlenin sıcaklığında birbirine sokulmuş yatıyor, ya da ayakta geniş getiriyordu. Emoş Ana arada bir duvarın öte yüzündeki koyunları gözlerken, Fate’nin küçük abisi Hamit’i gördü. Zelal’e seslendi:

“ Zelal, Zelal bak hele; Hamit abin heybesiyle birlikte kaleşi sırtında bu yana doğru geliyor.”

Zelal kafasının kaldırmadan anasına yanıt verdi:

“ Herhalde içme suyu götürmeye geliyordur; bu pınarın suyu çok soğuk ya! Dur be ana, İnce Mehmet sevgilisini kaçırıp dağda bir mağaraya getirdi. Romanın bu en heyecanlı yerini bir daha gözden geçiriyorum, beni çok etkiledi.”

“ İnce Mehmet de kim kız?”

“ Bu okuduğum kitabın kahramanı, Yaşar Kemal’in romanındaki adam. Şimdi sana nasıl anlatayım anam?”

“ Keşke ben de okuma yazma bilseydim. Sana gıpta ediyorum. Sininde yatmayası babam beni okula göndermedi ki...”

“ Sanki babam, amcam, aşiretin yaşlı erkekleri senin babanda daha mı iyilerdi?. Hatırlasana; ilkokula yazıldığım sene ne olaylar çıkardılar Fate’yi de beni de okula yollamamak için. Aynı kafadan hepsi (*sesini kalınlaştırarak onlara öykündü*) ‘kız kısmı okuyup da ne olacak? Yarın itin birini alıp gidecek’ diyerek kendi kendilerine bile hakaret ettiklerinin farkında değiller. Bereket o zaman öğretmenimiz Kürtçe konuşabiliyordu da onları ikna etmişti. Küçük Berivan şanslı; kızların artık okula gitmelerinin önemini yavaş yavaş anlamış bulunuyorlar.”

“ Şimdi bile çocukları ‘kız kısmı en fazla ortaokul okusun yeter! Lise’de, yüksek okullarda oğlanlarla oynayıp ahlaksız olurlar’ demekteler...”

Reşo ağa’nın oğlu, Fate’nin küçük abisi Hamit deli-dolu bir delikanlıydı. Velo ağanın oğlu Ahmet’le artık kuzuluktan çıkıp toklu olmuş sürüyü yaylada otlatıyor, iyice semirtip sonbaharda satışa hazırlıyorlardı. Sürüyü yaylaya çıkartalı neredeyse üç ay olmuştu. Artık köydeki büyük ağıla götürmüyor, geceleri de burada açık havada yatırıyorlardı. Yedi-sekiz yüz koyunun sığacağı geniş bir dörtgenimsi alan bir metre yüksekliğinde taş duvarla çevrilmiş Peg dedikleri dağ veya kır ağılı öğleyin ve gece yattıkları yerd. Üç duvarın önünde de duvar boyunca tahta su yalıkları yapılmıştı. Reşo ağaların yaylada, su kaynağına yakın böyle iki ağılı, geniş tek katlı bir yayla evi ve bir de geleneksel büyük kıl çadırları vardı. Diğer üstü açık ağıl süt, yağ yoğurt ve peynir elde ettikleri koyun sürüsüne aitti. Bu sürünün ve bu ürünlerin sorumlusu Fate’nin büyük abisi ile yengesiydi. Ayrıca bu sürünün çobanlığına da aynı köyden bir aile yapıyordu. Öğle vakti sürüler ağıllarında sulağa çekilir. Veloğlu Ahmet’in yanık yanık çaldığı kavalın nağmeleriyle koyunlar kuzular su içerlerdi. Öylesine alışmışlardı ki kaval sesine, su yalağı başına geldiklerinde melemeye başlayarak kaval sesini beklerlerdi. Sonra koyunların öğle sağımı başlardı. Önce kuzular salınır, her kuzu hiç şaşırmadan karşılıklı meleşerek analarını bulup emer. O kuzuların analarını emişi; anasını ağzını şapırdada şapırdada emerken, arada bir kafasıyla memesine vurarak sütün daha bol fişkırmasını sağladıkça, kısacık kuyruğunu neşeyle sallaması ve ananın ikide bir kafasını eğerek kuzunun kığını yalaması, koklaması öylesine görülmeğe değer ki...

Gerçekten Hamit Zelal’in dediği gibi soğuk su almak için gelmişti. Önce omuzundaki, koyunları gece ve gündüz aç kurtların saldırısından korumak için – oysa en az üç tane çoban köpekleri vardı ya; eh biraz da gösteriş ve kabadayılık olsun diye - taşıdığı kaleşnikofu dikkatlice omuzundan çıkarıp bir kenara koydu. Sonra heybeyi sırtından indirdi. Heybenin bir gözünde kürze dedikleri toprak testi, diğerinde ise plastik bidon vardı. Onları da çıkarıp, beton su yalıklarına dolu dolu su akıtan borulardan ikisinin önüne koydu dolması için. Zelal’le anasını duvarın öte yüzünde oturduklarını zaten görmüştü. Köyün sürüsü az ilerdeki birkaç dut ağacının gölgesinde öğle yatisında geviş getiriyorlardı. Kendi sürüsünün yanındayken bu pınarı gözlüyordu; Hasançavuş köyünün kadınları Koyun Sulağı ya da Yatağı dedikleri buraya gelerek kuzularını emzirtip, öğle süt sağımını bitirince heybesini sırtlayıp gelmişti. Hamit Zelal’i kardeşi Fate’den ayırmıyor, onun kadar seviyor ve dilediği gibi sövüp sayıyordu. Onlar da darılmıyor, bir söylerse beş karşılığını veriyorlardı. Aralarında sövgü dolu bir sevgi gösterisi vardı. Zaten bacısını bir süredir göremeyen Hamit, fırsattan yararlanıp Zelal’le eğlenmek, şaka yapmak canı istedi. Puşi dolanmış kafasını duvardan uzatıp seslendi:

“ Heey Emoş Ana’yla Zelal! Ana-kız ne kaynatıyorsunuz öyle? Dal Ahmet aga nerede bugün?”

Emoş Ana yanıt verdi:

“ Dal Ahmet aga ile İzzet Arpaçay’a indiler. Oğlanın üstü–başı, ayakkabısı iyiden parçalandı; ona pantolon, gömlek, ceket ayakkabı alacaklar.”

Hamit sesinin tonunu değiştirip ağız dolusu gülere gülerken sürdürdü:

“ Emoş ana desene; İzzet’in burnunu-kulağını düzeltmeye, onu donatmaya gittiler. İzzet yeğenim erkek oldu artık, Hasançavuş’tan bir kız bulmuş olmalı. Tamam, güzel bir Azeri kız bulsun alsın, getirip aşiretimize katsın eyvallah! (*ciddileşti birden*) Amma, sana söylüyorum Zelal kız! Hıdır ağanın Fırat, sıkça sizin eve girip çıkarken görülüyormuş; sakın ola ki, sana göz koymuş olmasın, haaa? Yakarım ikinizi de...” Zelal’e fırsat vermeden gayet yumuşak bir sesle Emoş konuştu:

“ Yok daha neler Hamit! Hıdır ağa ile oğlu bize çok yardımcı oluyorlar; çok iyilikleri dokundu, Allah razı olsun. Sizin köye, Hoşhaber’e bir garip Azeri gelip çoban dursa, sizin köylüler yardım etmez mi? En başta sen her sabah onlara yağ-kaymak aparırsın, öyle değil mi?”

Hamit onaylamak zorunda kaldı:

“ He ya, doğru dersin öyle yaparız. Ama yine de benden söylemesi. Aşiretimizden ağa oğlu değil, kaymakam-vali de olsalar Azerilere kız yok, ne yaparsın töre böyle; pırtık pırtık ederiz de bir pırtığını vermeyiz.” Arkasından sözü değiştirdi:

“Bu Zelal’le bizim Fate kafalarını kitaplardan kaldırmaz. Ne okuyorsun kız?”

Zelal kızgınca yanıtladı:

“ İşte kafamı kaldırdım n’olacak yani, sana ne okursam okurum? Hem sana n’oluyor Hamit abi? İşine gitsene!Ne beni çekiştirip duruyorsun?”

Hamit Sesini yükseltti:

“ Sus kız bağırma, edepsizlik etme Fate gibi sen de, abine karşı. İkinizin de ağzına sığarım ha, sizi sopa yoksulları!” Emoş ana güldü. Zelal ondan aşağı kalamadı bağırımdan yana. Ayağa kalkıp ona doğru dönerek;

“ Bizim ağzımıza sığacağına , git çalıya sığ ki götüne diken bata! Haydi testiye bidonu doldurmuşsun, koy heybeye sırtla yükünü. Doğru sürünün başına, Velo ağanın oğlunun yanına git. Bağırışını, çağırışını ortağına yap! Kendi yaylanızın suyu yetmiyor mu size, ne diye buraya geliyorsun. Bak hele yatan koyunlarımızı da ürkütüp kaldırdı.”

Başa çıkamıyacağını anlayan Hamit hemen yanıt vermedi. Zaten testi ile bidonu dolmuş taşıyordu. Onların ağzını kapatıp heybesine koydu. Heybeyi sırtladı, Kaleşi de omuzlayıp yürüdü. Fate ile Zelal’in bu tür çıkışlarına zaten alıştı.

“ Gördün mü Emoş ana?, diye seslendi, bir laf söyledik bin lafa geçti? Fate bacımı da bunu da kalın sicimlerle direğe sarıp, iyi bir dayak çekmek lazım! Şaka şaka! Ben bacılarıma hiç kıyar mıyım? Direğe sarıp da dayak atacağıma ayağımın altına alırım.”

Zelal lâf altında kalırmı; giderayak yapıştırdı:

“ Ha işte böyle, indir yelkenleri; ayağının altına alırmış. Biz de sabun koruz ayağının altın kayar düşersin çamura. (*Arkasından bağırdı*) Yükün ağır galiba, iki büklüm olmuşsun. Yürü anca gidersin Hamiiii abiiii!”

Emoş ana kızının bu çıkışlarına pek anlam veremiyordu. Kadın nereden bilsin ki Zelal, Hamit’in başlangıçta söylediklerine karşı çıkmadığı için, bu tür çıkışlarla içini soğutuyordu.

“ Yeter kız yeter, dedi, haydi kitabına dön. Yine bu akşam onların çadıra kursa gideceksin.”

Zelal, “he be ana, dedi, edebiyat öğretmeni bu kitaptan bir sayfalık özet istemişti; kitabı okuyup bitirdim, ödevimi de hazırladım. Az önce alıntı yaptığım yerleri gözden geçiriyordum. Aha kitabı çantama koyuyorum. Ana sahi sen bugün benimle kıra niye geldin ki? Kurtçul köpek benim can yoldaşım; bak sürünün başından hiç ayrılıyor mu? Hamit abiyi tanıdığı için havlamadı bile, tanımadıklarını asla yaklaştırmaz sürünün yakınına. Haziran ayının başından itibaren bir hafta içinde süt sağmaya gelen kadınların-kızların hepsini tanıdı. Farklı birini gördümü hemen havlayarak bizi uyarıyor. İçimizden biri yanına gidip de onu tanıdığımızı göstermezsek, sürüye yaklaştırmazdı. Senin gelmene hiç gerek yoktu anacığım, Kurtçul’la birlikte sürüyü yayardık. (*köpeğe seslendi*) Değil mi Kurtçul? Gâh gâh gâh! Gel buraya, seni seveyim biraz. (*Köpek havlayarak cevap verdi*) Bak çağırduğım halde gelmiyor, sürüyü bırakıp.”

Emoş ana niçin birlikte geldiğini açıkladı:

“ Doğrusun da kızım; köyde ‘gelinlik kızı tek başına da dağa salıyorlar’ diye laf-söz ederler. Yabancıyız buralarda, adımızı çıkarırlar yavrum. Gördün Hamit bile şaka-maka zılgdını verdi. Eğer Fırat’la konuşuyorsan, sakın sakın kimse görmesin, baban da kardeşin de. İzzet ile beraberken de yanına-manına gelmesim. Ben bile görmeyeyim yavrum.” Bunları söylerken ağlamaklı oldu. Zelal onu sarılarak teselli etmeğe çalıştı:

“ Emoş anam, melek anam benim senden saklamıyacağım, ama hiç merak etme. Tam bir yıl oldu Fırat benim peşimde; başka kızlara benzemediğimi anladığı için peşimi bırakmıyor. Hâlâ da kendisine ağız dolusu he demedim. Benim de onda gönlüm var, ama törelerimizi düşündükçe içim yanıyor. Fate’den başka kimse bilmiyor. Ben de onun bütün sırlarını taşıyorum. (*Gülerek*) Bak bir de peşimi bırakmayan Kurtçul biliyor; bir fırsat bulur da yanıma gelirse, gidip Fırat’a sürtünüyor, sonra bizi yalnız bırakıyor. Bize gözcülük yapıyor sanki, iki defa bizi havlayarak görülmekten kurtardı. Hani size buldum dediğim cep telefonu vardı ya, onu Fırat bana almıştı; uygun zamanlarda onunla konuşup anlaşıyoruz. Anam sen de biliyorsun ki ben *okumak* istiyorum; buralardan ve törelerden uzak, özgür olmak istiyorum. Bunu açıkça söyledim ona.”

Emoş Ana epeyce şaşırıldı; çünkü Zelal şimdiye kadar bu denli açık konuşmamıştı kendisiyle bu konuda.

“ Bu ne çeşit konuşmalar böyle, dedi, güzel kızım? Tanrı bizi erkeklerle eşit yaratmamış ki, biz eksiketeğiz. Senin adının anlamında bile bu var; zellilik-düşkünlük, eksiklik, noksanlık. Kur’an’da Allah, kadını erkeğine hizmet etsin diye Adem’in kaburgasından yaratığı yazılıymış.”

“ Bunu söyleyen melleler de, hocalar da haltetmişler; yalanlar uydurarak bizi kandırıyorlar. Bu sözlerime karşı Fırat ne diyor, biliyor musun?”

“ Ne diyor? Herhalde kızmıştır, ‘kız kısmı böyle konuşur mu?’ diye.”

“ Yok ana yok, öyle demedi. ‘Sen bana can-ü gönülden he de, beni sevdiğini söyle, ondan sonra canımı ye benim; istediğin şehirde gider yaşarız. Mesela Van 100.Yıl Üniversitesi’ne girersin, oraya taşınırız. Ben okumayı fazla sevmiyorum, birkaç kez sınavlara girdim, kazanamadım. Sen okurken ben de dükkân açıp, Van’da ticaret yaparım. Arada bir gelip buradaki arazilerdeki marabaları da kontrol ederim, ne de olsa babamın tek oğluyum ya. Korkma bir zaman sonra herşey unutulur, kimse bize bir şey yapmaz.”

Kadın sevindi bunları duyunca, “inşallah kızım, dedi, inşallah! Yüce Allah gönlünüze göre dileğinizi versin, ne diyeyim?” Birşey söyleyecekti Zelal’e, terddüt etti. Kendikendine söylendi: “ Ortalık da ıpıssız amma, Hamit’in sürüsü de tepenin ardında; neredeyse bir saat çeker..”

Zelal anlamadı ne dediğini, sordu: “ Bir şey mi söyleyecektin ana? Söyle, niye çekiniyorsun ki?”

“ Baksana kirmanda eğireceğim yünüm bitti.”

“ Bittiyse git evden getir, istersen sen sürünün başında dur ben gidip, getireyim. Yarım saatte gider gelirim.”

“ Ben de onu diyecektim; seni bir saat yalnız bırakacağım olmaz mı? Yolda giderken de kirmandaki eğirilmiş ipi top yapar evde bırakırım. Kış çorapları öreceğim hepinize. Gidip evden taranmış bükülüp külelenmiş bir torba yün getireyim. Nasıl olsa akşama daha çok var. Seni de güneş batmadan Fateler’in çadıra göndereyim; yarım saatten fazla taşlıklı bir yol tepeleyeceksin. Akşam da İzzet gelip seni köye getirir. Boş boş durmayayım burada akşamacak. Sen artık sürüyü sulaktan kaldır, Kurtçul’la beraber otlığa sür otlasınlar.”

“ Tamam anacığım haydi sen git; kendini de yorma biraz geç gelsen de olur. Evdeki işlerini de gör.”

Emoş ana uzun eteğini beline dolayıp, ucunu kirmanla birlikte belindeki acem işi kuşağına sokarak hızla köye doğru uzaklaştı. Fistanının altındaki siyah şalvarı yel vurdukça dalgalanıyordu. Zelal nice kötü günler görmüş, kahr çekmiş Emoş anasının arkasından bir süre baktı. Hemen duvarın öbür yüzüne geçip, “hööör! hööör!” diye koyunlara seslenerek, Kurtçul havlayarak sürüyü kaldırdılar. Koyunların melemeleri arttı, boyunlarındaki çan sesleri bolardı ve sürü sulaktan uzaklaştı.

Zelal’in, Yaylanın Çimeninde Çiçeklerle Kürtçe Söyleşisi ya da Yayla Tiradı

Zelal otlakta, Kurtçul köpeğin çevresinde dolaşp uzaklaşan koyunları kovalayarak içine kattığı sürünün hemen yakınında çoban değneğine yaslanarak, bağdaş kurmuş oturmaktaydı. oturmaktaydı. Otlak yemyeşil ve göz alabildiğine uzanıyordu. Yaylanın çimeninde binbir renkli çiçekler arasında, menekşe çiçekli şalvarı eyninde, sıcak sarı renkli hırkası sırtında ve güneşten hafif solmuş pembe acem işi eşarbi başında, bir değil yüz çiçekti sanki Zelal. Dalmış gitmişti; çok daha rahat hayal edebildiği ana dili Kürtçe ile renkli çiçekler ve çimenle önce sessiz, sonra kişileştirip onlara hitap ederek konuşmaya başladı yaylanın insandan yana sessizliğinde. Bir yayla tiradıdır tutturdu. Yüz çiçekli koroyu temsil eden tek çiçek kişiliğiyle karşılık verdi. Doğaçlama bir epik şiir okuyordu Zelal. Arkasındaki aralıklı koyunların melemeleri, kıpır kıpır otlama ve Kurtçul’un havlama seslerini duymuyordu artık:

ZELAL:

“ Di germa Tîrmehê de, hênkayiya zozanan xweş tê li bajariyan,

Ji yên ku rûyê zozanan nedîtîn re,

Temaşe kirina hejîna xecxecokên sor û zer, çinîna Lale û binevşan;

hele bêhnikirina wan Nêrgizan

Çawa wan kêfxweş û bextewar dike.

Min ev tewsîr bi Mamosteya me Mihrîcan re dîtîn.

Her cara ku dihat qursê yan di serî yan jî di dawîyê de, jina ser sih û pênc salî re;

Herî kêr nîv saetê di nav giyayê şîn û kûlîlkan de dibezî û dibezî,

Xwe dirêj dikir û digindirand, dibû zarok,

Ji eşq û kêfa dikir bifiriya,

Her car Ez û Fatê du temaşevanên behitî yên mamosteya xwe bûn.

Binevş û Nergîzên çavşîn, Ka ji min re bibêjin,

Wek di çîrokan de bi ziman bibin Beybûnên çav xweşik, Laleyên lêvên bûkan,

Bi ziman bibin û bersiva pirsê min bidin:

‘Ev xweşikbûna we, bêhna we, rengîniya we, ev sekna we ya mazlûm û hele

hejîna we ya nazdar;

Çima me keçên ber bûkaniyê yên vê zozanê ji kêxweşiyê coş nake?’”

ÇİÇEK KİŞİLİĞİYLE ZELAL:

“Keça Zelal, Keça Zelal, bûye zelîl keça Zelal!

Te çavên xwe di nav me kûlîlkan de vekir,

Guhên te tim guhdariya dengê hejîna me ya nazdar kir

Û ewqasî tu bi bêhna me sermest bû yî ku;

Keça Zelal, keça Zelil ji me bêzar bû ye !

Keça şivan ya dêm sor, biçê, dûr bikeve ji me.”

ZELAL: “ Başê, Ma hesreta bi dûrketina we dê min dilşadtir bike?’”

ÇİÇEK KİŞİLİĞİYLE ZELAL:

“ Wê demê em ê jî bêriya te bikin.

Mîna yên ku ew kûlîlkên çolê yên dilşad nedîtî,

Carinan were me ziyaret bike.

Ling û destê xwe zû bigire

Û rahêje Firat jî zû ji van deran here!”

ZELAL:

“Hem ji van deran û hem jî ji toreyaya ku em esîr kirine ez dixwazim bazdim;

Kûlîlkên boz-binevşî û şîn-keskî, bawer bikin ne ji we.

Ji her yekî ji we gûliyekê bibim û di guldankan de mezin bikim,

Bêhna we bikişînim nava xwe bi temaşe kirina we re,

Û bizanibin, wisa derbas dikim hesreta we.”

ÇİÇEK KİŞİLİĞİYLE ZELAL :

“Keça Zelal, keça zelîl,

Ax keça xweşik a dêm sor!

Vaye te dît fersenda xwe,

Veke telefona xwe û bigere li Firatê xwe.”

ZELAL:

“Temmuz sıcağında hoş gelir yayla serinliğini yaşamak şehirlilere,

yayla yüzü görmemişlere,

Kırmızı-sarı gelinciklerin salınışını seyretmek, menekşeleri ve lâleri koparmak;

hele tüyür tüyür nergisleri koklamak

Nasıl da mutlu ediyor, sevince boğuyor onları.

Mihrican öğretmenimizde gördüm bu betimleri.

Her kursa gelişinde başlangıçta veya sonunda, otuz beşini geçmiş kadın;

en az yarım saat yeşil otların, çiçeklerin arasında koşuyor da koşuyor,

yatıp yuvarlanıyor, çocuklaşıyor,

sevinç ve mutluluktan uçuyordu.

Her seferinde Fate'yle ben şaşkın iki seyircisiydik öğretmenimizin.

Söyleyin bana mavi gözlü nergislerle menekşeler,

dile gelin masallardaki gibi koyun gözü papatyalar, gelin dudağı lâleler,

dillenin de sorumu yanıtlayın:

Sizin bu güzel görüntünüz, kokunuz, cicili bicili renkleriniz, şu mazlum duruşunuz ve hele

nazlı salınışınız;

neden bu yaylanın biz gelinlik kızlarını mutluluktan coşturmuyor?”

ÇİÇEK KİŞİLİĞİYLE ZELAL:

“Zelal kız Zelal kız, zelil olmuş Zelal kız!
Gözlerini biz çiçekler arasında açtın,
kulakların hep bizim nazlı salınışımızın seslerini dinledi
ve bizim bizim kokularımızla öyle sarhoş oldun ki;
bıkmışsın bıkmış bizden Zelal kız, zelil kız!
Al yanaklı çoban kız git, uzaklaş bizden.”

ZELAL _; Peki, uzaklaşıp da özleminizi çekmek daha mı mutlu eder beni?”

ÇİÇEK KİŞİLİĞİYLE ZELAL:

“ O zaman biz de özleriz seni.
Mutlu gördüğün o kır çiçekleri görmemişler gibi,
gel arada bir bizi ziyaret et.
Elini ayağını çabuk tut
ve al Fırat’ı da buralardan hemen git!”

ZELAL :

“ Hem buralardan hem bizi tutsak kılan törelerden kaçmak istiyorum;
allı-morlu, mavili-yeşilli kır çiçekleri, inanın sizden değil.
Her birinizden bir dal götürürüp saksılarda büyütür,
seyrederek kokunuzu çekerim içime
ve özleminizi öyle gideririm bilesiniz.”

ÇİÇEK KİŞİLİĞİYLE ZELAL :

“Zelal kız, zelil kız,
ah al yanaklı güzel kız!
İşte buldun fırsatını,
aç elindeki telefonu ara Fırat’ını.”

Zelal, doğaçlama dışavurduğu, seslendirdiği ve bir ırmak coşkusuyla yüreğinden kopup gelen bu şiiri oracıkta, öğlelik (çoban) torbasındaki defteri çıkarıp orta sayfasına kaydetti. Bu ödev defterindeki tek Kürtçe metindi. İlkokuldan itibaren, zaten Milli Eğitim Bakanlığının ders programlarında/Müfredatında ‘okulda başka dilde yazı yazmak, konuşmak- dilin adı Kürtçe bile yazılmıyordu- yasaktı’. O akşamki kurstan önce Fate’ye okuduktan sonra defterden yazdığı sayfayı yırtıp çıkardı. Oturup bir saat saat içinde Fate’yle ortaklaşa Türkçe’ye çevirdiler, çok güvendikleri; her türlü sırlarını açıkladıkları ve onunda sırlarını iyi bildikleri, şiirde de kendisinden sözedilen öğretmenleri Mihrican hanıma göstermek için. Öğretmenleri de şiiri çok beğendi, çok da etkilenmişti. Türkçesinin sadece bir-iki yerinde düzeltme yaptı. Onları kutladıktan sonra, “keşke ben de Kürtçe bilseydim de, Kürtçesinden okusaydım. Çünkü bir şiir anadilde çok daha güzeldir. İkinci dilde aynı güzelliği ve duyguyu bulmak her zaman olası değildir” dedi.

Zelal yayla tiradını, çiçek kişiliğiyle bitirdiği “aç telefonu ara Fırat’ını” uygulamaya koyuldu anasının ayrılmasından yararlanıp. Cebinden çıkardığı telefonda Fırat’ın numarasını çevirdi çevresine bakınarak:

“Alo Fırat! Neredesin, konuşacak durumda mısın canım?”

Fırat’ın sesi hemen yakınındaymışçasına açık ve titreşimsiz geldi: “

“ Konuşabilirim. Men çayırılıkta tırpancılar gözlerem, hem atımı suvarıram Zelal’im. Bir yenden de sene baharam dürübünle.”

“ Beni ta ordan görebilirsen mi? Ayakta mıyım?”

“ Helbet görebilirem, çimende oturmaktasın; emma cemalını seçemirem. Kurtçul sürünün etrafında çevrüm çücek fir dolanıyır. Az önce de Emoş anayı köy yolunda çapuk çapuk giderken seyrettim. Sen n’edersin otların arasında oturmuş?”

“ Ben çiçeklerle bir hoş sohbeta dalmışam, kendi dilimle söyleşirem Fırat; onlar da benimle konuşurlar.”

“ Sen ne dedin çiçeklere, onlar sene ne söylediler Zelal? Dermisin bene?”

“ Onları defterime yazdım ohuram bir gün sene; eyle çoh danıştık, söyleştik ki, hepsini ohumak uzun sürer. Menekşeler, gelincikler, mavi mavi nergisler ve koyun gözü papatyalar hepsi bir ağızdan; ‘Zelal kız, zelil kız! Al yanahlı güzel kız! Elini ayağını çabuk tut, al Fırat’ını hemen buradan git’ diye çığıışıp durdular.

“ Zelal’im, getmesine gidek de, Lise’yi bitirmek, Üniversite’yi okumak idi dileğin; onlardan vaz mı geçtin?”

“ Niye vaz geçeyim? Van’da Lise mi yok? İğdır Lisesi’nden çıkışıımı alır; gider oraya kayıt yaptırırım. Adımı sanımız da değıştiririz, (*İronik bir benzetme yaptı*) örneğin ben Dicle olayım, sen de Fırat adını değıştir Murat ol; birleşip Van gölüne akalım!”

Fırat da gülerek aynı ironiyle karşılık verdi:

“ Haydi bala Murat yahın sayılır; Muş ovasından tersine çövrülürse Van kölüne tökülür. Emma Dicle’yi Diyarbekir’den yukarı doğru neçe çevirek ki?”

“ Şakalar bir yana, gidip Van’da gizlenelim. Değışik adla Lise’ye kayıt yapmazlarsa, kışın evde kendikendime çalışır, yazın dışarıdan son sınıf sınavlarına girer Lise’yi bitiririm; ona da engel olamazlar ya elimde Lise çıkışıım ve notlarım var. Sonra da Üniversiteye hazırlanırım. Zaten beş ay sonra da onsekizime giriyorum. Ama yine de kafamdan geleceğimize ilişkin bir sürü kötü düşünceler geçiyor Fırat’ım.”

“ Kov getsin gafandan gara fikirleri; sen on sekize bastıktan sonra kimse kılıma dokunamaz.”

“ Keşke dediğin gibi olsa. Birgün biraraya geldiğimizde planlarımızı yaparız, olmaz mı? (*Kurtçul’un havlaması sıklaşmıştı*) Haydi telefonları kapatalım; Kurtçul beni çağırıyor, sürünün başına gideceğim.”

“ Dur kapatma, dedi Fırat telaşla, giderken kulağın mende olsun. Sen sonraya birahtın, ama ben sana yazdığım bir şiirimi şimdi okuyacağım:

Gevro Yaylası'nın gülüdür Zelal
Yanahlar al alma dodahları bal
Heç bi yere getme hep yanımda gal
İçim ataşlandı sene yanaram

Gevro Yaylası'nda çiçekler çohtur
Südü peyniri bol balı mayhoştur
Zelal'ımın eşi menendi yohtur
İçime od düşmüş sene yanaram

Gevro yaylasında guzular meler
Guzuların sesi galbimi deler
Vazgeçemem senden geçse seneler
İçime od düşmüş sene yanaram

Gevro Yaylası'na çadır guruldu
Sel bitti bulanık sular duruldu
Fırat çoban gıza yaman vuruldu
İçim ataşlandı sene yanaram”

Sürünün Ardında Fate'nin Hayallerine Çentik Atılıyor

Aynı gün akşama doğru. Velo'nun Ahmet ile Hamit ayakta, çoban kepenekleri sırtlarında arkalarını bir kayaya vermiş uzaktan, iki çoban köpeğinin korumasındaki sürüyü gözlemekteydi. Hava bayağı üşütecek kadar serindi. Omuza alınıp vücudu kalın palto gibi saran iki santimetreye yakın kalınlığındaki keçeden yapılmış kepenekleri altında bile bu serinliği hissediyorlardı. Bu dikişsiz, düğmesiz ve kolsuz, ayaklara kadar inen ilkel palto, yani çoban kepenegi aynı zamanda dağda yatan çobanların yataklarıydı, ona sarılıp yatarlardı.

Kepeneklerin yapıldığı düz keçenin oluşturulması öyle fazla ustalık istemiyordu, ancak tek kişi de yapamazdı. Odalara, sedirlere yaygı yerine, halı kilim gibi serilmek için büyük ve desenli keçeler çok emek istediği gibi, en az üç-dört kişinin gün boyu, birkaç gün tekmelemesi, sonra da sık sık alt üst edilerek güneşte bekletilmesi gerekiyordu. Önce evin avlusu veya geniş bir odasına istenilen ölçüde dikdörtgen ya da kare biçiminde kalın bir çarşaf veya branda serilir. Islak olan bu yanlarda belli ölçüde boşluk bırakılarak, yaygının üzerine yıkanıp kurutulmuş, didiklenmiş-taraktan geçirilmiş bir karıya yakın kalınlıkta beyaz yün serilir. Eğer desenli yapılacaksa; beyaz yünün üzerinde mor ya da siyah koyun yünlerinden bazı kaba geometrik desenler oluşturulduktan sonra serilmiş yünün kabarıklığını azaltmak için düzgün biçimde baştanbaşa su serpilip nemlendirilir. Arkasından oldukça dikkatli biçimde, üzerine serildiği kalın çarşafı birlikte dar kenardan başlayarak sonuna kadar sıkı bir rulo yapılırdı. Çarşafın diğer ucundaki yeterli boşluk bu silindirik oluşumun üzerine iyice sarılıp, genişliğine göre üç veya dört kişi tekmeleyerek avlunun sonuna kadar yuvarlar. Duvardan duvara bunu gün boyu tekmeleyerek yuvarlamayla kabarık yün sıkışır, rulo incelerek keçe oluşur. Sonra rulo açılıp çarşaftan sıyrılan keçe evin damına veya dışarıda düz bir yere serilerek kurutulduktan sonra ya yaygı ya da kesilip birbirine ulanan parçalardan kepenek yapılırdı...

Kırk yaşlarında ve uzun boylu ve kalıplı, babacan bir görünümü olan Velo'nun oğlu Ahmet kepeneginin altında sessiz bir kıvrınma içindeydi. İleride otlayan sürüden gelen melemeler, arada bir köpeklerin havlamaları ve toklu dedikleri genç koyunların bazılarının boyunlarındaki çığıraklar bu sessizliği bozuyordu. Hamit alttan alta, çaktırmadan Ahmet'i izliyor, onun durgunluğu ve sıkıntısını çözmeğe çalışıyordu. Sonunda aralarındaki bu sessizlik ve suskunluğu Hamit bozdu:

“Yahu Ahmet abi, dedi, Temmuz ayının sonuna geldik hâlâ sırtımız kızmadı.”

Velo'nun Ahmet, düşünceli halini bozmadan karşılık verdi:

“Öyle ya Hamit, bir türlü ısınamadık. Bu yıl Gevro Yaylası'na yaz gelmeden, güze gireceğiz gibi görünüyor.”

“Vallaha öyle abi, kepenekleri omuzumuzdan atamadık. Ama aşağılar, Koyun Pınarı'nın oralar bu kadar serin değil, insanı üşütmüyor.”

“Burası, çevredeki yayla alanlarının en yüksek tepesi; dediğin yerden neredeyse oradan elli-altmış metre yükseklik farkı var.”

“Bizim aşiretten Çoban Ahmet'in karısıyla kızı Zelal, pınarın arka duvarına sırtlarını vermiş güneşleniyorlardı.”

“Hasançavuş köyünün bu yılki çobanı o mu?”

“He ya, o köye bu yıl dokuz aylığna o çoban durdu. On bin liraya anlaşmışlar.”

“İyi para; yıl boyunca aylığı neredeyse dokuz yüz liraya geliyor.”

“Ne iyisi Ahmet abi! Dört kişi birden sürünün peşinde, düşün bir. Bereket ailenin her gün iki öğün yemeğini bir ev üstleniyor; yemek yapamayanlar da sırası geldiğinde onbeş lira ödüyorlarmış. Öyle anlaşmışlar.”

“Onu bulamayan daha yoksullar da var Hamit; onları düşünecek halimiz de, vaktimiz de yok! Kendi derdimiz bize yeter.”

Hamit onun bu duyarsızlığına alındı biraz, yüzünü öte tarafa çevirerek sustu. Fazla dayanamadı suskunluğa merakla sordu:

“Bu gün hiç potun açılmadı Ahmet abi; yüzün gülmedi, bir derdin mi var senin?”

“Ne derdim olacak Hamit? Biraz yorgunluk var işte, o kadar!”

“Haydi, haydi ben bilmem mi seni? Allah rahmet eylesin avradı yitirdin evde bakılacak iki çocuk var, anan da yaşlı. Onlara bakacak, koca evi çekip çevirecek bir gelin daha gerekli Velo ağanın evine. Kılıoğlu aşiretinden uygun birini bulamadın mı? Yoksa hâlâ Kılıoğlu ailesinin *caşlığı* kaldırılmadı, onun için mi kız vermiyorlar?”

Velo'nu Ahmet bir açıklama gereği duydu Hamit'in son sözüne karşılık:

“Yok daha neler Hamit? Aşirette bana uygun kız yok ki; ya çok küçük ya da evde kalmış yaşlanmış, kızkurusu dedikleri türden birkaç tane...*Caşlığa* gelince; sen de biliyorsun ki, Bervanlılarla Kılıoğlu aşiretleri, sizin ve bizim ailelerin 'karşı taraftan can alma' görevini

yapmayıp, akıllı büyükannelerimiz sayesinde barıştıkları tarihten itibaren *caş*, yani aşiret haini ilan edilmiş. Bizimkilerle tam on yıl konuşmamışlar, yakın akrabalar bile ilişkiyi kesmişlerdi. Ben o barışma günümüzü anımsıyorum; yirminin içindeydim, hemen orada anlaşıl ertesı gün birlikte tarla sulamaya gittik yaşıtıml olan Cafer abinle.”

“ Ben tam dört yaşında bile değildim, anamın kucağında gelmişim barış sokağına. Dediğın gibi on yıl önce aşiret büyükleri toplanıp babamı çağırđı ve cezanın kalktığını söylediler. “

“ Bir süre sonra da bizimkiler benim babamı çağırıp aynı sözleri söylemişler. O andan itibaren aşiret meclisi toplandığında alınan kararlara katılıyor baban Reşo ağı gibi.”

“ Meclis dediğın herhalde TBMM gibi değil ya, on-onbeş kişilik büyükler topluluğı, değil mi?”

“ Elbette. İşte on-onbeş kişi kendi aralarında ad yazarak seçtikleri, meclis üyeleri dışında, başka kimsenin bilmediğı iki büyük başağı vardır. Hep aramızda dolaşır aşiret kurallarına, törelere aykırı davranışta bulunanları saptar, uyarır ve cezalandırırılar. İkili görev başındayken yüzleri nikaplı-örtülüdür.”

“ Evet duymuştum; başağalar bir eve uğradımı, o hane iflah olmaz derler. Neden bunları konuşuyoruz ki?”

“ Nereden bileyim Hamit sen açtın. Benim derdimi sordun, sonra da aşiret yönetimi işleyişine girdin.”

“ Aslında ‘seni evlendirelim’de kalmıştık. Sen de ‘aşiretimizde kız yok’ diyordun. Yoksa dışarıdan, başka aşiretlerde Kürt kızı mı tükendi? Vallaha bizim Zelal var, ama çoban kızı ağı evinin işlerinden anlamaz ki!”

“ Hamit kardaşıml, bırak beni de sen kendini düşün.”

“ Vallah ben Mahmudo’nun kızına vurgununm. Anamı yakında gönderip, bir yoklama yaptıracağım! Ben seni düşünüyorum; benim büyüğümsün, sen evlenki bana sıra gelsin.”
Sonra aklına bir şey gelmişçesine başka konuya geçti:

“ Yahu abi be! Bir sırasında Erzurum ve Kayseri veya Konya Et kombinalarıyla konuşalım. Oradaki adamalarımızı arayalım da sürüyü ikiye ayırıp toptan eritelim güzden. Ondan sonra da seni iki baş dört ayak edelim.”

“ Tamam, olur. Komisyonu biraz bol tutarsak sürüyü elden çıkarırız. Eylül’ün sonunda sen sağ ben selamet. Öbür işin de bir sırası var, göreceğiz.”

Bu sözler üzerine Hamit neşelendi, sağ ayağını şiddetle yere vurarak bağırdı:

“ İşte böylee! Yaşa be Ahmet abi, abilerin abisi! Ama sen hâlâ asıl derdini açmadın; atalar ‘derdini söylemeyen derman bulamaz’ derler. Sen bana güvenmiyor musun yoksa?”

“ O ne biçim söz Hamit? Güvenmesem, seninle ortak iş yapar mıyım? Ama sen derdime derman olamazsın. Belki abin Cafer olabilir, onunla aynı yaşıtız! Cafer’in de yüzünü gören hacı oluyor doğrusu...”

“ Hele bir söyle görelim; olabilir miyim, olamaz mıyım? Bizimle ilgiliyse sorunun; ha abim, ha ben farketmez!”

“ Sen gençsin, tezcesin; çabuk alınırsın. Bana kızarsın, kavga ederiz işlerimiz aksar. Ne bileyim, belki de bozuşur ayrılırız.”

“ Yahu abi, meraktan çatlatacağın beni. Ama sen de biliyorsun ki, ben seni Cafer abimden ayırmam sevgiden saygıdan yana. Bana ağıza alınmaz küfürler veya ağır hakaret etmedikten sonra seninle niye kavga edeyim. Eminim ki, sen de bana böyle şeyler yapmazsın.”

“ Ne bileyim işte, cesaret edemiyorum; hakaret kabul edersen diye çekiniyorum. Abin Cafer evli, çoluk-çocuk sahibi ve daha olgun. Bunun hakaret olmayacağını bilir, daha anlayışlı davranır diye düşünüyorum.”

“ Sizlere göre yaşımız küçük, biraz tezceyiz ve çabuk öfkeleniriz doğru. Ama kara cahil değiliz; Lise üçe kadar da mürekkep yaladık. Askerliğimizi de yapmışız; derler ya ‘askerliğini yapmayan adamdan sayılmaz’. Demek ki, adam sınıfına geçmişiz. Koskoca adam olmuşuz; neyin hakaret, neyin hakaret olmadığını da biliriz. Darılttın beni Ahmet abi; şunu bil ki, hakkımda böyle düşünmen ufak da olsa şahsıma hakaret sayılır, ama neyse büyüğümün. Ben sürünün yanına gidiyorum; seni derdinle, düşüncelerinle başbaşa bırakayım.”

Bunları söyledikten sonra arkasını dönüp yürüdü. Ahmet tereddüt içinde ona doğru baktı ve ardından bir-iki adım atıp seslendi:

“ Dur Hamit gitme, tamam seninle konuşacağım. Sen aslında yaşından da olgun ve anlayışlı bir kişisin. Öyle şeyler söylediğim için çok özür dilerim. Seni çok sevdiğimi bilirsin; seni sevmesem, güvenmesem seninle asla iş tutmazdım, değil mi? Üç yıldır gül gibi geçiniyoruz.”

Hamit geri döndü ve bu sözlerine karşılık verdi:

“ Öyleyse neden bana değil de Cafer abime söylemeyi tercih ediyorsun?”

“ Otur şöyle”, dedi kolundan hafifçe tutup; karşılıklı oturdular. Ahmet ürkek ama kararlı bir sesle konuşmaya başladı:

“ Deminden beri bana, ‘niye evlen miyorsun? Güzün seni baş-göz edelim’ deyip durdun. Önceden de çevredeki bazı kızlardan sözettin. Üstelik Zelal’i bile söyleyip, ‘çoban kızıdır ağa evinin işlerinden anlamaz, çekip çeviremez’ diye uygun görmedin. Ama ben öyle birini tanıyorum ki; hem onsekizini doldurmuş, hem ağa evi işlerinin içinde yoğrulmuş; koca bir konağı çekip çevirecek bilgisi, görgüsü ve deneyimi var...”

Hamit biraz şaşkın, biraz kuşkulu sordu:

“ Kim bu abi yaav? Bugüne dek niye söylemedin ki, yardımcı olayım sana. Sen beğeniyorsan, çok da iyi tanıyorsan kim olursa olsun arkadayım. Bu konuda üstüme düşeni canla-başla yaparım.”

Bu sözler üzerine Velo oğlu Ahmet’in gözleri parladı ve sordu:

“ Söz mü? Bana yardımcı olacak mısın?”

“ Can-baş üstüne. Sözüm söz, erkek sözü!”

Gözleri bir noktaya dalmış olan Ahmet çok duygulu konuştu:

“ Onu hem çok beğeniyor, hem de saygı duyuyorum. Dostluğumuzu, arkadaşlığımızı, hısımlık ve akrabalık bağıyla daha da güçlendirmektir bütün dileğim.”

“ Yahu abi, insanı deli etme! Söyle şunu; namusum üzerine söz veriyorum, elimden gelen herşeyi yaparım senin için. Ama belli ki, zor bir kararın eşiğindesin.”

“ Hayır Hamit, o eşiği çoktan aştım; hem çok samimi, hem de kesin kararlıyım...”

Hamit kuşkusunun gerçeğe dönüşeceğini anlamıştır. Uzaklara doğru bakışlarını çevirdi birden Ahmet’i ürküten bir sesle, “Allah Alaaah! Abi sen bacım Fate’den söz ediyorsun galiba!” dedi. Ahmet’in yüzünün rengi değişti, heyecan ve endişe içinde başını salladı. Hamit kahkahayı basarak yüksek sesle çekincesiz söylendi:

“ Yahu ne aptalmışım, baştan anlamalıydım. Niye doğrudan söylemedin ki; ben ne diye hakaret kabul edeyim böyle bir dileği? Sevdiğim, güvendiğim senin gibi bir dostumun bacıma talip olması bana gurur verir.”

Korku ve heyecanı gitmiş, rahatlamış olan Ahmet ona sarıldı ve “ sağol Hamit kardeşim, dedi, çok anlayışlı davrandın, içimi rahatlattın benim. Söz verdin, yardımcı olacaksın değil mi aile içinde?”

Herhangi bir öfke belirtisi göstermeyen Hamit, çok da memnun göründü.

“ Elbette olurum, dedi, hem sana bir şey daha söylüyeyim; eğer bana değil de Cafer abime söyleseydin, o bana gönderirdi.”

Velo’nun Ahmet merakla sordu: “ Neden sana gönderirdi?”

“ Çünkü büyük ablalarım abimin üzerindeydi, babam onu vekil etmişti. Fate’yle küçük Berivan da benim üzerimde; onları ben istediğim kişiye vereceğim. (*Şakayla*) Artık –kaba olacak ama- kuyruğun benim elimde Ahmet abi, unutma. Şimdiden haberin olsun, bir kaleş almadan bacımı vermem, elimdeki eskidi. (*Sevinçli bir kahkaha attı*) Sakın kimseye söyleme ve işi dallandırmayalım. Bu akşam ben eve gider, ailemi hazırlarım.”

“ Yarın da ben gider anama babama söylerim; yoluyla yordamıyla, törelerimizin gerektirdiği gibi istemeye gelirler. İstedğin de kaleş olsun Hamit kardeş!”

“ Ben bu işi daha başından anlardım, ama abi sen ona küçük bacınmış gibi davranıyor, o da sana hep abi diyordu; hiç kuşkuya yer bırakmamıştın ki. Herneyse Fate’nin sakın kulağına gitmesin; onun akli şimdi kafasından bir karış yukarıdadır, kim bilir ne olmayacak, saçma hayaller kurarak onlarla boğuşuyordur! Haydi şimdi sürünün başna gidelim!” Sevinçle bağırdı:

“ Düğününüzde, yeni kaleşle bulutları cayır cayır yakacak, gökleri yere indireceğim...”

Fate Yaylada Süt Sağımında Söz Kesilip Satıldığını Öğreniyor

İki kişi arasındaki bu konuşma ve varılan karardan sonra tam bir ay geçmişti. Reşo ağanın köydeki konağında gizli ama hissedilir bir telaş vardı. Bir Cuma sabahı Fate’yi ve küçük

Berivan'ı erkenden uyandırdılar ve iki aşiret meclisinin ortak toplantı yapacağı, bunun da gizli olması gerektiği söylendi. Cafer abileri onları kamyonete bindirip Gevro'daki yayla evine bıraktı ve hemen geri döndü. Orada çalışanların bazılarında bir cenaze dolayısıyla izin verildiği de söylenmişti. Bir gün sonra yengeleri de gelecekte koyunların ve ineklerin süt sağımı için.

Ertesi gün öğleden önce yenge hanım gelmiş ve öğleyin yapılacak süt sağımı malzemeleri kovaları ve kazanları, süzgeçleri hep birlikte hazırlamışlar. Sağılan sütün pişirilmesi için ocaklık üzerine kazanlar kurulmuş odunlar da altlarına konulmuştu. Süt sağımı biter bimez ocaklarda ateş harlatılacaktı. Yenge'nin yüzü kederli, suratı sürekli asıktı. Hiç konuşmuyordu.

Öğleyin koyunlar yatağa vurulduğunda kuzular salınmış onlar emiştikten sonra, çoban onları tek tek topluyor, analarını ağıldaki iki koyunun geçebildiği dar geçide salıyordu. Diğer üstü açık ağıla açılan geçidin başında sağmal olanlar Yenge ve Fate tarafından plastik kovalara sağılıyorlardı. Berivan iki koyunun arasında onların boyunlarından tutarak kıpırdamamalarını sağlarken, yenge ile Fate her biri bir koyunu kovalara sağmakta ve sağılan sütün fişirtı seslerinden ve melemelerden başka ses duyulmamaktaydı. Birkaç çift sağmal koyun kalmıştı ki, Fate'nin sabrı taşmış ve dargınca bir sesle söylendi:

“ Yenge bu sabah köyden geleliden beri yüzün hiç gülmedi, tek kelime konuşmadın. Bir derdin, bir üzüntün var, ama söylemek istemiyorsun.” Sonunda Yenge hanımın dili açıldı ve kaçamak yanıtlar ve açıklamalarla konuşmalarını sürdürdü:

“ Yok birşeyim Fate, ne derdim olacak? Hamile olduğum için çabuk yoruluyorum. Onun için yüzüm gülmez oldu. Abin de bana “asıklı surat” demeye başladı bu günlerde.”

Küçük Berivan söze karıştı:

“ Fate abla sen de ne eşitirip duruyorsun? Bir derdi varsa, ille sana mı söyleyecek? Cafer abime söyler.” Fate güldü onun bu sözüne. Yenge açıklık getirdi:

“ Bervan'cığım; abine söyleyeceklerimle, Fate ablana söyleyeceklerim aynı olmaz ki..”

Berivan karşılık vermeden hiç durur mu? “ İyi ya işte, dedi, demek ki derdin ablama söyleyeceklerinden değil.” Yenge daha da üzgünleşti, neredeyse ağlamaklı söylendi:

“ Var var, çok şeyim var ona söyleyecek, ama sırası değil. Hani derler ya; ‘Hasan var ayağıma basan var’”.

Berivan ablasının çok meraklandığını görünce, ona fırsat vermeden yüksek sesle yengesini bir çeşit payladı:

“ Ne demek sırası değil yenge?, dedi, yani ayağına basan Hasan ben miyim; ben buradayım diye mi söylemiyorsun? O zaman ben gideyim, kızı meraklandırma!”

Yengesi kızmış göründü. “ Seni büyümüş de küçülmüş yaramaz kız, dedi, böyle her söze bir karşılık bulursun.”

Fate başka şeye yordu: “ Aslında yoruldu da ayrılmak için bahane arıyor Berivan, anlasana yenge.”

Berivan ağzını yayarak sesini yükseltti:

“ Yok yaav, ne bahanesi arayacak mışım? Zaten iki çift koyun kaldı.” Az durup, konuyu değiştirdi:

“ Yaav Fate abla,dedi, Eylül’ün ikinci haftasında bizim okullar açılacak. Bu gün Ağustos’un son günü; hani seninle İğdır’a gidip, kırtasiyeciden kalem-defter-kitap alacaktık. Hem önlüğüm de eski, üstelik küçüldü.”

Yenge hanım gülerek söze karıştı:

“ Üç gün önce evde şerit metreyi almış ‘yenge beni ölçsene’ diye bağıyordu. Duvara yaslayıp başına cetvelini koyarak bellik bıraktım. Bir ölçtüm, şaşırdım kaldım; kız bu yaz beş santim birden boy atmış.”

Fate, “ Yok yaav, dedi, maşallah maşallah! Benim boyuma yaklaştı zaten.” Sonra Berivan’a dönerek sordu: “ Sahi Berivan, sözde Cuma gününe kadar evde kalacak, seninle alışverişe çıkacaktık değil mi ya? Ben de anlamadım, bir gizli toplantıdan filan sözettiler, ama sanki bizim bilmemizi istemedikleri başka şeyler dönüyor! Çamaşırlarımız bile kurumadan apar-topar ikimizi de sabah erkenden yaylaya postaladılar.”

“ Vallaha abla bilmiyorum, alışverişimiz haftaya kaldı demek ki! Yenge niye öyle yaptılar ki allahasen?”

Yenge kekeledi; ağzında anlaşılmaz birşeyler geveledi Kürtçe. Kendini toparlayıp, “ şşşeeey, şey, dedi, ben nereden bileyim? Reşo babayla Elfo ananın canı öyle istemiş herhalde.”

Fate kuşku içinde düşündüklerini açığa vurdu:

“ Ama yenge Cafer abimle Hamit abim de dağdan eve çağrılmıştı. Tam biz evden ayrılmış, kamyonete bindiğimizde büyük ablamla eniştemin de geldiğini gördüm, bize el salladılar. Belli ki, geniş bir aile toplantısı olacaktı, öyle gizli aşiret toplantısı filan değil! Eh Berivan! Seninle ben evin küçük kızları olduğumuzdan bizi aile bireyinden saymıyorlar demek; ha varmışız, ha yokmuşuz!”

Berivan her zamanki gibi bilgiççe konuştu:

“ Haydi ben neyise, çocukları adam yerine koymuyorlar. Ama sen, onsekizinde bir gelinlik kız olmuştun, Lise’yi bitirmiştin; nasıl seni adam yerine koymazlar?”

“ Değil mi ya, Berivan’cığım? Artık yasalar karşısında bile reşitim, genel seçimlerde oy hakkım var. (*O anda Zelal yanlarına geldi, ama onu görmedi*) Neden aile kararlarına katılıp, oyumu kullanamıyorum ki? Bu büyük haksızlık!”

Fatenin son sözlerini duymuş olan Zelal hemen söze karıştı:

“ Fate, Fate sen Yurttaşlık bilgisi derslerinden öğrendiklerine dayanarak konuşuyorsun. Bizler aşiret çocuğuyuz güzelim; devlet yasaları değil, aşiret örfünün kuralları, töreler geçerli buralarda!”

Küçük Berivan itiraz etti: “ Öyle ama Zelal abla, ben küçük aklımla bunları doğru bulmuyorum!”

“ Elbette doğru değil canım; ama ablan boşuna aile içinde söz hakkı, oy hakkı beklemesin.”

Süt sağımı bitirilmiş ayaklanmışlardır. Berivan geride kalan son bir çifti getirdi. Onları Fate sağarken Yenge;

“ Zelal hoş geldin, dedi. İyi ki geldin. Sağmal koyunlar bitti. Ama üç tane de inek var; hem kazanları kurup süt pişireceğiz bize yardım edersin.”

Son koyunları sağmayı bitiren Fate, oturduğu yerden doğruldu yengesinin de yaptığı gibi kollarını açarak gerneşti. “ İki saattir oturmaktan bacaklarım, süt sağmaktan kollarım parmaklarım iyice uyuştı” diye mırıldanarak, Zelal’e döndü. Kucaklayıp öptü onu ve “ hoş geldin Zelal, bu gün kurs yoktu ki...”dedi.

“ Vallaha, dedi Zelal, köyün sürüsünü babam bu gün, sizin yaylanın sınırındaki otlaklara çekti. Orada otluyorlar. Babamla anam sürünün başındalar. Emoş anama; Fate'lere bir uğrayayım, geçen hafta kursa da gitmemiştim, dedim. Anam da ‘git kızım, dedi, biz sürüyü ikimiz köye götürürüz. Belki bir işlerine el atarsın. Gece de Fate'yle kalırsın. Yarın sabaha yine bu yana geleceğiz, öğleyin gelir katılırsın bize.’ Yenge, istersen sen biraz otur, hamilesin fazla yorma kendini. Ben inekleri sonra sağarım Fate'yle. Önce şu süt sağıp doldurduğün kovayı ocağın üzerindeki kazana boşaltayım.”

Yengeleri Berivan’la, sağmal koyunların geçirildiği dar geçidin tahta kapısını kapatıp, kazanlara yakın birer kütüğün üzerine oturdular. Fate ile Zelal süt dolu kovaları iki ocaktaki, ağızlarında ince bezden süzgeçler bulunan kazanlara boşalttılar. Kazanların altındaki odunları tutuşturmaya çalışırken ilk Fate konuştu:

“ Zelal, dedi, ne iyi ettin de geldin. Biliyormusun, bu günlerde bizim evde birşeyler dönüyor. Yengem de ağzına taş almış konuşmuyor.”

Zelal Alaycı bir biçimde karşılık verdi.

“ Kız sakın seni birine satmış filan olmasınlar?”

“ Sus kız, ağzı kara taşa gelesice, ağzını hayıra aç. Allah göstermesin! Ben sınavlara hazırlanıyorum, bu yılki Haziran sınavlarına istediğim yeri tutturamam diye girmedim. Gelecek yıla mutlaka testleri kazanıp, Üniversite’lerden birinde istediğim yere gireceğim.”

“ Fate bacım, ‘burası İğdır, çok ederler dırdır’. Gün doğmadan neler doğar; hiç biz kızları, düşümüzü, hayalimizi yaşamaya bırakır mı? Babalarımız, abilerimiz ve törelerimiz hakkımızda karar verirler; onlar ipimizi çekerler!”

“ Ağzından yel alsın emi. Böyle hep hayırsız şeyler konuşup durma!”

Oturduğu yerde onları dinleyen Yenge, birden patladı ve hıçkırarak ağlamaya başladı. Herkes şaşırmişti. Fate sordu:

“ Sana n’oluyor yenge, niye ağlıyorsun? Zaten sabahtan beri patlamaya hazır bir hüznün bombasıydın.” Zelal ve Berivan da Fate ile aynı anda sordular:

“ Söyle haydi, ne var n’oldü?”

Ağlamakta olan Yenge gúçlükle yanıtladı: “ Fate’nin ipini çektiler; Onu dün, Cuma günü sattılar,sattılar kuzucuğu sattılar.”

Bunu duyan Fate’nin elindeki kazanın ağzından aldığı bez süzgeç düştü. Titreyerek yengesinin boğazına sarıldı ve bağırdı:

“ Bu kara haberi veresin diye mi seni yolladılar, ha?”

Zelal’la Berivan Fate’yi tutup çekerlerken aynı anda üzgünce sordular

“ Kime sattılar yenge?”

Fate bir yanda, ayakta duran Zelal ile Berivan’ın arasında oturmuş ağlarken, Yenge olup bitenleri uzun uzun anlattı verdiği yanıtta:

“ Velo’nun oğlu ortağı Ahmet’e verdi Hamit. Cuma akşamı söz kesildi iki aile arasında; köyün yaşlı akhıyetiği Ape İsak’la Melle de vardı. Koca sarıklı Melle Allahın emri, peygamberin kavli ve İmam şafii mezhebi üzerinden Fate’yi babasından istedi. Reşo baba da Hamit’i vekil gösterip onun üstüne yıktı. Melle aynı sözleri üç kere Hamit’e tekrarladı. O da, ‘hele yirmi bin lira başlık ve bir kaleş ortaya konsun, o zaman düşünelim’ dedi. Melle Velo ağaya baktı, adam gururla iç cebinden şişkin bir cüzdan çıkarıp, ‘bunun içinde bir deste binnik var, istediğin kadar al’ diyerek ortaya attı. Karısı da aynı gururla şalının altından bir beze sarılı kaleşle, koca bir mermi kutusu koydu yanına. Hamit uzandı ve para destesinden yirmi tane binlik çekti sayarak. Onu abisiyle babasını dizlerinin önüne, kaleşi de kendi önüne koyduktan sonra, cüzdanı kapatıp Velo ağaya uzatırken; aldım kabul ettim ve Fate bacımı mahdumunuz Ahmet efendiye verdim, gitti. Hayırlı olsun” dedi ve karı-kocanın ellerini öptü...”

Fate ayağa kalktı çadıra doğru içini çekerekten koşarken, “ Ah Yenge!, diye bağırdı, bir de sıkılmadan uzun uzun anlatıyorsun. Yaktın beni Hamit abi, senin boyun devrile emi! Besbelli ki sürülerin peşinde, işi pişirip kotardılar.” Ağlayarak çadıra girdi Fate, Berivan da arkasından. Zelal yengeye çıkıştı:

” Yenge o kadar uzun ayrıntılamana ne gerek vardı? Zaten haber bile vermeden, bir hayvan gibi satıldığını duyar duymaz çok sarsıldı.”

“ Ben de satılmıştım haberim olmadan. Yarın birgün sana da sormadan defterini dürecekler. Uzatmakla demek istediğim; Allahın peygamberin adını anarak kadını kızını nasıl da paraya çeviriyorlar; töreyi ileri sürüp ne tür manfaat ve kazanç sağladıklarını anlatmaktı. Ama kız senin ağzında sanki ateş mi vardı ne? Sen öyle konuşmasaydın, ben dünyada söyleyemezdim bu haberi. Sen görmüş gibi düşünceyi söyleyince, dayanamadım. Yoksa bana sıkı sıkı ‘sakın Fate’ye söyleme’ diye tenbih etmişlerdi; şimdi beni cezalandıracaklardır. Kocam yarın gelip Fate’yi eve götürecektir, bir daha yaylaya maylaya gelmeyecek...”

Zelal Yenge’nin konuşmasını kesip, kendi kendine yüksek sesle, ağlamaklı söylendi:

“ Belliydi böyle olacağı, dilim tutula nereden söyledim. Daha önce de kendisine buna benzer birşey demiştim, ah! Yıktılar kızın hayallerini, hayalleriyle birlikte hayatını da yaktılar. Ben peşinden gideyim kızın.”

“ Berivan’ı gönder gelsin de ineklerin başını tutsun, sevip okşasın ki süt vereler. Yoksa bir damla süt çıkmaz memelerinden Sen zavallı Fate’yi teselliye çalış. Ona ; yengen kara haberi vermek için yaylaya gelmemiş, tam tersine alacağı cezayı bile göze alarak durumu açıklamış. Ona bir gün kazandırdığımı söyle, belki bir çare bulursunuz birlik olup, ne bileyim.”

“ Nasıl çare bulabiliriz ki bir gün içinde? Yarın öğleye götürecekler, diyorsun. Allah Fate’ye yardım etsin.”

“ Hem de eve kapatıp, hiç dışarı çıkarmıyacak ve kimseyle görüştürmeyecekler. Senin de adın geçti; ‘Zelal nasıl olsa Hasançavuş köyünde onunla da konuşamaz’ dediler. Bir, bir buçuk ay içinde nişan-düğün birlikte yapılacak.”

Reşo ağanın, yaylada çobanı ve çalışanlarının kaldığı yayla evinde bir küçük odası vardı ama Fate büyük kıl çadırın bir köşesine yerleştirilmiş tahta sedir üzerine serdiği yatakta yatmayı tercih ediyordu. Zelal içeri girdiğinde; kalın bir palazla ayrılmış ve dışarıya açılan tül örtülü tek penceresi olan çadırın bu bölümünde, yatağının üstüne uzanmış sessizce ağlamaktaydı Fate. Berivan’ın da iki gözü iki çeşme, başucuna oturmuş ablasının saçlarını okşamaktaydı.

Palaz perdeyi aralayıp yanlarına giren Zelal, “ Berivan, dedi, haydi canım sen yengenin yanına git. Bana bak Berivan, yengenin veya Elfo ananın yanında sakın olaki Murat’ın adını ağzına almayasın; o üçümüz arasında bir sır. Sırrı faş eden ne olur, bilirsin.” Aralarında her zaman kullandıkları işareti parmağını bükerek gösterdi; “ Aha böyle olur!”

Yatağından doğrulan gözleri yaşla dolu Fate Zelal’in tenbihini yineledi:

“ Berivan, benim küçük meleğim, Zelal ablanı duydun; sakın sakın dışının arasından çıkmasın. Ben yandım Murat’ı da da yakmayalım.” Berivan çadırdan çıkarken, Fate yine hıçkırarak yatağa yüzüstü uzandı.

Zelal yatağın üzerine oturup Fate’ye sarıldı. Sonra başını dizinin üzerine koyup, yanaklarından akan gözyaşını sildi. “Ağlama, dedi, Fate can; yanmadın yanmayacaksın.”

Fate başını kaldırıp, içini çekerek sordu:

“ Kız senin ağzında ateş mi var? Dediklerin hep oluyor?”

“ Tahmin etmeliydin Fate. Bu ortaklığın, bu denli yakınlaşmanın sonunun böyle olacağını düşünmeliydin.”

“ Onu abimden ayırmadım; hep Ahmet abi dedim üç yıldır, o da bana kendi kızkardeşi gibi davranırdı. Onca yalnız kalmışızdır, ama hiç bir işaret almadım ki, tahmin edeyim. Ne yapacağım ben şimdi? Yarın beni eve kapatır, telefonumu da elimden alırlar, hiç kimseyle görüşmeme izin vermezler...”

“ Bir çare bulmaya çalışacağız bırakma kendini, bir plan yapmalıyız. Seni yarın öğleyin götürecekler; dediğin gibi düğüne kadar bir odaya kapatacaklar. Berivan’dan başka kimseyi sokmazlar yanına, beni bile. Yengene haksız yere kızdın, iyi ki söyledi; koca bir gün kazandık düşünmek için.”

“ Çadıra gelir gelmez Murat’ı aradım Berivan’ın yanında. Artık benden umudunu kes, sattılar beni, diyerek ağladım, kapattım telefonu.”

“ İyî haltetmişsin! Tek çaremiz, İskender dayını arayıp haber vermek; onun uzatacağı dala tutunarak kurtulmayı denemek. “

Fate Hemen telefonu açıp, “Alo dayı!, dedi ağlayarak, beni Velo ağanın oğluna satmışlar, ben ne yapacağım?” Ağlamayı sürdürürken hoparlör simgesine basıp sesi dışarı verdi Zelal’in de duyması ve konuşması için. İskender dayının sesi duyuldu:

.“ Ağlama Fate, haberim var. Tam da seni aramak için telefonun kapağını kaldırmıştım, sen aradın. Dünden beri yerdemiyim göktemiyim bilmiyorum, üzüntüden. Beni Cuma günkü sözkese meye çağırıldılar gitmedim, ben bu işe taraftar değilim dedim. Hamit aramıştı, bu senin başının altından çıkmıştır deyip, bastım küfürü kendisine.”

“ Dayı söylesene; ben ne yapacağım? Nasıl kurtulacağım bu beladan?”

“ İskender dayın hayattayken, seni onlara yar etmez! Sen de sözünden çıkma, ne dersem onu yap. Ben bir kolayımı bulur, sana yeni bir telefon ulaştırırım gizlice.” Zelal sessizce birşey mırıldanınca; Galiba yanında biri var Berivan mı Zelal mı?”

Zelal yanıt verdi:

“ Benim Zelal, İskender dayı. Sen telefonu dert etme dayı, ben de bir tane fazla var onu vereceğim. Nereden aldığımı da sorma, söylemem.”

İskender dayı telefonda hafif gülerek karşılık verdi:

“ Onu sormanın sırası değil, tamam. Orada olman iyi oldu. İçimden gelmese, istemesem de ben yine abla mlara gitmek zorundayım, hayırlı olsun demeye. Zaten Fate ile de görüşmem kuşkulandırmamak için, kapı dışından konuşurum. Fate üzülmesin. İkiniz de dinliyorsunuz, değil mi?”

İkisi birden aynı anda “ Evet dinliyoruz, dediler, çadırda ikimizden başka da kimse yok yakınımızda.”

“ Fate yavrum, ne yapıp ne edip kaçıracağım seni. Sen de cesur ol! Düğüne, hatta son geceye kadar memnun ve mutlu görün. Ailen içinde ve dışında herkes bu evliliği istediğini bilsinler.”

Fate şaşkınca sordu:

“ Nasıl kederli yüzüme sevinç maskesi takabilirim dayı, allahaşkına?”

Telefondaki İskender dayı ile Fate’nin yanındaki Zelal aynı anda aynı cümleleri söylediler:

“ Rol yapacaksın güzelim rol; tıpkı okul tiyatrosunda oynadığın roller gibi!”

“ Zelal, ikimiz de aynı şeyi düşünmüşüz ki, aynı cümleyi söyledik. Fate, benim güzel yeğenim için kan ağlasa da yüzün gülecek ve mutlu görüneceksin anladın mı? Zelal’den telefonu hemen al ve her fırsatta beni ararsın.”

Zelal “ hemen telefonu vereceğim elbette; ama ona konuşma fırsatı verecekler mi?”

“ Doğru ya, hiç yalnız bırakmazlar, ama...”

Zelal hemen bir çare buldu:

“ Sadece tuvalette yalnız kalabilir, dedi, oraya da girecek değiller ya!”

“ Kız sen ne akıllısın; benim söyleyeceklerimi ağzımdan alıyorsun. Ama kimseyi kuşkulandırmamak için sık sık gitmemesi gerekli, değil mi? Bu arada Murat’ı senden önce ben arayıp, durumu söylemiş ve sana verdiğim sözü ona da verdim. Kendisi bu günlerde kazandığı Fakülte’ye kayıt işleriyle uğraşiyor.”

Fate ile Zelal ikisi birden. “Allah hepimize kolaylık versin” dediler..

İskender dayının sesi telaşlı geldi: “ Kızlar uzaktan Hamit’i gördüm, galiba buraya geliyor. Kapatıyorum, öptüm ikinizi de.”

Zelal, koynundan telefonu çıkarıp Fate’ye verirken, “ Allah’tan dün Fırat’la görüşmüştük, dedi. Bana yeni bir telefon almış hediye olarak. Bunu da buldum diyemem ya aileme, tam senin işine yarayacak zamanda yetişti.”

“ Eskiye verseydin Zelal.”

“ Olmaz,dedi, annem babam anlamaz, ama İzzet it gibi anlar; tüm telefon markalarını biliyor. Zaten babamı zorlaya zorlaya bir tane ucuzundan aldırdı. Verdiğim telefonu benim gibi koynunda, istersen donunda nerede saklarsan sakla kimse görmesin; hayatın bu makineye bağlı. Seninkini zaten elinden alırlar. Unutma; kaçma fırsatı eline geçtiğinde, bununla İskender dayına ulaşacaksın. Arada beni da aramayı ihmal etme.”

Birbirlerine sarıldılar. Yenge dışarıdan bağırdı:

“Haydi kızlar gelin artık; inekleri sağılması bitti. koyun sütü kazanlarının altını yakıp sütü siz de pişirin...”

Sevda Murat’a Baba Evindeki Tutsaklık Günlerini Ağızdan Anlatıyor

Bornova’yı çoktan gece basmıştı. Saat 11.00’i geçiyordu. Caddeden geçen taşıtlar da seyrekleşmiş, korna sesleri adeta kesilmişti. Sevda akşam yemeğinden hemen sonra başlayarak, bulaşıkları bile yıkamadan, Iğdır’da yaşadığı ve kendisini çok etkileyen olayları, aralıksız defterden okumuştı. Bazan gülerek, çoğu kez de gözyaşları içinde okumayı sürdürmüş ve zaman zaman Murat’ı da büyük üzüntüye boğmuştu. Yayla’dan köye götürüldüğü kısma gelince Sevda defterden kafasını kaldırdı.

“Murat’ım, dedi, ‘yarın sabah saatlarında dersim yok dedin’ ama, yine de erken kalkıp, arkadaşımın defterinden notları seninkine yazıp bitirmen gerek. Bu kısmı, yani babamın evinde bir aydan fazla geçirdiğim tutsaklık günlerim çok can yakıcı, gerçekten tam bir hapisane gibiydi Reşo ağanın konağı benim için. Orada saati saatına tuttuğum notlar bile var. Okurken kendimi tutamam çok ağlarım, seni de üzerim. Onun için diyorum ki, bu kısmı ağızdan anlatayım. Geri kalanını yine okurum. Burasını karşılıklı konuşarak kısaca özetleyeyim. Ne dersin?”

“Tamam canım, benim tatlı Sevda’m, dedi Murat, sen nasıl istersen öyle olsun. Ben de bazı sorular sorar, düşüncelerimi söylerim; çok iyi olur. İstersen CD Çalar’ı da kısık sesle açıp ‘Iğdır’ın Al Alması’nı da dinleyebiliriz.”

Sevda buna çok sevindi, hemen kalkıp CD çaları açtı. Böylece arka planda çok hafif bir fon müziği oluştu. “Bunu çok iyi düşündün Murat’ım” dedi Sevda ve kaldığı yerden ağızdan anlatmaya başladı:

“ İskender dayımın sıkıca yaptığı tembihe uyararak mutlu görünmeme rağmen, kapatıldığım odamda okumayı ve test kitaplarını karıştırmayı sürdürdüğüm için olacak, bu evliliği istemediğimin sanki farkındaydılar.” Murat sordu:

“ Odana hiç kimse girmiyor muydu?”

“ Elfo anamdan başka kimse. O da genellikle yemeğimi getirir, yaşlı gözlerle saçımı başımı okşar ve hemen hiç konuşmadan çıkar giderdi. Arada bir küçük Berivan’ı, açlığımı ve susuzluğumu sormak için gönderiyorlardı. Ama, üç-beş dakikadan fazla yanımda kalmasına izin verilmiyordu.”

“ Tam bir hapisane hüccresine dönüştürülmüş senin oda. Ya tuvalet ihtiyacın?”

“ Kapıya üç kez tıklatıyor öyle çıkıyordum. Salonda devamlı biri bulunduğundan gözetleme altındaydım. Bereket banyo ve lavoba bölümünü geçip tuvalete giriliyordu, arada da kapılar vardı. Salona açılan kapının önünde bulunsalar bile tuvaletteki telefon konuşmalarımı duymaları olanaksızdı. Ancak ikinci katta bulunduğu için pencereden atlayıp kaçma olasılığı hiç yoktu.”

“ Aşiret kadınları gelin görmeye gelmiyorlar mıydı?”

“ İki aşiretten de akraba kadınlar eksik olmuyordu; oturma odasına çağrılıp onlarla birlikte oturup konuşuyordum. İlk üç-dört gün içinde nişan görümü bohçalar dolusu haleyet/armağanlar gelip gitmişti. Büyüklerin ellerini öpüp haleyetimi alıyordum. Bir gece de Melle gelip erkeklere ve kadınlara ayrı ayrı Kur’an okuyarak (dinsel) nikâh kıydı. O gece çeşit çeşit tatlılar yendi, şerbetler içildi. Gözyaşlarımı içime akıtı akıtı kadınlar arasındaki neşeye ben de katılmıştım. Herkes geç vakitte evine gidince, beni tekrar odama soktular. Uyumak ne mümkündü! Herkes uyumuş, ışıklar sönmüş ve koca eve sessizlik çökmüştü. O gece kafama koydum; tuvalete gidip dayıma telefon edecek, herkes derin uykudayken sessizce merdivenlerden inip sokağa çıkacağımı söyleyecektim. Işığa bile ihtiyacı yoktu evin her noktasını elimin içi gibi biliyordum.”

“ Yoksa yakalandın mı?”

“ Kaçmayı deneyemedim ki, yakalanayım. Lise diplomam, nüfus cüzdanımla biraz paramın bulunduğu küçük çantam hep yastığımın altındaydı, ister istemez elim ona gitti, alıp kucağımda tuttum bir süre. Her nedense nüfus cüzdanımı elimden almayı akıl edememişlerdi, telefonumu aldıkları halde. Birden kalktım ve yavaşça odamın kapısının mandalını kaldırıp açmaya çalıştım, kapı dışarıdan kilitliydi. Mandal yerine düşünce tıktı oldu...”

“ Zaten gündüz de kilitlenmiyor muydu?”

“ Hayır gündüz kilitli değildi. Bir dakika bile geçmeden, kapı açıldı ve karşımda, elinde el feneri Hamit abim. Bereket kendimi kaçma hayaline kaptırıp üstümü giyinmemiştim. Bozuntuya vermeden karnımı tutarak, Ay hamit abi, dedim, adetim degildir gece tuvalete kalkmak. Ama akşam tatlı-tuzlu birbirine fazla karıştırdım çok karnım ağrıyor... Hamit kızdı, ‘haydi git ışığı tutuyorum, dedi. Salak kız beni uyandırdın, zaten iki gündür uyku

uyumamıştım. Niye yatmadan önce içini-dışını boşaltmadın?’ Meğer geceleri kapım kilitleniyor, üstelik abimin yatağı da, odamın kapısının açıldığı salona seriliyormuş.”

“ Demek senin kaçmandan hep kuşkulanmışlar”

“ Öyle olmalı. Kararım karardı; abi dediğim adamın dünyada koynuna girmeyecektim, üstelik bir başkasını, yani seni seviyordum. Kurtulamazsam, kendimi öldürmeyi göze aldım. Yayladan getirilişimin dördüncü haftasında, nişanın arkasından kına gecesi yapıldı. Kına eğlencesi sonrasında gene geç vakit yapılan aile arası toplantıda; hem Iğdır’da düğün salonunda, hem de köyde Velo ağanın konağının bahçesinde köy düğünü yapılması kararlaştırıldı. Daha doğrusu ben istemişim kuşkularu ortadan kaldırmak için. Iğdır’daki şan şeref için, gösteriş olsun diye köy düğününün ardından, gerdeğe girdikten çok sonra yapılacaktı. Çünkü aşiret büyükleri öyle istemişti. Kadınlar arasında konuşulurken duydum; gerdek odası, konağın ikinci katındaki pencereleri bahçeye bakan ve içinde tuvaleti banyosu bulunan geniş konuk odası düşünülüyordu. O anda kafamda bir şimşek çaktı; çünkü kurtuluşum için bir ışık belirmişti önümde.”

“ Ne demek bu. Nasıl bir ışık?”

“ Bu odanın bir özelliği vardı; pencerelerinden birinin yarım metre ötesinden, bahçedeki asırlık ceviz ağacının kalın bir çatal dalı dama kadar yükseliyor. Çocukluğumuzda bu büyük odada evin kızlarıyla saklanbaç oynarken bu cevizin sık yapraklı dalları arasında saklanmış olduğumu anımsadım. Tek yapacağım iş geceyi gerdeksiz savuşturmayı başarmaktı. Bunu da benim akıllı arkadaşım, canım-ciğerim Zelal’la yaptığımız telefon konuşmalarından birinde kararlaştırmıştık, onu uygulayacaktım...”

Büyük Cevizin Dibinde Köy Düğünü

*Iğdır’dan kız alıram
İçime sız’ alıram
Bırakıp da kaçarsa
Öcümü tez alıram*

*Ölürem ölürem yar
Yetimem yar yetimem yar
Ay balam sevirem yar
Sevirem yar sevirem yar yar)*

Velo ağanın dikdörtgen planlı kalın taş duvarlı büyük köy evi geniş bahçesinin tam ortasındaydı. İki katlı ve oluklu sac levhalarla kaplı çatısı vardı. Köyün en eski ve ilk çatılı büyük binasıydı. Bir çeşit büyük bir çiftlik eviydi. Alt kat ahır, ağıl ve gerek/samanlıktan ibaret ve büyük ve küçük baş hayvanlara ayrılmış. Üst kat ise uzunca bir koridora açılan; konuk, oturma, yatak odaları, kiler ve mutfak olarak kullanılan karşılıklı geniş yedi-sekiz odadan oluşuyor ve ev halkı içindi. Düz damlı evlerin büyük çoğunluğu son zamanlarda bu biçimde çatılı binalara dönüşmüştü. Eskiden düzensiz dikilmiş çok sayıda yaşlı kayısı, erik ve elma ağaçlarının bulunduğu bahçenin geniş kenarının ortasından eve ulaşan toprak yola Velo

ağa, geçen yıl kilit taş döşetmiş olduğundan, yolun doğallığı bozulmuş kupkuru beton sırtıyordu.. Bereket versin, dikdörtgen binanın uzun kenarı önündeki geniş meydanın tümünü bu şekle sokmamış; yarısı toprak yarısı çimenlikti. Düğün bu kuru toprak alanda yapılacak; yani çalgıcılar burada olacak, oyuncular ve oynamak isteyen seyircilerin oyun yeri burası olacaktı. Çimenlik alana dizilen plastik sandalyelerde de davetliler oturacaktı.

Çevre köylerin muhtarları, tanıdık varlıklıları, Iğdır'dan iki ailenin tanıdık ve ticari ilişkileri olan dükkân ve mağaza sahibi tüccarlar davetliydi. Yakındaki karakol komutanı başçavuş, hatta Reşo ağanın kentte oturduğu evinin yakın komşusu Iğdır Belediye başkanı da düğüne çağırılmıştı. Belediye başkanı, telefonla hayırlı olsun ve kutlama dileğini bildirmiş, ama karakol komutanı iki jandarmayla gelmiş en önde ağaların, tüccarların arasına oturmuştu. Sandalyeleri her iki aşiretin bireyleri, köylüler –kadın ve erkekler ayrı ayrı olmak üzere- tüm sandalyeler neredeyse dolmak üzereydi davetlilerle. Coşkulu bir köy düğünü tasarlanmıştı doğrusu. Henüz çalgıcılar gelmediğinden düğün başlamamıştı. En öndeki sırada bulunan; gelinin damadın, ana-babalarının ve kirvenin, yakınlarının oturacağı sandalyeler boştu. Aslında damat, evin düğün alanına bakan küçük balkonunda kendi yaşlarındaki erkek kirvesiyle oturmuş gelini bekliyordu.

Çok uzaklardan gelen davul, klarinet, zurna ve tulum sesleri yaklaşmaya başlamıştı. Oturanlar da yerinden ayağa kalkıp, bahçe kapısından kaldırım yola girmiş olan düğün alayını seyire çıktı. Alayın önünde at üzerinde, geleneksel allı-pullu, pembe çiçekli ince ipekli kumaştan köy gelinliğiyle Fate gelin ve atını çeken eltisi ile atın bir üzengisini solduğ dedikleri Hatçe kirve, diğerini de can arkadaşı Zelal tutuyordu. Konik dikilmiş olan gelinlik başından geçirilince ayaklarına kadar kapatılmış, sadece yüz kısmındaki açıklıktaki ince tül gelinin soluk alması ve görebilmesini sağlıyordu. Gerçekten de eksiksiz bir köy düğünü yapılıyordu. Fate “şehir düğünü istemiyorum, Elfo anam gibi gelin olmak istiyorum” demişti. Anasına, Lisede okurken, nasıl gelin olduğunu defalarca anlattırılmış ve birlikte gülüşüp durmuşlardı. Elfo ana ona bir de gelinliğin külahının altına giyilecek bir şey öğretmişti başı ağrımazın diye. Fate'nin birincisi değil, ama ikinci isteği kabul edilmiş, neredeyse unutulmaya başlamış olan köy düğünü daha da zenginleştirilerek uygulanacaktı.

Önce çalgıcılarla birlikte oğlan evinden çıkıp damadın ana-babası önde; köyün sokaklarından geçerken arkalarına takılan hısım-akraba köylüler düğün alayını oluşturarak peşlerinde kız evine, gelin almaya gittiler sabahleyin. Gelinin bindirileceği atı da yedeğinde damadın abisi götürüyordu. Eyeri ve başı süslenmiş olan at, bir terki heybesi dolusu geline ve yakınlarına ‘halet ya da halayet’ dedikleri hediyeler taşıyordu. Yol boyunca çalgıcılar ‘yol havası’ çalarak düğüncüleri topluyor, eve yaklaşınca ‘gelin ağlatma havası’na geçiyorlardı. Tam Reşo ağanın evinin önüne geldiklerinde çalgıcılar ‘gelin alma’ havası vurmaya başladı. Sonra birden çalgılar sustu. Düğün alayından toplu halde davul-zurnanın çaldığı havayla söylenen türkü tekrarlanmaya başladı:

*Atlar eyerlendi anam, geldi kapıya
Kız çeyizini topla anam, doldur terkiye
Kızın kardaşından anam, rica edelim
Alsın bacısını anam, get(ir)sin kapıya*

İki aile arasında gelip giden elçilerle kız tarafının istekleri doğrultusunda hediyeler verildikten sonra, Hamit'n kolunda ipek kumaştan pembe çiçekli gelinliğiyle Fate gelin kapıdan çıktı. Çalgıcılar yeniden ‘gelin ağlatma’ havasıyla çevreyi inletmeye başlamışlardı. Hamit'in

yardımla kapının önüne çekilmiş eyerli ata bindirildi gelin. Kendisi de gelinin çeyizi yüklü atı çekerek geri dönen düğün alayına katıldı. Bu kez iki ailenin büyükleri, kaynatar ve kaynalar kolkola gelin atının arkasında düğün alayıyla, gelini at sırtında köyün çevresini dolandırarak Velo ağının bahçesine, düğün alanına gelmiş bulunuyorlardı çalgılar eşliğinde.

Çalgılar susunca sandalyelerde oturan davetliler ayağa kalkıp bağırış-çağırış içinde alkış tuttular. Fakat hemen oturmadılar, hepsi kafalarını çevirerek balkonun altındaki konağın kapısı önüne getirilmiş at üzerindeki geline ve balkonda sağdıçıyla birlikte ayakta bekleyen damat Ahmet'e bakıyorlardı. Geleneksel erkeklik gösterisi; bir çeşit gelinin kocasına evlilik boyunca itaatını sağlamak bağlamında koca evine girerken cezalandırılmasını simgeleyen 'gelinin başına alma çalma' törenini izlemeye başladılar. Damat üç elma atacaktı ya, acaba gelinin kafasına vurabilecek miydi? Onu merak ediyorlardı! Damat sağdıçın elinde tuttuğu torbadan bir kocaman elma alıp, gelinin kafasını nişanlayarak kuvvetlice fırlattı. Hamit'in başını tuttuğu at hafif huysuzlanıp kımıldayınca, gelinin belini yalayarak yere düştü. Heyecanla izleyen kalabalık "Ahhh!, Ooof!" sesleriyle hayıflandı. İkinci ve üçüncü elmalar tam kafasına isabet etti ve parça pırtık yere saçıldı. Düğüncüler arasında gülüşmeler ve sevinçle bağırış-çığırışlar birbirini izledi. Kocaman elmaların başına çarpmasıyla Fate iki büklüm oldu atın üzerinde. Ama kafası acımamıştı. Çünkü kırkbeş yıldır sandıkta sakladığı, onun isteği üzerine, solgun pembe gelinliğini giydirdiği kızına yaptığı geleneksel gelin başı sayesinde elmalar paramparça olmuş ve başı korunmuştu. Konik gelinlikte kol-kolçak, yüzünü genişletip tül takma gibi bazı değişiklik ve onarımlar yapıldığı gibi, gelin başına da bazı eklemeler yapılmıştı. Gelinin saçlarını tepesine topladıktan sonra kalın kadifeden bir börk geçirilmiş onun üzerine tepesi sivri, çevresinden uçlarında çoğaltılmış gümüş ve altın paralar takılı gümüş zincirler sarkan yine Elfo ananın gümüş tacı koyulmuş, sonra da tacı kapatan bir işlemeli yazma sarılıp, alkırmızı yarım Acem eşarbnı katlayıp geniş band-şerit yaparak üstüne dolamışlardı. Bütün bunlar Fate'nin anasının fikriydi kızının başının korunması konusunda. Köy düğününün bütün bu göstermelik törenlerine tülün altında dudakları gülümserken, bu durumdan nasıl kurtulacağını; kurtulursa da kurtulmasa da neler olabileceğini düşünmekten Fate'nin içi acıyordu. 'Gelinin başına alma çalma'nın arkasından damat, bir mendil dolusu kuru üzüm, kuru dut, leblebi, ceviz ve badem gibi çerezi yine başından aşağı serpti gelinin. Herhalde bu eylem de, 'kafana vurarak baştan cezalandırıyorum ama, seni bu tatlı çerezlerle besleyip seveceğim'i simgeliyor olmalıydı! Gelin atının çevresini köyün çocukları sarmıştı daha baştan. Elma parçalarını toplayıp yedikleri gibi, çerezleri de çimenlerin arasından bulup toplamaya çalışıyorlardı. Dört-beş yaşlarından on beş yaşlarına kadar çocuk kalabalığı vardı ve asıl damadın son olarak atacağı üç avuç bozuk parayı bekliyorlardı. Çerezin arkasından, peş peşe üç değil, beş avuç bozuk para serpti gelinin başına damat Ahmet. Bunun da geçimin benim üzerime, seni paraya boğacağım, evinin kadını olacak, çalışmayacaksın anlamına geldiğini düşünebilirsiniz. Paralar serpilince paraları toplamaya çalışan çocukların yaptığı curcunayı varıp düşününüz artık.

Düğüne katılan evlilik çağı gelmiş genç delikanlılar zaman zaman kahaahalar atarak kümeleşiyor, dağılıyor kadınlar arasında analarıyla veya küçük kardeşleriyle oturan yavuklularına fırsat buldukça işmarlar atıyorlardı. Kümeleştiklerinde kola ve pepsi şişelerine doldurdukları votkadan, sözde çaktırmadan birkaç yudum alıp, neşe buluyor ve çalgılar başladığında, çalacakları oyun havasına hazırlanıyorlardı. Düğün sahibi iki ailenin yakın akraba, yakın komşu gençleri de, konağın ağıl ve ahır kapılarının önündeki açık alanda düğüncülere verilecek düğün sonu 'Hayırlı olsun yemeği' hazırlayan halalara-teyzelere

yardımcı oluyor; etli plav ve kuru fasulyenin pişirildiği büyük kara kazanların ve düğün helvası karılan küçük kazanın altını yakıyor, su taşıyor veya odun kırıyorlardı. Zelal'in kardeşi İzzettin'i bile Fate ablasının düğününde hizmet etsin diye Emoş ana buraya göndermiş, kendisi kocası Dal Ahmet'le dağda koyun güdüyordu. Hizmet eden gençleri yöneten, yeme içme işlerini organize eden ise İskender dayı idi.

Damat paraları serptikten sonra sağdıçıyla birlikte hızla aşağıya, kapıya indi, kapı önüne birikmiş kız ve oğlan evinin ebeveyni ve yaşlı kadın ve erkeklerinin hayırlı dualarıyla, gelini Hamit'le görüşerek gelini teslim alıp attan indirdi. Yine dularla kucağında kapıdan içeriye avluya aldı. Daha önce avlu duvarının önüne konulmuş gelinin çeyizi önünde ayakta beklediler. Çünkü köyün Melle'si gelmiş Kur'an'dan Yasin Suresi'ni okumaktaydı. Melle'nin okumayı el Fatiha'yla bitirdikten sonra, avludakiler arasın fisıldeşmeler oldu. Arkasında gelin ve damadı elele tutuşturarak kapıdan çıkartıp, en ön sıradaki sandalyelere oturtular. Sağdıç da damadın sol yanına oturmuştu. Fate gelinin solunda damat sağında onu hiç yalnız bırakmayan can arkadaşı Zelal ve solducu Hatçe gelin bulunuyordu.

Velo ağanın iki katlı evinin kilittaşlarla kaldırımlanmış meydana ve yola bakan cephesinin karşıdan bakıldığında sağ köşesine yakın, kalın dalları çatının yarısına kadar yükselen asırlık bir ceviz ağacı vardı. Birinci katın yüksekliğindeki gövdesini iki kişi zor kucaklayabilecek kalınlıktaydı. Üst kattaki büyük odanın iki penceresinden birinin, çok yakınından çatal ve kalın bir dal uzanmakta. Öyle ki, pencerenin kanatlarından biri dışarıya doğru yarım açılabilir bu dal yüzünden. Gelinin ve damadın şansından mıdır nedir; düğün, sonbaharın güneşli ve sıcak bir gününe rastlamıştı.

Artık herkes yerlerini oturmuş, oturacak sandalye bulamayanlar da çimenlere serilmiş yaygılar üzerine çömelerek çalgıcıları beklemeye başladılar. Önce evin ön sağ köşesinden çalgıcılar ve önlerinde başındaki zilli külâhı ve ters giydiği ceketiyle davulcu köçeği çıktı. İğdir Barı havası çalarak girdiler. Çalgıcılar davetlilerin önündeki boş alanın bir köşesine sıralandılar. Önce tulumcu bar havasından tiz sesli bir kreşendo solo yaptı. Bu arada düğün sahipleri, damadın ve gelinin ailesi bireyleri evden çıkıp geldiler. Gelinin sol yanına annesi kaynanası, kız kardeşi, yengesi ve görümceleri oturdu. Damadın sağına babası, kayınbabası, kardeşi ve kayınbirader oturdular. Tulum susar susmaz; davulcu köçeği gelinin damadın ve düğün sahiplerini önünde, başını sallayıp zilleri çalarak, vücudunu titreterek, eğilip doğrularak vb.gülünç hareketlerle herkesi güldürdü. Sonra zillerini titretip külâhını yere çaldıktan sonra kalabalığa doğru bağırды:

“Duyduk duymadık demeyin, yalnız ekme yemeyin! Duyduysanız kimseye söylemeyin! Düğün dernek başlasın! Kaynata damadı haşlasın! Kaynanalar birbirini taşlasın! Çalgıcılar çalsın, gençler bar oynasın! Haydaaaa!” Köçek bunları birtakım gülünç öykünmeler ve hareketlerle söylerken herkesi kırıp geçiriyordu. Bu düğün eğlencelerinin başlamasının işaretiydi. Davul, zurna, klarinet, tulum ve akordiyondan oluşan köy düğünü orkestrası güzel bir uyum içinde İğdir Barı'nı çalmaya başlayınca, bu işareti bekleyen köyün gençleri meydana doldurdular. Hemen birkaç sıra oluşturarak, bu çok hareketli ve bol figürlü oyunu, profesyonel oyuncular kadar düzgün biçimde oynamaya başladılar. Oyuncular arasında genç kızlar da vardı. Bunların bir kaçı Liseli folklorcu ve Fate'nin tanıdıklarıydı. Erkek oyuncularla eşleşip oyuna girdiler. Tek, çift ve toplu halde yapılan sekme, sıçrama, kol sallama ve bel kırma hareketlerinin etkileyici uyumu, estetiği davetlileri coşturuyor ve alkış üzerine alkış alıyorlardı. Bar oynamakta olan Hamit'in kulağına, Velo ağanın gönderdiği bir yeniyetme genç birşeyler söyledi. O da Davulcu köçeğini işaretle yanına çağırıp, kendisine

söylenenleri onun kulağına fısıldadı. Köçek çalgıcılara doğru bir işaret çakınca müzik anında sustu, oyuncular durdu ve bir sessizlik oldu. Köçek ilginç olduğu kadar açıklayıcı ve ciddi bir giriş yaptı:

“ Duyduk duymadık demeyin! Duyduğunuzu da herkese söylemeyin! Şimdi kulaklarımızı dikip beni dinleyin! Reşo ağa ve Velo ağa iki aşiretin iki önemli kişisi. Bundan iki on yıl önce birbirlerine hasımdılar. Rahmetli nineler kurtardı hasımlıktan; çok da iyi etmişlerdir. Duyduk duymadık demeyin, sözüme de söz etmeyin! Onlar örnek oldu; birçok aile arasından düşmanlık bitti, dostlukluklar oluştu. Reşo ve Velo ağa aileleri yirmi yıl önce başlayan dostluğu iş ve aş ortaklığıyla sürdürdüler. Birlik oldu, büyüdüler maşallah! Hasımlıktan dostluğa-ortaklığa geçmişlerdi; duyduk duymadık demeyin demeyin haaa, bugünden itibaren hısımlığa adım atmış bulunuyorlar! Şimdi de haber vereyim; aşiretler arası dostluklara ve hısımlıklara katkıda bulunan Bervanlı ve Kılıoğlu aşiretlerinin başağaları geliyoooo!”

Önce keçe külahlı, ceketini ters giymiş, acayip kılıklı davulcu köçeği dedikleri bu ‘köy seyirliği meddahı’ nı uzun uzun ve kakkahalarla alkışladılar ve sonra birden düğün alanı sessizliğe büründü.

Atlarını bahçe kapısının demirlerine bağlamış olan Başağalar kaldırım yoldan ağır ağır yürüyerek meydana ulaşmışlardı. Kentten gelen davetliler dışında herkes ayağa kalkmış ve Davulcu köçeğinin yanına gelmiş bulunan başağalardan birinin el işaretiyle tekrar yerlerine oturmuşlardı. Köçeğin asıl görevi şimdi başlıyordu. Çalgıcılara, oyuncu ve türkücülere o komut verecek, düğünde para harcayanları o duyuracaktı. Toplanan paraların yarısı, köçeğin kendisi dahil çalgıcılara, diğer yarısı da düğün harcamalarına katkı olsun diye düğün sahibi oğlan evine kalacaktı. Hizmet edenleri ise düğün sahibi Velo ağa bazı hediyelerle razı edecekti.

Başağalardan birinin başında yeşil sarık, diğerinin sarı renkli sarık sarılı ve ikisinin de yüzleri poşıyla kapalıydı. Gözlerinde siyah gözlükler vardı. Bunların kimliklerini, aşiret mensuplarından pek az kişi biliyordu. Başağalar doğrudan ön sırada hâlâ ayakta bekleyen düğün sahiplerinin yanına gittiler. Önce Bervanlı Başağası ikisinin de elini sıkarak,

“ Reşo ağa, Velo ağa!, dedi, Allah düğününüzü hayırlı etsin, bir yastıkta kocasınlar gelinle güveği!”

Reşo ağa ile Velo ağa ikisi aynı anda karşılık verdiler:

“ Sağolun, hayıra karşı gelin başağa!”

Kılıoğlu Başağası da “ Reşo ağa, Velo ağa düğününüz hayırlı ola!”dedi.

Onlar da “Hayıra-uğura karşı gelin başağa!” diye karşılık verdiler.

Kılıoğlu Başağası elini uzatarak damadı kutladı, ama Fate gelinin elini sıkmayınca, onun uzattığı eli havada kaldı. Başağa, “ Allah hayırını üstünüzden eksik etmesin, dedi, bir yastıkta kocayın.”

Damat elini öperek karşılık verdi. Gelin de öpmek isteyince, elini şiddetle geri çekti Başağa. Sonra cebinden bir kırmızı kurdelaya bağlı üç Reşat altını çıkarıp, önünde arkasından soytarlık yapan, hareketlerine öykünerek düğüncüleri güldüren köçeğe göstererek kulağına

birşeyler fısıldadı. Hemen arkasından Davulcu Köçeği ziller takılmış külahını yere vurarak bağırdı:

“ Duyduk duymadık demeyiinn! Duyduysanız kimseye söylemeyiiin! Kילוğlu’nun başağası, aşiretinin adına geline üç Reşat altını taktııı! Allah allah maşallah! Bize de bulaşır inşallaaahh!” O bağıırırken Başağa altınları, başı yere eğik ve yüzü kapalı gelinin pembe gelinliğine taktı. Köçek devam etti:

“ Çalgıcılar vurun bir İğdır havası; ‘Aman avcı vurma beni olsun. Düğüncüler de türküsünü söylesin. Amma bilen söylesin bilmeyen söylemeesiin!” Hemen çalgıcılar aynı güzel uyum içinde bu İğdır havasını çalmaya başlayınca, düğüncüler koro halinde türküden üç dörtlük söyledi:

*Aman avcı vurma beni
Ben bu dağın ay balam meralıyım
Meralıyım hem yaralı
Avcı vurmuş ay balam yaralıyım*

*Bir taş attım çaya düştü
Çaydan bir çift ay balam suna uçtu
Menim gönlüm ay balam sene düştü
Senin gönlün ay balam kime düştü*

*Bu dağlarda ay balam ceyran gezer
Tırnakları ay balam taşlar ezer
Men o yare neylemişem*

Kendisi de koroya katılarak türküyü söyleyerek, Kילוğlu Başağası gibi damadı ve gelini kutlayan Bervanlı Başağası’nın önünde zilli külahını yere vurdu. Karşısına geçip oynadı. Başağa da cebinden bir demet para çıkarıp, kulağına birşeyler fısıldayarak, damadın mendil cebine sokunca Davulcu Köçeği düğüncülere doğru bağırdı:

“ Duyduk duymadık demeyin! Yalnız başına peynir ekmek yemeyin; yanınızdan geçeni buyur edin! Bervanlı’nın başağası, damada tam bin beşyüz dolar taktı. Allah allah maşallah, bize de düşer inşallaaahh!” Bir daha büyük ağanın önünde yere zilli külahı çaldı. Başağa da alınına elli dolar yapıştırmıca yine bağırmaya başladı köçek:

“ Maşallah maşallaah! Gerisi gelir inşallah! Büyük ağa ‘para harcamak benden, çalgı çalıp türlü söylemek sizden’ diyor. Çal çalgıcı çal, bir İğdır havası çal; ‘Durnam Gelir Katar Katar’ olsun.”

Çalgıcılar türkünün ezgisini çalarken köçekle birlikte, ondan işareti alan delikanlılar ve oturdukları yerden kızlar bu türkünün iki kıtasını söylediler:

*Durnam gelir katar katar
Boynu kanadından atar
Gece gider gündüz yatar
Durnam yara selam söyle*

*Durnam gelir bazı bazı
Gökyüzünde çalar sazı
Seversen çekilir nazı
Durnam yara selam söyle*

Büyük ağalar kendilerine ayrılmış sandalyelere oturmuşlardı. Köçek bir yandan zilli külahını Reşo ağa ve Velo ağanın ayaklarının dibine vurdu. Sonra dönüp gençlere doğru baktı, sıra size geliyor anlamında . Dügüncüler gülerken, genç erkekle hep bir ağızdan “bize gelme kapık çalışmaz; bizden halayetlerini yolda aldın” diye bağıldılar.

Velo ağa ve Reşo ağa İkisi de peşpeşe iki yüzer lira yapıştırdı her bir yanağına köçeğin “Haydi artık köçek, dediler, dön çevrim çiçek. Ömür bitecek! De bize; şimdi hangi türkü gelecek?”

Davulcunun Köçeği ta baştan alınca ve yanaklarına birer parmak bal çaldığı için yanaklarına yapışmış sallanan dört adet yüzlüğü parmağıyla göstererek tiz perdeden çıkışını yaptı:

“ İşittik işitmedik, duyduk duymadık demeyin! Keselerinize el atmadan gitmeyin! Bana da eziyet etmeyin! Maşallah maşallah! Dügün sahipleri iki yüzer lira yapıştırdı; “para sarfetmek bizden, çalmak oynamak sizden” dediler. Çal çalgıcı çal, bir İğdir havası daha çal; ‘İğdir’in Al Alması’ olsun!”

Çalgıcılar önceki havayı değiştirip istenileni çalmaya başlayınca, bu çok tanınan türküyü çıkırmaya düğün sahibi iki ailenin bireyleri, kentli davetliler ve hatta Reşo ağanın yanında oturan Melle bile katılmış ve kadın, erkek, çocuk sesleleri birbirine karışarak düzensiz bir çok sesli kanona dönüşmüştü koro. Bir küme genç ortaya fırlayıp müziğin ahengine uyararak halaya durmuş; köçek de türkü söylenirken, dönerek, zıplayarak köçekliğini *yapmayı* sürdürüyordu. Bu minval üzere türküyü sonuna kadar söylediler. Fate gelinin ise geleneksel gelinliğin altında içi kan ağlıyor, gözünden sızan yaşlar gülmeyen yüzündeki terlere karışmış durumdaydı. Zelal’dan başka hiçkimsenin bu durumdan haberi yoktu. Oysa herkes coşku içinde Al Alma’yı söylüyordu sesinin yettiğince.

*İğdir'in al alması
Yemeye bal alması
Yar Gelenden sonra
Yaremin sağalması*

*Ölürem ölürem yar
Yetimem yar yetimem yar
Ay balam sevirem yar
Sevirem yar sevirem yar yar*

*İğdir'dan alma aldım
Yarimi yada saldım
Yar gidenden sonra
Ayva gibi sarardım*

*Ölürem ölürem yar
Yetimem yar yetimem yar*

*Ay balam sevirem yar
Sevirem yar sevirem yar yar*

*Deryada deryalıklar
Suda oynar balıklar
Ne bu sevda olaydı
Ne de bu ayrılıklar*

*Ölürem ölürem yar
Yetimem yar yetimem yar
Ay balam sevirem yar
Sevirem yar sevirem yar yar*

Bu türkünün ardından yüzü kapalı başağalar “bizim görevimiz bitti artık gidelim. Düğününüz tekrar hayırlı olsun Reşo ağa, Velo ağa” diyerek yerlerinden kalkıp alandan çıktılar. Onlar çıkarken köylüler ayağa kalktı, bir ağızdan “uğurlar ola!” deyip oturdular. Aslında evlerine bir an önce gidip kılık değiştirip köyden geç kalmış iki aile olarak, gerçek kimlikleriyle düğüne “hayırlı olsun” a gelmek için acele ediyorlardı. Bahçe kapısında bağlı atlarına atlayıp koşurdular.

Bu arada Reşo ve Velo ağalar Davulcu Köçeği’ni işaretle yanlarına çağırıp kulağına birşeyler söyledi. Köçek zilli külahını vurdu yere, doğrulup kulağına fısıldananları seyircilere kendi uslubuyla ilettiler:

“ Duyduk duymadık, işittik işitmedik demeyiin! Kulaklarınızı bana verip dinleyiin! Ağalar derki; çalgıcılar İğdir Bar’ını bir daha çalsın, oyuncular bar oynasın! Damat çok iyi bar oyuncusuymuş. Meydana çıkıp göstereyim hünerini! Arzu ederse gelin de oynasın kaynanalar çatım çatım çatlasın!...”

Akordiyonun başlattığı bar havasını diğer enstrümanlar eşlik etmeye başladığında, köçek hemen koşup, zilli külahını damadın önüne fırlattı. Damadın boş bulunup irkilmesine gelin dahil yanında oturanlar gülüştiler. Sağdıçla Hamit damadın koluna girip birlikte bar oyuncuların sırasına katıldılar. Bar oyunu düğüncülerin neşeli el çırpmalarıyla sürerken birden karakol başçavuşu yerinden kalkıp “bizim memlekette güveği oynatırken alınca para yapıştırırlar” diyerek cebinden çıkardığı yüz lirayı diliyle ıslatarak damadın alınca yapıştırdı. Ve alkışlar zılgıtlar arasında halaya girdi. Köçek karşısına geçip külahı yere vurarak, davul zurnanın sesinden, neşeli bağırış-çağırışlardan zor duyulan duyurusunu yaptı:

“ Duyduk duymadık demeyin, kulaklarınızı açıp benin dinleyin! Komutan Malatya adetine uyarak damada yüz lira yapıştırdı! ‘Para harcamak bizden, çalıp oynamak da sizden’ diyor. Maşallah maşallah! Komutanın peşinden gelenler çok olur inşallah!”

Duyurudan sonra damadın alından parayı alıp, kendi alınca yapıştırılanları yaptığı gibi, belindeki kalın Acem kuşağına asılı küçük kilim desenli torbaya attı. Bar oyunu boyunca düğün sahipleri dahil, damadın yakınları, arkadaşları ve davetlilerin bir çoğu, elli liradan aşağı olmamak üzere para yapıştırmayı sürdürdü. Köçek de hepsini seve seve ilan etti değişik ve güldürücü sözcüklerle.

Bar halayının bitiminde yerine oturan komutan beklenmedik birşey daha yaptı ayağa kalkarak; “ Haydi gençler!, diye bağırıldı, Erhacı’nın gençleri neredesiniz? Hep birlikte

yakalım gökyüzünü!” Jandarmalar ne yapacaklarını şaşırılmışlardı. Başçavuş sarhoştı. Onun içkici olduğunu bilen gençler birkaç şişe kola ikramda bulunmuşlardı yarısı votka dolu. Komutan cebinden beylik tabancasını çıkarıp gökyüzüne doğru üç el ateş etmesiyle, bir cayırtıdır koptu. Başçavuştan bu işareti bekleyen gençler tabancalarını, kaleşlerini ateşlemeye başlamışlardı. Kendilerini yere atan davetliler düğün seyircileri ve koşarak, yere uzanarak gizlenmeye çalışanların bağırsı çağırışları, çocukların ağlaşmaları arasında Reşo ve Velo ağalar ikisi birden Başçavuş’un yanına koşular. Onu sakinleştirip, gençlere engel olmasını istediler. Onun bu beklenmedik davranışına çok üzölmüşlerdi, oysa kendisini davet ederken, salt bu taşkınlıkların olmaması için hem resmi kılıkta hem de biriki jandarmayla gelmesini rica etmişlerdi. Üzgün bir tavırla ricalarını yinelediler; “gençler size dinler, onları durdurun” biçiminde sözler söyleyerek. Komutan ayağa kalktı, hemen arkasından jandarmalar kalkıp, hücumu hazır duruma geçtiler. Başçavuş yüksek sesle bağırdı:

“ Gençler kesin ateşii! Vurun dedik, ama öldürün demedik! Bir iki el ateş ettiniz, yeter! Kabaran heyecanınızı yatıştırdınız, tamam! Çoluğu çocuğu korkutmayın artık, düğün sakin bir biçimde devam etsin...” Düğün sahibi dünürler yerlerine geçip oturdu. Düğün alanı sakinleşip eski haline döndü.

Az önceki güröltü ve karışıklıklar arasında Fate’nin, yanında oturan Zelal’le fısıldaştıkları ve ceviz ağacına doğru zaman zaman kafalarını çevirip bakiştıkları ve bir plan kurduklarını ancak onları dikkatle izleyen bir kimse hissedebilirdi. Ama Fate bu evliliğı istediğı yönünde öyle bir güvence vermişti ki, bu tür bir izleme söz konusu olamazdı. Ortalık tam yatıştığında Fate ile Zelal görümce ve eltilerin de onayıyla Berivan’ı köçeğe gönderip alına para yapıştırttı ve bir halay istediklerini ilettiler.

Davulcunun Köçeğı, zilli külahını Berivan’ın önünde yere çalarak bağırdı yine:

“ İştittik işitmedik demeeyiinn! İştittiğimizi kimseye söylemeyinn! Gelin hanım güveğiden yiğit çıktı, tam yüz lira yapıştırdınn!” O bağıırırken, damat yerinden el hareketleriyle daha önce verdiğini betimlemesine gölüştüler. Köçek kesmedi konuşmasını.

“Allah allah maşallaah! Geline hanıma kem göz değmez inşallaaah! Baldız kulağıma fısıldadı “para harcamak benden, çalıp söylemek sizden” diyor. Haydi çalgıcılar bu kere de...” Hemen arkasından gelen Başçavuş, alına iki ellilik yapıştırıp kulağına birşeyler fısıldayınca, cümlesini tamamlamadan yeni duyuruya geçti köçek:

“ Duyduk duymadık, işittik işitmedik demeyinnn! Komutanımın söylediklerini bir iyice dinleyin! Alına iki ellilik yapıştırdı jandarmaları adına . ‘Ben Malatyalıyım diyor, jandarmalarım da hemşehri; biri Malatyalı, diğeri Elazığı. Söyle çalgıcılara; çalsınlar bir Malatya halay havası, tam da uygun burası; “Böyük cevizin dibi” olsuuun! Gelsin gelin-kız ve görümceler, elti ve baldızlar! Hele hele nerede kaynanalar?”

Başçavuş jandarmaları ve Hamit dahil tanıdığı iyi oyunculardan üç genci daha çağırdı. Kaynanalar da komutanın isteğini kırmayıp kalktılar. Onların arkasından Fate gelin, Zelal, Berivan, solduç Hatçe, görümce, elti ve bir iki yakın akraba kız daha katılarak birer halka oluşturdu kadınlar ve erkekler. Başçavuş askerlerine yaptıdığı gibi karşılıklarına geçip talimat verdi; halayın nasıl oynanacağını anlattı ve karşılıklı söylenecek türkünün sözlerini mısra mısra yineleyerek öğretti. Son sözleri başçavuşun, “ bu duygu dolu türküde sevgi, özlem ve intizar var; şu kocaman ceviz ağacının dibinde yapılan güzel düğüne yakışır bir türkü! Haydi başlasın halay; karşılıklı dönelim ve söyleyelim türkümüzü” oldu.

*Böyük cevizin dibi,
Ah gülüm oğlan eller var
Ne baharsın el gibi
Ah gülüm oğlan eller var*

*Soyun da gir goynuma
Ah gülüm oğlan eller var
Halal cemalın gibi
Ah gülüm oğlan eller var*

*Böyük cevizden uçtum
Ah gülüm oğlan eller var
Çayır çimene düştüm
Ah gülüm oğlan eller var*

*Ne karalı bahtım var
Ah gülüm oğlan eller var
Kadir bilmeze düştüm
Ah gülüm oğlan eller var*

*Eller var eller var
Ah ne saracak beller var*

Hamit türkünün son nakaratı söylenirken, başçavuşun kulağına birşeyler fısıldadı, o da başıyla onay verdi. Hemen halaydan çıkıp, az sonra kaleşnikofuyla ortalarına girdi ve bağırdı:

“ Komutanımdan izin aldım. Korkmayasınız analar kızlar, bacılar kardeşler! Ben enişteye verdiğim sözü yerine getireceğim; gökyüzünü yakacak, bulutları yere indireceğim Fate bacım için!” Kaleş’in namlusunu havaya çevirip tetiğe bastı. Kuşkusuz onun sözleri korkuya engel olamadı; yine mermi takırtıları arasında halaycılar çığlık atarak, zılgıt çekerek kaçıştılar; erkekler bağrışarak el çırpıldılar. Çalgıcılar bu sesleri bastırıcasına daha tiz perdeden çalmayı sürdürdü. Bu kakafonik ses karmaşası içinde düğün eğlencesi sona erdi. Davulcu Köçeğinin yüksek perdeden sesi duyuldu:

“ Duyduk duymadık demeyin! Sözüme tek söz etmeyin! Düğün eğlencesi sona erdi, eğlenenler ve evlenenler muradına erdi. Şimdi her aileden bir kişi, düğün sahiplerine hayırlı dileklerini ve hediyelerini sunmak ve gelini-damadı kutlamak için asker gibi tek sıra osun! Bu iş bitince, yine büyük-küçük, çoluk-çocuk herkes aynı şekilde sıraya girip, kazan başına doğru yürüyecek. Kendilerine verilen verilen üç gözlü tabaklarını alıp, üç kazandan aşlarını ve tatlılarını alarak istedikleri yerde oturup yiyebilirler. Haydi bakalım şimdi köçek ve çalgıcılar için uzun bir alkış istiyorum. Çünkü onlar çok yoruldu, hemen yemeklerini yeyip kaçacaklaaaar!” Bu uzun duyurunun arkasından uzun bir alkış koptu.

Gerdek Odasında Neler Olup Bittiğidir

Konağın en büyük odası olan konuk ağırlama odası gerdek gecesine ayrılmıştı. Odanın özel banyosu ve tuvaleti bile vardı. Çok genişti; sağ duvarda büyükçe iki pencerenin birinden ceviz ağacının cama yakın çatal dalı gözükmektedir. Sol duvara yakın karyola konmuş; kaynana ile Fate'nin eltisi olacak büyük gelin gerdek yatağı hazırlıyorlardı. Arka duvardaki kapılardan birinden koridora çıkılıyor, diğerinden banyo ve tuvalete giriliyordu. Tabanda

serili İran'dan getirilmiş çok değerli iki Buhara halısı, sedir üzerinde ipek İsfahan halıları ve halı yastıklar döşeli iki kanape ve birkaç deri koltuk bu konuk odasını süslüyordu. Kalın bir zincirle ortasından tavana tutturulmuş ilginç bir avize vardı damat Ahmet'in bir ustaya özel yaptırdığı. Bu güne kadar kilerin bir köşesinde sakladığı yeniyetmeliğinde bindiği bisikletinin tekerleklerinden birinin lastiğini söktürüp, çevresine perçinlettiği ince zincirlerden sarkan sekiz-on ampul odayı ısıtıyordu. Pencereler, duvarlar ve tavan renkli grafon kâğıtlarıyla süslenmişti. Kaynana ve büyük gelin karyola üzerine kalın yün döşegi koymuş, yorgan ve çarşafı hazırlamakla meşguldu. Akşam olmuş, ama hâlâ bir akordiyon ve anlaşılmaz şarkı sesleri gelmekteydi. Konağın alt katındaki büyük avlunun bir köşesinde birkaç yakın arkadaşları, damat ve sağdıç damadı gülüp eğleniyor, biraz da demleniyorlardı.

Kaynanayla sıra döşek üzerine bir çarşaf sermeye geldiğinde gelin, "Dilan ana, dedi, bu çiçekli çarşafı sermemiz gerek, çizgili çarşaf paketini boşyere açtın. Çarşaf, yorgan yüzü, yastık kılıfları aynı renk ve desenli; böylece bir takım oluyor ana, takım."

Yaşlı kaynana "Ben nereden bileyim kızım? Bizim zamanımızda kutnu döşek, kutnu yorgan yüzü vardı; kimisi sarı, kimisi kırmızı, dümdüz tek renkti ya da çubukluydu."

Büyük gelin, " zaman değişti, moda değişti ana!" dedi. Çiçekli çarşafı birlikte açıp serdiler döşegin üzerine. Aynı renk ve desenli yastık kılıflarını da taktılarlar."

Kaynana bir yandan konuşuyordu:

" Şimdi de yorganı üzerine örtersek takım tamamlanmış olur dediğin gibi. Bunun üstüne İran ipeklisi yatak pikesini serip, kırlent yastıklarla çevresini süsleyelim, değil mi benim akıllı gelinim?"

Gelin gülererek sordu:

" Çok önemli bir şeyi unutmuyor musun Dilan anam? "

Yorganın bir ucu elinde bulunan kaynana çevresine bakınarak, anımsamaya çalıştı, bulamadı. " Neyi unuttum ki, acaba terlikleri mi? Oğlanın da gelinin de terliklerini aha şuradaki kutunun içine koymuştum galiba; bir baksana! Getir ki, yatağın önüne koyalım."

" Yok ana yok, terlikleri değil. Senden de ayıp olacak, ama eşşegin büyüğünü ahırda bırakıyoruz biz."

" Hangi büyük eşşek o? Benim sırma saçlı gelinim, haydi desene!"

Gelin gülererek sorular sorarak açıklamaya girişti: Yarın sabah erkenden köyün kadınları yüzgörümüne gelmeyecekler mi? Gelinin yüzü açılmıyacak mı? O zaman kırmızı-mavi çiçekli bu kocaman yatak çarşafını kadınların önüne açacaksın. Peki bu renklerin arasında gelinin kızlık kanı hiç görülür mü ana?"

" Aboovv anam doğru! Ondan sonra ayıkla pirincin de, bulgurun de taşını: 'Velo ağanın gelini kız değilmiş, damat dul diye delik tavayı oğlanın başına geçirdiler' diye dedikodu yaparlardı vallah billah! Şu beyaz ipekli şalı mı sersek çarşafın üzerine? "

" O da olmaz vallaha; ipek şal kayar gider, düz durmaz ki! Sen dertlenme, ben hiç kullanılmamış bir metre eninde, iki metre boyunda köy dokuması pamuklu beyaz bez getirdim." Yerdeki çantadan onu çıkarıp, silkeleyerek yatağın üzerine doğru açtı ve "Aha

böyle, dedi, gelin, yatağın ortasına yanlamasına serip, uçlarını döşeğin altına iyice soktukmu, ne buruşur ne de katlanır, dümdüz durur.” Söylediklerini yaptı. Arkasından yorganı örtüp, ipekli yatak örtüsünü ve kırlent yastıkları yerleştirdiler. Terlikleri yatağın önüne koyup, çevreyi topladılar kaynanayla birlikte.

Yaşlı kadın eğilip doğrulmaktan yorulmuştu. Belini doğrultarak derin bir soluk aldı. “Tamam artık biz çıkalım, işimiz bitti değil mi? Koridorda bekleyen Hatçe kirveye haber verelim, girsinler artık.”

“Güzel anam, dedi gelin onun koluna girerek; sen bu gün çok unutkan oldun, yapılacak şeyler hep aklından çıktı galiba? Nereye çıkıyorsun? Hele gel otur şu koltuğa. Yeni gelin gelip kaynananın elini öpecek. Elinde tuttuğun kesenin içinde beşi birarada altın takı var. Onu yeni gelinine takacaksın. Bir Cumhuriyet altını kirveye...” Koltuğa oturtulmuş olan kaynana gelinin sözünü keserek söylendi:

“ Doğru ya, hatırladım; ikili takımını da büyük gelinime, sana takacaktım.” Gelin telaşla anımsattı:

“ İkili değil ana, üçlü üçlü! Bir yanlışlık yapıp, benimkileri kirveye takmayasın, daha geri alınmaz. Ben şimdi şu süpürgeyi eşiğin dibine koyayım..” Son cümle üzerine kaynana, kapı önüne süpürge veya başka bir ev eşyası koyma geleneğinin anlamını açıklamaya girişti ve talimat verdi:

“ Unutma dikkat et, girerlerken Fate’den gözlerini ayırma: süpürgeğin üzerine basıp da içeri geçerse, çok terbiyeye ihtiyacı olacak; o zaman onunla çok işimiz var demektir. Yok eğer süpürgeyi yerden kaldırır, bir kenara koyarsa; işimiz kolay, uyumlu, terbiyeli ve işini bilir bir gelinimiz olacaktır senin gibi. Gelin kızım bir de iyi bak bakalım, kapıdan girerken hangi ayağımı önce içeri atacak? Sağı atarsa korkmayalım, ayağı uğurlu gelin olacak, ama solu önce atarsa uğursuz olur; eve bir kötülük gelebilir..”

“ İnşallah sağı atar ana, Allah ağzından işite. Ben gelinin solducu Hatçeye, sakın gelini süpürge konusunda uyarma, diye iyice tembihlemiştim. Ben süpürgeyi koyarken kapıya vurup, işareti de vereyim içeri girsinler”dedi büyük gelin, Fate’nin eltisi. Sonra süpürgeyi eşiğin önüne koydu ve kapıya üç kez vurup, çabucak kaynanasını oturttuğu, kapıya doğru bakan koltuğun arkasında ayakta durdu. Kapı dışarı koridora doğru açılıyordu. Fate sağ ayağını süpürgeye basmadan içeri attı ve “bu süpürgeyi niye koymuşlar ki?” diyerek onu yerden kaldırıp, kapının sağında duvara dayadı. Doğru kaynanasının yanına giderek elini öptü. O da kesesinden çıkardığı beşi birarada Cumhuriyet altını takısını, “evimize hoş geldin, uğur bereket getirdin; Allah oğlum Ahmetle seni bir yastıkta kocatsın!”diyerek, boynuna taktı ve tülün üzerinden yanaklarından öptü gelinin. Bir altın da kirveye takıp onu da öptü.

En son büyük gelin de elini öperek hediyesini aldı ve “ haydi anam biz artık çıkalım, dedi, işte şimdi işimiz bitti.” Sonra yüzünü yeni geline çevirip, koynundan çıkardığı, kırmızı kurdeleye takılmış iki Cumhuriyet altını, “ bunlar da büyük kayınınla eltinden, bizden sana hediye! Evimize hoş geldin canım” diyerek onun buynuna astı ve öpüştüler yüzündeki tülü kaldırmadan. Onu sadece damat kaldıracaktır.

Kaynana tam kapıdan çıkarken, kafasını çevirdi solduç Hatçe’ye seslendi:

“ Kirve kızım, taze gelinim sana Allahın emaneti; onu sahibine bilgili, görgülü, terbiyeli teslim edesin; bir güzel okutasın emi!”

Soldu Hatçe Fate Gelini Okutuyor

Fate'den dört-beş yaş büyük olan solduç Hatçe ve Fate, gelin odasında yalnız kalmışlardı. Hatçe kirve onu gerdek gecesine hazırlayacak, kaynananın demesiyle; onu bir güzel okutacaktı! Onlar çıkar çıkılmaz Fate kendini kaynanasının oturduğu alçak koltuğa attı gelinliği sırtında. Solducu da halının üzerine bağdaş kurup karşısına oturdu. stndeki geleneksel gelinlik ve anasının yaptığı gelinbaşını ve yüzünü kapatan klahından sıkılmıştı. Solducuna sordu:

“Aman Hatçe kirve sıkıldım şu gelinlikten, çıkarsam mı acaba?”

“Gelinlik çıkarılmaz, dedi kirvesi; onu kocan çıkaracak üzerinden, yüzünü açtığında. Ama çok sıkıldıysan çıkar. Gelin başına evreleyin yüzünü kapatacak bir tl tuturalım; tl kaldırıarak yüzünü açar damat. Yüz görümlüğü almadan da sakın yüzünü açtırma. Para, altın ne istersen alabilirsin; cepleri dolu gelecek.”

Fate gelinliği ve st külah/konik parçasını çıkardı. Sırtında omuzlarını göğüslerini örten kolları ve yakaları altın sırma ile işlenmiş aynı renkte düğmeleriyle kırmızı kadife cepken vardı. Altında duman rengi ve aıkkırmızı çizgili ipek şalvarı üzerinden kalçalarının yarısını kapatıyordu cepken. Renkler gelin başıyla da çok uyumluydu. Soldu, bir yüzünü kapatmak için bir tl parçası ayarlarken, bir yandan da gelinliği üstünden atıp ayağa kalkmış olan Fate'ye hayran hayran bakıyordu. Geleneksel gelinlik klahının tln söküp, gelin başına eklerken, duramadı içinden geçenleri dışa vurdu:

“Kız Fate sen çok güzelsin; televizyonda adamların önünde gezinip kalça kıvıran o mankenlerden daha güzelsin. Tevekeli değil, karısı öldükten sonra evlenmeyen Veloğlu Ahmet, sana vurulduğu için bymeni ve Lise'yi bitirmeni beklemiş bunca yıl. Köyde kadınlar, kızlar arasında bu dedikodu dolanıyordu, seni istemeye geldikleri zamandan beri.”

Fate üzerinde durmadı bu sözlerin. “Demek yle!, dedi ve konuyu değiştirdi:

“Kirve, kızlarla halaya kalkmıştık ya; sen, kaynana ve elti hanım ayrıldıktan sonra, yani siz halayda yoktunuz. Olsaydın mutlaka görürdün; ah o Hamit abimin yaptığı!..”

“Doğru büyük eltinle bu odayı süslemeye çıkmıştık, kaynanan Dilo hala da bizimle birlikteydi. Hamit'in kaleşinin sesini duyduk elbette. Göğü başımıza yıkacaktı neredeyse! Eltine dedimki ne bu kız; düğünü PKKler mi yoksa askerler mi bastı ne? Öyle korktuk ki, hemen pencerelere koştuk. Hamit'in kaleşinin ucundan ardı ardına çıkan alevleri gördük, şaşırdık kaldık. O neydi öyle bacım?”

“Hamit abimin büyük densizliği! Yok enişteye söz vermiş, yok Fate bacısı için bulutları yere serecekmiş, densiz herif!”

“Hamit o gösteriyi ne eniştesi ne de senin için yaptı; oyuncu kızların içinde yanıp yakıldığı Mahmudo'nun kızı vardı ya, görmedin mi?”

İlk cümleyi mırılıyla söyledi Fate:

“Ben kendi derdimi düşünmekten, kimseyi farkedecek halim mi vardı?” Hatçe kirve anlamadı ve sordu:

“Ne dedin kız Fate? Anlayamadım.” Fate bu kez anlaşılır bir açıklama yaptı:

“ Kadınlar, kızlar çil yavrusu gibi dağıldık, kimileri kendini yerlere attı. Sen de diyorsun ki pencereden bakıyorduk; sizinkisi de az densizlik değil yani! Silah sesi duydunmu, sinerek kaçıp kaybolacaksın. Ya bir mermi yolunu şaşırıp pencereye uğrasaydı ya da arkadaki damlarda bulunan seyircilerden birini bulsaydı neler olurdu? Düğün töreni, cenaze törenine dönüşecekti? Daha önce de Başçavuş’un yüzünden gençler bir sürü mermi yaktı. Neyse ki onu, babamlar komutana giderek durdurdular. Abim o zaman da birkaç mermi attığı yetmiyormuş gibi, ‘komutandan izin aldım’ diyerek kaleşindeki otuz iki mermiyi birden boşalltı...”

“ Düğünlerde silah atmak yiğitlik gösterisiymiş! Gelenek-görenek bu, anam-bacım vazgeçilmiyor.”

“ Gelenek görenekmiş, töreymiş! Aşiretin başağaları herkesin her şeyine karışıyor; aşiret meclislerinden düğünlerde silah atmak yasak kararı çıkartsalar ya!”

“ Onların işi ve yürüttükleri görev, geleneklerin, törelerin devamını sağlamak, unutulmasını önlemek; uymayanları uyarma ve cezalandırma kararları aldirmek. Şimdi bırakalım bunları da, bu gece üzerinde konuşalım.”

“ Gece hakkında konuşmadığımız ne kaldı ki? Bana ayıp ayıp şeyler anlattın kirve.”

“ Ayıp diye bir şey yok şimdiye kadar söylediklerimde. Kocayla yapılan hiçbir şey ayıp değildir, Allahın emri bunlar. Kaynanan seni bana emanet etti, bilgilendir ve iyi okut demedi mi? Gerdek gecesi kadın cinsi için hayatın önemli bir dönüm noktası, hayat yolunun köşe başıdır. Bu noktayı aşmak, bu köşeyi yüz akıyla dönmek gelecek yaşamı kolaylaştırır, aksi halde hayat zehir olur.”

“ Allahasen kirve; bizim buralarda kadın kısmının, kızken de, bu dediğin köşeyi döndükten sonra da hayatları hep zehir zemberek!”

“ Sen şimdi genellemeyi bırak; utanmayı-sıkılmayı bir kenara atıp kocana tam teslim olacaksın. Sapasağlam çıktınmı...”

Fate kadının, sanki kendisinden şüphe ediyormuş gibi konuşmasına şaşırıldı ve sordu:

“ Ne demek istiyorsun? Neden sağlam çıkmayacak mıyım?” Hiç aklından çıkmayan Murat’ı zihninde bir kenara iterek devam etti: “ Bu yaşıma dek babamla kardeşlerimden başka bir erkek eli elime bile değmedi.”

“ Yanlış ifade ettim, dedi solduğ kadın; demek istediğim o değildi vallah! Bu geceki duruşun sağlam ve kadınca olmalı diyecektim; onu iyice heyecandırmalısın sözlerinle ve hareketlerinle. Gerçi senin erkeğin deneyimli, işini iyi bilir. Benim ilk gece ne çektiğimi bir ben bilirim bir Allah! Sabaha kadar birbirimize yaklaşamadık. Son anda nasıl oldu bilmiyorum; birden ince bir acı hissettim ve pıtır pıtır birkaç damla kanla soluk soluğa bitti; sandım ki aybaşım geldi. Böyle demişken, sahi senin aybaşı olmana ne kadar zaman var?”

“ Yahu Hatice kirve üzülme sen; duruşum hem sağlam hem de kadınca olacak. Aybaşına da üç-dört gün var, onu soruyordun.”

“ Yorgunluktan veya heyecan çekmekten erken-erken olursan hemen kocana ve bize haber ver, gerdek geri kalır. Olur ya, tam yatağa gireceğiniz zaman –ki olmamış şey değil-birden

kan boşanır! Biz karı-koca kirveler de iki aileye bildiririz. Böylece gerdek ertelenir aybaşı kesilinceye dek. Bu sabah gençler de gelip silah atmazlar kapının önünde. Haberleri olsun ki, köyün kadınları toplanıp yüzaçmaya gelsinler.”

Fate artık onu dinlemek istemiyordu; alaylı bir biçimde karşılık verdi:

“ Eee kirveciğim, başka söyleceklerin de var mı? Beni iyi okuttun.” Zihninden geçenler ise çok farklıydı: ‘Ben bir an önce buradan kaçıp kurtulmanın yollarını arıyorum, bu kadın neler anlatıyor Allahım!’

“ Var, biraz daha var. Her ne kadar kaynanan seni oğluna bir an önce teslim etmemi istediysen de, ben sana bir saat zaman veriyorum; kendinle başbaşa kalman ve hazırlanman için. Sen şehirde okumuşsun, makyajını yapar kendini daha da güzelleştirirsin. Bak buraya kaynanan namazlıkla, bürünmen için siyah bir ipekli şal koymuş; gerdekten önce iki rekât namaz kılıp dua edersen ikiniz için de iyi olur, bahtınız açılır. Bir de Besmele çekmeden o işe başlamayın; sakın heyecandan unutup, munutmayasınız! Allah muhafaza hamile mamile kalırsın; doğacak çocuğun Şeytan’dan olur, hayırsız- uğursuz olur! Hadi bana şimdi eyvallah!”

Kurtuluş Umudu ‘Büyük Ceviz’in Dalında

Aynı odada Fate artık yalnızdı. Önce gidip odanın kapısını dinledi; alt kattaki odalarda eğlenen gençlerin ve çalgıların derinden gelen seslerine yüzünü buruşturarak tepki verdi. Sonra ceviz ağacının uzandığı pencereden akşamın yavaş yavaş kararmasını izledi biraz. Pencereyi açıp kapatarak cızırtı yapıp yapmadığını kontrol etti. Artık ya kendikendine fisiltıyla konuşuyor ya da yapacaklarını zihninden geçiriyordu gerdek odasındaki yalnızlığında.

“ Önce at üstünde başımı İğdir’in kocaman al almalarından gümüş korumuş olan taçlı gelin başını çıkarıp rahatlayayım, dedi fisiltıyla; üstüme de kalın pazen pijamalarımı giyeyim anam gilden getirdiğim. Kocam olacak Ahmet abinin gelmesine yakın, gelinliği üstüme geçirir; gelin başını kafama koyup yüzümü kapatırım.”

Gelin başını çıkarıp, daha önce çıkardığı gelinlikle birlikte koltuğun üzerine koydu. Yatağa yakın bir yerdeki çeyiz sandığından çıkardığı pazen pijamalarını giydi. Eşyalarının arasına saklamış olduğu telefonu alıp, odada birisi varmış gibi çevresine bakınarak koynuna soktu. Boynundaki altınları, kolundaki bilezikleri çıkarırken, yine kendi kendine söylenmeye başladı:

“ Anam gilden getirdiklerimi takıp yanıma alayım; Kılığulları’nın hiçbirşeyini istemiyorum. Ölürüm de sana teslim olmam Velo’nun oğlu Ahmet!..Öyle de yorgunum ki; ah n’ olurdu kirvenin söylediği gibi yorgunluktan aybaşım erken olsaydı. Kendimi zora koşmadan hemen şimdi olsam, nasıl da sevinirdim! Ay unuttum; pijamanın altına bir de aşema şort giyeyim, gece soğuk olur, yollarda üşümeyeyim. İçeride beyaz külotumu çıkardığımda aşemayı giyerim.” Sandıktan şortu çıkarırken, “ ne demişti benim akıllı arakadaşım Zelal?” diye zihninden geçirdi. Sözcükleri tek tek belleğine kazınmış Zelal’in cümleleri sese dönüşüp kulaklarında çınladı Fate’nin:

“ Bak, beni iyi dinle Fate can: Son güne, son saate kadar bekle; eğer yorgunluktan, ağır birşeyler kaldırmaktan aybaşın erken gelmezse, lavobanın önünde burnuna yaradana sığınıp bir yumruk atacaksın. Ama önceden beyaz külotunu ters çevirip önüne koyarsın ki, akan kanlar tam ortasına aksın, iyice ıslansın. Lavobada da iz miz bırakmayasın . İyice yıkadıktan

sonra burnunu sıkarak ya da pamuk tıkayıp başın arkada tavana doğru bak ve öylece bir süre bekle kanın akması dursun. Aybaşını Velo’nu Ahmet’e ve kirveye bidirirken iki gözün iki çeşme ağla ki, burnunun kızarıklığı belli olmasın göyaşlarından. Bir kâğıda sardığın kanlı külotu iki de bir açıp göstermeyi unutmayasın!”

Fate zihninde iç sesiyle karşılık verdi:

“ Tamam benim can arkadaşım, dediklerini aynısıyla yapacağım. İşte lavobaya gidiyorum. Bunları tamamlayınca tuvalette dayımı arar, nerede buluşacağımızı konuşuruz.”

Odaya giriş kapısının sağındaki banyo-tuvalet kapısını açıp içeri girdi ve arkadan kilitledi sanki birisi gelecekmış gibi. Lavobanın önünde aynaya bakarak denilenleri hiç sektirmeden uyguladı. Burnuna bir değil birkaç yumruk vurduktan sonra kanatmayı başardı; çok canı yanmıştı epeyce inledi, burnuna kâğıt mendil tıkayıp tavana bakarken. Tek damla kan bile düşürmedi lavoba çanağına; burnundan gelen kanı beyaz ipekli külotunun tam cinsel organını kapatan kesimine akıttı. Bu işleri bitirince koynundan telefonu çıkarıp İskender dayısını aradı kısık sesle:

“ Aloo! Dayı neredesin? Düğün boyunca ne seni gördüm, ne de düğün öncesi gün telefonla ulaşabildim.”

İskender dayının sesi çok derinden geliyordu:

“ Düğününde oradaydım ya! Hiç istemediğim düğünün yeme-içme hizmetlerinin düzenlenmesini ben üzerime aldım. Bir ara yanından geçerken kulağına da yarın Doğubayezit’e gideceğimi fısıldamıştım, unuttun mu? Zaten baban, anan, abilerin herkes biliyor. Sesin de kötü geliyor...”

“ Tamam dayı, şimdi hatırladım. Zaten düğün alanında fazla da görünmemiştin. İyi konuşamıyorum, çünkü kafamı arkaya atmış tavanı gözleyerek konuşuyorum. Fena halde burnum kanadı, ama nedenini sorma; anlamış olmalısın. Dayı bu gece pencereden yukarı uzanan ceviz ağacının dallarından sıyrılıp ineceğim. Eğer kaçıp kurtulamazsam, Kılıçlı Ahmet bana zorla sahip olursa, kollarından sıyrılıp, öbür pencereden aşağıdaki taşlığa kendimi atarak canıma kıyacağım.” Son sözleri ağlayarak söyledi.

İskender dayının sesi de endişeliydi. Yeğenini teselli etmeye çalıştı ve bazı direktifler verdi:

“ Kendini fazla üzme, metin ol! Çok da uzun konuşmayalım. Beni dikkatle dinle. Ne yaparsan yap, ağla sızla; kocan olacak adamın erken uyumasını sağla. Altına ne giyersen giy, ama sırtına mantonu almalısın. Sandığından en sağlam ayakkabını çıkarıp giy...”

Fate sözünü keserek, karşılık verdi:

“ Zaten hepsini bohça yapıp çeyiz sandığımın bir köşesine sıkıştırmıştım. Yüz görünümünden sonra sandık açılacağı için kimse bohçayı görmedi. Babamın evinde de çeyiz sandığı hazırlanıp yakın akrabalar da gördükten sonra, sandığı son gün benim odaya koymuşlardı. Rahatça bohçamı ve telefonumu koyup saklamıştım. Bohçamı öylece alır bahçenin bir kuytu köşesinde giyerim.”

“ Anlaşıldı. Bahçeden eline kalınca bir sopa almayı da sakın unutma. Güneye doğru, Doğubayezit yoluna çıkıncaya dek üç-dört saat kırdan bayırdan dolanacaksın ona göre. Gelin başlığını katlayıp bohçana koyarak yanına almayı sakın unutmayasın.”

Fate merak edip sordu:

“ O da niye ki dayı? Ben onlardan kurtulmaya çalışıyorum.”

“ Geldiğinde, bulduğumuzda söylerim onu ne yapacağını. Ben arabamı bir yere gizleyip, Aliköçek köprüsünün altında, çayın kıyısında seni bekleyeceğim. Bu yol eskiden de kervan yoluymuş; Doğubayezit, Iğdır ve Kars üzerinden ta Batum’a gider. Seni arabamla alıp Kars’a götüreceğim...”

“ Kars’ta mı saklanacağım dayı?”

İskender dayı son sözlerini söyleyip telefonu kapattı:

“ Sadece bir gün kalacaksın. Kars’a giden arkadaşına telefon ettim; sen onu iyi tanıyorsun, ama adını söylemeyeceğim, sonra öğrenirsin. O senin ve benim adıma İzmir’e uçak bileti aldı öbür gün için. Ankara’da inip İzmir uçağına bineceğiz. Orada senin saklanacağın yer hazırlandı, gerisini sorma. Haydi şimdi çık tuvaletten git damadı bekle.”

Fate Gelinin İki Gözü İki Çeşme

Fate gelin odasında, üstüne gelinliğini giymiş ve gelin başını takmış yüzü örtülü yatağın üzerinde oturuyordu. Hem burnunun acısından hem de şu anki karmaşık durumu, yani kendisini yaşam ile ölüm sınırında hissettiği durumda olduğundan dolayı kahırlanıp, hüngür hüngür bir ağlama nöbeti geçirdi. Gözlerinden akan yaşlar yüzünü örten tülü bile ıslatmıştı. Nöbet sonrası içini çekme haline girmişti ki, oda kapısı açıldı. Hatçe kirvenin kocası damat sağdıç ve birkaç genç, damadı anlaşılmaz haykırışlar ve kahkahalarla yumruklayarak içeri ittiler. Damat sendeleyerek içeride yatağa yaklaşırken, gençler gülüşerek uzaklaştı, koridorda sesler kesildi. Sağdıç kapıyı kapatıp dışarıdan kilitleti. Velo’nun Ahmet biraz çakırkeyfti; ama biraz abartarak sallana sallana çapraz adımlarla, kafası önünde yüzü tülle örtülü ve içini çekmekte olan Fate’nin yanına oturdu. Aslında onun, bu sarhoş gösterisine gülmesini bekliyordu. Fate farkında bile değildi. Hafif hıçkırıklarla içini çekmeyi sürdürüyordu arada bir. Damat Ahmet bir anlam veremedi bu duruma. Gelinin yüzünü açmak için elini uzattı. Fate, solducu Hatçe’nin dediklerini anımsayınca, kafasını yana çevirdi. Bu, “yüz görümlüğü isterim” demekti. Damat cebinden bir cumhuriyet altını çıkarıp gösterdi; gelin onu istemem anlamında, kafasını yukarı doğru hareket ettirdi. Altını ikiye, üçe çıkardıysa da hepsine aynı betimlemeyi yaptı, yani yukarı doğru hareket ettirdi. Hâlâ içini çekmeyi sürdürdüğü için, biri görse baş hareketlerini bilinçsiz yaptığını sanırdı. Ahmet ise onun kendisine sunduğu altınları kabul etmeyişine dayanarak, ağlamakta oluşunu sevincine bağladı. Öbür cebinden bir demet para çıkarıp gösterince, kafasını aşağı doğru salladı. Damat hepsini uzatınca kafasını yukarıya kaldırarak istemem dedi. İçinden bir ve iki binlik uzattığında ‘hayır’, üç binliğe ‘evet’ işareti alınca, paraları gelinin eline sıkıştırıp yüzünü açtı. Açmasıyla Fate hıçkırarak ağlamaya başladı.

Velo’nun Ahmet Fate’nin gözyaşları içindeki yüzünü, kızarmış gözlerini, yüzüne akmış makyajını görünce şaşırıldı. Bu sevinç ağlaması değil diye içinden geçirerek sordu:

“ N’oldu sana Fate? Niye ağlıyorsun? Gözlerin kan çanağına dönmüş, yüzün gözyaşı ve akan boyadan görünmüyor. Yüzündeki tül bile sırsıklam kesilmiş gözyaşından. Nedir seni üzen? Düğün boyunca hep neşeliydin, bir şey mi oldu? Vallaha benim de gözlerim doldu, ben de şimdi ağlamaya başlayacağım.”

Fate hıçkırıklar içinde yanıtladı:

“ Ahmet abi çok kötü bir şey oldu!”

Velo’nun Ahmet birden ayağa kalktı öfkeyle sesini yükseltti: “Nişanlandıktan sonra kaç kere dedim sana; bana artık ‘Ahmet abi’ deme; bak gerdek gecesindeyiz, abinle mi yatacaksın şimdi?” Fate ağlamayı daha da bolartmıştı. Ahmet yeniden yanına oturup iyice yaklaşarak sordu: “ Nasıl kötü bir şey oldu? Ağlama, şimdi birlikte sarılıp yatarsak, herşey geçer.”

Fate çok akıllıca bir yanıt vererek kısmen durumu kurtardı:

“ Ben de zaten birlikte yatamıyacağımız için ağlıyorum ya!”

“ Neden yatamıyacakmışız? Yoksa korkuyor musun? Gülüm sen hiç endişe etme, seni hiç incitmeyeceğim.” Şefkatle elini tutup öperek, “ göz açıp kapayıncaya kadar bitecek” dedi.

Fate endişeyle konuştu: “

“ Ondan korkmuyorum Ahmet a...Bu gece gerdeğe giremeyeceğiz ki!”

Velo’nun Ahmet sıçrayarak ayağa kalktı ve bağırdı:

“ Neden Fate, neden giremeyeceğiz? Köyün kadını erkeği bu sabahı, o üç damla kan için bekliyor. Benim şanım şerefim var, ne diyorsun sen?”

Fate değişti, ağlaması durdu ve aynı ses tonuyla karşılık Verdi: “

“ Çünkü aybaşım üç gün erken oldu.” Koltuğun üzerinde kâğıda sarılı külotunu açıp gösterdi. Artık ağlaması kesilmiş, sözle üstün gelmek için uzun konuştu:

“ Al da bak, sırsıklam kan içinde. Birden bire içimden kan boşaldı, elimi kapatarak zorla banyoya yetişebildim. Neredeyse gelinliğim, üzerine uzandığım yatak örtüsü yorgan kan içinde kalacak ve rezil olacaktım. İstersen donumu çıkarıp bacağımın arasına tıkadığım kanlı pamuğu da göstereyim Baksana hem içeriden, hem de pijamanın üstünden çocuk bezi bağlar gibi altımı bağladım. Aşema şortumu bile giydim ki yatağa kan bulaşmasın. Çünkü benim aybaşlarım çok kanlı oluyor. Bu durumda benimle yatmak istiyorsan, haydi soyun, durma! Kur’an’da “kadınlarınız aybaşı halindeyken yaklaşmayın, haramdır” diye yazmıyor mu? Yarın sabah köyün bütün kadınları gelin yüzü açmaya geldiklerinde; kaynanam birkaç damlalık temiz kızlık kanımı, nasıl kirli aybaşı kanından ayırdedip onlara gösterecek, hıı?”

Yeniden yalandan hıçkırarak ağlamaya hazırlanınca Ahmet sakın sakın; “ yeter Fate, dedi, bağırma canım. Yeniden ağlamaya başlama allahasen! Bir bakıma hayırlı oldu. Zaten yorgundum, üstelik biraz da sarhoşum. Ben salonda bekleyen kirvelere haber vereyim.”

Fate, ağlama numarasına kendini kaptırmış hıçkırırken, Ahmet koltuğun üstündeki kanlı külotu alıp kapıya üç kez vurdu, onu kirvelere göstermek için. Kapı açıldı; açık kapının salon tarafında onlara durumu açıkladı ve yine içeri girip kapıyı kapattı. Artık düğün sahiplerini

akşamdan haberlemek sağdıçların göreviydi. Ondan sonra da solduç Hatçe yanına gelinin eltisini alarak köyü kapı kapı dolanıp, yarın yüzgörümlüğü olmayacağıını köyün kadınlarına duyuracaklardı.

Ahmet odanın kapısını kapatıp Fate'nin yanına gelerek onu teselli etmeye çalıştı:

“ Ağlama Fate, ağlama yavrum!  gün daha dayanırız, ne var bunda? Yalnız bizim başımıza gelen birşey değil ki? Haydi canım gelinliği çıkar bir yana koy, zaten pijamaların sırtında gir yatağa. Ben yatağın öbür başında, sen bu başında yatarsın abi kardeş gibi. Sana parmağını dokunudurursam elim kırılınsın. Ama izin ver de yanaklarından pp sana iyi geceler dileyeyim. Daha saat on bir bile olmadı. Biraz şurdan burdan konuşur muhabbet ederdik, ama biraz sarhoşum; saçma sapan şeyler söyler seni kırarım sonra. İyi geceler gülüm.” Fate'nin yanaklarından öptü. Fate'nin ağlaması durmuş Ahmet'in davranışı onu biraz duygulandırmıştı.

“ İyi geceler Ahmet abi, ayy! Ağzım alışmış. Ahmet, sen çok iyi bir adamsın” demekten kendini alamadı.

Bu sözlere yanıt vermek değil, tepki bile göstermeyen Velo'nun oğlu Ahmet ayağındaki terlikleri bir yana, sırtındaki ceketi bir yana atarak öylece, Fate'nin açtığı yatağın öbür başına uzandı ve hemen sızıp kaldı. Horlamaya başladığında Fate ayağa kalkıp, duvardaki düğmeyi çevirerek odanın lambalarını söndürdü. Bahçeye bakan iki pencereden sızan ay ışığı odayı gümüşümsü bir aydınlığa çevirmişti. Pencereden yukarı yükselen ceviz ağacının atal dalının gölgesi içeriye girip yatağa kadar uzanıyordu. Fate ona bakarken gülümseyerek yorganı kaldırıp, yatağın bir ucuna ilişircesine uzandı.

Yatağın öbür başında horlayarak uyuyan Ahmet'i izledi ve hiç bir acıma göstermedi. Sonra pencereye doğru dönerek mırıldandı:

“ Ceviz ağacı, atal dalının gölgesiyle beni sarıp dışarı çekiyor. Bekle beni ay ışığı birazdan geleceğim; sakın snmeyesin, bana yol göstereceksin!”

‘Birinci Alma’nın Kaçışı zerine Alınan Kararlar, Görüşmeler ve Yeni Olaylar

*Iğdır Ağrı'ya bakar
Sınırda Aras akar
Fate kaçıp kurtuldu
Tre ne canlar yakar*

*lrem lrem yar
Yetimem yar yetimem yar
Ay balam sevirem yar
Sevirem yar sevirem yar yar*

Fate gelinin kayıplara karışmasının ardından üç gün geçmişti. Karakol komutanı Malatyalı Başcavuş jandarmalarıyla dağlarda, bellerde, yollarda Fateyi arıyorlardı. Ağrı dağı eteklerinde PKK'lileri izleyen, operasyonlar yapan, çatışmalarda bulunan özel askeri kuvvetlere de bildirilmiş olduğundan, onlar da arama operasyonları düzenlemişlerdi. Ancak hiç bir sonuç alınamamış, Fate'nin izine rastlanmamıştı. evre köyler,  gün içinde üretilen birbirinden farklı dedikodularla çalkalanıyordu: PKKliler pencereden girip damada zorla

uyuşturucu verip bayılarak gelini dağa kaçırmışlar. Daha fazla yayılan dedikodu ise; kız zaten PKK sempatanıymış, Liseyi bitirir bitirmez dağa çıkıp gerillaya katılacağını söylüyormuş. Onlar da kendisine nasıl kaçacağını anlatmışlar. Gece bahçenin dışında bekleyen üç gerilla onu alıp götürmüşler. Kılıoğlu Velo'nun marbasının küçük oğlu gece dışarı su dökmeye çıktığında, bahçenin kenarından ay ışığında sözde üç gölgenin savuştuğunu görmüş. Korktuğundan ana-babasına söylememiş. Bunun da ötesinde fanatik dinsel çevrelerde gelinin cinler tarafından kaçırılıp kayıplara karıştığı bir tarikat şeyhinin tanıklığıyla(!) bu kaçışın dedikodusu yapılıyordu. PKK'lilerle ilgili bu dedikodular yüzünden, özel kuvvetlerden gelen bir ekip her iki ailenin bireylerini tek tek sorgudan geçirmişti. Kimsenin aklından bu evliliği istemiyen gelinin, arkadaşı ve bir yakının yardımlarıyla bireysel olarak tasarladığı bir kaçış planı uygulaması olduğu geçmiyordu.

Dördüncü gün öğlene doğru yine iki aile Kılıoğlu Velo'nun evinin önünde buluştular. Başçavuş'un öğleden sonra önemli bir haber getireceği bildirilmişti. İğdır'dan bir düğün salonundan kiralanan düğün alanından sandalyeler hâlâ kaldırılmamıştı. Bahçede sessiz bir hüznün vardı. İki aşiretin başağası, Reşo ve Velo ağalar, Hamit, Velo'nun Ahmet, Kaynana, Elfo ana, Berivan. Bir ağızdalaşı sonrası sessizliğinde iki aile karşı karşıya durmaktaydı. Aralarında silahlı iki-üç jandarma bulunuyordu güvenlik için. İlk konuşan Bervanlı başağası oldu daha önceki tartışmaların ardından süren sessizlikten sonra:

“ Kılıoğlu başağası, Velo ağa, Reşo ağa üçünüze de sesleniyorum” dedi. “ Bu işi burada çözelim, kavgaya gürültüye gerek yoktur. Herşey ayan beyan ortada; bir geline sahip çıkamıyan, koynundan kaçırılan oğlun Ahmet, yarın ailesinin ve aşiretinin şerefini nasıl koruyacak? Baba evinden ayrılmış bir gelinkız, kaynatası ve kocasının koruması altındadır. Reşo ailesinin bir kabahatı yok ki...”

Kılıoğlu Başağası itirazda bulundu:

“ Öyle deme Bervanlı başağa! Töreyle göre baba evinden çıkışla değil, gerdekten sonra kocanın ve kaynatanın koruması altına girer gelin. Fate kanlı donunu damada ve kirvelere gösterip onları kandırması görünüyor.”

Velo ağa söze karıştı:

“ Ahmet yüzünü açtığına, gözleri kan çanağı, ağzı burnu kıpkırmızıymış. Gözyaşlarıyla sulanmış yüzü İğdır pazarına dönmüş.”

Reşo ağa “ Elbette ağlayıp sızlamaktan” diye karşılık verdi.

Velo ağa gerçekçi bir tahminde bulundu:

“ Burada başka bir iş var Reşo ağa; ağlamaktan gözler kızarır, burun değil. Burun iyi bir yumruk yerse kızarır. Belki de donunu burun kanına buladı.”

Hamit karşı çıktı bu tahmine:

“ Yumruk yiyen burun kızarmaz, dedi, morarır morarır Velo ağa!” Ona doğru bir adım atarak, “istersen oğlunda bir deneyeyim de gör, nasıl mosmor oluyor burnu!” Eli tetikte olan Jandarmanın ona doğru bir adım attığını gören babası önüne geçip engel oldu. Ama o bir soru cümlesi daha ekledi konuşmasına: “ Bir morluk görmüş mü ağzında burnunda? Hayır!”

Bu kez Velo'nun Ahmet karşılık verdi:

“ Hamit öyle kabadayı kabadayı konuşma. Beni tanıyorsun; öfkemi kabartma!”

Hamit alaycı bir biçimde hakarete bulundu: “ Sen erkek misin? Koynundaki geline sahip çıkamadın; gerdek odasından kaçtı da ruhun duymadı ”dedi.

Ahmet karşılık vermeye hazırlanırken, tam ağzını açtığı anda; babası eklenmedik biçimde oğluna iki tokat attı ve “ Sen sus, diye bağırdı, öfken kabarsa n' olacak? Senin tek söz etmeye hakkın bile yok, şerefsiz herif! Hamit oğlan haklı, koynundaki geline sahip çıkamadın. Ailemizin onurunu şerefini beş para ettin. Şimdi ağabeyin burada olsaydı, seni ayakları altına alıp bir iyice çiğnerdi. Horul horul uyuyup karının kaçmasına fırsat vereceğine, aybaşı maybaşı demeden binseydin başına!”

Reşo Ağa son sözüne karşı çıktı: “ Olur mu öyle şey? Kızım Kur'an'ın emrini hatırlatmış Ahmet'e. O da, dindar bir müslüman gibi davranmış. Şimdi olup bitenleri konuşup tekrarlananın alemi yoktur. Kızdan dört gündür haber alamadık, izi bulunamadı; öldü mü kaldı mı?”

Velo ağa ile oğlu aynı anda söylendi: “ Ölmesi yaşamısından hayırlı olur!”

Reşo ağa ile Hamit de birlikte öfkeli biçimde karşılıklı bulundular: “ Ölürse kanlısı sizsiniz; bize bir can borcunuz olur!”

Bu kez başağalar söze karıştı. Önce Kılıçlı başağası “ eğer yaşıyorsa, dedi, siz bu aileye bir gelin borcunuzu ödemek zorundasınız. Ödemezseniz, alacak can borcuna dönüşür.”

Bervanlı başağası hemen karşılık verdi: “ Başağa, başağa! Hele bir izini bulalım. Ondan sonra aşiretler ortak toplantısına götürüp tartışacağız; senin söylemenle olmaz bu!”

Süklüm püklüm bir kenarda duran Veloğlu Ahmet birden parladı ve “ eğer sağsa, diye bağırdı; iğnenin deliğine girse onu bulup, kendi ellerimle öldüreceğim. Yoksa ben bu toplum içine hangi yüzle çıkarım, kimsenin yüzüne bakamaz oldum. Ancak onu öldürürsem şerefim kurtulur!”

Bu sözler üzerine küçük Berivan, ansızın anasının elinden kurtulup koştu ve ağlayarak Ahmet'i yumruklamaya başladı. Bir yandan da ünü çıktığı kadar bağıırıyordu:

“ Hem Fate ablam, hem ben sana hep abi diyor, öz abilerimizden ayırmıyorduk seni. Niye ablamı elinden kaçırdın? Onun hesabını ver önce. Bir de utanmadan onu öldüreceğim diyorsun. Öyle bir şey yaparsan, bu küçük ellerimle seni ben kendim öldürürüm, anlıyor musun?”

Hamit, kızkardeşini kucaklayarak geri çekti ve “ gel benim küçük bacım, dedi, Berivan'ım! Hamit abin dururken sana iş düşmez. Onu ben parça parça ederim öyle bir bok yemeğe kalkarsa.”

Oğluna karşı çok sert olan Velo ağa yatıştırıcı konuştu:

“ Sen de sakın ol Hamit, oğlum. Karısını koynundan kaçırıp bir alçak hiçbir şey yapamaz.” Bu hakaretlere daha fazla dayanamayan Ahmet öfkeyle aralarından ayrıldı. Velo ağa sürdürdü konuşmasını:

“ Reşo ağa, benim büyük oğlan adamlarıyla kuzeye, Kars’a doğru gittiler. Seninkiler batıya Tuzluca’ya doğru arama yapıyorlar. Jandarma da güneye, Doğubayezit yönünde araştırmaya çıktılar bu gün. Özel askeri birlik komandaları PKK operasyonları çerçevesinde Ağrı dağı eteklerine aramalarını sürdürüyor. Dağa çıkıp PKK’ye katılmış dedikoduları yüzünden iki gün boyunca hepimizin ifadesini aldılar. İnşallah bir yerde sağ-selim bulur getirirler. Kusura bakmayın, demin kızgınlıktan ağzımdan çıktı istemeden. Allah korusun, inşallah başına bir iş gelmemiştir.”

Aradaki sert hava biraz yumuşamıştı. Hepsi birden; “ İnşallah! Allah ağzından işitmiş ola” dediler. O ana kadar bir sandalyede başı öne eğik oturmakta ve sessi sessiz ağlamakta olan Elfo ana birden ayağa kalktı ve yüzünden yaşmağını indirip, erkeklere karşı öfkeli bir biçimde verdi verişirdi:

“ Biz kadınlara, analar ve kızlara hiç bir şey danışılmaz, sorulmaz, söz hakkı verilmezse işte böyle olur! Benim gencecik tomurcuk gülüme, Fate’me hiç sorduk mu; Ahmet’te gönlü var mı yok mu diye? İnşallah kızım canına manına kıymamıştır! (*Ellerini havaya kaldırarak*) Büyük Allah’ım! Fate kızımın bir sağ haberini alayım da tek ben öleyim! Batasınca töremiz istiyorsa benim canımı alın, aha teslim oluyorum.”

“ Ana öyle konuşma n’olursun, dedi Hamit üzgünce. Fate bacım akıllı kızdır; mutlaka sağ olduğu haberini gönderecektir her neredeyse. Ahmet’i istemiyorduysa n’olurdu bana çitlatsaydı? Açık açık söyleyemiyorduysa, şaka yolla sezdirseydi. Bacım Fate de, arkadaşı Zelal de benimle şakalaşır, demediklerini bırakmazlardı. İkisinden de böyle bir isteksizlik gelmedi; yoksa bacımı ben kendi ellerimle yakar mıydım?” Ağlamaklı oldu kendisi sebep olduğu için. Elfo ana düşündüklerini bu kez saklamadan konuşmayı sürdürdü:

“ Hepimiz suçluyuz; ben de babası da ailemizden herkes. Kızı hiç haber verilmeden istendi, nişanlandı, Melle nikâhı yapıldı. Apar topar yaylaya gönderilmişti. Geldiğinde de neredeyse bir aydan fazla odasından çıkarmadık, kimseyle görüşmesine izin vermedik. Bunun için telefonunu bile elinden aldık. Hamit dedin ki bana çitlatsaydı; sana birşey söyleseydi dinler miydik onu sanki? Karşılığı bir ton sopa olurdu.(*Ağlamaklı*) Benim emlik kuzum okumak, liseden sonra yüksek mektepleri de bitirmek istiyordu, bahtsız kızım ah ah!Haydi artık burada beklememizin bir alemi yok; bizim horanta haydi eve! Siz de evinize girin. Başçavuşla jandarmalar geç gelecekler galiba. Gelirlerse, bu jandarmalar haber verir; evimiz iki adım ötede koşar geliriz.”

Toplu halde alanı terketmeye hazırlanırken, aramaya çıkan Başçavuşla dört jandarma bahçe kapısından içeri girmiş ve kaldırım yolu yarılamlışlardı bile. Herkes oldukları yerde merak ve endişeyle birer ağaç gibi suskun dikelip kaldılar. Başçavuş yüksek sesle “Selamünaleyküm ağalar!” dediyse de, mırıltı biçiminde “aleykümselam!”karşılığı geldi. Komutan devam etti konuşmaya:

“ Hepiniz buradasınız, iyi haber getiremediğim için çok üzgünüm. Güneye doğru onyedionsekiz km.kadar indik. Acısu-Doğubayezit yolu üstündeki Aliköçek köprüsüne kadar aramadığımız yer kalmadı. Dağdan bayırdan gittiğimiz halde bir ize bile rastlamadık. Gelin kaçtığı gece sabaha karşı yağmur yağdığı için izler kaybolmuş olmalı. Tarihi köprü üzerinden aşağıda delideli akan çayı gözlerken...”

Elfo ana bağırarak sözünü kesti:

“ Uzatma çavuş efendi lafı uzatma, kısa söyle; nedir kötü haberin? Yoksa kızım kendisini suya mı atmış?”

Başçavuş “ Ne yazık ki, aynen öyle!” demesiyle birlikte, birden ağlama sesleri ve haykırışlar yükseldi. Karakol komutanı saygısızca bir öfkeyle bağırды:

“ Susun da sözümü tamamlayayım, sonra bağrışıp çığrışmaya devam edersiniz.” Sonra Jandarmalardan birinin elindeki torbayı alıp, içinden gelin başlığını çıkarıp kadınlara sordu: “Bunu tanıdınız mı?”

O ana kadar hiç konuşmamış olan kaynana afallayarak yanıtverdi:

“ Fate, Fate’nin gelin başı bu. Gelinliği gelin odasında bırakmış, ama gelinbaşı yoktu. Demek yanında götürmüş.”

Elfo ana ile Reşo ağa yaşlı gözlerle aynı anda sordular:

“ Komutan efendi nerede buldunuz bunu?”

Başçavuş anlattı:

“ Eski adıyla Eliküçe köprüsünün üzerinden bakarken, çayın kenarında dalları suyun üstüne uzanan söğüt ağacına takılmış gördük. Dalların altı da derin bir göl, galiba suya oradan atlamış.”

Bu kez Başağalar sordu: “ Peki cesedi bulamadınız mı?”

Bu sırada Berivan bağırarak kendini kaybedip yere yığıldı. Hamit onu kaldırıp kucağına aldı ve götürüp bir sadalyeye oturttu. Cebinden çıkardığı esans koku şişesini kızın burnuna tutarak ayıltmaya çalışıyordu .

Başçavuş, “ Hayır bulamadık, dedi, yaklaşık beş km kadar çayı izledik, ama yoktu. Ceset bulunmadan umut kesilmez, ama yine de başınız sağolsun.”

Reşo ağa kuşku içinde söze girdi:

“ Ben anlamıyorum; Fate kendini suya atacaktı da niye üç-dört saat yol yürümüş ki gece boyunca? Tuzluca çayı şunun şurasında kırk-kırbeş dakikalık yol. Üstelik çok iyi bildiği bir yer.”

Elfo ana da aynı kuşkuyu paylaşıyordu: “ Benim de kızımın ta oraya gidip kendini köprüden aşağı attığına hiç inanasım gelmiyor.”

Berivan’ı ayıltmış ve ağlamasını kesmiş olan Hamit doğru bir fikir ileri sürdü:

“ Oraya kadar gittikten sonra Doğubayezit’e ne kalıyor ki? Lise mezunu bir kız, Cografya okumuş; Doğu Anadolu Bölgesini avucunun içi gibi biliyordu. İskender dayımın Doğubeyazıt’a kaçak çay ve kahve almaya, alış-veriş yapmaya gittiğini hepimiz biliyorduk. O bilmiyormuydu ki, gidip orada dayımı bulurdu. Ah Fate ah! Sana ben sebep oldum, ömrümün sonuna kadar bu suçluluk duygusu içinde yaşayacağım.” Hamit haykıra haykıra ağlamaya başladı ve hıçkırıklar içinde yalvarıyordu:

“ Büyük Allahım, n’olur yalan olsun! Fate bacım kendini çaya atmış olmasın! O yaşasın, her dediğini yapacağım; başımın üstünde taşıyacağım.”

Meclis Bir Karara varamadı, Başağalar Köyün Aklıyetiği Ape İshak’a Başvuruyor

Köyde sözünden çıkılmayan, eski ve yeni yazı bilen sürekli kendisine danışılan ak sakallı bir Kürt bilgisi vardı. Ona ‘alim adam veya Ak Ape İshak’ diyorlardı. Köyü oluşturan iki aşiret mensup küçük kabile ve aile büyükleri arasından seçtiği beşer kişilik iki meclis ve birer başağa kendi aralarında toplanıp aşiret içi sorunları görüşüp konuştukları gibi, iki aşiret aileleri arasında çıkan sorunları da ortak toplantılarda çözüme ulaştırıyorlardı. Bu meclisler aşiret geleneklerinin, törelerinin korunması bağlamında ısrarlıydı. Tek olumlu yanları can almaya, ‘göze göz, dişe diş veya kana kan’ kuralına ve Batılıların Vendetta dedikleri ‘öç alma’ya karşıydılar. Ape İshak Bervanlı idi, ama Kılığlılar da ona saygı gösteriyor ve fikirlerini benimsiyorlardı. Bunu bildiğinden, kendi aşiretinden meclis üyesi olmayı reddetmişti. Fate’nin kendini öldürmediği, batı kentlerinden birine gittiği öğrenildikten sonra onun kaçıışı olayı üzerine ilk ortak toplantıda alınan kararlar, hükmünü yitirdiği için yeni toplantılar yapıldı. Ancak olayın karmaşıklığı dolayısıyla ortak bir karara varılamadı. Alınan tek ortak karar, ‘Ape İshak’a danışmak oldu.

Aşiret başağaları Velo ve Reşo ağalara da haber salarak, -hatta köyün mellesini de çağırdırsa da o gelmemiştii- Ape İshak’ın evinde toplandılar. İlk sözü Bervanlı başağası aldı ve kısa bir açıklama yaptı:

“ İki hafta önce kendisini Aliköçek köprüsünde suya attığını sandığımız Reşo ağanın kızı Fate’nin ölmediğini uçakla Kars’tan Ankara’ya oradan da İzmir’e uçtuğunu artık herkes biliyor. İlk gelen haber devletin koruması altında olduğuydu. İkinci ve en doğrusu Yukarı Erhacı köyünden bizim aşiretten İbo ağanın Ege Üniversitesinde okuyan oğlu Murat’la resmi nikahla evlenmiş olduğu haberidir. Eksiketek kız başına buralara nasıl gittiği henüz bilinmiyor, bilinmesi önemli de değil.”

Kılığlı başağası mantıklı karşılık verdi:

“ Kars’tan Ankara’ya, oradan da İzmir’e gitmek liseyi bitirmiş bir kız için zor olmasa gerek ağam. Fate’nin hayatta olması her iki aşireti de memnun etmiştir. Kızı ve gelini ölmüş bilinen her iki aile de evlerinden matemi kaldırmış bulunmaktadır.”

Ape İshak, halı üzerinde oturduğu sedirde şöyle dizlerinin üzerinde doğrulup, başağaları süzerek, onların karşılıklı birbirine söz yetiştirmelerine engel oldu.

“ Başağalar, dedi, bunları biliyoruz. Bize, aşiret meclislerinin ortak toplantısında bu dava ile ilgili alınan kararlara geçiniz hemen. Madem bana geldiniz, bir takım pürüzler olmalı. Sizin meclislerinize de, yüzünü-gözünü örtmüş siz başağalara da şimdi dümdüz gideceğim. Bırakın, kaldırın artın şu aşiret düzenini, töresini geleneklerini! Devletin hukuku, yasaları var...”

Bervanlı başağası yine önce davrandı ve “ tamam da Ape, dedi, aşiret toplulukları halkımız töremiz ve geleneklerimizin yaşatılmasını istiyor. Devlet diyorsun, hukuk ve yasalar diyorsun; devleti yönetenler bizi gerçek vatandaş yerine koyuyor mu sanki? Neredeyse anadilimizi evimizde bile konuşmamızı engelliyordu. Siz Türk oğlu Türksünüz diyor da başka şey demiyorlar. Seçimden seçime uğrayıp vaadlerde bulunuyor, defolup gidiyorlar. Bir daha hal hatır mı soruyorlardı sanki?”

. Yüzleri-gözleri kapalı başağalar belliki okumuş insanlardı, siyasetşiydiler. Kılığlı başağası ondan aşağı kalmadı:

“ Yatırım yok, dedi, iş alanı yok; insanlarımız çoğaldıkça gurbete göç ediyor aç kalmamak için. Gurbet illerde göcek tutmaya çalışıyor; oralarda da aşağılanıyor, horlanıyor ve saldırılara uğruyorlar. Çoğu kere de oralarda bir mevsim çalışıyor, memleketine dönüp üç mevsim kazandıklarıyla kıt kanaat geçinmeye çalışıyorlar.”

Ape İshak sakalını sıvazlıyarak düşündü biraz; karşısındakilerin kör cahil olmadıklarını anladı.

“ Tamam haklısınız, dedi, ilk sözlerimi geri alıyorum. Otuz yıldır dağlarda ölen gençlerimiz ve askerlerimiz elli bine yaklaştı. Adı konmamış bir iç savaşın içindeyiz; baskı, baskı, baskı! Toplumsal barış sağlanıncaya, devlet artık bize üvey evlat muamelesi yapmamaya ve bizi ülkenin gerçek vatandaşlarından sayıncaya kadar törelerimiz ve geleneklerimize sarılmak zorundayız. Ama biliyorum ki onlar arasında günümüz özgür düşünce ve anlayışına aykırı, hatta acımasız bazı kurallar ve uygulamalar var; onların ya atılması ya da günümüze uyarlanması gerekiyor. Herneyse, umarım meclislerimiz düzgün kararlar almışlardır Fate'nin kaçıışı davasıyla ilgili.”

Başağalar ağızbirliği etmişlercesine aynı sözleri yinelediler:

“Aldılar almasına da tam uyuşum sağlayamadılar. Senin düşüncene ihtiyaç var; sen alim adam şeyhimize bıraktılar.”

Ape İshak şeyh sözüne sinirlendi. Öfkeyle, “ bana şeyh demeyin, dedi; ben şeyh filan değilim ve onlara tamamıyla karşıyım. Ben kendi halinde bir halk düşünürüyüm; çok okuyan, yazan ve düşünen bir büyüğünüzüm o kadar!”

Bervanlı Başağası, geniş bir açıklamada bulundu:

“ Fate kendini suya atıp intihar etmiş haberi geldiğinde; Ahmet'in sarhoş olarak gelin odasına girmesi ve yatakta sızıp kalmasının bu ölüme neden olduğuna karar verildi. Yani, damat gelinin kaçmasına bundan dolayı engel olamadığı için suçlu görülmüştü. Fate'nin sağ olmasıyla gerçek ortaya çıktı; gelinin bu işi planlı bir biçimde yürüttüğü; erken aybaşı olduğu numarasıyla damadı kandırıp uyuttuğu; kocası uyur uyumaz pencereden ceviz ağacının dallarından sıyrılıp indiği anlaşıldı. Fate'nin planından habersiz olduğunu yemin ederek söyleyen dayısına köprüünün üzerinde rastlayıp birlikte Kars'a kadar gittiği öğrenilmiştir. Fate'nin, gelin geldiği evin kendisine verdiği takıların hiçbirini almayı bu evliliği istemediğini ve yüzgörümlüğü üç bin lirayı yanına alması da uzun yola gideceğini göstermiştir..”

Kılığlı başağası Bervanlı'nın sözlerini tamamladı:

“ Ahmet'e verilecek ceza durumu daha kesinleşmeden; bu nedenlerden ötürü kendiliğinden ortadan kalktı ve ikinci bir karar alınması gerekli görüldü.”

Bervanlı başağası yeniden söz aldı:

“ Yıllardır bu iki aile öçlerini unutmuş barış içinde yaşıyorlardı. Bu durumda aralarına yeniden husumet, düşmanlık girmiş oldu.”

Kıloğlu başağası kısaca aşiretinin itirazını söyledi:

“ Töreye göre; şimdi Velo ağa ailesinin kırılan, çiğnenmiş olan , şan ve şerefının, onurunun onarılması için, Reşo ailesinden ya bir gelin, ya da can alması lazım geliyor.”

Reşo ağa haklı bir karşılık verdi:

“ Ben nasıl bir gelin vereyim? Bir kızım daha var, o da çok küçük; Ahmet’in yedi-sekiz yıl beklemesi gerek!”

Velo ağa birden parladı:

“ O zaman bir can borcun var Reşo ağa bize; içinizden birini indirmemiz gerekecek!”

Reşo Ağa fena halde öfkelen-di oturduğu yerden ayağa kalkarak bağırdı:

“ Biz Bervanlılar can vermez, can alırız Kıloğlu Velo! Verdiğin başlık parasını kuruşuna kadar getirdim, harcadığın düğün masrafının da hesabın tut, getir onu da öderim. Hamit’in kardeş yolu yerine aldığı kaleşi de, yaktığı mermileriyle birlikte getirdim. Gelin için de başka kapıya bak! Duydum ki, Ahmet’in dağa çıkacakmış; benim oğullarım pür silah zaten dağdalar, aylar boyu yayladalar. Oralarda her taşın arkasında bir Bervanlı yiğit var. Bizden pusuya yatmak ve saldırı olamaz. Ama tarafınızdan bir saldırı maldırı olursa kökünüzü kazır, hepinizi indiririz.”

Başağaların her biri bir koluna girip, Reşo’yu “Reşo ağa sakın ol, sus yeter!” diyerek oturtular. Velo ağa ile Reşo ağanın karşılıklı suçlaması birkaç dakika sürdü:

İlk konuşan Velo ağa aralarında ilk yapılan barışı anımsattı:

“ Analarımızın yirmi yıl önce yaptığı barış anlaşmasını bozdun Reşo; bize karşı savaş ilan ediyorsun.”

“ Hayır, hayır; bizden bir can isteyerek sen savaş açtın bize karşı.”

“ Ben değil, ortak meclisin kararı; töre bunu emrediyor. Ben bu toplumda şerefsiz haysiyetsiz mi yaşayacağım? Başım önüme eğik mi gezeceğim? Aşiretim aileme on yıl boyunca caş (hain) gözüyle baktı. İkince kez caş olmaktansa ölü-rüm daha iyi! Sen olsan benim yerimde ne yaparsın Reşo?”

Reşo ağa Velo’nun bu sorusuna yanıt yerine, boynunu bükerek hafif sesle, “ senin yerinde olmak istemem doğrusu!” dedi.

Velo ağanın meclis kararı demesine, “kesin alınmış ortak karar yok; Ape İşhak’ın hakemliğine başvurduk, görmez misiniz?” diyen Bervanlı başağası ikisini de uyardı: “ Kesin artık tartışmayı; buraya tartışmanız ve birbinizi suçlamanız için çağırmadık. Ape’nin önerisini bekliyoruz.”

Sıranın artık kendisine geldiğini gören Ape İşhak sonunda ne düşündüğünü söyledi:

“ Töreleri, geleneksel kuralları doğru yorumlamak lazım, tıpkı yasalar gibi. Bana göre töreye uygun olan bir gelin almaktır, can almak değil.”

Reşo ağa endişeyle sordu: “ Nasıl olacak bu Ape? Kendi gelinimi mi vereceğim yani?”

Ape İshak “hayır,dedi, önce Şu ortaya koyduğun başlık parasını, silahı Velo ağaya geri veriyorsun.” Reşo’nun önceden ortaya koyduklarını kendi eliyle Velo ağanın önüne koydu ve devam etti:

“ Zaten Fate bu ailenin verdiği tüm takıları bırakmış. Düğün harcamalarının hepsini Velo’ya yüklemek de haksızlık olur, yarısına ortak olursun. Ha, bir de Fate’nin yol parası yaptığı yüzaçmaklık üç bin lira var, onu da...”

Velo Ağa burada sözünü kesti Ape’nin; “yok, onu istemem, dedi. O, Ahmet için benim kestiğim bir ceza olsun; körmüdü gözü uyumasaydı da, gelinin kaçmasını engelleseydi ve başımıza bunca işler gelmeseydi.”

Kıloğlu Başağası Velo’yu uyardı:

“ Yahu bırak da Ape sözlerini tamamlasın; bulduğu çareyi bize söylesin.”

Ape İshak kaldığı yerden konuşmasını sürdürdü:

“ Çare Şu ağalar; Reşo ağa, Velo ağadan aldığı başlık karşılığında uygun bir kız bulup, gelin vermek! Elbette ki baŐlıęı kendi cebinden ödeyecek.”

Velo ağa cömertlik gösterisi yaptı, “ yarısını ben ödemeye hazırım, dedi, yeter ki konağıma uygun bir gelin gelsin.”

Ape İshak son karar cümlesini söyledi:

“ Bu başlık için de en münasibi Fate’nin yakın arkadaşı Zelal.”

Velo ağa suratını asıp sordu:

“ Bir çoban kızını mı ailemize lâyıık görüyorsun Ape?”

Kıloğlu başağası bu kez Velo ağayı azarladı:

“ Konuşma Velo ağa! Onun kararı meclisin kararıdır; Ape İshak münasip görmese söylemezdi.”

Reşo ağa söze karıştı:

“ Zelal’i ben Fate’den ayırmam, o benim kızım gibidir. Değme ağa kızları Zelal’imin eline su dökemez.”

Ape İshak kararını ve yapılacakları genişçe aÇıkladı:

“ Tam da dediğin gibi, hemi de çok güzel bir kız. Velo ağanın evine hem münasip, hem caiz! Reşo üç gün içinde hiç dallandırmadan, Çoban Ahmet’le karısı Emoş’u çoban durduğu köyden çağırıp getirt. Kardeşi Bekir’i de unutma, baba vekilidir. Verirsin yirmi bini, alırsın Zelal’i, Velo’nun oğluna gelin edersin Fate’nin yerine. Velo ağa da Fate’nin bıraktığı takıları artık Zelal’e taksın. Ha unutmadan söyliüyeyim; bu pazarlık anında Bervanlı başağa sen de bulunmalısın. Çoban Ahmet sizin aşiretin fukara bir yetimi. Bu iş bitince aynı haftanın Cuma akşamı Velo ağayla Melle ve belki ben de gelir Çoban Ahmet’in evini Őereflendirir; usulen Allahın emri, paygamberin kavli ve İmam Şafii mezhebi üzerinden kızını oğlun bahtsız Ahmet’e isteriz. Hayırlı olsun!”

Velo ağa ve Reşo ağa, “ hayırlara karşı gelesin Ape!” dediler aynı anda.

Baş ağalar sevinerek ikisi de aynı sözleri söyledi:

“ Vay sağolasın Ape İshak! Allah razı olsun senden; hepimizi bu büyük ölümcül dertten kurtardın.”

Sanki Zelal kız insan, bir can bir kişilik değil de ağacında sallanan bir elmaydı; oradan koparıp yemeğe karar verdiler ‘İğdir’ın ikinci alması’nı.

Alınan kararın birinci aşamasını Reşo ağa uyguladı. Hamit’i yaylaya gönderirken “Hasançavuş köyüne uğrayıp Zelal’in babası ve anasını köye gönderirsin, dedi. Dal Ahmet Emoş kadını eve bırakıp, kardeşi Bekir’le birlikte bize gelsinler. Kendilerine önemli bir iş vereceğimi söylersin, sakın başka bir şey demeyesin.”

Hamit karı kocanın evde olduğu saate denk getirip Çoban Ahmet’e uğradı. Zelal ile kardeşi İzzet köyün sürüsünü toplayıp Gevro Yaylası’na doğru hareket etmişlerdi. Dal Ahmet de Emoş’un hazırladığı öğleliklerini, dağdakilerin öğle yemeğinde yiyeceklerini koyduğu heybeyi eşeğin üzerine atmış, tam binip sürünün ardından gitmeğe hazırlanırken, at üstünde kendisine el sallayan Hamit’i gördü. Dal Ahmet bekledi. Pencereden onun geldiğini gören Emoş ana da dışarı çıkmıştı. Hamit attan inmeden babasının söylediklerini biraz da abartıp, ‘bol paralı bir iş teklifinden’ söz ederek ikisinin de hemen toplanıp köye gitmelerini söyledi. Sonra atını sürüp sürünün gittiği yönde uzaklaştı. Sürüye yaklaştığında yön değiştirip atı dörtlüye kaldırdı. Zelal ile İzzet sürünün ardında birbirine yakın ilerliyorlardı. Zelal seslendi:

“ İzzet! Şu at koşturan Hamit abi değil mi? Niye bizim yanımıza uğramadı?” İzzet ilgisizce yanıtladı:

“ Ben nereden bileyim? Hamit abi bu; elbet yaylada önemli bir işi vardı.”

Fate’nin kaçışından, planlayıcılarından biri olarak başından beri Zelal’in haberi vardı. Zaten Fate, Kars’ta uçağa binmeden az önce telefon mesajı atmış ve kendisi ve Zelal için bir sürpriz olan, Murat’ın Cemal abisiyle İskender dayının da kendisiyle birlikte olduğunu bildirmişti. Bununla birlikte, Fate’nin kendisini köprüden suya atarak intihar etmiş olduğu haberi üzerine Emoş anasıyla birlikte çok yalancı gözyaşı dökmüştü. Dal Ahmet öğleliklerini çocuklarına verip, analarıyla birlikte köye döneceklerini söyledi. Kuşkusuz Reşo ağanın kendisine ve amcasına çok önemli ve bol para kazandıracak bir iş veceğini de söylemeyi ihmal etmedi. Zelal bu çağrıya bir anlam veremedi. Ve gün boyunca düşündü durdu. Ancak bir-iki gün içinde herşeyi öğrenecek beklenmedik olaylar olacaktı!..

Ape İshak’ın önerisi aşiret meclislerinin ortak kararı olarak kabul edilmiş ve birinci aşaması gereği Reşo ağanın evine çağrılan Dal Ahmet ve Bekir’le konuşulup iş bağlanmıştı. Akşama doğru eve kardeşiyle birlikte gelen Çoban Ahmet olup bitenleri karısına anlattı. O anlatırken Bekir hiç söze karışmadı. Emoş ana çılgına dönmüştü. Hıçkırıklar içinde ilk tepkisi;

“ en çok sevdiği, kardeşten de ileri saydığı arkadaşı Fate’nin yerine bedel olarak Zelal’imi nasıl verirsiniz?” sorusu oldu.

Çoban Ahmet biraz mahcup ve üzgün biçimde yalvarıyordu:

“ Emoş, ağlama n’olursun! İşte Bekir de ordaydı, herşeye tanık o. Zaten onunla pazarlığa oturdular. Başağalar bile oradaydı; nasıl itiraz eder, hayır diyebilirdim ki?”

Emoş Ana, Bekir’e dönüp dişlerini gıcırdatarak söylendi:

“ Zaten Bekir paradan başka ne düşünür, parayla gömülesice! Kızı satıp geldiniz.”

Amca Bekir soğuk, duygusuz ama, ikna edici konuştu:

“ Parasız ne olur ki yenge hanım? Ömrünüzde hiç gördünüz mü yirmi bini birarada? Ben yirmibeş binde ayak direktim, ama önceden öyle karar verilmiş; Fate’ye verilen başlıktan fazla olamazmış. Beş bini benim amca yolu olarak benim hakkım ya, üç binini yeğenime bağlıyorum.” Cebinden iki zarf çıkarıp Emoş’a uzattı. “ Bak, dedi, parayı da peşin verdiler. Bu ikinci zarfta kardeş yolu; iki bin beş yüz lira var içinde. Bunda da başlık parası, on sekiz bin lira var, iki binini ben aldım.”

Zarfları Bekir’in elinden çekip alan Emoş ana durumu kabullenmiş göründü. Ama sözlerini esirgemedi:

“ Hiç almasan n’olurdu sanki, dedi, ihtiyacın mı var? Üstelik onu da azımsıyorsun. Bekir efendi taş attın da kolun mu ağrıdı? Zelal’e ekmek verip, köynek mi giyirdin?”

Amca Bekir yalandan alınganlık gösterdi. “ Size de iyilik etmek hiç yaramıyor doğrusu”dedi.

Çoban Ahmet tartışmayı durdurmak istedi:

“ Yeter Emoş,dedi, dilini tut biraz. Bekir sıkı sıkı pazarlık etti. İki bin beş yüz de kardeş yolu kopardı; alınan kararda unutulmuş. İzzet çok sevinecek; bir sustalı belbıçağı isteyip duruyordu.”

Amca Bekir kasıla kasıla “ bu parayla sustalı da alır, bir tabanca da delikanlım”dedi.

Emoş Ana Bekir’i yine iğneledi:

“ Zaten bıçağı, tabancayı oğlanın kafasına sokan da sensin.”

Hep alttan alan Bekir bu sefer aynı tonda konuştu:

“ Eee, artık fazla konuştun yenge. Şu evi bir düzene sokmaya çalış, hep zıttına zıttına konuşacağına. Bir gün sonra, önümüzdeki Cuma akşamı Zelal’i Allahın emri, paygamberin kavliyle istemeye gelecekler. Yarın bizim evden bir açılır-kapanır divan getireyim de şuraya koyalım. Koskoca Kıloğlu Velo ağa, köyün Mellesi, Kıloğlu ve Bervanlı başağaları, bir de Ape İshak gelecek Allah’ın adını anmaya.”

“ Gelirlerse gelsinler, dedi Emoş ana. Herkes biliyor ki, biz fukara bir çoban ailesiyiz, alnımızın teriyle kazanıyor, çobanlık yaparak geçinip gidiyoruz. Alnımız açık, yüzümüz aktır bizim.”

Çoban Ahmet bir kez araya girdi:

“ Reşo ağa dedi ki, ‘Dal Ahmet, sakın borçlanıp da masrafa filan girmeyesin. Elfo anan görücüler için yemeğini, tatlısını, herşeyi hazırlayacak. Emoş bize gelsin de ona yardım etsin.’”

Emoş ana “ tamam, dedi, ben sabah erkenden Elfo anaya giderim. Sen de akşamdan Hasançavuş’a kızla oğlanın yanına git, korkmasın uşaklar. Ne de olsa yabancı köy!”

Bekir gülerek ortaya bir laf attı:

“ Gördün mü bak; işte böyle yalnız başına kaldığın zamanlarda bıçak tabanca lâzım oluyor.”

Çoban Ahmet ona dinlemeden karısını yanıtladı:

“ Korkmazlar Emoş korkmazlar, ben de sabahleyin seninle birlikte evden çıkar köye giderim. Zaten bir gün sonra yine çocukları yalnız bırakıp eve geleceğim. Hıdır ağanın çocukları onlara sahip çıkar, korurlar.”

Birden Bekir ciddileşip tenbih etti:

“ Ahmet abi bak; sakın ola ki, bu sabah Reşo ağalardaki sözkesme işini ne Zelal’e ne de İzzet’e söyleyesin!”

Emoş ana bu söz üzerine üzgün ve ağlamaklı konuştu:

“ Onun kafasında hep yüksek okul okumak var; zaten kız duysa kendini öldürür. Çaresiz; Cuma günü sonra getirip, Fate gibi eve kapatacağız, koca evine kaldırılincaya kadar.”

Çoban Ahmet üzüldü ve “ ama Emoş, dedi, kız burada perdenin arkasındaki yatağının üzerinde çıldırır, yalnız başına. Ne yapacağız?”

“ Başka çaremiz mi var Ahmet?, dedi Emoş ana; umarım bir-iki gün içinde gelini kaldırırlar. Bir daha düğün-dernek yapacak değiller ya! O bir- iki gün de küçük Berivan gelir birlikte oturur; şurdan burdan Fate’den konuşurlar canı sıkılmaz..”

İki Kısa Telefon Trafığı

İkili öğretim yapan Merkez İlköğretim Okulu 5B sınıfı öğrencisi Berivan sabahçıydı. İlkokullar açılalı bir ay olmuştu. Orta öğretim okulları Lise ve ortaokullar bütünleme sınavları dolayısıyla bir ay geç başlıyordu. Okuluna ve arkadaşlarına ilk haftalarda kavuşmadan duyduğu sevinç, Fate ablasının düğünü sonrası yaşanan olaylar yüzünden yerini derin bir hüzüne bırakmıştı. Gerçi ablasından gelen son güzel haberlere birkaç gündür sevinmekteyse de, evlerinde dün yapılan toplantıda ablası kadar çok sevdiği Zelal için alınan karar gereği; kızın satış pazarlığını sabahın erken saatında rastlantısal öğrenmesiyle yeniden hüzne boğulmuştu. Mutlaka bir yolunu bulup haber vermeliydi Zelal ablasına. Sabah derslerini zor geçirdi sınıfta. Saat öğleyin 1.00 paydosunda çabucak kitap ve defterlerini toplayıp koyduğu çantasını sırtlayıp soluğu, İskender dayısının kahvesinin bulunduğu sokakta aldı. Okul kıyafetiyle sokaktan geçen kalabalığın içinde yürürken geçen yıllar bu sokakta birlikte yürüdüğü gülüp şakalaştığı ablalarını anımsadı. Aralarında gizli sırlarını konuşurken arkalarında bir süre görünmeden yürüyerek onları dinlediği, sonra kendilerine yeni yetişmiş gibi çantalarından asılıp korkuttuğu gözünün önüne geldi. Ağlamaklı oldu, gözleri yaşardı küçük Berivan’ın. Hemen dayısının kahvesine girip ondan telefonunu isteyip, Zelal ablasını aramaya karar verdi. Numarası ezberindeydi. Şu örtmenin altına geçer konuşurum, dedi kendikendine.

Zelal yaylada Koyun Pınar’ının yakınında, çoban kıyafeti içinde bir elinde çoban sopası, öbüründe bir kitap otlamakta olduğu koyun sürüsünün başındaydı. Kardeşi İzzet sürünün

öbür başında Kurtçul köpekle oynayıyordu. Zelal'in kafasında, hâlâ çözemediği Reşo ağanın babasını, Emoş anasını neden çağırdığı sorusu vardı. Koyun melemeleri ve boyunlarındaki çan sesleri arasında zil sesini duyamadığı telefonunu, yüksek titreşime alıp, sırtındaki kalın eski yün hırkasının sağ göğüs cebine koymuştu. Kalbi etkilediğini öğrendiği için hep sağında taşıyordu. Bir taşın üzerine oturmuştu. Birden telefonun titreşimini hissetti. Elindeki edebiyat öğretmenin okuması için verdiği Reşat Nuri'nin romanlarından biri vardı, onu çabucak bir yana koydu. Kim aradığına bile bakmadan, Fırat sanıp sevinerek hemen açtı telefonu. Ama telefondaki Berivan'dı.

Berivan: "Alo Zelal abla! Beni duyuyor musun, yalnız mısınız? Seni çok özlemişim."

Zelal: "Duyuyorum, duyuyorum! Sen misin Berivan? Ben de seni özledim canım. Nereden arıyorsun kız?"

Berivan: "İskender dayımın kahvesinin yanındaki örtmenin altındayım; hani okuldan dönüşümüzde üçümüzün buluştuğu yer var ya, orası!"

Zelal: "Fate'nin elinden aldıkları telefonunu sana mı verdiler?"

Berivan: "Hayır, dayımın kahvesine geldim. Dedim ki, dayı epeydir Zelal ablayı göremiyorum. Hemen anladı telefonu isteyeceğimi; 'al telefonu da çık dışarıda konuş' dedi."

Zelal: "Çok iyi, aman kimse dinlemesin seni. Fate'den haber var mı?"

Berivan: "Sanki sen bilmiyorsun! Ben de dayıma sordum; 'Fate'nin keyfi yerinde, dedi, onun için üzülmeğin.' Murat abiyle resmi nikah bile yaptırmışlar. Kurtuldu o; burada neler dönüyor, biz neler yaşayacağız? Hiç haberi olmayacak!"

Zelal: "Kız senin dilinin altında birşey var, hele de hele!"

Berivan:

"Diyeceğim. Ama son söyleyeceğimi baştan söyleyeyim; hemen Fırat abiye telefon et yarından tezi yok, seni alsın götürsün buralardan."

Zelal:

"Kız ne diyorsun sen? Fırat'ı nereden biliyorsun?"

Berivan:

"Fate ablam da sen de benden sakladınız, ama ikinizin sırlarını biliyordum. Çocuk merakı deyin, ne dersiniz deyin, yalnız kalıp başbaşa konuştuğunuzda hep sizi dinliyordum. Ama ben çok sırcıyım, kimselere birşey demedim..."

Zelal:

"Seni gidi küçük sürtük ah! Demek öyle?"

Berivan:

"Sürtük mürtük, ne dersin de! Abla beni iyi dinle; bu merakım seni kurtaracak inşallah!"

Zelal: "

Kız sen insanı deli edersin, çabuk söyle n'oldu?"

Berivan:

"Babanla amcan seni sattılar abla, sattılar!"

Zelal: "Neee? Kız ne diyorsun sen?"

Berivan:

"Sözümü kesme de iyi dinle. Bu sabah tam otobüse bineceksen, ödevimi evde unuttuğum aklıma geldi. Biliyorsun durak bizim evin biraz ilerisinde. Şoföre söyledim; 'zaten on dakika sonra hareket edeceğim, git al getir' dedi. Eve geldiğimde dış kapı açık ve içeriden kalabalık erkek sesleri geliyordu. Hiç ses çıkarmadan merdivenden çıkıp, odama girdim. Kapıyı yarı açık bırakarak onları dinledim. Velo ağa, babam, başağalar, Ape İshak, senin babanla amcan kız pazarlığı yapıyorlardı."

Zelal:

"Benim üzerimde mi? Kız yoksa Fate..."

Berivan:

"Tahmin ettiğin gibi; seni Fate ablamın yerine bedel olarak Velo'nun Ahmet'e verecekler; babandan yirmi bine satın aldılar."

Zelal: "Uuuy başıma gelenler!"

Berivan:

"Ablacığım bir tek yarının var kurtuluşun için. Öbür gün Velo ağa, Melle, başağalarla birlikte Ape İshak evinize gidip, seni Allahın emriyle isteyecekler. Kur'an okuyup nikah mikah yapacaklar."

Zelal:

"Anlaşıldı, aşiret meclisleri toplanmış; Fate'nin kaçışının karşılığı ya bir gelin ya da bir can alınacak demişler! Demek sabah erkenden anamı ve babamı bu nedenle çağırdılar. Sen sağolasın benim Berivan bacım, haber verdiğin için. Ucu sana da dokunabilir, kendine mukayyet ola!"

Berivan:

"Ben nasıl mukayyet olam ki bu yaşımda? Aay kapattı!" Zelal'in son cümlesiyle kafası karışmış olan Berivan, üzgün ağlamaklı kahveye girdi. Dayısına "Zelal ablanın selamı var" dedi ağlayarak ve dayısına Zelal'in satıldığını söyledi. İskender dayı üzgün ve düşünceli karşılık verdi yeğenine:

"Öyle bir ani oldu ki, zavallı kız Zelal için yapacak birşeyim yok yeğenim!"

Berivan'ın telefonla verdiği haberdan perişan olan Zelal ne yapacağını şaşırılmış, çaresizlik içindeydi. Taşın üzerine yığılıp kaldı. Bir süre hiç kımıldamadı. Sonra birden silkindi. "Zelal kendine gel, dedi fısıltıyla; Kurtçul'la oynayan İzzet sürünün öte başından bu tarafa

gelmeden, Fırat'ı hemen aramalıyım. Allahım sen bana sabır ve cesaret ver!" diye söylenerekten, elinde tutmakta olduğu telefonda Fırat'ın numarasını tuşladı ve sordu:

"Aloo! Fırat, yanında kimse var mı?" Fırat bekletmeden, anında yanıt verdi:

"Yoh kimesne, yalnızam Yayla Çiçeğim. Sene kabak asmışam, kulağım seninle. Sesin kötü geliir, ne olmuşdur?"

Zelal ağlamaklı konuştu:

"Az önce çok kötü bir haber aldım; anamı babamı köye çağırdılar ya!"

"He, he ben de bilirem."

"Satmışlar beni; Reşo ağa yirmi bine satın almış."

"Hanidir Hamit, Mahmudo'nun kızına dolanıydı?"

"Hamit için değil Fırat!"

"Ya gimin içindir Zelal? Men annamamışam."

"Fate'nin yerine Velo'nun Ahmet'e verecekler beni. Batasica töremiz bedel istiyor; ya bir gelin ya da bir can diyormuş! Berivan çok küçük olduğu için Fate'nin bedeli ben olacakmışım. Bir tek yarımım var kurtulmam için. Ah yaktın beni yaktın Fate!"

"Fate'nin ne gabeheti var ki? Gabehet törelerinzdedir Zelal! O ceseretli gızdı; gaçtı sevdiğine getti. Sende de o ceseret varsa, gaç bene gel!"

"Helbette var. Sen de erisen göster erliğini, gaçır beni!"

"Sen ne zaman diyirsen, hazırdır Azeri yigidi."

Zelal o anda zihninden geçenleri tane tane anlattı:

"Babam yarın erkenden burada olur, nasıl olsa beni sattı babalık görevi bitti! İzzet'le onu sürüye gönderir, ben evde kalırım temizlik ve yemek bahanesiyle. Belli ki anam evde hazırlık yapacak, Allahın emriyle beni istemeye gelenler için. Cuma akşamı geldiklerinde isteyecekleri Zelal adlı kız varolmayacak; haşa senden götlerine bakarak geri dönecekler. Helbette paralarını da geri alacaklar; en çok da paragöz amcam bana düşman olacak. Olsun, cehennem dibine kadar; amca oldu da bana bir iyiliği mi dokundu hiç?"

"Yayla Çiçeğim, öfkeni yolda çıkarısan bağıra çağıra. Planin niçedir?"

Zelal o anda ivediyle kurduğu planı anlattı Fırat'a:

"İkinci vaktine kadar hazırlanırım. Sürünün eve gelmesine yakın, hep karşılamaya gidiyorum ya, kimse şüphelenmez. Küçük bir bohçaya giysilerimi koyup, yarın ikindiden biraz erken evden çıkarım. Ağtepenin ardında seni beklerim. Oradaki büyük meşe oyumunun içinde gizleneceğim. Ağtepeye varmadan sana çağrı atarım."

Fırat "tamam oluptur, dedi, zeten o büyük meşe oyumunun altından Kars yolu geçiyir. Arabamı görür görmez atlarsın yola. Seni alır gaçaram, Kars'a mı dersin, yohsa Van'a mı?"

Zelal buruk bir sevinçle “ yolda karar veririz Fırat’ım, dedi, şimdi telefonu kapatıyorum; İzzet Kurtçul’la bu yana doğru geliyor.”

Çoban Kızı Zelal’den Mektup Var

Sevda defterden okurken birden durdu. “Murat’ım saat gece 02’yi geçiyor ,dedi; eğer devam edeceksek, ocakta sıcak su var. Hemen çabuk tarafından bir çay yapayım. Çayımızı içerken okumayı sürdürürüz.” Heyacan ve şaşkınlık içinde bulunan Murat, olur anlamında kafasını sallayınca hemen kalkıp, ocakta kaynamakta olan sudan yeterince, demliğe koyduğu bir tutam kaçak çayın üzerine boşaltıp, üzerine kalın bir mutfak havlusu örttü. Çay demini alırken Sevda yeniden defterin başına geçti. Murat hemen sordu:

“ Belli ki, Zelal planını aynen uyguluyor. Peki Fırat’la kaçtığını belli edecek bir iz, bir işaret bırakmamış mı?”

Sevda defterden okumadan kısaca anlattı: “ Canım bırakmaz olur mu? Akşam onu evde bulamayınca, babası İzzet’i komşulara sormak için dışarı göndermiş. İzzet dışarı çıktığında, pencerelerden birinin önünde yazılı bir kâğıt bulmuş Çoban Ahmet. Okuma-yazma bilmediği için, okuyamamış ama Zelal’in bıraktığını anlamış. Çünkü orada hep, içine birkaç kitap ve defterini koyduğu çantası bulunmuş, çantayı alıp yerine bu kâğıdı koymuş diye düşünmüş.

Murat “anlaşıldı, dedi, demek bir mektup bırakmış. Mektupta neler yazılıymış?”

“ Murat’ım amma sabırsızsın. Bak, mektubu sonuna kadar dinleyeceksin, yoksa okumam.” Murat yanıt vermeden “tamam” anlamında kafasını sallayınca, Sevda devam etti:

“ İzzet daha kapıdayken komşuların sözlerini babasına iletmiş. Ablasını sorduğu birkaç komşu ‘her zamanki gibi bohçası kolunda ikindiye doğru sürüyü karşılamaya gidiyordu’ demişlerdi. İzzet içeri girince eline mektubu tutuşturur babası. O da lambanın önüne oturup baştan sona okumuş mektubu. Tamam çayları koyayım, içerken mektubu okuyacağım sana Murat.”

Bir tepsi içinde büyük bardak çayı masa üzerine koyduktan sonra Sevda Zelal’in mektubunu defterden okumaya başladı:

“Sevgili babam, çilekeş anam,

“Bu mektubu bulduğunuzda ben, Ağrı dağlarının öte yüzlerinden birinde olacağım. Dün beni hayvan satar gibi, Fate’nin yerine Velo ağaya bedel versin diye, Reşo ağaya sattınız. Yarın akşam da Velo ağa, aşiret büyükleriyle usulen beni istemeye gelecekler, öyle değil mi? Eve geldiklerinde Zelal’in yerine, hani geçen yıl yaylada bulduğum kız heykeline benzeyen bir taş var yatağımın başucunda; ‘işte Zelal bu, taşa dönüşmüş dersiniz; alın götürün!’ Beni, bana sormadan sattınız, ama size kızamıyorum; çünkü aşiretlerin yazılı olmayan yasaları vardır, siz törelerimiz diyorsunuz ve onlara uymak zorundasınız. Yoksa, ‘Caş’ damgası yersiniz, bir daha da belinizi doğrultamazsınız!”

“Biz Fırat’la birbirimizi seviyoruz. Yaklaşık iki aya kadar onsekizime basacağım; onu bekliyorduk, babası anası gelip sizden Allahın emriyle beni isteyeceklerdi. Beni kaçmaya mecbur bıraktınız. Eğer bir ak güvercin, satıldığımı bana ulaştırmasaydı, ne olurdu bilir misiniz? Ben Fate gibi, dalları kesilen ceviz ağacından sıyrılıp kaçamazdım; ama pencereyi

kırar taşların üzerine kendimi atarak canıma kıyardım sizin töreleriniz yüzünden! Aha ben de kaçtım, bakalım şimdi kimin canı yanacak bedel yüzünden?”

“Emoş anama söyle sakın peşimden ağlamasın, ama ben onun kaçtığı için içinden sevindiğini biliyorum. İzzet, benim küçük kardeşim, ablan sana kurban olsun; kimsenin lafına bakıp bana kin tutmayasın, düşman olmayasın! Hele hele o boyu devrilesi, o amcamız olacak Bekir efendiye sakın sakın uyma. Onun kafasının ardında çok kötü düşünceler yatıyor; paragözlülüğü, çıkarıcılığı ve onun kin ve düşmanlık dolu kapkara yüreğinden kendini uzak tut. Bıçak ve tabancayla erkeklik olmaz kardeşim! Hep ‘seni gelin ettiğimizde kardeş yolu olarak bir sustalı bıçakla tabanca alacağım’ der dururdun ya! İşler yolunda giderse ben sana ne aldıracağımı, seni gerçekten neyin mutlu edeceğini biliyorum; yaylada sürülerin ardında yorulmayasın diye sana motorlu bisiklet aldıracağım! Hoşça kalın. Hepinizi çok seviyorum. Zelal.”

Murat hayranlıkla “ Sevda, canım müthiş bir mektup yazmışsın Zelal’in ağzından!”dedi

Sevda gülererek karşılık verdi:

“ Doğru ben yazdım bu mektubu, çünkü onun bıraktığı mektubu yırtmışlar daha sonra. Dayım soruşturup öğrenmiş. Ama ben kardeşim Zelal’in duygularını ve düşüncelerini çok iyi biliyorum. Kardeşi İzzet’i de çok severdi, bana kaç kez söylemiştir ona kardeş yolu olarak motorlu bisiklet aldıracağını! Ben de her seferinde motorsiklet diye düzeltirdim.”

Murat merakla sordu: “ Mektup karşısında İzzet’in davranışı, tepkisi nasıl olmuş?”

Sevda defterden okudu: “ Hıh, bana motorlu bisiklet aldıracaktı!”diyerek mırıldanıp babasına sormuş: “Bütün bunlar doğru mu? Ablamı sattınız da bana haber bile vermediniz, ha?”

Onun bu sözlerini ablasına acıyarak söylediğini sanan babası ağlayarak, “ doğru oğlum, karşı çıkacak durumumuz yoktu ki! Bekir amcan onlarla sıkı sıkı pazarlık edip, yirmi bin lira başlık ve iki bin beş yüz lira da kardeş yolu kopardı..”

“ Herhalde bunları duyan İzzet’in aklı başından gitmiş olmalı!”dedi Murat.

Sevda sürdürdü okumayı:

“ Elbette, demiş İzzet, onca para şimdi geri verilecektir. Kardeş yoluyla tam da hep istediğim, ortadan atan sustalıyla, bir baretta tabanca alırdım şimdi. Ah be ablam, hiç iyi yapmadın Azeri oğluna kaçmakla!”

Zelal’in Fırat’a Kaçışı Sonrası Yapılan Toplantılar

Zelal’in kaçışı yeni bir sorun daha yarattı. Bu sorun aşiretler değil etnik gruplar, yani birbirinden pek hoşlanmayan iki hasım komşu Kürtler ve Azeriler arasında büyük ve tehlikeli sorun oluşturmaya gebe idi. Özellikle kız alıp kız verme konusu çok netameliydi. Kürtler de Azeriler de -ne demek oluyorsa- kız almaya taraftar, ama kız vermek olaylara kavgalara neden olabiliyordu. Azeriler biraz daha hoşgörülüydü kız vermede; Kürtler ise daha katı gönüllü kız veren kesinlikle *caş* ilan edilebilirdi. Karşılıklı olarak birbirlerini aşağılama ve hor görme davranışları ve birbirlerinden hoşlanmamalarının kökeninde, çok büyük olasıyla Azeri ve Kürt yani etnik farklılıktan çok dinsel inanç ayrılığı yatıyordu; Kürtler Sünni-Şafii,

Azeriler ise Onikimamcı Şii-Caferî olmalarıydı. Tıpkı Anadolu'nun birçok bölgelerinde birbirlerine komşu olan Aleviler ve Sünni Hanefiler gibi: Aleviler Sünnilere kız vermez, ama alıp Alevileştirmeyi mübah görürler. Gönüllü kız verenleri *yol düşkünü* (bir çeşit cem ibadetinden ve cemaattan uzaklaştırma cezası) sayarlar. Sünniler de aynı şekilde kızın Sünnileştirilmesi /beş vakit namaz ve Ramazan orucu tutması koşuluyla kız alır, ama vermek istemezler Kızılbaşların horlandığı, her türlü adi iftiralarla aşağılandıkları için.

Zelal'in bir Şii Azeri delikanlıyla kaçıışı üzerine doğal olarak Çoban'ın kızını bedel verme olayı çökmüştü. Kızın kaçışından bir hafta sonra meclislerin ortak toplantısı yapıldı. Bir kaç gün sonra da yine Reşo ağanın konuk odasında bir toplantı yapıldı. Bu ikinci toplantıda hem bedel hem de Azeri oğlanın bir Kürt kızını kaçırmaması sorunu konusunda meclisteki tartışmalar da konuşulacaktı. İki aşiret meclisinin temsilcisi başağalar, Ape İshak, Reşo ve Velo ağalar, Çoban Ahmet, Amca Bekir, Hamit, Velo'nun Ahmet, İzzet gergin bir ortam içinde tartışmaya başladılar.

İlk söz alan Ape İshak oldu:

“ Ağalar, yüzü peçeli başağalar! Öyle uzun boylu tartışmaların alemi yoktur. Dünya kırk-elli yıl önceki dünya değil; lehimize de olsa, aleyhimize de olsa çok değişti çooook! Öç almak, kan davası gütmekle sorunlar çözülmüyor.”

Bervanlı başağası Ape'yi onaylar konuştu:

“ İşte Reşo ağa ile Velo ağa, toplantıda bulundular onlar söylesin, kendileri beşer kişilik aşiret meclisi üyelerinden ikisi! Birkaç üye dışında hiçkimse; kaçakları, yani Zelal'le Azeri oğlunu indirelim demedi. Kan davası gütmenin, öç almak için adam öldürmenin doğru olmadığını çoğumuz anlamışız demek ki!”

Kıloğlu başağası “ Biraz tuhaf olacak ama, dedi, kız Bervanlı olmasına rağmen, daha çok bizim aşiret meclisi üyeleri arasından birkaçı 'indirelim/öldürelim' diye önerdi.”

Velo ağa, Reşo ağaya gözdağı vermek ister istercesine söze karıştı:

“ Çünkü bizimkiler daha çok cesurlar ve gelenek-görenek ve törelerine daha çok bağlılar; Bervanlılar giderek Azerileşiyor-Türkleşiyorlar!”

Reşo ağa gülerek karşılık verdi Velo'ya:

“ Velo ağa, ortak toplantıda sen de karşıydın kan davasına ? Şimdi n'oldü sana? Eğer siyaset konuşursak, sizin söyleyecek sözünüz olamaz; içinizden kaç korucu devlete çalışıyor, onu söyle ondan sonra konuş! Var mı bir tane Bervanlı?”

Ape İshak onları uyardı:

“ Konuyu dağıtmayın, başka alanlara girip de! Sizin aranız yine gerginleşti biliyorum Zelal'i de kaybedince. Sizin işin çözümü benim kafamda yazılı, şimdi sırası değil. Sırası geldiğinde kelime kelime okurum size!”

Bekir Amca söz istedi başağalardan, onlar olur anlamında başlarını sallayınca konuşmaya başladı: “

“Baş ağalar izin verirse, ben de birkaç kelime söyliyeyim. Onların arasındaki sorunu Zelal’i bedel vererek biz çözdük. Ama, şunu bilelim ki, Azeri oğlu Bervanlılar’dan değil, Kürtlerden bir kız kaçırdı; onun için “indirelim” diyen Kılığlılar haklı, bunu ancak kan paklar. Bu Azeri/Kürt kavgası, iki aşiret arasında değil ki, bedelle çözülsün. Yeğenim Zelal de törelerimize, Kürt halkına ihanet etmiştir bir Azeri’yle kaçarak. İkisini de indirelim derim ben.”

Velo’nun Ahmet-İzzet aynı anda aynı sözleri söyledi: “Ben de Bekir amca gibi düşünüyorum, ikisini de bulup indirelelim.”

Reşo ağa onları azarladı: “Susun be! Siz gençler ne dediğinizi bilmiyorsunuz. Hamit yoksa sen de mi bunlar gibi düşünüyorsun?”

Hamit “hayır baba, dedi, benim Zelal bacıma elim kalkmaz; ha onu öldürmüşüm ha Fate’yi!”

Ape İshak akıllıca bir söylev çekti:

“Gençler heyecanlı, Bekir ise karataş yürekli; akıldan-mantıktan süzerek değil, duygularıyla konuşuyorlar. Ülke adı konmamış bir iç savaş yaşıyor; devlet Türk devleti, Azeriler de Türk! Ama yüzyıllardır Türklerle içiçe yaşamış, kız alıp-vererek akraba olmuşuz pek çok yerde. Niye bu evliliğe karşı çıkıyorsunuz ki? Zorla mı kaçırmış, hayır. Kız istemediği bir evliliği ve bedel olmayı reddederek kaçmış. Düşünsenize bir, canına sıçtıhlarım; Kars’ın, Ağrı’nın Azerilerini bir avuç İğdir Kürt’ünün üstüne salmak mı istiyorsunuz? Canınız kavga istiyorsa, yiğitçe dağa çıkın PKK’ye katılın; ya herro ya merro! O zaman ya ölür, ya öldürürsünüz!”

Bervanlı baş ağası bir kısa açıklama gereği duydu:

“Bu toplantı, ortak meclisin kararını size bildirmek içindi, bunları tartışmak değil. Kararı sen bildir Kılığlı baş ağası. Gerçi bildirilecek fazla birşey de kalmadı ya!”

Kılığlı baş ağası istenileni yaptı:

“Velo ve Reşo ağaların da bildiği gibi, verilen kesin karar kavga değil, barış üzerinedir. Kız kaçalı neredeyse onbeş günü geçti. Duyduk ki, Hıdır ağa Ahmet ve Bekir’le konuşmuş. Zaten ortak meclis, aileler arası anlaşma olsaydı karışmayacaktı.”

Ape İshak memnun göründü bu açıklamadan. “Aferin, dedi, meclisiniz yavaş yavaş akıllı kararlar almaya başlamış. Umarım ülkeye barış gelir de, bu tür meclisler kendiliğinden ortadan kalkar. Töreler ve geleneksel yasalar da yokolur. Bence Dal Ahmet bize olup bitenleri anlatsın. Bekir’e söz verirse, laf kalabalığına getirip hep karşı tarafı suçlayarak konuşur.”

Çoban Ahmet ağır ağır ezile büzüle anlattı ağalara görüşmeyi:

“Hıdır ağa, gençlerin kaçıışının ikinci günü doğrudan yanıma geldi. Ben ona açıkça dedim ki; kız benim ama, anlaşma kararını ben tek başıma veremem. Allah var adam ‘tamam dedi, anasıyla, amcasıyla ve diğer yakınlarınızla konuş; haftaya kalmadan sizin köye, evinize gelirim. Zaten birkaç gün sonra senin de altı aylık çobanlık anlaşman bitmiş oluyor. Gerçekten Hıdır ağa bir hafta dolmadan eve geldi. Bekir daha önce Reşo ağayla yaptığı gibi pazarlığa oturdu. Size geri verdiğimiz para kadar başlık istedi.”

Reşo ağa sordu: “ Yani, yirmi iki bin beş yüz lira, öyle mi?

Çoban Ahmet, “ yirmi beşten başladı Reşo ağam” dedi.

Bervanlı başağası araya girdi:

“ Elbette ki yirmi beşe razı olmadı Hıdır ağa. Bu çevrede son en yüksek başlık yirmi bin lira Fate’ye verilmişti.”

Çoban Ahmet kaldığı yerden sürdürdü anlatımını:

“ Adam ‘on beşini yarım getireyim, tam hazırlıklı gelmedim; beşini de nikâhtan sonra’ dedi; ayrıca biner lira amca ve kardeş yolu olarak şimdi vereyim..”

Bekir Atılıp araya girdi:

“ Cimri adamın biri, dedi, cebinde akrep vardı sanki; eli cebine gitmiyordu. Oturdu benimle çeke çeke pazarlık etti. Benim bildiğim oğlan babaları daha aşağıdan alır, hoşgörülü olur.”

Bervanlı başağası Bekir’ş azarladı:

“ Sus sen Bekir, senin ne bok olduğunu biliyoruz. Ben Hıdır ağayı iyi tanırım; Azerilerin en iyileri arasındadır, anlayışlı ve tersine çok hoşgörülüdür. Ahmet sen bitir sözünü.”

“ Emoş’la ben bu teklifine razı olduk. Bekir de razı gelmiş gibi gözüktü. Ama bizim oğlanı kışkırtmış olmalı ki...”

Bekir yine söze karıştı:

“ Niye kışkırtayım? Bana geldi ‘ben bu anlaşmaya razı değilim. Gidip jandarmaya, bacımı kaçırdılar diye ihbar edeceğim’ dedi. Ben de yapma, etme mi diyecektim? Sen bilirsin dedim.”

Diğerleri hep birden bağırıldılar:

“ İyi haltetmişsin!”

Çoban Ahmet son sözünü söyledi:

“ Jandarma ihbar üzerine gitmiş, Hıdır ağanın evini basmış. Kızın nüfus cüzdanını istemiş...”

Bervanlı Başağası daha fazla anlatmasına izin vermedi, kendisi anlattı:

“ Anlayacağınız; on yedisini bitirmediği için getirip anasına babasına teslim etmiş. Oğlanı da içeri atmışlar, kız ‘ ben onu kaçırdım’ demesine rağmen. Haber alınca meclisleri toplantıya çağırdık dün.”

Kıloğlu başağası Bervanlı’nın kaldı yerden sözü alıp sürdürdü:

“ Zelal’in yirmi gün sonra yasal evlilik yaşı doluyor. Böylece Azeri oğlan da hapisten çıkacak. Karar aldık; Zelal’in kız tarafındaki düğün masrafını meclisimiz üstlendi. Fukara bir Kürt yetimi olan Çoban Ahmet’e düğün hediyemiz bu olsun, dedik.”

Çoban Ahmet, başağaların ellerine sarılarak “ Sağolasınız, dedi, Allah hepinizden razı olsun!”

Ape İshak yeniden memnuniyetini belirtti ve gülerek “ meclise de sizlere de bir kere daha aferin bu yaşlı Ape’den” dedi

Bekir’le İzzet öfkeyle ayağa kalkıp kapıdan çıkarlarken yüksek sesle dış gıcırdatarak söyleniyorlardı:

“ Azeri oğlunun Kürt’e yaptığı, Zelal’in namusumuza sıçtığı yanlarına kalacak yani, öyle mi? Bunu kan bile paklayamaz!”

Diğerleri birbirini yüzüne şaşkın bakarken, arkalarından Velo’nun Ahmet de çıktı. Belli ki, bu toplantı onları ne memnun ne de ikna edebilmişti. Alınan karara karşı olan bu üçlünün hırsla çıkışı iyiye alamet değildi!..

İkinci Almayı Bıçakla Kesip Yediler, Sıra ‘Üçüncü Alma’ya Geldi

*İğdir alması tath
Kızları kara bahtlı
Yaş on iki olunca
Artık evlenme vakti*

*Ölürem ölürem yar
Yetimem yar yetimem yar
Ay balam sevirem yar
Sevirem yar sevirem yar yar*

Gerek meclislerin ortak toplantıları gerekse Zelal’in Azeri oğlana kaçıışı üzerine yapılan toplantılarda alınan barışçıl kararlar asla yerine getirilmedi. Yüzlerce yıllık zaman aralıklarında oluşmuş göçebe ve aşiret kültürünün töresel yasaların - Feodal sistemin etik değer kalıntıları da diyebiliriz- toplumsal genomlarla yüklenmiş olarak bireylere taşındığından terkedilmesi kuşkusuz kolay olmuyordu. Çağdaş yaşama aykırı ve insanı yüceltmeyen, tersine alçaltan bu töresel değerleri aşiret toplumu bireylerinin tek tek kafalarından atmak olası değildi. Bunun tek yolu toplumun bireylerini, çağdaş eğitim-öğretim ve bilgilendirme; hiç kuşkusuz bilimsel doğrularla bilinçlendirmedir.

Hele kişisel çıkarlarla uyum sağlandığında bu töresel değerler daha da çok yandaş bulur. Son toplantıdan hırsla kapıdan çıkarlarken Bekir amcasıyla, onun kafasını doldurduğu yönlendirdiği yeniyetme İzzet’in söylediği “ Azeri oğlunun Kürt’e yaptığı, Zelal’in namusumuza sıçtığı yanlarına kalacak yani, öyle mi? Bunu kan bile paklayamaz!” sözleri, bu yandaşlığı açıkça gösteriyor mu? Bekir’in para tutkusu, cahil ve bilinçsiz onbeş yaşındaki oğlanın sustalı bıçak ve tabanca özlemi kafalarında töresel değeri yüceltmeğe yetmiş. Ahmet ise, Fate’nin kaçıışıyla toplum içinde sözde kırılan gururu ve yerlerde sürünen onurunun tamiri için oç alma duygusuyla törenin uygulanmasında ısrarlıydı. Çıkarıcı Bekir’in yanında durarak, yaş küçük oğlana bu cinayeti işletebilirlerdi. Fırat’a birşey yapamadılar ama, küçük kardeş “namusumuza sıçtı” dediği bacısını ‘indirdi’ sözde yanına bırakmadı! Ailenin ve toplumun namusu paklandı mı dersiniz?

Bu olay sonrası ilk toplantı Ape İshak’ın evinde yapıldı yine meclisin istemiyle. Başağalar gelmemişti. Köyün Melle’si vardı bu kez. Toplantıda ortak meclisi, meclisin üyeleri olarak

Reşo ve Velo ağalar temsil ediyordu. Ape İshak'ın konuk odasının diğerlerinden tek farkı duvarlarından birinde dört rafı kitap dolu bir dolap vardı. Sedirlere oturmuş konuşuyorlardı. Kimi bağdaş kurmuş, kimi de elinde doksan dokuzluk tesbihiyle, uzun sakallı ve takkeli Melle gibi dizleri üzerinde oturuyordu. Melle “Allahu ekber!”i diline pelesenk etmiş adeta, özellikle konuşurken söylüyordu sıkça. Tesbih çekerken de sürekli mırıltı halinde sözde bir ayet tekrarlıyordu.

İlk sözü Velo ağa aldı:

“ Reşo ağanın da tanıklığıyla söylüyorum; kaçan gelinimin bedeli sorununun çözüm işini her iki meclis de yine Ape'ye yükledi. Onun için buradayız.”

Reşo Ağa tanıklığını ıspatlarcasına alınan kararı söyledi:

“ Ape İshak bizim büyüğümüz, bizim hepimizden iyisini o bilir; bir cana zarar gelmeden barışçıl yoldan çözer’ dediler.”

Hemen arkasından Velo ağa başağalardan sözettii belki sorarlar diye:

“ Bu yüzden ikimiz geldik, başağaları da yollamak istemediler.”

Reşo ağa bir açıklama gereği duydu bu konuda:

“ Onun asıl nedeni Velo ağa; her seferinde iki aşiretin başağaları kararları bildirmeye geliyordu ya, ikisi de sesleri ve davranışlarından tanındılar, gizliliği kalmadı. Yani, kolay tanınmayacak başağalar bulmak zorunda kalındı; onları da göndermediler.”

Bu sisteme karşıtlığını her fırsatta küfürle davranışlarıyla belli eden Ape İshak yine kükredi:

“ Sizin meclislerinize de başağalarınıza da başlatmayın şimdi Melle'nin yanında beni. Önce şu açmadan soldurulan yayla çiçeği zavallım Zelal'den konuşalım biraz. Azeri oğlan deli-divane olmuş yaylalarda, dağlarda dolaşiyor ve onun için daha önce yazmış olduğu şiiri “Yayla Çiçeğim” türküsü yapmış çığırıp duruyomuş!”

Artık konu değişmişti Reşo ağa üzgünce söylendi:

“ He yaa Ape! Dağ taş Fırat'ın yanık sesiyle inliyormuş; ‘can ister ki dayanabilsin’ diyorlar.

Ape İshak pişmanlık gösterdi:

“ Keşke bedel olarak o kızı seçmeseydik!”

Velo ağa karşı çıktı:

“ Ne yapalım? Ondan daha münasibi yoktu. Ben önce karşıydım, ama hakkında bilgi edinince çok memnun olmuştum. Hem çıkacak kan damarda durmaz; olan olmuş, ölen ölmüş ve katil yakalanmış cezaevinde. Üzülsek de yapacak bir şey yok! Anası, babası ve amcası da kurtuldu suçlanmaktan. Yakında hüküm giyecek, adalet yerini bulacak! ”

Araya Reşo ağa girdi yine:

“ Geçen haftaki gazeteler yazdı. Artık bütün Türkiye biliyor bu kardeş cinayetini. Iğdır için, asıl köyümüz için yüz karası bu kardeş cinayeti. Sebep olanların gözü körolsun.”

Ape İshak ayağa kalktı ve kitap dolabının alt gözünden bir gazete çıkardı ve okumaya başladı:

“ Bu Ocak’ın ikinci haftasında çıkmış, bakın ne yazıyor: ‘Baba Ahmet Ş. 1 Ocak günü eşi Besra, iki kızı ve bir oğlunu alarak yeğeni Mehmet Ş.’nin köydeki düğününe gitti. 15 yaşında olan ailenin tek oğlu İ.Ş., düğün sırasında eve dönerek ablası Zelal’e kapıyı açmasını söyledi. Ancak Zelal’in, ‘Kapıyı açmayacağım. Beni öldürecekisin. Biliyorum’ demesi üzerine İ.Ş., ‘Hayır seni öldürmeyeceğim. Seni bu hale getireni öldüreceğim. Konuşmamız gerek’ dedi ve ablasını kapıyı açmaya ikna etti. Kapının açılması üzerine içeri giren İ.Ş., iddiaya göre ablası Zelal’i 21 yerinden bıçaklayarak öldürdü. Düğünden dönen aile Zelal’in kanlar içindeki cesediyle karşılaşınca durumu güvenlik güçlerine bildirdi.” Gazeteyi katlayıp yerine koyduktan sonra konuşmasını sürdürdü Ape:

“ Gazete İzzet’in adını vermemiş, mahkemesi henüz görülmediği için. Bir siyasal partinin bu olayı İğdır’daki protesto yürüyüşüne içim yanarak ben de katıldım. Zavallı kız, kardeş eliyle tam 21 yerinden bıçaklanarak – bu nasıl düşmanlık, bu ne kindir yahu- öldürüldükten sonra, adalet yerini bulsa n’olur? Bulmasa n’olur?”

Ape İshak gazete haberinin bu paragrafını okurken gözyaşlarını tutamıyan Reşo cebinden çıkardığı mendille gözlerini silerken yavaşça söylendi:

“ Öyle deme Ape! Bir de faili meçhul olsaydı, kim vurduya gitseydi, daha acılı olmaz mıydı?”

“ O bakımdan çok haklısın, dedi Ape; yıllar yılı o denli çok faili meçhul cinayetler ve acılı ölümler yaşadık ki, iyiden kanısadık her türlü ölümü!”

Sabırsızlanan, konunun başka yönlere kaymasını önlemek isteyen Velo ağa anımsatma yaptı:

“ Haydi Ape İshak, haydi Babo! Biz kendi derdimize bakalım artık. Sana bir sorumluluk yüklendi...”

Reşo ağa da bu anımsatmayı onayladı:

“ İkimiz de ocağına düşmüşüz; derdimize bir çare bul da, birbirimize düşman olmaktan, can alıp can vermekten kurtar bizi!”

“ Geçen toplantıda ‘sizin derdinizin çaresi kafamda yazılı’ dediydin” diyerek yeni bir anımsatma daha yaptı Velo ağa.

Reşo ağa da Velo’nun ardından, “gazeteyi okuduğun gibi, kafadaki yazıyı oku da görelim artık”dedi.

Ape İshak hemen konuya girdi bu sözler üzerine; “ kafadaki yazı okunmaz Reşo, dedi, dile getirilir, yani konuşulur. Melle efendiyi niye çağırdım? Çünkü ona da şeriat babında soracaklarım vardı konuşacaklarımda.” Adı geçince Melle derin derin nefeslenerek ‘Allahu ekberler’i sıklaştırdı. Ape “ alınması gereken bedel mi yoksa can mı? Elbette ki bedelden yanayım ben”diyerek esas konuya geçecekken Reşo ağa araya girdi ve “ bedel, ‘karşılık’ demektir, deyip, Ape İshak’ın söyleyeceğini tahmin ettiği çareyi, hızla kendisi açıkladı:

“ Fate kızımın karşılığında Velo ağa; para mı, arazi mi, mal-davar mı, her ne isterse razıyım! Sizlerin tanıklığında hemen bir senet hazırlarız yeminli kassemli. Yarın da İğdır’da Noter’e gidip resmi senet yaparız.”

Kafasındaki düşünce farklı olmasına rağmen Reşo’nun böyle sanıp araya girmesine sevindi Ape İshak. Çünkü varlığı yerinde olan Velo ağanın parayı çok sevdiğini bildiğinden, belki kabul eder umuduyla bir yoklamak istedi. “ Tamam da Reşo ağa, dedi, bunun için karşı tarafın bir fiatta anlaşıp, razı gelmesi gerekli.”

Velo ağanın ayağa kalkıp odanın bir başından diğerine hırsla yürüyüşü ve davranışlarından kükremeye hazırlandığı anlaşılıyordu ki, Melle söze karıştı ve “ iyi ya işte, dedi -Allahu ekber!-Reşo ağa istediği kadar parayı, araziyi, malı-davarı önüne seriyor; alsın alacağını, - Allahu ekber!- razı gelsin artık!...”

Velo Ağa, Melle’nin ‘Allahu ekberler’ arasında başka söyleyeceklerini beklemeden bağırdı:

“ Ape Ape! Bu muydu kafanda yazılı olan çare senin? Benim ne paraya-pula, ne araziye ve ne de mala-davara ihtiyacım var? Koyup giden babama dedeme Allah rahmet eylesin! Torunumun torununa yetecek kadar hepsinden de bol bol var! Gelinim gerdek odasında oğlumu bırakıp kaçtı; benim şerefimi, ailemin namusunu-şerefini bir pula düşürdü, toplumun içinde başım önümde eğik geziyorum. Bunların karşılığı para-pul, arazi, davar-mal asla olamaz! Ben gelin istiyorum, bir kız-oğlan-kız istiyorum!”

Reşo ağa onun öfkesine karşı oldukça sakince konuştu:

“ Bedel vermek için Zelal’i satın aldık, almaz olaydık; sonucu biliyorsunuz. Şimdi köyden kim kızını satar bundan sonra? O zaman, üç ay daha izin ver de bari çevre köylerden araştırayım.”

Beklenmedik anda Melle söze karıştı:

“ Reşo ağa –Allahu ekber!- uzağa gitmek lazım değil ki! Siz gelmeden Ape’yle konuştuk biz- Allahu ekber!-; ‘Şeriaten münasip mi?’ diye sordu, ben de, hem münasip hem caizdir dedim, evdeki kızın Berivan için.”

Reşo ağa üzgünce söylendi:

“ Berivan’ım çok küçük!”

Ape İshak sordu:

“ Onikisin girmede mi?”

Reşo ağa, “ on ikisinin içinde”dedi.

Sözde okumuş, aklı yetik ve alim dedikleri Ape İshak hakaret edercesine karşılık verdi: “Melle efendi, bana söylediklerini şu kaz kafalılara da anlat, hadi!”

Melle toparlandı bilgiççe bir tavırla anlatmaya başladı:

“ Allahu ekber! Müslümanların başı Kur’an’a ve Hadise bağlı değil midir? (*Herkes başını salladı ‘Hee!’ diyerek*) –Allahu ekber!- Her müslümanın bunlara uyması hem farzdır, hem sünnettir. -Allahu ekber!- Kur’an Allah’ın kelamı, Hadis de Peygamberin kelamı ve amelidir.

Yani, Muhammed Mustafa Aleyhisselami vesselem efendimizi sözleri ve yaptıkları, işledikleridir. (Her cümlesinin sonunda diğerleri 'Amiin!' dediler) Onun sözleri ve eylemlerine göre yaşamak her müslümanın-Allahu ekber!- görevidir. Uymayanlar gerçek müslüman sayılmaz.-Allahu ekber!"

Velo ağa-Reşo ağa birbirlerinin yüzüne bakarak, aynı anda söylendiler:

"Amin, amiin, de! Ne demek istiyorsun Melle efendi?"

Melle aynı bilgiçlikle dizleri üstünde kaykılarak konuşmasını sürdürdü:

"Peygamber efendimiz -Allahu ekber!- Ayşe anamızı on iki yaşında nikâhına aldı, onunla evlendi. -Allahu ekber!-Hatta hadis kitapların yazar; -Allahu ekber!- dokuz yaşındayken Hazreti Ebubekir'den Ayşe anamızı teslim aldı, 'evinden bir boğaz eksik olsun'dedi. -Allahu ekber!- Üç yıl sonra da mübarek koynuna aldı. Hiç mi va'zlarımda bunları duymadınız?"

Reşo ağa itiraz eder gibi oldu; "duyduk duymasına da, o zamanla bu zaman aynı mı?" diye sordu.

Melle bağırdı:

Ne demek o zaman ile bu zaman aynı mı? Allahu ekbeer!- Şeriatın kurucusu Peygamberimizin amellerini, işlediklerini yerine getirmek kıyamete kadar geçerlidir ve gerçek müslümanın boynunun borcudur.-Allahu ekber!- Kızın Berivan Şeriat babında evlenmeye hazırdır Reşo ağa.-Allahu ekber!"

Melle sustu. Hızlı hızlı ayetler mırıldanarak tesbihini çekmeye başladı. Reşo ağa başını öne eğdi, düşüncelere daldı, bir karşılık veremedi. Velo ağa da söyleyecek bir şey bulamadı; biraz şaşırılmıştı.

Bu sessizliği Ape İshak bozarak, "töremiz dahi bu ameli yerine getirmenin bir yolunu bulmuş" dedi.

Velo ağa-Reşo ağa aynı anda sordular:

"O da ne ki? Nasıl bulmuş?"

Ape İshak bu sorulara soru ile karşılık verdi:

"Görücüler kız görmeye gittiğinde, kahveyi çayı kim ikram eder?"

Velo ağa-Reşo ağa yine aynı anda konuştu:

"Görmek için gidilen gelinlik kız!"

Ape İshak bu kez açıkladı:

"Konukları niçin geldiklerini bilmeyen işte o gelinlik kız, kahveyi veya çayı bir damla bile tepsiye dökmeyen ikramını yaparsa, o kız gelin olmaya hazırdır yaşı ne olursa olsun! Yapamazsa yaşı büyük de olsa, o yıl da evde kaldı demektir."

Velo ağa sevinmişti, hafifçe gülümseyerek sordu:

"Berivan bu sınavdan geçerse, gelinim olacak öyle mi?"

Ape İshak Melle'ye bakarak yanıt verdi:

“ Şeriat da yaşına cevâz verdiğiğine göre, elbette ki evet!” Melle başını sallayarak Ape'yi onayladı.

Reşo ağa başı önüne eğik durumda konuştu:

“ Şeriatı karşı boynumuz kıldan incedir; şeriatın kestiği parmak acımaz. Ancak ya Berivan...”

Velo ağa onun cümlesini tamamladı:

“ bu sınavı geçemezse n'olacak?”

Reşo ağa,

“ Velo lafı ağzımdan aldı; hee yya, o zaman n'olacak?”

Ape İshak sözü uzatarak meraklandığı gibi, kafasında kurduğu planı da açıkladı:

“ Şunu unutmayınız; kızın da anasının da bu sınamadan haberi olmamalı! Biz üçümüz köyün bahçe sulama işini konuşmak için Reşo ağaya gidiyoruz. Reşo, gelinini de ağıla veya ahıra gönderirsin, olmaz mı?”

Reşo ağanın itirazları tükenmişti işin içine şeriatı uygunluğu girince. Artık istenilenlere boyun eğme moduna girmiş bulunuyordu. Bu duygular içinde yanıt verdi:

“ Gelinim zaten sabahtan gece yarısına kadar ağılda kocasıyla koyunların içinde. Ama sen sorumuzun cevabını vermedin.”

Ape İshak gülererek yanıtladı:

“ Cevabı çok kolay; ilk sınavı geçemezse söz keser, herkese duyururuz; kimse kıza değip dolaşamaz. Herkes bilir ki, Berivan Velo ağanın oğluna sözlenmiş ablasına bedel olarak, onun gelinidir. Kızımız hazır olduğunda evine gelin gelir. Yıllarca nişanlı bekleyen gelin örneği çooook! Bir de beşik kertme nişanlıları düşününüz. Ama Reşo ağa Melle'nin huzurunda yemin etmelidir hanımına bile çıtlatmıyacağına dair.”

Reşo ağa bu sözlere alındı. “Niçin yemin edeyim, dedi, Melle kitapta yerini gösterdi; şeriatı uygunluğunu açıkladı. Dinine bağlı namazını ve orucunu şaşırmayan bir müslüman olarak burada konuştuklarımıza uymak zorundayım; elbette ki, ne hanıma ne de kızıma tek söz bile etmem.”

Velo ağa olayın sorunun çözülmesine sevinerek, ağzı kulakların yüksek sesle söylendi:

“ Önümüzdeki Cuma gününe hazırlan Reşo ağa, küçük gelinimi görmeye geleceğiz. Semaveri ocağa erken sür!”

Reşo ağa dahi sevinmektedir ağır babalık yükünü şeriatı yükleyerek. Yüzündeki hüznün yerini gülücükler almış durumda karşılık verdi:

“ Geleceğin varsa, göreceğin de var Velo ağa. Bizim semaver hiç inmez ki, ocağa süreyim ağalar, hoş geldiniz sefa geldiniz!”

Ape İshak hepsini uyardı:

“ Unutmayınız, köyün bahçe sulama işi için geliyoruz; sohbetimiz bu iş üzerine olacak. Ona göre hazırlanın!” Gülüşerek dağıldılar.

Üçüncü Alma da Bir Hileyle Dalından Koparılıyor

Ape İshak, Melle, Velo ağa, tam da okulları Şubat ara tatiline girdiği gün geldiler Reşo ağanın evine arazi sulama işini(!) konuşmak için. Öğleden sonra saat ikiyi geçiyordu. Reşo ağa ve Elfo anadan başka kimse yoktu evde. Berivan da henüz gelmemişti. Kapıyı Reşo ağa açtı ve hiç haberi yokmuş gibi; “ağalar hoş geldiniz, safa geldiniz. Bugün böyle hepinizi birden hangi rüzgâr attı hanemize” diye şakalaşarak, onları karşılayıp konuk odasına aldı. Sedirlerdeki halılara ya da yumuşak halı-kilim yüzüzlü minderlere yerleştiler. Az sonra Elfo ana girdi “hoş geldiniz, safalar getirdini hanemize” deyip Ape’nin ve Velo ağanın ellerini sıktı. Vermeyeceğini bile bile Melle’ye de kasten elini uzattı Elfo ana; onun “estağfirullah ve Allahu ekber”lerle şiddetle elini geri çekmesine öbürleri gülerken, Ape İshak Melle’nin bu bağına boynunu bükerek kötü bir bakış fırlattı. Sonra Elfo ana tam kapıdan çıkarken peşinden seslendi:

“ Elfo ana bizi böyle kuru ‘hoşgeldin’lerle savamazsın. Umarım semaver ocaktadır.”

Elfo ana geri dönüp cevabı yapıştırdı: “ Ape, bizim evde semaver ocaktan inmez ki, beni çayınan mı korkutursun? İçeceğiniz çay-kahve olsun!”

Melle hiç beklenmedik biçimde bir yoklama yaptı araya girip, “ Allahu ekber! Elfo baci, dedi, yalnızsın; ikide bir mutfağa gidip gelmen zor olacak. -Allahu ekber!- Herhalde Reşo ağa yardımcı olur!”

Onları gerçek niyetinden habersiz olan Elfo ana, Melle’yi yanıtlarken görmek istediklerinin müjdesini verdi:

“ Reşo ağa mutfak işinden anlamaz; sadece yemesini içmesini bilir Melle efendi. Şimdi benim küçük Berivan’ım okuldan gelir; o bana hiç bırakır mı? Aslan gibi çay ikramını yapar. İçeceğiniz kaçak çay olsun. Geleceğinizden haberim olsaydı. Size bir İğdir kol böreği yapardım. Reşo efendi söylemedi ki..”

Reşo ağa, kendisine bakan konuklarına güven verircesine, hanımına karşı da ikiyüzlülüğünden utanarak mırıltıyla söylendi:

“ Sanki benim haberim mi vardı Elfo hatun? Çıktı geldiler, mutlak bir köy işi vardır.”

Ape İshak araya girip, “ sağolasın Elfo ana, dedi, daha uğrayacak yerler var. İşimiz öyle uzun sürmeyecek; birkaç bardak çay içer gideriz. Börek hakkımız saklı kalsın, bir dahaki gelişte inşaallah!”

Diğerleri de hep birlikte, “hee yaa! İnşallah, inşaallah!”dediler.

Elfo ana ve Reşo ağa aynı anda birlikte tenbihlediler:

“ Ama haberli gelesiniz, ha!”

Elfo ana odadan çıkıp kapıyı kapattı. Bir süre sessizce birbirlerine gülümsemeli bakışlar fırlattılar. Herkes su işini ortaya atan Ape İshak’ın konuşmasını bekledi. Ape İshak bunun farkındaydı. Zaten tarlaları ve bahçeleri birbirine sınırdaş olan üç ailenin de böyle bir ortak su

sorunu vardı. Ape söyleyeceklerini topladı ve bitişikteki mutfaktan duyulacak biçimde yüksek sesle konuşmaya başladı:

“ Yahu Reşo Ağa, senin tarlanın üst köşesinde iki kayanın arasından çıkıp akmakta olan suyun bendi çok geniş olduğundan fazla su kaybı oluyor. O tarlanın başında bel kalınlığında akan su aşağıdaki bahçelere ulaştığında bacak kalınlığına iniyor. Bir yandan bentten taşıyor ya da kenarındaki toprağı yarıp boşa akıyor. Su nöbeti bize geldiğinde, oğlanlar, gevar açıp ağaçları sularken, ben bu yaşımda kürek sırtımda bent boyunca dolaşıyorum boşa akan suları kesmek için.”

Melle karşı çıktı bir sözüne Ape'nin: “ Allahu ekber!- Ne bacak kalınlığı Ape, benim bahçeyi kol kalınlığında suyla suluyorum. -Allahu ekber!”

Velo ağa destek verdi:

“ Ape İshak de sen de doğru söylüyorsunuz; Reşo'nun tarlasından başlayarak boşa akıp giden çok su var. Buna bir çare bulmak lazım.”

Reşo Ağa söz alıp kısa bir açıklama yaptı:

“ Yalnız toprağı yarıp da taşmıyor, alttan da suyu toprak emiyor. Yalnız bunlar mı? Köstebek delikleri bile bazan bende kadar ulaşıp, tarlamin ortasından su fişkirmasına neden oluyor. Bir kere o delikleri bulup tıkamak için Hamit'le sabahtan akşama kadar uğraştık.”

Ape İshak “ zaten beni düşündüren, dedi, işte türlü şekilde gerçekleşen bu su kaybıydı; buna bir çare bulalım.”

Velo ağa Reşo'dan önce davranarak, “tek çaresi, dedi, Toprak Su İşleri Müdürlüğüne başvurup, beton kanalet yapılmasını istemek.”

Reşo ağa onu onayladı:

“ Ben de onu diyecektim, sanki ağzımdan aldın Velo...”

Odanın dışından gelen ve kendi konuşmalarını bastıran Dışarıdan Berivan'ın bağirtısıyla herkes sustu.

Okul kıyafetiyle eve giren Berivan dış kapıdan başlayıp, merdivenin basamaklarını ikişer ikişer atlayarak bağırdı:

“ Elfo ana ben geldim, karnemi aldım, bütün derslerim pekiyi.”

Anasının sesini duymayınca orada oturduğunu sanıp, şen şakrak konuk odasından içeri daldı okul önlüğü ve çantasıyla. Kalabalık erkek konukları görünce “ Aay! Konuklarımız varmış, dedi çekincesiz; amcalar, dayılar hepiniz hoş geldiniz. Bağışlayın bağırarak sizleri rahatsız ettim.”

Hemen kapıyı kapatıp dışarı çıktı. Arkasından babası Reşo ağa da kalkıp çıktığında; geri kalanlar tek söz etmeden gülümseyerek birbirinin yüzüne bakmaktaydı. Bir süre odanın dışından anlaşılmaz fısıldaşmalar geldi. Anası ve babası Berivan'dan üstünü değiştirip konuklara “hoş geldiniz “ demesini istemişlerdi. Reşo ağa yeniden içeri girip yerine oturdu. Sesizlik hâlâ sürüyordu. Babasının arkasından okul önlüğünü çıkarmış, sırtına çiçekli uzunca

bir fistan ve başına bir ipek eşarp takmış yaşından büyük gösterişiyle, bir gelinlik kız edası içinde Berivan girdi. Az önceki haykırarak içeri giren delişmen kız çocuğu havası kaybolmuştu. Ape İshak'tan başlayarak hepsinin tek tek önünde saygıyla eğilip ellerinden öptü ve “tekrar hoş geldiniz!” dedi. Elini öptürmeyen Melle dahil konuklar “hoş bulduk kızım, el öpenler sağolsun” dediler Berivan'a hayran hayran bakarak.

Berivan, her zamanki büyümüş de küçülmüş bilgiç havasıyla kapıya yakın ayakta durup, onlara nazik bir biçimde seslendi:

“Konuklara sormak adettir; ne arzu edersiniz, çay mı kahve mi? Çay demlenmiş hazır, kahveyi de bir çabucak yaparım.”

Şaşkın şaşkın bakmakta olan öbürlerinin de yerine de Ape İshak'tan yanıt geldi:

“Çay kızım çay, biz İğdırlılar kaçak çay tiryakisiyiz; semaver çayı içmeden aklımız başımıza gelmez. Aferin sana kızım karnen de hep pekiymiş, duyduk. Okullar tatil mi oldu?”

“Evet, İshak amca, dedi Berivan, üç haftalık yarıyıl tatiline girdik. Bütün derslerim pekiyi, sınıfın birincisiyim.”

Onu biraz konuşturmak isteyen Ape İshak yeniden sordu:

“Okumayı çok seviyorsun galiba, ne olmak istiyorsun?”

Berivan bu soruyu da yanıtladı:

“Okumayı çok seviyorum. Lise'yi de bitirip Üniversite okuyacağım. Doktor olmak istiyorum.” Berivan'ın bu yanıtıyla Reşo ağanın yüzü kederli bir hal almış, gözleri dolmuştu, farketmeden elinin tersiyle sildi.

Soğuk bir biçimde Melle araya girdi:

“Ay kızım -Allahu ekber- daha ilk mektebi bitirmemişsin; önünde Orta var, Lise var-Allahu ekber!- Üniversite okuyacağım diyorsun. Gözün çok yükseklerde senin, gün doğmadan neler doğar hanım kızım. Bir de Kur'an kursuna gitseydin, n' olurdu?”

Berivan, onun bu sorusuna sinirlendiğini belli etmeden kısa bir açıklama yapmak zorunda kaldı:

“Geçen yaz Kura'an kursuna da gittim Elifbe'yi bitirdim Kur'an'ı söktüm bile. Unutmuşsunuz Melle dede; kursta falakaya yatırmadığınız tek kız bendim.”

Berivan'ın bu konuşmaları karşısında, herkesin dudaklarında acılı bir gülümseme belirmiş, sanki ikiyüzlülükleri suratlarına çarptırılmıştı.

Reşo ağa kızına daha fazla soru sorulmasına engel olmak amacıyla araya girdi:

“Melle efendi, dedi, kızım maşallah çok akıllı ve çalışkandır, bu yaşta elinden her iş gelir. Haydi kızım çık da çayları getir artık.” Berivan odadan, arkasını büyüklere dönmeden çıktı. Konuklar buna da hayran oldu. Bunu, birbirlerinin yüzüne anlamlı anlamlı bakarak dolaylı yoldan belirttiler.

Melle de diğeri gibi Berivan'dan etkilenmişti. Görünüşü, serbestliği ve davranışlarını şeriata uygun bulmamakla birlikte onu övmekten kendini alamadı:

“ Allah bağışlasın, dedi, kızın çok da güzel-Allau ekber!- Hiç laf altında da kalmıyor maşallah!”

Ape İshak su konusuna döndü yine. “ Reşo ağa, dedi, siz demin ne diyordunuz? Devlet kanalet...”

Hayranlık ve memnuniyet duyarak seyretmekten başka, Berivan hakkında tek söz etmeyen Velo ağa, Reşo'dan önce davrandı yine, Ape'yi yanıtladı:

“ Evet, devlet kanalet yapmış olsa bir damla su boşa gitmez, yeni tarlalar bahçeler de açarız. Öyle değil mi Reşo ağa?”

“ Öyle ya, dedi Reşo ağa; ama içimizden biri önderlik edip, yararlanan su ortaklarının hepsinden imza alırsa, toptan Toprak Su İşleri'ne başvururuz. O zaman isteğimiz kabul edilir, değil mi?”

Velo ağa görüşünü şöyle belirtti:

“ Önce su ortaklarıyla bir toplantı yapıp, hem imza hem de herkesten belli miktarda para toplayarak devlete de katkıda bulunursak; bir de işçiliğini üstlenirsek, önümüzdeki yaza kanaleti yaptırabiliriz. Benim İğdır'da müdürü tanıyan bir ahbabım var, onu da araya koyarız...”

Dışarıdan anayla kızın konuşmaları duyulunca, merak içinde susup onları ilgiyle dinlemeye başladılar. Hem gülüyor, hem de el, baş ve kol hareketleriyle, yani adeta tiyatro oyuncularını gibi jest ve mimiklerle pandomim yaparak konuşmalarına katılıyorlardı.

Mutfakta anayla kız konuklara sunulacak çay için malzemeleri hazırlıyorlardı. Elfo Ananın bardakları gelişigüzel tepsi üzerine koymasına Berivan itiraz edip tane tane anlattı:

“Dur Elfo ana, öyle olmaz; önce tepsinin üstüne örtüsünü serelim, sonra şu güzel altlıkları koyup bardakları üzerine düzgünce dizelim, aha böyle.”

Elfo ana onu hafif yollu azarlarmış gibi söylendi:

“ Hele şu it enigine bak, benden çıkmış bana akıl öğretiyor.”

“ Sana akıl niye öğreteyim anam? Ben bunları okulda Aile Bilgisi derslerinde öğrendim, onu uyguluyorum. Konuklara nasıl çay-kahve ikram edilir, dersi var bunun ana. Bak çay kaşıkları bardağın içine koyulmaz kahvecilerin yaptığı gibi, altlığın sağına konulur böyle. Şimdi çayları dolduralım bardakları taşırmadan. Sormadım, ama eminim hepsi demli içiyorlar. Yok, anam olmaz, bardaklara şeker koyma. Birinde kırtlama için parça, diğerinde bütün şeker olan, iki şekerlik koyalım tepsinin üzerine.”

“ Siz okumuş kızlar çok biliyorsunuz. Fate ablan da öyleydi; o da çok uğraştı ama, bana bunları öğretmedi bir türlü. Onu da çok özledim. Haydi kapıyı açayım da çayları sen ikram et konuklara. Genç kız dururken, yaşlı ananın sunması yakışık almaz.”

Berivan ciddi bir biçimde karşılık verdi anasının son cümlesine:

“ Ben genç kız değilim ana, ben ilkokul çocuğuyum.”

Sonra, dolu bardaklar, şekerlikler, çay kaşıkları ve kâğıt peçetelerin üzerine düzgün biçimde yerleştirdiği büyük bir çay tepsisiyle kendinden emin biçimde anasının açtığı kapıdan girdi Berivan:

“ Kusurumuza bakmayın, dedi, biraz geçikdik. Elfo anacığımınla mutfakta hafifçe tartıştık, korkarım dinlemişsinizdir. Çünkü sizin sesiniz çıkmıyordu. Buyurunuz çayınız!”

Bu sözler üzerine; bir yandan hataları yüzlerine vurulmuş utanan çocuklar gibi hepsinin kafaları önlerinde kıs kıs gülerlerken, bir yandan da Berivan’ın kibarca eğilip, bir damla bile dökmeden beklenildiği gibi kendilerine sunduğu çaylarını aldılar. Berivan, ne bir heyecan belirtisi ne de bir el titremesi olmadan çayları sunduktan sonra kapıya yakın tepsi elinde ayakta beklemeye başladı. Berivan aynı davranış biçimi ve düzeninde birkaç kez çaylarını tazeledi konukların. “Tamam Berivan; hizmetin kabul olsun, ellerine sağlık kızım” dediklerinde boş çay bardaklarını toplayıp “hepinize afiyet şeker olsun” karşılığını verdikten sonra, yine arkasını büyüklerine (doğrusu ipini çekmeye gelmiş cellatlarına) dönmeden kapıyı kapatarak çıktı. Ape İshak’la Melle yavaş sesle ikisi birden “oldu bu iş, haydi gözünüz aydın” dediler, Reşo ile Velo ağaya. O sırada mutfaktan Berivan’ın sesi geliyordu:

“Elfo ana, artık benim işim bitti. Öğretmenim bana son günde özel bir ödev vermişti; hemen yapıp yarın kendisine getireceğime söz verdim. Ben odama gidiyorum, ödev başınaa marş maaarş!”

Kulakları dolusunca duydukları bu sözlerden hiç etkilenmeden evden ayrıldı konuklar. Velo ağa kapıdan çıkarken “Elfo bacı, dedi, çok yakında bizim hatunla birlikte ziyaretinize geleceğiz. Sen kol böreği yapmayasın. Bizimki güzel İğdır tatlısı yapar; tatlı yer tatlı konuşuruz.”

Bu sözlere karşı hiçbir şey söyleyemiyen Elfo ananın papucuna taş girmişti. Onlar çıkar çıkmaz üzgün biçimde kocasının yüzüne baktı. “ Reşo, Reşo, diye bağırdı; Velo ne demek istedi? Yoksa bunlar küçük Berivan için ‘kız görmeye’ mi gelmişlerdi?”

Reşo ağa yaşlı gözlerle başını salladı ve sonra “Elfo, dedi, yapabileceğimiz bir şey yok. Bedel bulduğumuz Zelaye kaçtı, sonra katledildi. Töremiz ‘ya bedel ya can’ istiyor. Melle de ‘şeriatan caiz’, dedi ‘Peygamberimizin sünnetidir’ dedi. Nasıl karşı çıkabiliriz? Ah Elfo can, ah! Hayır deyip, can mı verelim? Eğer ‘he’ dersen, hemen Velo’nun evine gidip, can mı istiyorsun; al sana bir can deyip kafama bir kurşun sıkarım Elfo! Vallaha yaparım.” Karı-koca birbirine sarılıp uzun bir süre gözyaşı döktüler. Küçük Berivan öyle bir dalmıştı ki ödevini yapmaya; anasının babasının, ne bağırıp çağırdığını ne de kendisi için ağladıklarını duymuştu.

Gelin Odasında Küçük Berivan’ın Rüyası Can Yakıyor

Fate için hazırlanmış olan gelin odası aynı süslemeleriyle bedel gelin için bekletilmekteydi. Odadaki tek değişiklik, pencereler dışarıdan demir parmaklıklarla kapatılmış ve asırlık ceviz ağacının pencereye yaklaşan çatal dalı kesilmişti. Ablasının gelinliğini Berivan istememiş; kentteki tek gelinlik mağazasından en pahalı gelinliği beğenip satın almıştı. Bir kuvaförde de çağdaş gelinbaşı yaptırılmış ve kabartılmış saçları ve yüzüne gözlerine yapılan makyajlarla onikisine yeni girmiş çocuk güzeli Berivan, onaltı-onyedi yaşlarında bir genç kız görünümüne sokulmuştu. Ape İshak, Melle ile birlikte gidilen o hileli kızgörme gününden

birkaç gün sonra “Allahın emri, Peygamberin kavli ve İmam Şafif mezhebi üzerinde’ kız istenip söz kesilmiş, onu izleyen Cuma akşamı Melle tarafından Kur’an okunarak dinsel nikâh kıyılmıştı. Anaları haber verdiğinde, bu duruma oğulları, “bizden bir can almaya kalkarlarsa, biz onlardan beş can alırız” diyerek karşı çıkmışlarsa da Reşo, karısına yaptığı gibi, onların karşısına geçip ağlayarak tabancayı şakağına dayamış ve “bir can mı istiyor töremiz Velo’ya verecek, aha bir mermilik işim var. Tetiği çektim mi tamam. Götürürüp atarsınız Velo’nun kapısının önüne; ‘al sana bir can, biz bacımız Berivan’ı vermiyoruz’ dersiniz olur biter.”

Daha cümlelerin sonu gelmeden, Berivan merdivenin başında belirmiş babasının ayaklarını önüne düşüp bayılmıştı. Meğer arkadaşının yanından erken dönen Berivan, alt kattaki kapıdan içeri girdiğinde yukarıdaki tartışmaların hepsini işiterek yukarıya çıkmış bulunuyordu. Yengesi Berivan’ı bir yana çekip yüzüne su serperken, oğulları babalarının tabancayı bırakması için yalvarıyorlardı. O ise iki gözü iki çeşme söyleniyordu:

“Küçük kızımın geleceğini, hayatımı karartacağıma, kendimi geberteyim daha iyi. Küçüküm herşeyi duyduğu için bayıldı. Vah yavrum baban sana kurban olsun. Ben bu acıyla yaşaya...”

Cümleyi tamamlayamadan, Hamit ani bir refleksle babasının tabancayı şakağına dayadığı bileğini kaptığı gibi, namlunun ucunu yukarıya çevirdi. Tetiği çekilen tabancadan çıkan kurşunlar tavan tahtalarına saplandı. Bir çılgıktır koştular evde. Tabancanın sesiyle Berivan ayılmıştı. Tabancayı elinden alan Hamit ile ağabeyisi babalarına, Berfo ana, gelin ve Berivan koşarak onlara sarıldılar ağlayarak. Kalın gövdeli bir ağaca dönüşmüştü bu aile sarmalı.

Küçük Berivan gelinliğiyle koltuğa oturup, kafasını önünde dizçökmüş bulunan Hatçe kirvenin omuzuna yaslamış iki gözü iki çeşme ağlarken bu olaylar kafasından geçiyordu. Kendisi için canını vermek isteyen, Hamit abisinin ani bir hareketiyle tesadüfen kurtulan babası için kendini feda etmekten çekinmedi. Bunu abilerine gözyaşlarını silerek açık açık söyledi.

Baba evinde geçen olayları bilmediği, ağlamasını gerdek gecesine bağlayarak onu teselliye çalışan solduç Hatice kirvelik görevi gereği konuşuyordu:

“Ağlama, ağlama güzel Berivan. Hiç korkmayasın anacığım. Parmağına bir kenger dikenini ya da küçük bir kıymık batmış kadar acı hissedeceksin. Çayda çimen oğlanlarınkini hiç mi görmedin? Onlarınkinden bir parmak büyükçe! Aman anam-bacım, benim de ne şansım varmış; altı ay içinde iki bacıya aynı odada, aynı yatakta kirvelik yapıyorum. Ağlama bacım n’olursun ağlama, vallah beni de ağlatacaksın.”

Berivan içini çeke çeke, “ Ben daha çocuğum, dedi, keklik yumurtası kadar memelerim var, gelinlik kız değilim ki beni gelin ettiler. Hatice kirve daha ilkokulu bile bitiremedim beşinci sınıfın yarısında. Beni okulundan, arkadaşlarımdan ayırdılar. Ben okumak doktor olmak istiyordum, hayallerimi yıktılar; hayatımı kararttı bu batası aşiret töreleri.”

“ Bir sen değilsin küçük yaşta evlendirilen Berivan bacım. Bizim köyde benim yaşlılarımdan erken gelin olmuş çok var. Ben gelin olduğumda on üçümü yeni bitirmiştim, daha aybaşım bile gelmemişti. Hepimiz çoluk çocuk, torun torba sahibi olduk. Kaç tane de bedel gelin yaşıyor köyümüzde, onların da şimdi gelini güvegisi var.”

“ Ama ben on bir yaşıma yeni doldurdum; üç-dört ay oldu on ikime basalı. Hem bana ne herkesten. Ben de Zelal ablam gibi büyük olsaydım, sevdiğim biri olsun olmasın kaçır giderdim dağlara dağlara! Can isteyenlere, al sana can der, ben onların canını alırdım. Fate ablamın yerine bedel dünyada gelmezdim. Büyümeyesice büyükler; ‘töre ya bedel ya da can istiyor’ deyip benim çocukluğumdan, güçsüzlüğümden yararalanıp buraya getirdiler.”

Hatice Kirve itiraz etti:

“ Yavrum Zelal kaçtı da n’oldu? Törelere elinden kurtulabildi mi? Kardeş bıçağı altında can verdi.”

“ Onun da amcasının da elleri bileklerin kopsun inşallah! Tortop olup kapı kapı dileneler; her gittikleri kapıda bir ekmek vereler, bir depmik vuralar! Ah Fate ablam, sen kaçtın kurtuldun, Zelal ablamı öldürdüler. Beni de çocuk yaşta gelin edip hayallerimi yıktılar; hayatım cehenneme dönecek. Ah benim kara yazılı başım aah! Akacak gözyaşım kalmadı Hatçe kirve ah!”

Ağlamamak için kendini güç tutan soldu Hatçe:

“ Öyle deme bacım, dedi, öyle deme! Yıllar çabuk geçer; büyürsün, olgunlaşırsın, sonunda unutursun herşeyi. Kaynatan, kocan çok zengin, göreceksin seni el üstünde tutacaklar. Yediğin yanında, yemediğin ardında; giydiğin sırtında, giymediğin sağın-solunda olacak.”

“ Benim onların hiçbirinde gözüm yok, yoksul büyümedim ki olsun. Ah kirve! Zelal ablama da çok üzülüyorum. Bedel olarak satıldığını, kaçıp kurtulmasını...”

“ Sen mi haber verdin yoksa? Benim de haberim olsa, bir bahaneyle yaylaya kadar gider ben de söylerdim.”

“ Bizim evde bağıra çağıra kız pazarlığı yapılıyordu. Bir kulak kabarttım, meğer Zelal ablamını pazarlığını yapıyorlarmış. Allahın emriyle istenmeye ve Kur’an nikâhı yapmaya bir gün kala İskender dayımın telefonuyla haber verdim.”

“ Bacım iyi etmişsin de kızın şansı yokmuş kurtulamadı. Keşke Fırat onu alıp uzaklara gitsedydi, birkaç yıl hiç görünmeselerdi.”

“ İyilikle olsun, düğün dernek kursunlar istediler. Kandırdılar, ihbar edip kızı eve getirdiler. Ah, ahh! Zelal’i kurtarmak isterken kendi başımı derde sokmuşum da haberim olmamış. Daha çocuğum herşeye aklım ermez ki! Onun hayatı söndü, benim ışığım karardı Ah yarın okullar açılıyor; arkadaşlarımı da çok özledim.”

“ Ben artık kalkayım. Kocam birazdan damadı getirecek. Düğün olmadığı için bu kere arkasında gençler yok, yumruklanarak içeri sokulmayacak. Hiç korkma Ahmet tecrübelidir, zaten senin yaşının üç katı var. Seni incitmez.”

“ Ben zaten yeterince incinmişim. Hem benim gönlüm incinmiş, bedenimin bir parçası incinse n’olur ki? Benden daha kan bile gelmiyor ki, Velo’nun Ahmet’i ablam gibi kandırayım. Kurbanlık kuzu gibi altına yatacağım.”

Kapıya doğru yürürken son sözlerini söyledi Hatçe kirve:

“ Dayan bacım, dayan benim kara bahtlı güzelim. Kandırmış olsan bile, pencereler demirlendi, ceviz ağacının dalları kesildi; kaçıp kurtulamazsın Berivan’ım.”

Berivan da ayağa kalktı onu yollamak için. Kirve geri döndü “Gel seni öpeyim” deyip, sarıldı yanaklarından öptü ve yüzünü yeni yaptırıkları gelin başının tülüyle kapatırken, “Yüzgörümlüğünü bolca tutasın emi, unutma!”

Kadın çıkınca Berivan yatağın üzerine oturdu. Yüzündeki tülü kaldırdı. Baba evinde odasına kapatıldığı dönem içinde üzerinde çalışıp zaman geçirdiği ödev defterini giysilerinin arasına saklayıp buraya getirmişti yalnız kaldığımda çalışsın diye. Kirvesi odaya girdiğinde yastığı altına koymuştu. Oradan defteri çıkarıp, yazdıklarını okurken bir yandan da okulu, arkadaşlarını ve öğretmenini hayal ediyordu ki, uyuyakaldı ve kendisini sınıfında buldu. Berivan düş görmekteydi. Sınıfa girip çantasını masasının gözüne soktu ve sınıftaki arkadaşlarıyla konuşmaya başladı:

“ Okul açıldı ne güzel! Bütün arkadaşlarım sınıfta. A nasılsın Meral? Ali senden ne haber? Alime tatilin nasıl geçti? Ben iki defa yaylaya gittim hava güneşli olduğunda. Hamit abim bana kayak kaymayı öğretti. Kız Bedriye tatil ödevlerini iyi hazırladın mı? Bak ben tam üç sayfa yazdım tatil anılarımı. Evet, öğretmen bir sayfa istemişti, ama bana az geldi. Haydi arkadaşlar zil çaldı, yerlerimize oturalım. Aha öğretmenimiz geliyor, susalım arkadaşlar”

Berivan’ın düşü kesintisiz sürüyordu. Öğretmen içeri girdi “Günaydın çocuklar!” dedi.

Öğrenciler ayağa kalkarak toplu halde: “ Günaydın öğretmenim!”

Öğretmen .: “Nasılsınız, iyi misisniz çocuklar?”

Öğrenciler: “Sağolun öğretmenim, siz nasılsınız?”

Öğretmen: “ Ben de iyiyim. Çocuklar oturun yerlerinize. Bu ilk dersimizi konuşarak, tatil anılarımızı anlatarak geçireğiz. Bu demektir ki tatil ödevleriniz de masanın üzerine koyun. Kime söz verirsem o yazdığını okuyacak. Ama unuttuğumuz birşey var; önce yoklamamızı yapalım. Bakalım gelmeyen arkadaşlarınız var mı? Baştan başlıyorum; 115 Meral Altın!”

Meral Altın: “ Buradayım öğretmenim.”

Öğretmen: “ 116 Melek Aras!”

Melek Aras: “ Buradaaa!”

Öğretmen: “ 120 Bedriye Can!”

Bedriye: “ Burdayım öğretmenim!

Öğretmen: “121 Berivan Şahin, Berivan Şahin, Berivan Şahin!”

Berivan birden uyandı, silkindi çevresine bakındı. Gelin yatağında olduğunu algıladı. Düşünde öğretmeninini adını çağırdığını, yoklamasını anımsadı. Ağlamaklı ve hafif sesle yanıt verdi:

“Buradayım, buradayım öğretmenim. Canım sınıfta, ama bedenim çok uzakta; sesim sana ulaşmaz ki öğretmenim!”

Gelin odasının kapısı açıldığında, Berivan yüzünün tülünü kapatmıştı.

Son

Önemli not: Zelal'in kardeşi tarafından bıçaklanarak öldürüldüğü, aynı yılın ulusal medyasında töre cinayeti haberi olarak ayrıntılı bir biçimde yer almış. Iğdır'da geniş katılımı "Töre cinayetlerine son" protesto yürüyüşü yapılmıştır bir siyasal partinin kadın kolları tarafından. Ayrıca buradan, Fate'nin Gerdek odasından kaçış öyküsünü ve Iğdır köylerinde aşiret törelerinden kız çocuklarının neler çektiklerini bana anlatan, aynı köyden Melek Aras'a çok teşekkür ediyorum. Kendisinin de çevresinin ve aşiret töresinin baskısına karşı direnerek, sevdiğini söylediği erkekle evlendiğini duydum. Umarım salt karşı koymak için bunu yapmamış ve mutludur. İ.K.

Londra, 13 Aralık- 16 Şubat 2020